

Arhim.
Dumitru Cobzaru

DUHOVNICIA - DULCE POVARĂ

Editura Renasterea

ISBN: 978-606-607-371-4

ARHIM. DUMITRU COBZARU

Duhornicia, – dulce povară

Culegere text: **Laura POPUȚ, Raluca CUCURA**
Corectură: **Cosmina TIMOCE-MOCANU, Diana MOȚOC**
Tehnoredactare și copertă: **Delia-Maria KEREEKES**

ISBN: 978-606-607-371-4

© 2021 Editura Renașterea

Piața Avram Iancu, nr. 18

RO – 400117, Cluj-Napoca

Tel/fax: 0264-599649

E-mail: editura_renasterea@yahoo.com

www.renasterea-cluj.ro

ARHIM. DUMITRU COBZARU

Duhovnicia – dulce povară

Tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului

†ANDREI,

*Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului
și Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului*

Cuvânt înainte de
Pr. Conf. Univ. Dr. Cristian Sonea

Cluj-Napoca
2021

*Doamne, tinde-Ți patrafirul
peste fața mea de lut,*

...

*eu opri-Te-voi din cale
și-n minunea vrerii Tale
Te-oi sorbi dintr-un pahar.*

Valeriu Anania, Confessio

PROFETISM ȘI HARISME ÎN LUCRAREA DUHOVNICEASCĂ

Duhovnicia – *dulce povară* este titlul pe care Arhiman-dritul Dumitru Cobzaru îl dă celei mai recente cărți ale sale. Ne place să credem că numele pe care le purtăm nu sunt întâmplătoare, ele indicând, într-o formă simbolică, spre o realitate pe care am vrea să o întrupăm, iar în contextul creștin, ne îndreaptă spre viața sfântului al cărui nume îl purtăm, în măsura în care avem un nume de sfânt.

Într-un mod similar, titlul esențializează conținutul unei cărți, reprezentând primul nivel de lectură a acesteia. Așadar, avem în față o carte care vorbește despre duhovnicie, caracterizată deja ca dulce povară. Ce este duhovnicia și de ce este aceasta o povară dulce, în viziunea Arhim. Dumitru Cobzaru, vom descoperi citind textul.

Dincolo de abordarea personală a unei problematice și de înțelegerea subiectivă a unei situații, există totuși și un înțeles obiectiv sau cel puțin larg acceptat al noțiunilor teologice. Duhovnicul și instituția duhovniciei nu fac excepție. Există o înțelegere teologică larg răspândită a sensului duhovniciei și o asumare dulce-împovărătoare a acesteia, asemenea chemării lui Hristos: „Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi. [...] Căci jugul Meu este bun, și povara Mea este ușoară” (Matei II, 28; 30).

Așadar, ce este duhovnicia și de ce asumarea ei este o dulce povară? Asemenea călăuzei din filmul cu același nume al lui Tarkovsky, în relația cu ucenicii săi, duhovnicul își pierde identitatea, numele și biografia proprie. El stă în umbră, îndrumă, sfătuiește, devine un anonim, lăsând ucenicului libertatea de a crește. În acest sens, duhovnicia este smerita lucrare a părintelui spiritual pentru creșterea fiului/ficei sale duhovnicești.

Ucenicul care urcă pentru prima dată un munte trebuie să urmeze un traseu cunoscut, de aceea este necesar să aibă cu el, ca însoțitor și ghid, pe cineva care a parcurs traseul și este familiarizat cu calea. A sluji pe cineva în acest fel este tocmai rolul părintelui spiritual. Grecii îl numesc „gheron”, rușii, „stareț”, românii, și „stareț”, și „duhovnic”. Dacă în greacă și rusă titlul înseamnă „bătrân”, în limba română numele este asociat lucrării pe care o face, anume călăuzirea duhovnicească.

Ce-i dă dreptul unui om să acționeze ca un duhovnic? În esență, părintele spiritual este o figură harismatică și profetică, „acreditată” pentru sarcina aceasta prin lucrarea directă a Duhului Sfânt. După Mitropolitul Kallistos Ware, el este rânduit de Dumnezeu, fiind o expresie a Bisericii, înțeleasă ca „eveniment”, mai degrabă decât ca instituție¹. Desigur, nu există o linie foarte clară de demarcare între dimensiunea profetică și viața instituțională a Bisericii, cele două fiind împletite și crescând una din cealaltă. Slujirea duhovniciei, harismatică în ea însăși, este legată de o funcție clar definită în cadrul instituțional al Bisericii, de funcția de preot-duhovnic. În tradiția ortodoxă, dreptul de a spovedi nu se acordă automat la hirotonie.

¹ Kallistos Ware, “The Spiritual Father in Orthodox Christianity,” *CrossCurrents* 24, no. 2/3 (1974): 297–98.

Înainte de a lucra ca duhovnic, un preot are nevoie de o împuternicire din partea episcopului, care se primește prin hirotesia într-un duhovnic. Deși administrarea Tainei Spovedaniei este, cu siguranță, o ocazie potrivită pentru îndrumarea spirituală, slujirea duhovnicească nu este identică cu cea a mărturisirii păcatelor în fața preotului duhovnic. Duhovnicii, părinții spirituali, dau sfaturi nu numai în cadrul Tainei Spovedaniei, ci și în multe alte ocazii. De aceea, în timp ce administratorul Tainei Spovedaniei trebuie să fie întotdeauna preot, părinții duhovnicești pot fi un călugăr simplu, o călugăriță, chiar un mirean cu viață aleasă. Altfel spus, slujirea duhovnicească este ceva mai profundă și, trebuie să recunoaștem, nu toți preoții care au primit hirotesia într-un duhovnic pot pretinde că vorbesc pentru toți credincioșii cu autoritatea părintelui duhovnicesc, însă, când acest lucru se întâmplă, folosul spiritual este mai mare. Relația dintre părintele duhovnicesc și ucenic este în sine un proces harismatic, binecuvântările și neîmplinirile venind atât pentru unul, cât și pentru celălalt, atât bucuria, cât și povara.

Cu trei daruri speciale se distinge părintele duhovnicesc. Primul este *discernământul* (*diakrisis*), capacitatea de a percepe intuitiv secretele inimii altuia, de a înțelege adâncimile ascunse, de care celălalt nu este conștient. Duhovnicul pătrunde sub gesturile și atitudinile convenționale, prin care ne ascundem adevărata personalitate, de alții și de noi înșine; și, dincolo de toate aceste trivialități, el se confruntă cu persoana unică, făcută după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Această putere este spirituală, mai degrabă decât psihică; nu este pur și simplu un fel de percepție extrasenzorială sau o clarviziune sfințită, ci rodul harului, presupunând rugăciunea concentrată și o luptă

ascetică neîncetată. Cu acest dar de pătrundere, se asociază capacitatea de a folosi cuvinte cu putere multă. Pe măsură ce fiecare persoană vine înaintea lui, părintele duhovnicesc știe ce trebuie să audă ucenicul. Astăzi, suntem inundați de cuvinte, dar, în cea mai mare parte, acestea *nu* sunt în mod evident cuvinte rostite cu putere. Duhovnicii folosesc puține cuvinte și, uneori, niciunul; dar, prin aceste câteva cuvinte sau prin tăcerea lor, sunt capabili să schimbe întreaga direcție a vieții unui om. Tot Mitropolitul K. Ware nota că, la Betania, Hristos a folosit doar trei cuvinte: „Lazăre, vino afară!” (Ioan 11, 43) și aceste trei cuvinte, rostite cu putere, au fost suficiente pentru a readuce morții la viață. Într-o epocă în care limbajul a fost banalizat rușinos, este vital să redescoperim puterea cuvântului; și aceasta înseamnă și redescoperirea naturii tăcerii, nu doar ca o pauză între cuvinte, ci ca una dintre realitățile primare ale existenței². Dacă majoritatea predicatorilor vorbesc uneori mult prea mult, duhovnicii se disting printr-o austeritate a limbii.

Darul discernământului, deținut de părintele spiritual, este exercitat în primul rând prin practica cunoscută sub numele de „mărturisirea gândurilor”. În monahismul timpuriu, tânărul călugăr obișnuia să meargă zilnic la „gheron” și să pună în fața lui toate gândurile care i-au venit în timpul zilei. Această dezvoltare a gândurilor presupunea mult mai mult decât o mărturisire a păcatelor, deoarece novicele vorbea și despre acele idei și impulsuri care puteau părea nevinovate pentru el, dar în care părintele duhovnicesc ar fi putut discerne pericole ascunse. Mărturisirea păcatelor este retrospectivă, având de-a face cu ceea ce deja a fost săvârșit; mărturisirea gândurilor, pe de altă

² Ware, 302.

parte, este prospectivă și profilactică, pentru că „dezbracă” gândul înainte ca acesta să fi dus la păcat și, astfel, îl privează de puterea de a face rău. Scopul dezvăluirii nu este juridic, pentru a asigura iertarea de vinovăție, ci de autocunoaștere, pentru ca fiecare să se poată vedea așa cum este cu adevărat³.

Al doilea dar al părintelui duhovnicesc este *abilitatea de a-i iubi pe alții și de a face suferințele altora ale lui*. Darul discernământului și introspecția adâncă în inimile oamenilor, dacă este lipsit de compasiune iubitoare, nu ar fi creativ, ci aducător de moarte. Să-i iubești pe alții implică suferință cu și pentru ei; acesta este sensul literal al compasiunii. „Purtați-vă sarcinile unul altuia și așa veți împlini legea lui Hristos” (*Galateni* 6, 2). Părintele spiritual este cel care, prin excelență, poartă poverile altora. Cu toate acestea, relația dintre duhovnic și ucenicii săi nu este unilaterală. Deși el ia povara vinovăției lor asupra sa și răspunde pentru ei înaintea lui Dumnezeu, el nu poate face acest lucru în mod eficient dacă ei înșiși nu se luptă din toată inima pentru mântuirea lor⁴.

Un al treilea dar al duhovnicului este *puterea de a transforma mediul uman*, atât material, cât și nematerial. Darul vindecării, deținut de atât de mulți dintre duhovnicii renumiți, este un aspect al acestei puteri. În general, părinții duhovnicești îi ajută pe ucenicii lor să perceapă lumea așa cum creat-o Dumnezeu și așa cum Dumnezeu o dorește să fie. Pentru omul care locuiește în Dumnezeu, nu este nimic rău și banal: el vede totul în lumina Muntelui Tabor⁵.

³ Ware, 304.

⁴ Ware, 306.

⁵ Ware, 307.

„Ce este o inimă plină de milă?” – întreabă Sfântul Isaac Sirul. „Și a zis: Arderea inimii pentru toată zidirea, pentru oameni, pentru păsări, pentru dobitoace, pentru draci și pentru toată făptura. În acest caz, gândul la acestea și vederea lor fac să curgă din ochi șiroaie de lacrimi. Din mila multă și apăsătoare, ce stăpânește inima și din stăruință, inima se micșorează și nu mai poate răbda sau auzi, sau vedea vreo vătămare, sau vreo întristare cât de mică, ivită în vreo zidire. Și pentru aceasta aduce rugăciune cu lacrimi în tot ceasul, și pentru cele necuvântătoare, și pentru dușmanii adevărului, și pentru cei ce-l vatămă pe el, ca să fie păziți și iertați; la fel și pentru firea celor ce se târăsc pe pământ. O face aceasta din multa milostivire ce se mișcă în inima lui fără măsură, după asemănarea lui Dumnezeu”⁶.

Desigur, acestea sunt exigențele maxime ale duhovniciei și împlinirea lor este atât darul lui Dumnezeu, cât și lucrarea în Duhul, pe care o face părintele spiritual.

Așadar, în linii generale, părintele duhovnicesc este profetic, harismatic, cu puterea discernământului, cu compasiunea și iubirea pentru toată zidirea. Lucrarea duhovnicească implică toate aceste daruri. Arhimandritul Dumitru Cobzaru propune spre lectură un exercițiu practic de călăuzire spirituală, adresat unui public larg și eterogen. Volumul cuprinde prelegeri, conferințe, interviuri, intervenții, articole adresate preoților, credincioșilor în biserică, tinerilor, toate având ca temă centrală duhovnicia.

Textul este structurat în două părți, cea dintâi: *Fiule, iată Mama ta!* și a doua: *Iată fiul tău!* Într-un mod original, auto-

⁶ Sfântul Isac Sirul, *Cuvinte despre sfintele nevoițe*, trans. Dumitru Stăniloae, Filocalia 10 (București: Humanitas, 2008), 353–54.

rul aşază lucrarea duhovnicească sub oblăduirea Maicii Domnului şi sub purtarea de grijă a fiilor ei, slujitorii şi iubitorii Bisericii.

În măsura în care sfătuirea şi călăuzirea duhovnicească se fac şi de către alte persoane decât preoţii consacraţi, inclusiv de către monahii sau mame duhovniceşti cu daruri deosebite, această lucrare îşi găseşte temelia în Maica Domnului. Tradiţia ortodoxă cunoaşte figuri de fecioare şi maici cu daruri minunate, care fie au călăuzit poporul, fie l-au slujit până la sacrificiul suprem. Amintesc, pentru exemplificare, doar pe Sfânta muceniţă Maria Skobţova, cunoscută şi ca Sfânta Maria din Paris sau Maica Maria. Aceasta a fost o monahie din Paris, trăitoare în secolul XX. Vocaţia ei specială a fost ospitalitatea şi dragostea de oameni, ce au fost împlinite până la ultimele consecinţe, murind ca muceniţă, în 1945, în lagărul de la Ravensbrück, din Germania. Tot ca exemplificare, este demn de menţionat numele Maicii Siluana Vlad, care trăieşte la Iaşi şi coordonează Centrul de Formare şi Consiliere „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil” din cadrul Mănăstirii „Sfântul Siluan Athonitul”. Stareţul a acestei mănăstiri, Maica Siluana împlineşte, cu ajutorul lui Dumnezeu, şi lucrarea de călăuzire duhovnicească.

Astfel, în îmbrăţişarea Fecioarei, partea întâi a volumului oferă spre lectură o îndrumare duhovnicească călăuzită de Maica Domnului.

Partea a doua este dedicată fiilor deosebiţi ai Maicii Domnului, reprezentaţi atât de părinţi duhovniceşti, dar şi de cei care, sub călăuzirea acestora, Îl caută pe Dumnezeu.

Aşadar, într-o structură inteligent alcătuită, se conturează o imagine a duhovniciei care poate fi trăită de omul zilelor noastre.

tre. Mai multe despre modul cum înțelege Arhim. Dumitru Cobzaru tensiunea dulce-împovărătoare a paternității duhovnicești, centrală în Răsăritul creștin, vom descoperi citind paginile de față.

Pr. Conf. Univ. Dr. Cristian Sonea

PARTEA ÎNTÂI

Fiule, iată Mama ta!

IUBIREA FECIOAREI MARIA PENTRU OMUL CONTEMPORAN¹

Preacucernici Părinți, iubiți tineri și onorat auditoriu,

Subiectul serii noastre duhovnicești este Maica Domnului. Cred că nici nu se putea altfel, de vreme ce suntem în preajma sărbătorii Bunei Vestiri și, de asemenea, pentru faptul că vin din obștea Mănăstirii Maicii Domnului de la Nicula; de aceea socotesc că li s-a părut potrivit organizatorilor să îmi ceară să vorbesc despre Maica Domnului. Aș începe cu o mică istorioară, o povestire simplă, dar adevărată, și am să continui cu un cuvânt al Sfântului Proclu, Patriarhul Constantinopolului, care conturează câteva virtuți ale Maicii Domnului².

În ceea ce privește titlul conferinței, *Iubirea Fecioarei Maria pentru omul contemporan*, cred eu că Maica Domnului a fost contemporană nu doar cu cei din primul secol creștin, ci ea rămâne contemporană cu toți creștinii, dintotdeauna și până la sfârșitul veacurilor. În ea regăsim, practic, tot ceea ce ne conferă identitate fiecăruia. De altfel, ceea ce voi încerca să exprim în cuvân-

¹ Conferință organizată de Liga Tinerilor Creștini Ortodocși Români, Târgu Mureș, în data de 15 martie 2017, urmată de întrebări și răspunsuri. Versiunea scrisă a fost revizuită pentru publicare.

² În *Viața Preasfintei Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioarei Maria*. Ediție îngrijită de Arhim. Constantin Chirilă. Traducere de Monahia Theodora Videscu și Constantin Fădur. Editura Doxologia, Iași, 2013.

tul meu este faptul că ei nu îi este străin niciun amănunt al vieții omenești, dimpotrivă, aproape tot ce i s-a întâmplat Maicii Domnului a fost dus la intensitate maximă și, atunci, ne putem regăsi în trăirile sale, fiecare în parte, în încercările pe care le avem sau în problemele cu care ne confruntăm pe tot parcursul vieții.

Istorioara sau povestea adevărată este următoarea: cândva, cu mulți ani în urmă, o mamă a născut un băiat. După naștere, a încercat să-l hrănească din sânul ei. Băiețelul n-a acceptat sub nicio formă. În această încercare disperată a mamei să-l hrănească pe pruncul care nu-i accepta sânul, intervine, la un moment dat, într-un vis repetat, o femeie foarte frumoasă, dar foarte sobră, care îi spune mamei că nu trebuie forțat copilul pentru că nu-i aparține, băiatul îi aparține lui Dumnezeu și Maicii Domnului... Au trecut anii și, atunci când băiatul a îmbrățișat viața monahală la Mănăstirea Nicula, mama și-a dat seama că femeia din vis, care a liniștit-o într-o oarecare măsură în încercarea sa, nu era alta decât Maica Domnului, care-și cerea fiul. Această istorie este adevărată și cu ea vreau să vă pun la suflet faptul că Maica Domnului se implică în viața fiecăruia, cu precădere a noastră, a creștinilor, care credem în ea, și cu atât mai mult a noastră, a ortodocșilor, care avem o evlavie aparte pentru ea. O evlavie cuminte și, deopotrivă, corectă, firească, pentru că Ortodoxia a păstrat-o pe Maica Domnului în parametrii ei firești, normali, împlinindu-i, am putea spune, dorința de a rămâne într-o oarecare taină, discreție, cumințenie, tăcere chiar, cu toate că, în Ortodoxie, s-a vorbit mult, dintotdeauna, despre Maica Domnului, inclusiv în cadrul unor sinoade ecumenice dedicate ei, iar sărbătorile care o cinstesc sunt ample,

Adormirea Maicii Domnului de la Nicula fiind chiar cea mai amplă celebrare din țara noastră. Până la sfârșitul veacurilor se va vorbi despre Maica Domnului, poate și pentru că oamenilor li se deslușesc multe lucruri din trăirile pe care le au, identificându-se cu ea. Așadar, menirea poveștii a fost să vă încredințeze că, într-adevăr, Maica Domnului intervine în viața noastră în mod direct.

Cât despre Sfântul Proclu, Patriarhul Constantinopolului – vorbim despre un sfânt din secolul al V-lea al erei creștine –, acesta ne spune că Maica Domnului este „slava fecioarelor, bucuria mamelor, întărirea credincioșilor, diadema Bisericii, pilda adevăratei credințe, tronul evlaviei, sălaș al Sfintei Treimi”³. Mă voi opri, pe rând, la fiecare virtute ori nume dat Maicii Domnului, virtute în care, tot așa, ar trebui să ne regăsim fiecare dintre noi sau pe care să ne-o însușim.

Cea dintâi virtute sau laudă pe care i-o aduce Sfântul Proclu Maicii Domnului este aceea că ea a devenit și rămâne pentru veșnicie „slava fecioarelor”⁴ ori a fecioriei. Este una dintre virtuțile de căpătâi și unul din temeiurile credinței noastre: Maica Domnului – fecioară înainte de naștere, în timpul nașterii și după naștere. Tema fecioriei este una pe marginea căreia se poate discuta și s-a discutat amplu de-a lungul veacurilor. În ultima vreme însă acest subiect a devenit din ce în ce mai evitat în societatea contemporană. Oamenii nu mai sunt preocupați de virtutea fecioriei. Asta se vede și din faptul că se împruținează călugării, că opțiunea pentru viața monahală nu mai este aceeași cu cea care a existat cândva. Dar, mai cu seamă, acest lucru este

³ *Ibidem*, pp. 447-448.

⁴ *Ibidem*, p. 447.

evident prin faptul că secularizarea și libertinajul au făcut ca fecioria să fie un subiect tabu, care nu trebuie discutat, adus în față, scos în evidență; dimpotrivă, dacă ar fi să amintim doar felul în care se manifestă „Ziua îndrăgostiților”, este suficient ca să ne dăm seama că nu există niciun interes pentru viața feciorelnică.

Or, Maica Domnului ne arată ce înseamnă fecioria și încearcă să ne convingă să o trăim, mai ales noi, creștinii. Și reușește, îndeobște, așa cum spuneam și cred, cu creștinii ortodocși, pentru că noi încă păstrăm linia tradițională, de pildă, a familiei (fecioria, în sens amplu, însemnând și fidelitate în familie). Dar se vede că, odată ce ne depărtăm de zona ortodoxă și intrăm în zona catolică, sunt probleme în ceea ce o privește pe Maica Domnului și adevărul de credință, iar când intrăm în zona protestantă și neo-protestantă, practic Maica Domnului nu mai există! A fost scoasă efectiv din Biserica lor, din cultul lor, care se numește, totuși, creștin. Și, atunci, în direcția aceasta, chiar geografic vorbind, dacă vreți, putem observa cât s-a denaturat viața, în general, și viața creștină. Fiindcă ceea ce ni se aduce și impune (și ne agresează!) acum, venind dinspre Occident sau de peste ocean, demonstrează lipsa credinței în Maica Domnului. Acolo nu mai există conștiința fecioriei, pentru că nu o mai au pe Maica Domnului în viața lor. Să fiți încredințați de acest lucru, care, de altfel, este foarte evident. De aceea s-a ajuns la căsătoriile între persoane de același sex, de aceea sunt țări sau state în lume unde se evită deja cuvântul „mamă” și „tată”, de aceea sunt state în lume care au scos din certificatul de naștere sexul copilului, pentru ca să și-l aleagă el la vârsta majoratului, și altele asemenea! Tot de aici, problemele cu copiii luați forțat din fa-

miliile lor și dați spre adopție – vedeți dramele din ultimii ani, în Norvegia, chiar ale unor copilași de-ai noștri, români. Toate acestea se întâmplă pentru că nu există evlavie la Maica Domnului, pentru că Maica Domnului nu mai face parte din viața lor, altminteri, ar exista și credința în virtuțile ei, care trebuie să fie neapărat imitate.

În ceea ce privește fecioria în sine, am spus-o și cu alte ocazii, fecioria nu este și nu trebuie să fie doar o calitate a trupului, ci trebuie să fie și o calitate a minții și a inimii. Nu este suficient să trăiești feciorelnic, să porți fecioria în trupul tău, trebuie să o porți și în minte, și în inimă. De altfel, Domnul Hristos spune că este suficient să gândești și ai și păcătuit în inima ta⁵, chiar dacă trupul, în aparență sau medical, a rămas neîntinat. Or, Maica Domnului, cred eu, prin prezența ei în casele noastre, în bisericile noastre, în credința noastră, în ființa noastră creștină, vrea să ne spună, la rându-i, că trebuie să rămânem feciorelnici atât cu trupul, cât și cu mintea și inima, deopotrivă în viața monahală și în cea de familie. În ambele trebuie să existe o fecorie a trupului, dar și a minții și a inimii, întrucât și în călugărie, și în viața de familie, de multe ori trădăm, înșelăm cu mintea și, apoi, mai grav, înșelăm și cu inima, adică ne atașăm de altcineva, iar sentimentele pe care le trăim nu sunt pe placul lui Dumnezeu. De aceea și spune Dumnezeu adesea, mai ales în scriptura Vechiului Testament, că El este un Dumnezeu

⁵ Matei 5, 28. Toate citările biblice se dau din *Biblia sau Sfânta Scriptură. Versiune diortosită după Septuaginta, redactată, adnotată și tipărită de Bartolomeu Valeriu Anania, Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului, Mitropolit al Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2009.

gelos⁶. Dacă am transpune acest cuvânt, de pildă, în viața de familie, ne-am da seama ce înseamnă cu adevărat. Fiindcă în viața de familie (chiar creștină!) – dincolo de geloziile patologice, care țin de alt sector, acela al vindecării bolilor trupești și psihice –, de multe ori se trădează, nu neapărat din punct de vedere fizic, ci al minții și al inimii. Iar dacă se întâmplă și fizic, iar celălalt află, abia dacă mai poate ierta. Cei care spun că iartă, o spun pentru că se străduiesc să facă acest lucru, dar se creează o suferință atât de adâncă, atât de profundă, care niciodată nu mai poate fi scoasă din făptura respectivă. De altfel, avem temei în Sfânta Scriptură, unde Sfântul Apostol Pavel arată dimensiunea acestei tragedii care se întâmplă în făptura omenească. El spune că toate păcatele se săvârșesc în afară de trup, păcatul desfrâului însă se săvârșește în trup, iar trupul este templu al Duhului Sfânt⁷; de aici și ravagiile pe care le face păcatul desfrâului. Așadar, este important să avem feciorie trupească, dar această feciorie trupească se susține pe fecioria minții și pe fecioria inimii. Nu este cuvântul meu, mă întemeiez pe cuvântul unui mare teolog, Paul Evdokimov, care vorbește despre Maica Domnului și despre această a doua dimensiune a fecioriei, a minții și a inimii⁸.

⁶ Ieșirea 20, 5; Deuteronomul 4, 24.

⁷ I Corinteni 6, 19.

⁸ Paul Evdokimov, „Maica Domnului – arhetipul femininului”, în *Femeia și mântuirea lumii*. Prefață de Olivier Clément. Traducere de Gabriela Moldoveanu. Editura Sophia, București, 2015, pp. 267-286; *Taina iubirii. Sfîntenia unirii conjugale în lumina tradiției ortodoxe*. Traducere de Gabriela Moldoveanu. Editura Sophia, București, 2016, pp. 208-210. De asemenea, Sfântul Ambrozie al Milanului, *Despre fecioare*, 2, 6, apud Stefano de Fiores, *Maria, Mama lui Iisus*, 2002, Salamanca, p. 160.

A doua numire (și slăvire!) pe care i-o dă Sfântul Proclu Maicii Domnului este cea de „bucurie a mamelor”⁹. Sunteți, aici, foarte multe mame și nu ar trebui să vă explic prea mult, deoarece cred că, prin excelență, mamele simt ceea ce spuneam la începutul cuvântului meu, și anume că Maica Domnului într-adevăr le înțelege, le pricepe, vorbește aceeași limbă, știe ce înseamnă un copil pe care trebuie să-l crești, să-l îngrijești, să-l protejezi și față de care dragostea este copleșitoare. De asemenea, înțelege deplin suferința care însoțește viața mamei pe tot parcursul vieții copilului său, încă de la naștere, încă de la concepție, dacă vreți, de când îl poartă în pânțec și până când trăiește mama sau pruncul, fica sau fiul, care tot prunc rămâne pentru mamă. Așadar, Maica Domnului este cu adevărat o bucurie a mamelor! Sfântul Simeon Noul Teolog¹⁰ are o abordare foarte fină și profundă în ceea ce privește legătura maternă a Maicii Domnului cu Fiul ei Cel iubit, cu Domnul nostru Iisus Hristos. El merge până la momentul sarcinii, când Domnul Hristos se forma ca trup omenesc în pânțele Maicii Domnului. Este o imagine extraordinară!

Desigur, pe vremea Sfântului Simeon Noul Teolog, nu existau ecografe, grație cărora vedem, astăzi, ce se întâmplă înăuntrul trupului, deși este și o tragedie a ecografelor, fiindcă, în urma interpretării unui filmuleț, doctorii dau un verdict, din cauza căruia foarte mulți copii sunt omorâți încă din pânțele maicii lor. Este o mare problemă pentru noi și ar trebui făcut ceva în

⁹ *Viața Preasfintei Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioarei Maria*, ed. cit., p. 447.

¹⁰ Simeon Noul Teolog, „Cuvântări morale”, în *Filocalia*. Vol. VI. Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae. Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1977, pp. 156-157.

acest sens. Nu trebuie evitate ecografele, bineînțeles, dar nici să se exagereze cu ele, iar doctorii trebuie crezuți până la păcat! Și în viața duhovnicească, de pildă, atunci când este vorba de ascultare, în mănăstiri, și nu doar în mănăstiri, ci față de duhovnic, în general, la întrebarea: „Până unde trebuie să ascuți de duhovnic sau de stareț?”, răspunsul este „Până la păcat!” Așa cred că ar trebui ascultat și de doctori, până la păcat, până la a nu-l înfăptui, mai ales în privința aceasta. Este adevărat că, uneori, ei pun corect diagnosticul, dar și acolo se pot găsi soluții. De pildă, cunosc un caz în care copilul a venit pe lume, l-am botezat, la scurt timp a murit și l-am înmormântat. Dar, de cele mai multe ori, au fost erori tehnice, ale ecografului, sau umane, de interpretare din partea medicului, și nu am îngăduit să fie ucis pruncul, care acum are vârsta adolescenței sau e în preajma căsătoriei!

Revenind la Sfântul Simeon Noul Teolog, el spune că omul duhovnicesc reușește să aibă aceleași trăiri pe care le-a avut Maica Domnului când L-a purtat pe Domnul Hristos în pântecele ei, să simtă mișcările de Prunc ale Domnului Hristos în ființa lui¹¹. Omul duhovnicesc poate simți așa cum a simțit Maica Domnului și cum simte o mamă oarecare (dacă există mame oarecare!), atunci când poartă în pântecele ei un trup omenesc. O mamă, când i se mișcă pruncul în pântece, se bucură că acesta trăiește, că dă semne de viață. Atunci când pruncul nu mai mișcă în pântecele ei, se îngrijorează și se gândește la ce-i mai rău. Ce bine ar fi să avem și noi aceeași atitudine când Îl simțim pe Dumnezeu în viața noastră și mai ales când nu-L simțim în viața noastră, când Dumnezeu nu mișcă, efectiv, când nu ne

¹¹ *Ibidem.*

mișcă făptura pe dinlăuntru! Ar trebui să fim foarte îngrijorați, atunci, și să ne temem de ce-i mai rău. Această imagine a Sfântului Simeon Noul Teolog este extraordinară, iar dumnea-voastră, mamele, așa cum spuneam, cred că vă asemănați foarte mult cu Maica Domnului și trebuie să vă asemănați cât mai mult posibil cu ea. La înmormântări de mame, spun, adesea, un cuvânt în acest sens. Din păcate, cu trecerea vârstei, începi să înmormântezi din ce în ce mai mulți cunoscuți și inclusiv mame pe care le îndrăgești, pentru că le-ai crescut copiii din punct de vedere duhovnicesc și e firesc să te legi sufletește și de mamă, ori ți-au fost și ele fiice duhovnicești, și, atunci, e greu să ofi-ezi o slujbă de înmormântare pentru o mamă pe care o cunoști, ai prețuit-o, ai apreciat-o și ai iubit-o, cu atât mai greu să spui un cuvânt de învățătură. De aceea, adesea, la predică, spun simplu (și adevărat!) că, dacă Maica Domnului este socotită Doamna Îngerilor, cu siguranță îngerii din preajma ei sunt chiar femeile mame, care-i seamănă atât de mult. Așadar, bucuria mame-lor!

Sfântul Proclu spune, în continuare, despre Maica Domnului că este „întărirea credincioșilor”¹². Când m-am oprit la numele „slava fecioarelor”, am anticipat oarecum că Maica Domnului este întărirea credincioșilor. Nici nu poate fi altfel. O altă istorie adevărată – și delicată, în ce mă privește – este aceea că, la un moment dat, intrând în biserica Mănăstirii Nicula, am văzut, în fața Icoanei Maicii Domnului, un bărbat de 38 de ani, care plângea amar: avea cancer în fază terminală și se gândea ce se va întâmpla cu fiica lui de 13 ani, cu familia, și nu neapărat că Îi

¹² *Viața Preasfintei Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioarei Maria*, ed. cit., pp. 447-448.

reproșa lui Dumnezeu și, respectiv, Maicii Domnului, boala sa, dar punea întrebări. Își recunoaștea starea de neputință și de păcat, la urma urmei, fiindcă toți oamenii suntem păcătoși și merităm. „Dar ceilalți de ce trebuie să sufere?” – aceasta era una din întrebările pe care i le punea el Maicii Domnului. El merită, dar ceilalți de ce trebuie să sufere? Mi-am dat seama că faptul că se afla în genunchi în fața Icoanei de la Nicula și plângea și își punea aceste întrebări izvora din credința lui în Dumnezeu și în Maica Domnului și că acel moment a fost o întărire a credinței lui și, cu siguranță, Maica Domnului a intervenit în viața lui și i-a făcut trecerea din această lume mai ușoară.

Pregătindu-mă pentru această seară duhovnicească, l-am ascultat pe Părintele Sofian Boghiu, care relatează o întâmplare asemănătoare cu un deținut din închisorile comuniste, care, în pragul disperării, o cheamă pe Maica Domnului în ajutor, pentru că așa îi spusese mama lui: „Atunci când simți că nu mai poți și nu mai există nicio soluție, cheamă-o pe Maica Domnului în ajutor!” Părintele Sofian, care a fost nu doar un mare duhovnic, ci și un suflet foarte sensibil, povestește cum Maica Domnului l-a ajutat pe acel deținut să nu se sinucidă și să continue să își ducă crucea în temnițele acelea înfiorătoare, până la capăt. Vă îndemn să citiți scrierile Părintelui Sofian și să ascultați înregistrările care s-au păstrat: pe lângă faptul că a fost un artist de mare finețe, a fost și un om profund, un călugăr cuminte, blând, smerit, având ceva din Maica Domnului. Uitându-mă la înregistrare, am văzut cum lăcrima, vorbind cu atâta sensibilitate... Încheie părintele spunând că el însuși l-a întâlnit pe fostul deținut, după ce a ieșit din pușcărie. Prin urmare, povestea e adevărată și auzită chiar din gura celui care o trăise. Așadar, Maica

Domnului e întărirea credincioșilor, mai ales în situațiile limită. Desigur, nu vă doresc să ajungeți în situații limită, dar, dacă se va întâmpla vreodată acest lucru, să o chemați pe Maica Domnului în ajutor și veți vedea că Dumnezeu, prin mijlocirea ei, vă va da soluții sau veți simți intervenția ei directă, foarte palpabilă.

Așadar, și pilda de la început, și aceasta a Părintelui Sofian arată că intervenția Maicii Domnului este, deseori, directă și imediată, inclusiv poate să vină în preajma omului, făcându-și, uneori, simțită prezența. Desigur, nu trebuie să ne dorim să o vedem pe Maica Domnului; în acest sens, cei mai mulți Părinți ne avertizează să avem grijă că poate fi și o înșelare a diavolului. Dar, cu siguranță, dacă o chemați pe Maica Domnului în ajutor, ea nu rămâne indiferentă, nici nu întârzie, așa cum știm din toate rugăciunile pe care i le adresăm, fiindcă ea este grabnic ajutătoare și, în plus, așa cum am văzut, ne întărește în credință.

Mai mult, spune mai departe Sfântul Proclu, ea însăși este „pilda adevăratei credințe”¹³. Dacă ar fi să vorbim doar despre suferință, despre suferința omului contemporan, a omului din-totdeauna, a omului căzut, de la Adam încoace și până la sfârșitul veacurilor, ei bine, Maicii Domnului nu îi este străină suferința; dimpotrivă, a trăit-o cu intensitate maximă, cum spuneam la început. Să ne gândim la Pruncul Iisus, Care, după ce L-a purtat în pânțe, S-a născut în condițiile pe care le știm¹⁴ – câtă durere putea să fie în inima ei de mamă?! Câtă durere a putut să simtă, când a trebuit să fugă în Egipt, de teama celor

¹³ *Ibidem.*

¹⁴ Luca 2, 7.

care doreau să ia viața Pruncului¹⁵, teamă care, cu siguranță, n-a părăsit-o nici după întoarcere, ani de zile... Cu câtă durere și cu cât zbulucium s-a întors la Ierusalim, împreună cu bătrânul Iosif, să-L caute pe Fiul ei, când L-au pierdut la vârsta de 12 ani¹⁶?! Trei zile L-au căutat. Ce s-ar întâmpla în lumea noastră să se piardă un copil?! Câte instituții ar fi mobilizate și prin câte mijloace s-ar încerca să fie găsit acel copil?! Așadar, cu cât zbulucium L-a căutat Maica Domnului pe Copilul ei, înainte să-L găsească în templul din Ierusalim, în casa Tatălui Său¹⁷?! Trebuie să luăm aminte – fie spus în paranteză, dar fără a ne îndepărta de tema noastră – la faptul că L-a găsit în templu. De ce L-a găsit în templu? Fiindcă așa a fost educat. De cine anume a fost educat astfel? De însăși Maica Domnului. Este foarte important acest amănunt, pentru că, dacă noi ne pierdem copiii, tare mă tem că nu ne-am gândi că sunt în biserică. Foarte rar se întâmplă acest lucru. Poate se află chiar într-un loc opus bisericii. De aceea, trebuie să luăm aminte! Revenind la suferința Maicii Domnului, să ne aducem aminte de toate pericolele și amenințările pe care ea și le-a asumat, atunci când Dreptul Simeon i-a spus că prin sufletul ei va trece sabie¹⁸. Domnul Hristos a fost amenințat cu moartea, mai mult, căutau să-L omoare¹⁹ cu pietre²⁰, apoi să-L răstignească, ceea ce s-a și săvârșit²¹. Aflându-se mereu în preajma Mântuitorului, știind, probabil chiar auzind în mulțime ceea

¹⁵ Matei 2, 13-15.

¹⁶ Luca 2, 43-50.

¹⁷ Luca 2, 46, 49.

¹⁸ Luca 2, 35.

¹⁹ Luca 4, 28-29.

²⁰ Ioan 8, 59.

²¹ Matei 27; Marcu 15; Luca 23; Ioan 19.

ce se murmură împotriva Fiului ei, fără îndoială a trăit neîncetat cu teama în inimă, teamă care s-a transformat într-o durere pe care ne-o putem închipui nemărginită – sabie a trecut prin sufletul ei, prin inima ei! –, atunci când Domnul nostru Iisus Hristos a fost prins, întemnițat, scuipat, biciuit, încoronat cu cunună de spini și omorât prin răstignire!

Scriptura este lacunară în ceea ce privește viața Maicii Domnului, dar, ca să înțelegem suferința, durerea pe care a trăit-o, pe ea o putem încadra în orice categorie, nu doar în cea de mamă îndurerată, care și-a văzut Fiul omorât, ci, de pildă, în cea a orfanilor, ca fiică a unor părinți pe care i-a iubit, dar de care s-a bucurat puțină vreme, fiindcă i-a pierdut la o vârstă foarte fragedă.

Maica Domnului a fost un „elev” bun și silitor, ascultător! De aici, pilda adevăratei credințe: a fost crescută în credință și a fost învățată credința cea adevărată, care s-a împlinit în ea. Spune Sfântul Nicolae Cabasila²² că toată Scriptura insuflată de Dumnezeu a fost scrisă pentru Maica Domnului, pentru că în ea s-a împlinit Sfânta Scriptură, începând de la făgăduința dată protopărinților noștri că Se va naște Mesia și că șarpele va fi zdrobit²³, continuând cu profețiile Vechiului Testament²⁴, până la sfârșitul veacurilor, pentru că inclusiv în Cartea Apocalipsei

²² Nicolae Cabasila, „Cuvânt la preaslăvita Adormire a Preasfintei Doamnei noastre de Dumnezeu Născătoarea”. În diac. Ioan I. Ică jr, *Maica Domnului în teologia secolului XX și în spiritualitatea isihastă a secolului XIV: Grigorie Palama, Nicolae Cabasila, Teofan al Niceei. Studii și texte*, Editura Deisis, Sibiu, 2008, pp. 476-477.

²³ Facerea 3, 15.

²⁴ Facerea 28, 12, 17; Ieșirea 3, 2; Psalmul 44, 11, 20-21; Psalmul 45, 15-16; Cântarea Cântărilor 4, 7-9; Isaia 6, 6-7; 7, 14; Iezechiel 14, 2.

o găsim pe Maica Domnului²⁵. Așadar, în Maica Domnului se regăsesc și etapele istoriei mântuirii neamului, dar și etapele vieții noastre pământești și ale devenirii noastre în ceea ce privește credința și mântuirea sufletului. Spuneam, la începutul cuvântului meu, că nu se poate să ai o credință adevărată – iată pilda adevăratei credințe! –, dacă din această credință este scoasă Maica Domnului. Cel puțin nu este o credință creștină! Cei care nu o au în cultul lor și în viața lor duhovnicească pe Maica Domnului, aceia nu mai pot fi numiți creștini. Fiindcă, spun cei mai mulți Părinți duhovnicești, nu Îl poți despărți pe Domnul Hristos de Maica Lui, precum nici pe Maica Domnului de Fiul ei. Deci în ea se plinesc, iată, ne spune un mare sfânt al veacului al XIV-lea, toate Scripturile. Mai mult, Sfânta Scriptură, cea insuflată de Dumnezeu, a fost scrisă pentru Maica Domnului, care L-a născut pe Cuvântul Însuși. De aceea, atunci când vom vedea că se atentează la cultul Maicii Domnului, să înțelegem că se întâmplă ceva străin, primejdios, în ceea ce privește adevărul de credință, credința cea adevărată. Așadar, atâta vreme cât o avem pe Maica Domnului, avem și garanția că suntem pe drumul cel bun.

Mai departe, spune Sfântul Proclu, Maica Domnului este „tronul evlaviei”²⁶. Cei care ați cercetat Mănăstirea Nicula – și nu sunteți puțini aici, din sală –, mai ales de hramul din 15 august, cunoașteți foarte bine evlavia credincioșilor față de Maica Domnului. Dar această evlavie este izvorâtă din însăși evlavia ei! Nici nu ne putem închipui noi evlavia Maicii Domnului față

²⁵ Apocalipsa 12, 1.

²⁶ *Viața Preasfintei Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioarei Maria*, ed. cit., p. 448.

de Fiul ei! Cu câtă sfială I-a slujit Fecioara Maria Domnului nostru Iisus Hristos, cu câtă atenție, cu câtă gingășie! Acestea sunt semne ale evlaviei sale, fiindcă Maica Domnului știa că Domnul Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu întrupat, avea această conștiință, a căpătat-o atunci când i-a răspuns Îngerului: „Iată, roaba Domnului. Fie mie după cuvântul tău!”²⁷ Ea a știut, a fost încredințată și s-a încredințat zi de zi de ceea ce i s-a întâmplat și de Cui trebuie să-I poarte de grijă. În felul acesta trebuie să înțelegem și evlavia noastră, a credincioșilor, fiindcă, de multe ori, evlavia creștină este dusă la extreme. De pildă, la Catedrala noastră din Cluj-Napoca, am putea spune că există și o „evlavie a babelor”, și o „evlavie a mironosițelor”, până și o „evlavie a ipocriților”... Dacă ne-am uita însă la Maica Domnului, am învăța care este evlavia adevărată, pentru că Maica Domnului n-a ieșit în evidență. Nici măcar atunci când se afla la poalele Crucii, ei nu i s-a auzit plânsul, căci, dacă i s-ar fi auzit plânsul, fără îndoială s-ar fi scris în Scripturi. Cu siguranță că a plâns! Nu i s-a auzit însă plânsul, nici oftatul... Sigur, în filmele care s-au făcut în ultimii ani, regizarea este foarte agresivă. Dar nu a fost așa... Se poate vedea... Eu am văzut, la înmormântări, mame care își conduceau copiii la mormânt, asemeni ei, plângând cu multă demnitate și resemnare. Dar am văzut, am auzit și lucruri de nedescris, pe care, e adevărat, le poți înțelege, până la un anumit punct... Spun acest lucru dintr-o experiență destul de amplă de slujire la înmormântări. Pe măsură ce trec anii, precum spunea Mitropolitul Bartolomeu, începi să cunoști mai mulți morți decât vii, lucru adevărat mai ales pentru cei care trăiesc, ca el, până la o vârstă matusalemică!

²⁷ Luca 1, 38.

De asemenea, în biserică, mai ales când suntem în comunitatea credincioșilor și trebuie să fim în comuniune cu ceilalți, trebuie să avem firescul Maicii Domnului, să o imităm pe Maica Domnului în evlavie și aici: să nu deranjăm pe nimeni, să nu stingherim pe nimeni, să nu simtă nimeni șoapta rugăciunii noastre, să nu deranjeze pe nimeni șoapta rugăciunii noastre. Nici îmbrăcămintea noastră, nici comportamentul nostru nu trebuie să agreseze persoana de lângă noi. Nici măcar statul nostru în genunchi! Și aceasta poate să deranjeze. Poziția de rugăciune firească și cu adevărat evlavioasă, în biserică, este în picioare. Evlavia, întruchiparea evlaviei noastre creștine, trebuie să fie Maica Domnului și, atunci, vom fi delicați, vom fi discreți, vom fi tăcuți... Nici nu se va simți prezența noastră lângă celălalt, dacă vom avea înaintea noastră exemplul Maicii Domnului. Căci ea este, spune Sfântul Proclu, „tronul evlaviei”, adică o cununa a evlaviei.

În sfârșit, ultimul cuvânt al Sfântului Proclu spune că Maica Domnului este „sălaș al Sfintei Treimi”²⁸. Aici poate fi dezvoltată o întreagă teologie. Spus simplu, prin faptul că L-a întrupat pe Domnul Hristos, Maica Domnului este, prin definiție, sălaș al Sfintei Treimi. Cuvântul Sfântului Proclu ne privește însă și pe noi. Maica Domnului a fost și rămâne, pentru veșnicie, sălaș al Sfintei Treimi. Dar noi? Ce se întâmplă cu noi? Care este destinația noastră? Ce trebuie să dobândim? Care este scopul nostru? Și cum trebuie să lucrăm la viața noastră, pentru a ajunge să fim într-o continuă devenire spre a atinge acest scop? Aceste întrebări ar trebui să ne preocupe tot mai mult. De pildă, în

²⁸ *Viața Preasfintei Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioarei Maria*, ed. cit., p. 448.

ultimii ani, ne preocupă deasa sau rara împărtășire și este foarte bine că ne preocupă. Referitor la teama că deasa împărtășire poate duce la banalizarea ei, să nu vă fie frică, noi nu vom ajunge niciodată ca în lumea occidentală, să ne împărtășim așa, „en gros”. În bisericile romano-catolice, se împărtășeste toată lumea, cu sau fără spovedanie, cu sau fără pregătire, mâncând sau fără a mânca înainte... Este problema dumnealor și a credinței lor. Noi nu vom ajunge acolo, fiindcă nu împărtășim acea credință a lor, fiindcă profilul creștinului ortodox este mai exigent, mai atent, mai vigilant, fără a fi de dorit, desigur, ca acestea să fie duse la extreme, așa cum se întâmplă, din păcate, uneori. Totuși, dacă se pune problema mai dese împărtășiri, este un lucru bun: ne împărtășim cu Domnul Hristos!

În traducerile actuale ale *Liturghierului*²⁹, după Mitropolitul Bartolomeu – care a diortosit, pe lângă Sfânta Scriptură, și textul Sfintei Liturghii și care a scris o carte despre Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie, *Cartea deschisă a Împărăției*³⁰ –, descoperim faptul că *nu ne împărtășim cu Duhul Sfânt, ci avem părtaşie cu Duhul Sfânt, devenim părtași*, precum ne spune Sfânta Scriptură, devenim „părtași ai firii celei dumnezeiești”³¹. Însă cu Domnul Hristos ne putem împărtăși, pentru că El S-a întrupat, și trebuie să ne împărtășim cu El pentru a avea viața cea

²⁹ *Liturghia Sfântului Ioan*, ediția a V-a, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2009, p. 79.

³⁰ Bartolomeu Anania, Arhiepiscopul Clujului, *Cartea deschisă a Împărăției. O însoțire liturgică pentru preoți și mireni*. București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2007. Text republicat în volumul Valeriu Anania, *Cartea deschisă a Împărăției. De la Betleemul Nașterii la Ierusalimul Învierii*. Studii introductive de Jan Nicolae și Vasile Gordon. Cronologie de Ștefan Iloaie. Iași, Editura Polirom, 2011.

³¹ 2 Petru 1, 4.

veșnică, precum El Însuși o spune³². Așadar, să devenim părtași dumnezeieștii firi în ceea ce-L privește pe Dumnezeu-Tatăl și în ceea ce-L privește pe Duhul Sfânt – prin darul lui Dumnezeu, prin cunoașterea Lui, prin lucrarea virtuților³³ –, iar cu Domnul Iisus Hristos, cu Trupul și Sângele Lui, trebuie să ne împărtășim cât mai des cu puțință, cu pregătirea cuvenită, cu îngăduința duhovnicului, cu tot ceea ce dumneavoastră știți deja că se cuvine a face sau ați experimentat personal. Astfel, să devenim și noi, asemenea Maicii Domnului, sălaș al Sfintei Treimi.

Trebuie să ne punem această problemă: dacă Maica Domnului a devenit sălaș al Sfintei Treimi, oare nu acest lucru trebuie să-l avem și noi în vedere, în ceea ce ne privește? Nu acesta este scopul nostru? Vorbim despre mântuirea sufletului, despre dobândirea Împărăției Cerurilor. Dar să nu le luăm așa, egoist, ca și cum mi-aș dori o casă frumoasă, o mașină bună, o sănătate puternică, de nezdruncinat; să nu ni se pară la fel și mântuirea sufletului, dobândirea Împărăției Cerurilor. Adică trebuie să le abordăm cu o înțelegere profundă. Locul nostru este deja pregătit, *ni l-a pregătit* Domnul nostru Iisus Hristos³⁴ și *ni l-a arătat* prin Sine Însuși³⁵: locul nostru este de-a dreapta lui Dumnezeu-Tatăl, adică în sânul Sfintei Treimi. Dar nu poți să ajungi în sânul Sfintei Treimi, dacă tu însuți nu ai devenit sălaș al Sfintei Treimi. Împărăția lui Dumnezeu sau Împărăția Cerurilor aceasta este. Se spune că Împărăția lui Dumnezeu este ori începe înlăuntrul nostru³⁶; noi însă visăm, ne dorim o îm-

³² Ioan 6, 51-58.

³³ 2 Petru 1.

³⁴ Ioan 14, 2-3.

³⁵ Faptele Apostolilor 7, 56.

³⁶ Luca 17, 21.

părăție adevărată, în care să fim *noi*, să ajungem să fim *noi*, în cele din urmă. Dar această împărăție trebuie să fie și în noi! Noi Îl vrem pe Dumnezeu și vrem să stăm de-a dreapta lui Dumnezeu-Tatăl, în Împărăția Lui, dar iată ce ne spune Maica Domnului, în cuvântul Sfântului Proclu: această împărăție trebuie să fie deja în noi, adică Sfânta Treime să Se sălășluiască în ființa noastră!

De multe ori, trăim sau facem lucrurile fără să le cunoaștem profunzimile pe care le au. La fel, nici credința nu ne-o cunoaștem prea bine. Însă ar trebui să ne străduim din ce în ce mai mult să o cunoaștem, ascultându-i, de pildă, pe părinții noștri duhovnicești, când ne spun să citim Sfânta Scriptură și alte cărți duhovnicești. Încă de când eram adolescent, duhovnicul meu mă sfătuia să citesc măcar o pagină, seara, înainte de culcare. Și citeam, în acea vreme, uneori, nopți întregi; acum, din păcate, citim tot mai puțin... De asemenea, Mitropolitul Andrei ne îndeamnă pe noi, colaboratorii săi, și pe toți creștinii, ori de câte ori are ocazia, să citim în fiecare zi câte un capitol din Noul Testament, ceea ce Înaltpreasfinția Sa însuși face. Așadar, trebuie să cunoaștem în profunzime care este scopul nostru, care este destinația noastră și să lucrăm, astfel, la mântuirea sufletului, să ne dorim să moștenim Împărăția Cerurilor. Dar, mai presus de toate, trebuie să-L dobândim pe Dumnezeu efectiv, să-L dobândim pe Dumnezeu! Repet, dacă noi ne dorim Împărăția Cerurilor și dacă Împărăția Cerurilor trebuie să înceapă înlăuntrul nostru, atunci cu adevărat trebuie să devenim sălaș al Sfintei Treimi, încă din această lume. Altfel, imaginându-ne acum oarecum utopic, când vom ajunge în Împărăția Cerurilor, ne vom trezi într-o realitate care nu ne este proprie.

Deci trebuie să ajungi să trăiești această realitate încă din existența pământească, ceea ce este cu putință. Cunoașteți din viețile sfinților, din cărțile duhovnicești, că, într-adevăr, există până astăzi oameni sfinți, care au revelația strălucirii slavei lui Dumnezeu, care încă de pe pământ pot *vedea* strălucirea slavei lui Dumnezeu, așa cum ne spune Sfântul Grigorie Palama³⁷.

Rezumând, Maica Domnului a fost ea însăși prunc, a fost un copil orfan, a fost un adolescent, a trecut prin școală (a templului!), a învățat, a fost educată, lucru pe care nu-l specifică Sfânta Scriptură, deși ne lasă să-l deducem³⁸. Însă, din Sfânta Scriptură, știm că Domnul Hristos îi uimea pe contemporanii Lui cu învățătura Sa³⁹. La cei doisprezece ani ai Săi, Îl urmăreau toți cei din templu gură-cască, fiindcă știa atât de multe lucruri. De unde le știa? Desigur, le știa fiind Dumnezeu adevărat, însă, ca Om adevărat, le știa și de la Maica Domnului. Maica Domnului cunoștea Scriptura; în templul Legii Vechi, fecioarele erau pregătite, cultivate, iar accentul se punea mai cu seamă pe viața duhovnicească, pe viața spirituală, lucru pe care-l putem deduce, așa cum spuneam mai sus, mai ales din cântarea sa⁴⁰. De asemenea, Maica Domnului a știut ce înseamnă viața de familie, a cunoscut și văduvia și, mai ales, a știut ce înseamnă să-ți înmormântezi unicul fiu, pe Fiul lui Dumnezeu. A trecut, așadar, cum am văzut, prin toate suferințele posibile ale unei făpturi omenesti și ar trebui să ne rămână reper, reperul prin excelență, în

³⁷ „Tomul aghioritic”, în *Filocalia*. Vol. VII. Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae. Editura Humanitas, București, 2017, p. 415.

³⁸ Luca 1, 46-55.

³⁹ Luca 2, 46-47.

⁴⁰ Luca 1, 46-55.

durerile noastre, dar și în ceea ce privește normalitatea fecioriei, de pildă, cum spuneam, dar și în celelalte aspecte ale fiirei sale. Și, desigur, ea să ne fie reperul în iubire, în iubirea față de Dumnezeu și în iubirea față de oameni. Cuviosul Siluan Athonitul are un cuvânt foarte frumos despre Maica Domnului, în cartea *Între iadul deznădejdiei și iadul smereniei* ⁴¹, în care spune că ea îi iubea foarte mult pe oameni, știind că Domnul Hristos a venit pe pământ pentru mântuirea lor și, cu cât era mai mare dragostea ei, cu atât îi era mai mare suferința, pentru că acei oameni, pentru care Domnul Hristos a venit pe pământ să-i mântuiască, aceia L-au răstignit, în fața ei... Și ea îi iubea cu atât mai mult! Așadar, ea poate să fie pentru noi reperul iubirii adevărate și, de aici, reperul iertării, căci ea i-a și iertat, cu siguranță a făcut-o, nici nu putea altfel.

În sfârșit, ultimul lucru pe care doresc să vi-l împărtășesc este că, în ultima vreme, suntem foarte preocupați de sănătatea noastră trupească și de hrana noastră, care să fie, de pildă, cât mai bio... În acest sens, este foarte important să înțelegem că Maica Domnului a fost *sănătoasă* și din punct de vedere trupesc, și din punct de vedere sufletec. Prin urmare, tot ea ne poate învăța cum să ducem o viață echilibrată și cuminte, astfel încât sănătatea trupului să fie mulțumitoare, iar sănătatea sufletului să fie mântuitoare. Amin!

⁴¹ Cuviosul Siluan Athonitul, *Între iadul deznădejdiei și iadul smereniei*. Studiu introductiv și traducere de diac. Ioan I. Ică jr. Ediția a IV-a revizuită. Editura Deisis, Sibiu, 2001, p. 171.

Ne putem spovedi și la alt duhovnic, în afară de duhovnicul nostru?

Sigur că se poate, dar cu binecuvântarea duhovnicului. Se și întâmplă adesea: din cauza distanței, a vacanțelor sau din alte motive. Deci se poate, dar cu binecuvântarea duhovnicului, poate chiar cu recomandarea lui.

Preacuvioase Părinte, vă rog să ne relați o amintire frumoasă pe care o aveți legată de Înaltpreasfințitul Părinte Bartolomeu. Știu că v-a fost drag, știu că petrecea mult timp la Mănăstirea Nicula, când erați stareț. Împărtășiți-ne și nouă cea mai frumoasă amintire legată de un Arhiepiscop și Mitropolit iubit de toată țară și de un om model.

Cele mai frumoase momente erau când mă certa...! Întotdeauna aveai emoții în preajma lui, dar mai ales atunci. I-am învățat, de altfel, firea, pe parcursul anilor, și oarecum îl intuiam dinainte și îi mai lăsam și pe alții „să pice” în vizorul lui, atunci când era mai „nervos”. Se întâmpla să fie nervos, în ce sens? Vă dau un exemplu: totdeauna venea la Nicula a doua zi de Crăciun și a doua zi de Paști, să slujească; desigur, și la hramuri. Bineînțeles, stătea la Nicula trei-patru zile pe săptămână, iar luna de concediu, iulie, de obicei se odihnea la Nicula; de asemenea, în Săptămâna Luminată și în perioada dintre Crăciun și Bobotează. Așadar, putem spune că stătea la Nicula poate mai mult decât la Cluj. Însă, când slujea, până să înceapă efectiv Sfânta Liturghie, în timpul acelor, să le spunem, „artificii” binecuvântate – o regie, practic –, se simțea oarecum incomod.

Ele nu-l traspuneau imediat în atmosfera Sfintei Liturghii, trebuia să treacă un timp, timp în care, dacă te aflai în preajma sa, câteodată puteai „să mai și capeți” ...! Dar, ori de câte ori se întâmpla, Îi mulțumeam lui Dumnezeu că era numai atâta. Fiindcă te certa pentru un nimic pe care îl observa în altar sau în afara altarului, amănunte din acestea care nu aveau nicio valoare și pe care le și trecea cu vederea numaidecât.

Era un om care impunea, de aici și emoțiile pe care le simțeam în preajma lui și pe care i le mărturiseam, adesea. Trebuia să colaborăm, aveam atâtea lucruri de făcut împreună, iar emoțiile pe care mi le crea mă împiedicau să comunic, uneori. O făcea și intenționat – am învățat lucrul acesta de la el, poate că și propria mea fire a fost influențată în privința aceasta. Se proteja. Te lăsa să te apropii de el doar până la o anumită distanță. Ei bine, ce amintire să vă povestesc? Cea mai frumoasă *nu* este cea mai frumoasă, în sens fericit... Este ultima amintire, atunci când s-a hotărât să plece la Viena, pentru a se încerca imposibilul... Înainte de intubare, am fost acolo cu Preasfințitul Vasile, care l-a și spovedit, iar printre clipele în care ațipea, pentru că era foarte ostenit, foarte slăbit, ne-a mai spus câte ceva despre anii de pușcărie și alte amintiri de-ale lui... Iar înainte să rămână doar cu Preasfințitul Vasile, pentru ultima spovedanie, eu i-am luat ambele mâini, mi le-am pus pe capul meu, pentru că el nu era în stare, și i-am spus că îl iubesc, iar el mi-a spus că și el, și așa ne-am despărțit, pentru anii cât mai trăiesc eu pe pământ... A fost un moment delicat și pentru mine, și pentru el. A rezonat întotdeauna la sentimentele noastre și, chiar dacă nu își cerea decât foarte rar iertare, atunci când ne mai „necăjea”, ne arăta că îi pare rău, dacă cumva ar fi exagerat într-o anumită privință.

Sunt multe lucruri de povestit... După ce am ajuns stareț la Nicula – am scris acest lucru într-un interviu publicat în cartea „*Fiule, m'am vrut să-ți fiu candelă de ceas târziu...*”!⁴² –, l-am întrebat cum ar trebui să gestionez, concret, Mănăstirea Nicula. Desigur, și din punct de vedere administrativ, chiar financiar, pentru că ne gândeam să începem investiții de anvergură, pe care le-am și dus la bun sfârșit, după cum ați putut vedea cei care ați fost în ultima vreme la Mănăstirea Nicula: am construit o biserică nouă, câteva case, și încă se mai construiește. L-am întrebat, atunci, concret despre gestiune, dacă să facem o singură gestiune sau două gestiuni, mai ales atunci când vrei să faci cât mai mult... Iar el mi-a spus două lucruri: „Eu n-am să-ți țin spatele niciodată. Eu sunt omul legii. Niciodată n-am să-ți țin spatele!” Și al doilea: „Să ții minte de la mine, cât trăiești, că n-ai numai prieteni; ai și dușmani!” Am ținut cont de aceste două lucruri. Și nu doar eu, ci și el! În ce sens? De pildă, cum vă spuneam, stătea la Nicula perioade lungi. Ei bine, își plătea cheltuielile: își plătea casa, masa și tot ce se consuma. Inclusiv porcul de Crăciun, căci îi plăcea să se simtă așa tradițional, că vine Crăciunul. Cumpăra porcul de la Mănăstirea Nicula, căci știa că îl creștem cu bucate, nu cu hrană artificială. Eu refuzam, dar el zicea: „Atunci mă duc la târg și-mi cumpăr de la târg, cu prețul pieței, și amin!” Desigur că plătea și mănăstirii cu prețul pieței! Era omul care nu rămânea dator, ci spunea adesea: „Să le plătești totdeauna celor care îți oferă servicii, pentru că nimic nu este gratuit cu adevărat!” Am învățat acest lucru. Mitropolitul Bartolomeu plătea, iar eu îi tăiam chitanță, îi dădeam originalul

⁴² Publicată la Editura Renașterea, Cluj-Napoca, în mai multe ediții (2014, 2017, 2020).

și eu păstram duplicatul, ca să am dovada că mi-a plătit. Păstrez și acum acele chitanțe, să știți. În felul acesta, a căpătat încredere din ce în ce mai sporită în ce mă privește, în ce ne privea pe toți, pentru că nu mă ocupam eu singur de administrația Mănăstirii Nicula: exista un consiliu economic, un consiliu duhovnicesc, care conducea efectiv destinele mănăstirii.

Vă mai relatez o amintire. Când simțea deja că se scurg în grabă zilele spre un sfârșit iminent, m-am gândit să mă duc până acasă la mama, care se află la o distanță destul de mare și îmi lua câteva zile până să mă întorc. M-am dus la el la cabinet, eram deja la Cluj, iar la plecare, i-am spus să mă ierte. El a priceput imediat despre ce e vorba și mi-a zis el mie: „Dar ce? Te gândești să mori? Să nu te mai întorci?” Avea conștiința că se va întâmpla lucrul acesta curând și și-a aranjat toate lucrurile dinainte. A fost un om care nu lăsa nimic la întâmplare. Inclusiv memoria, să știți, și-a controlat-o.

Iată încă o amintire, menită și să vă amuze, dar și să întregească portretul acestui om mare. Cum știți deja, a fost instalat mitropolit în 2006, la Cluj, iar la masa oficială, la Hotelul Belvedere, unde am fost cam cinci sute de persoane, s-au ținut mai multe discursuri. Patriarhul Teoctist provoca anumite persoane din mulțime, îi cunoștea pe fiecare și voia să afle cât mai multe amănunte despre personalitatea Mitropolitului Bartolomeu. În mijlocul acelor discursuri, președintele Băsescu s-a ridicat de la masă mai repede, motivând că trebuie să plece în China; probabil că, între altele, era și acela un motiv. Atunci, Mitropolitul Bartolomeu s-a ridicat, la rândul-i, și i-a mulțumit pentru prezență, iar nouă, tuturor celor de față, ne-a spus: „De atâtea ori l-am rugat pe președintele Băsescu să se mai lase de

chinezăriile astea!” Sigur, noi am aplaudat, iar Băsescu s-a dus liniștit în China... Ultimul care a vorbit la acel dineu, bineînțeles, a fost Patriarhul Teoctist, care l-a lăudat la nesfârșit pe Mitropolitul Bartolomeu. Îi plăcea să vorbească, cu accent moldovenesc, iar ultimul lucru pe care l-a spus a fost următorul: „Acum, istoria a consemnat înființarea Mitropoliei de la Cluj și, probabil, într-o zi se va afla și regia înființării ei!” S-a ridicat îndată Mitropolitul Bartolomeu, „Leul Ardealului”, și a spus: „Da, dar regie de scenă, nu de culise!” El a fost omul care a jucat mereu cu cărțile pe față, nu există o „regie de culise” a înființării Mitropoliei de la Cluj, dar, vedeți, oamenii au speculat dintotdeauna... Or, Mitropolitul Bartolomeu n-a lăsat niciodată lucrurile nerezolvate, le-a rezolvat și limpezit întotdeauna, cum spuneam, inclusiv aceste speculații despre înființarea Mitropoliei de la Cluj.

Am multe amintiri cu Înaltpreasfinția Sa, întrucât ne întâlneam cel puțin de două-trei ori pe săptămână, luam masa împreună adesea, îl însoțeam în anumite împrejurări, la anumite evenimente. Mă folosesc de experiența dobândită în preajma sa, în diferite contexte; întotdeauna a dat rezultate. De pildă, vă mai împărtășesc două afirmații ale sale, prima fiind: „Să nu te enervezi când vor alții, să te enervezi când vrei tu!”, iar a doua, care se referea la demnitatea familiei din care se trăgea, mai cu seamă a mamei, pe care o iubea foarte mult și de la care o învățase: „Decât să întingi în unt și să te uiți în pământ, mai bine întingi în sare și te uiți la soare!”

Mulțumim, Preacuvioase Părinte! Aș vrea să vă mai pun o întrebare. Știu că cea mai mare minune pe care o face Dumnezeu este că ne face din răi buni, cum zice Sfântul Simeon Noul Teolog: „Cel ce faci

din vameși îngeri și întunericul, lumină”. Întrebarea este următoarea: ați fost nouă ani stareț la Mănăstirea Nicula, unde este Icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului. Ați văzut o minune făcută acolo?

Adesea mi se pune această întrebare. Răspunsul meu constant este: cea mai mare minune e că m-a răbdat Maica Domnului pe mine, acolo, lângă ea!

Desigur, pot să dau mărturie pentru multe lucruri, inclusiv vindecări de boli grave, de cancer... De pildă, unul dintre ucenicii mei, Daniel, care astăzi este preot, în copilărie a suferit de cancer. Toți câți au fost în spital atunci, din generația lui, au murit. Știu asta pentru că mergeam la Oncologie să-l vizitez pe fratele meu, bolnav și el, și treceam prin secția de copii. Așa l-am și întâlnit pe Daniel. Daniel trăiește și o punem pe seama Maicii Domnului de la Nicula. E doar un exemplu din nenumăratele cazuri de vindecări de boli grave.

De asemenea, cunosc cazuri de vindecări de îndrăciți. Nu cred că exagerez spunând aceasta. Mi-aduc aminte foarte bine de un domn, de aici, din Târgu Mureș, care a venit la Nicula multă vreme, fiind posedat, și, în cele din urmă, s-a făcut sănătos. Dar să știți că a insistat să vină până s-a făcut sănătos; noi, toți călugării, am avut zile de coșmar cu el.

După aceea, veneau la Maica Domnului foarte multe familii care nu aveau copii și își doreau să aibă și i-au avut... Și așa mai departe...

Desigur, minunile Maicii Domnului rămân, cumva, pe „retina” celor care le-au experimentat; oamenii nu prea se grozăvesc cu ele și cred că așa este bine, să fie taina fiecăruia cum lucrează Dumnezeu, la urma urmei. Am scris un istoric al mâ-

năstirii, o monografie, și, cercetând ce s-a întâmplat în trecut, am descoperit cărți întregi care vorbesc despre minunile Maicii Domnului, cu exemple, adrese, nume. Am enumerat câteva în monografia mea. Părintele Andrei, starețul care mi-a urmat la Nicula, oferă exemple mai numeroase în culegerea sa, publicată chiar în mai multe limbi.

Se mai poate reface o feciorie pierdută?

Da! Dincolo de aspectul fizic, bineînțeles... Am să vă dau un exemplu pe care l-am mai invocat, deoarece cred că este foarte la îndemână: slujirea lui Dumnezeu presupune o stare feciorelnică și, vedeți, când au fost chemați apostolii, o parte dintre ei au fost căsătoriți, dar au renunțat la familie și l-au urmat Domnului Hristos. Prin urmare, cred eu că au intrat și în categoria celor feciorelnici...

Se poate! Se poate redobândi fecioria și trebuie neapărat să lucrăm la redobândirea fecioriei minții și a inimii. Altfel, este periculos, mai periculos poate, aș putea spune. Desfrâul este o patimă și a trupului, dar mintea necurată și inima împătimită...!? Fiindcă trupul, vrând-nevrând, se face neputincios până la urmă. Dar mintea? Și inima? Deci trebuie lucrat aici, la minte și la inimă.

Budiștii, hindușii se mântuiesc? Doar creștinii ortodocși se mântuiesc?

Am găsit, în urmă cu mult timp, un cuvânt al unui părinte, pe care îl folosesc poate și pentru că mă „scapă” de dificultatea de a da un răspuns: „Cine nu este ortodox riscă mântuirea!”

Ce părere aveți despre nașterea de prunci prin înseminare artificială?

Biserica nu e de acord și nici eu nu sunt de acord. Avem adevărate tragedii. Îmi vin în minte exemple – acum totul se aude și se știe –, sunt adevărate tragedii. De pildă, sunt plantați mai mulți embrioni, dar nu rezistă toți, iar acesta este avort, e limpede, și nu din culpă, nu așa, că nu știi despre ce e vorba. Apoi, avem situația următoare: au făcut copii, dar ceilalți embrioni sunt înghețați undeva, într-o bancă. Ce facem cu aceștia? Ei au o anumită vârstă acum... Într-o zi, cineva nu mai plătește, probabil, ca să fie păstrați în bancă și...? Ce se întâmplă? Sunt două exemple, dar există multe, multe altele... În sfârșit, mai este un aspect, despre care am vorbit în mai multe împrejurări, tot la predici legate de Maica Domnului. Și anume, mai mulți Părinți sunt de părerea că, pe vremea Maicii Domnului, se aștepta venirea lui Mesia, lucru de o asemenea însemnătate încât era un adevărat blestem pentru o familie neputința de a naște copii. În zilele noastre însă se naște Antihrist, dintr-o femeie, cu siguranță, iar eu mă tem că se va naște nu dintr-o femeie oarecare și nu știm prin ce mijloace... Cred că vremurile pe care le trăim și ceea ce ni se pregătește pentru sfârșitul lumii are legătură cu Antihrist, dar are legătură și cu tot ceea ce duce la sfârșitul lumii. Iar eu socotesc că experimentele acestea științifice la limită atârnă, și ele, greu pentru sfârșitul omenirii. Desigur, există deja cazuri de copii născuți din astfel de experimente, care au și creat probleme mari, de toate felurile. Dar faptul că se naște Antihrist trebuie să ne trezească la conștiința că nu mai este atât de grav dacă nu poți să ai copii. Cel mai important este să ne

mântuim, să ne ajutăm unii pe alții în viața de familie să dobândim mântuirea sufletului și Împărăția Cerurilor, cum spuneam, în sensul profund al lucrurilor. Nașterea de prunci... și aceasta, vedeți, devine un act de egoism. Altfel stau lucrurile atunci când soții fac promisiunea că îl dăruiesc pe prunc lui Dumnezeu, așa cum au făcut părinții Ioachim și Ana – și chiar I-au dat-o lui Dumnezeu pe Maica Domnului! –, dar, astăzi, cei mai mulți care au făcut o asemenea promisiune, nu și-o împlinesc. Așadar, Biserica nu este de acord, iar experiența mea personală și duhovnicească, de asemenea, mă determină să vă spun că nici eu, sub nicio formă!

Cum ar trebui să fie implicarea creștinilor ortodocși în viața socială, culturală și politică a țării?

Aș spune că totală, așa ar trebui! Totală, având conștiința că suntem români – de ce să nu avem această conștiință?! Chiar dacă suntem de diferite etnii, fiind cetățeni români, cetățeni ai acestei țări care se numește România și de care trebuie să ne pese, trebuie să ne implicăm în viața socială și inclusiv politică. Dar punându-L pe Dumnezeu înaintea! Vedeți câte răspunsuri înțelepte a dat Domnul Hristos atunci când a fost pus în dificultate de contemporanii Lui? La întrebarea „să dăm dajdie cezarului, sau nu?”⁴³, Hristos le-a cerut să-I arate banul dajdiei și a dat următorul răspuns: „Ale cui sunt efigia și inscripția de pe el?... Dați-i dar cezarului cele ce sunt ale cezarului și lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu!”⁴⁴ Trebuie să avem această con-

⁴³ Matei 22, 17.

⁴⁴ Matei 22, 19-21.

știință. Domnul Hristos plătea dajdie? A plătit dajdie⁴⁵, noi de ce să nu plătim? O plătim, dacă trebuie să o plătim. Dar trebuie să avem și pretenții. Vedeți cât caz se face, de pildă, de construirea de biserici și mai ales a Catedralei Mânturii Neamului. De ce să nu fie subvenționată de la bugetul de stat, când optzeci și ceva la sută din creștinii ortodocși sunt contribuabili la bugetul de stat? Nu sunt alții, sunt ortodocșii! De ce să nu vină banii înapoi la ortodocși și la nevoile lor spirituale? Desigur, să fie distribuit bugetul pentru diversele nevoi, dar să revină și tărâmului spiritual, adică nouă, celor care alimentăm bugetul statului. Prin urmare, Catedrala Mântuirii Neamului și bisericile, în general, trebuie să se construiască. Să se construiască și spitale gratuite, și școli, bineînțeles. Și noi, Biserica, le construim. Faptul că nu se dorește să se vadă toate acțiunile noastre sociale nu înseamnă că nu le facem. Nici nu ne interesează pe noi prea mult că nu se vad; în plus, mai avem și conștiința că nu acesta este rostul nostru, al Bisericii, decât colateral. Rostul Bisericii este să-i călăuzescă pe credincoși spre Cerul lui Dumnezeu. Acesta este rostul Bisericii. Însă se dorește să devenim un *caritas*, sigur că asta se dorește! Am primit o felicitare acum, de ziua de naștere, de la o doamnă milionară, româncă din Statele Unite, care urmărește toate acțiunile mele și care, în prima frază, mă lauda că fac atâtea lucruri, dar, în a doua frază, scria că ar vrea să vadă mai multe spitale, mai multe cămine de bătrâni... Eu însă nu sunt coordonator al căminelor de bătrâni, ci sunt coordonatorul mănăstirilor din Eparhia Clujului și slujitor la Catedrala Mitropolitană! Vedeți, este vorba despre o înțelegere greșită.

⁴⁵ Matei 17, 27.

Dumnezeu să-i ajute! O cunosc personal, am fost în casa ei de câteva ori, nu are pe nimeni și totul se poate duce de râpă... O să se bucure statul american de toată averea ei, pentru că nu e în stare să facă nimic, decât să pretindă altora.

Nu se pune problema să facem politică de partid, dar „politică omului” o facem, de ce nu? Ar trebui susținuți oamenii; trebuie să avem „înțelepciunea șerpilor” și „blândețea porumbelilor”⁴⁶, cum ne învață Domnul Hristos. Atunci, de ce să nu stau la masă cu președintele consiliului județean sau cu primarul locului, când mă duc la o slujbă la biserică și el a participat la Sfânta Liturghie? Dimpotrivă! Câteodată chiar reclam, să știți, mai ales în zonele pe care le cunosc foarte bine, reclam faptul că nu este prezent primarul la evenimentul respectiv, o spun public, acuzându-l, bineînțeles. De ce nu? De pildă, am fost la Gherla, la o înmormântare, la începutul anului, și am început predica de la înmormântare cu o acuzație la adresa administrației. Am stat la înmormântare în niște condiții inumane. Nu numai eu, toată lumea de acolo, iar omul plecat la Domnul era artist, coregraf la Universitatea Tehnică, avea un grup pe care el îl coordona, iubea frumosul, a fost dansator de muzică populară toată viața lui, a promovat costumul popular, și i-am făcut slujba de înmormântare într-o încăpere pe care nici n-aș ști cum s-o denumesc, fiind sub demnitatea umană. Prin urmare, avându-l pe protopop alături și fără să pot să știu dacă e primarul prezent, căci nu puteam cuprinde toată mulțimea, am început predica spunând: „Nu știu dacă este primarul aici, dar este părintele protopop și sunt atâția oameni de bine – îi cunosc bine pe gherleni, inclusiv pe cei din administrație –, nu se poate să continu-

⁴⁶ Matei 10, 16.

ați în halul acesta, este sub demnitatea umană și trebuie să vă gândiți că urmați, urmăm cu toții...” Mi-aduc aminte că, după ce au stat la arest unii din mai-marii de la Cluj, au zis că, dacă știau că ajung și ei acolo, de câte ori li se ceruseră bani să se modernizeze arestul Poliției din Cluj, poate i-ar fi dat... Așa ar trebui să ne gândim și la locurile unde se săvârșesc slujbele de înmormântare... Trebuie create niște condiții umane. Nu extravagante, ci umane. Și, atunci, ne implicăm, reclamăm, spunem. Este adevărat că ne expunem, mai ales în calitate de preoți. Însă, până la urmă, preotul spune cu glas tare și pentru faptul că vocea oamenilor greu se face auzită. Prin preot se mai pot rosti unele lucruri și sunt multe urechi care aud, uneori mai intervine și rușinea... Îl avem, și aici, ca model, pe Mitropolitul Bartolomeu, de pildă, în cazul primarului Funar, care, e drept, a ajutat cât a putut Biserica, convingând să se dea terenuri pentru construirea de biserici în Cluj. În condițiile în care existau foarte puține biserici în Cluj, în perioada când Funar era primar, Arhiepiscopia noastră a primit în jur de douăzeci de terenuri în Cluj. Faptul că avem probleme juridice până astăzi este o altă discuție, însă bisericile sunt acolo, credincioșii au unde să meargă la slujbe și acest lucru este foarte bun. Uneori însă se mai făcea că nu aude sau mai organiza în fața Catedralei și activități care nu se pretau. Și, atunci, Mitropolitul Bartolomeu, din amvonul acesteia, îl „trăgea de urechi”, mai ales că întregul perimetru al pieței este proprietatea Eparhiei, iar primarul nu se cuvenea să-și permită să organizeze o activitate acolo fără aprobarea Bisericii, respectiv a Mitropolitului. Iar Mitropolitul Bartolomeu îl muștra și avea greutatea să o facă. Bine... era Mitropolitul Bartolomeu!

De ce să credem în mijlocirea Maicii Domnului spre Dumnezeu sau Iisus, când Iisus afirmă, în Biblie, că este singurul mijlocitor între om și Dumnezeu-Tatăl din cer?

Există o legătură indisolubilă între Iisus Hristos și Maica Lui, de aici și credința noastră în Maica Domnului. Scriptura este foarte clară în ceea ce-L privește pe Domnul Hristos ca fiind Unul-Născut din Tatăl⁴⁷, Fiul lui Dumnezeu, în calitate de Dumnezeu⁴⁸. În calitate de Om, Domnul Hristos a luat trup din Maica Domnului, iată legătura indisolubilă! Nu de aceea zicem noi: „din Tată fără de mamă și din mamă fără de tată”⁴⁹? Nu-L putem despărți pe Domnul Hristos de Maica Lui, așa cum n-o putem despărți pe Maica Domnului de Fiul său! Întruparea în sine a Domnului Hristos ne deschide orizontul că orice om poate fi mijlocitor pentru aproapele lui înaintea lui Dumnezeu, este însăși taina Întrupării!

De ce se zice la Liturghie: „Maica lui Dumnezeu, mântuiește-ne pe noi”? Ea ne mântuiește sau Dumnezeu?

Troparul de la Buna Vestire, pe care o să-l auziți curând, spune: „Astăzi este începutul mântuirii noastre și arătarea tainei celei din veac”⁵⁰. Dacă e să ne gândim la ce spunea Sfântul

⁴⁷ Ioan 1, 14; 3, 16.

⁴⁸ Ioan 1, 1-2, 14-18; 3, 17; 1 Ioan, 5-20.

⁴⁹ *Mineiul pe ianuarie*, Ed. IBMO, București, 2010, p. 140. Sfântul Grigorie de Nazianz (Teologul), „Cuvânt la Arătarea lui Dumnezeu adică la Nașterea Mântuitorului”, în *Sfinții Părinți despre Nașterea și Întruparea Cuvântului*, Editura Sophia, București, 2007.

⁵⁰ *Mineiul pe Martie*, Ed. IBMO, București, 2019, p. 222.

Nicolae Cabasila⁵¹, că toată Scriptura insuflată de Dumnezeu a fost scrisă pentru Maica Domnului...! Trebuie, totuși, făcută distincția duhovnicește. Să nu confundăm, să nu substituim. Și este limpede: nu o substituim pe Maica Domnului lui Dumnezeu, nu o confundăm cu Dumnezeu, ea însăși nu I s-a substituit. Chiar și atunci când L-a „obligat”, oarecum, pe Domnul Hristos să facă cea dintâi minune, înainte de vreme⁵², ați văzut cu câtă delicatețe a făcut-o! Doar L-a informat pe Fiul ei: „Nu mai au vin...”⁵³ Atât, un simplu cuvânt. Sunt lucruri scrise în Scriptură. Și dacă aici nu e vorba de mijlocire, atunci...? Dar vedeți cum se face mijlocirea: cu delicatețea Maicii Domnului.

Ce părere aveți despre aparițiile Maicii Domnului în lumea catolică? Exemplu: Fatima, Medjugorje. De ce nu ar fi adevărate, demne de crezare și pentru ortodocși? Minunile ce se petrec acolo sunt reale. De ce ar fi mai adevărate minunile din lumea ortodoxă legate de Fecioara Maria?

Spunem că, de când S-a întrupat Domnul Hristos, în istorie, un alt eveniment mai mare nu mai poate fi. Prin urmare, așa spun și eu: nici minunile noastre, ortodoxe, să zicem, și cu atât mai puțin cele romanțate, catolice, nu sunt necesare. Nu sunt mijloace pentru mântuirea sufletelor noastre. Nu mai sunt ne-

⁵¹ Nicolae Cabasila, „Cuvânt la preaslăvita Adormire a Preasfintei Doamnei noastre de Dumnezeu Născătoarea”. În diac. Ioan I. Ică jr, *Maica Domnului în teologia secolului XX și în spiritualitatea isihastă a secolului XIV: Grigorie Palama, Nicolae Cabasila, Teofan al Niceei. Studii și texte*, ed. cit., pp. 476-477.

⁵² Ioan 2, 3-5.

⁵³ Ioan 2, 3.

cesare minunile, pentru că Dumnezeu S-a revelat deplin. Nu mai e nevoie de o altă minune, nu există o minune mai mare decât Întruparea Domnului Hristos. Desigur, nici nu trebuie să le excludem, dar evlavia trebuie controlată. Iată, în această seară, vorbim despre Maica Domnului. Atunci chiar să privim la ea și să ne dăm seama că nu-i este propriu să se arate așa, în slavă, cum s-a spus ori s-a accentuat de cei care au promovat evenimente respective; nu este în firea ei și nu este în firea lucrurilor, în ceea ce o privește pe Maica Domnului. Sunt câteva sanctuare, unele mai veridice, altele mai puțin veridice, n-aș putea să spun... Am vizitat doar unul singur, la Czestochowa, în Polonia, cu mulți ani în urmă, sunt douăzeci de ani de atunci, dar era totul construit în jurul unei icoane bizantine a Maicii Domnului, pe care ne-au furat-o nouă, e drept. Se face însă un pelerinaj de anvergura celui de la Mănăstirea Nicula. Nu mi s-a părut ceva ieșit din comun acolo. Nu am fost la Fatima, nici la Lourdes, nu aș putea să vă spun nimic referitor la acestea. Am auzit însă că foarte mulți credincioși de-ai noștri merg la Medjugorje; eu sunt circumspect cu privire la fenomenul în sine, la amestecul, sincretismul religios de acolo. Pentru că mulți creștini ortodocși de-ai noștri, care se duc acolo, se împărtășesc, iar noi nu avem comuniune euharistică cu catolicii, iar preoții catolici nu-i informează despre acest lucru. Ei știu, preoții catolici, că nu ne putem împărtăși din același Potir și, tendențios, îi împărtășesc pe creștinii noștri ortodocși, care devin vinovați, nu? Adică ei se duc acolo ca să se elibereze, să se bucure, și tu, preot catolic, îi faci vinovați de încălcarea legii, până la urmă. În calitate de ortodox, nu aveai voie să te împărtășești. Așa că am rezervele mele în ceea ce privește fenomenul în sine și felul în care este gestionat.

Părintele Cleopa are o carte, *Despre vise și vedenii*⁵⁴, în care spune foarte clar să nu credem în ele, aducând ca argument citate din Sfinții Părinți, potrivit cărora doar unu din o sută sau unu din o mie poate fi un semn de la Dumnezeu, dar și pe acela să-l luăm tot ca de la draci, că Dumnezeu nu Se supără. Și, desigur, cu smerenia cuvenită, căci nu suntem noi vrednici de asemenea revelații... În plus, vedeți, Dumnezeu are totuși delicatețea Lui și discreția Lui, iar ieșirile acestea din lumea catolică sunt foarte spectaculoase, sunt vrednice de Hollywood mai degrabă; prin urmare, mă tem, foarte tare mă tem... Să știți că cel mai bun regizor e diavolul. Putem observa acest lucru din experiența noastră personală: câte gânduri nu ne trec nouă prin cap într-o anumită împrejurare pe care noi vrem să o controlăm sau vrem să o premedităm. De cele mai multe ori, sunt gânduri negre, gânduri care nu au nicio legătură cu Dumnezeu. Eu aș avea rezerve, am rezerve mari, bineînțeles că am rezerve mari! Am spus, înainte, că cine nu e ortodox riscă mântuirea. Așadar, eu cred în Ortodoxie și în Biserica noastră și aș vrea ca toată lumea să devină ortodoxă. Dar aceasta, spunea Mitropolitul Bartolomeu, va fi o lucrare a Duhului Sfânt. Da, să se unească lumea, mai ales sau măcar lumea creștină. Astfel, toată lumea să fie ortodoxă...! Dar asta va fi așa, spunea Mitropolitul, ca un trăznet, pentru că va fi lucrarea Duhului Sfânt, nu a oamenilor. Vedeți, nici noi, ortodocșii între noi, nu am reușit să ajungem la un numitor comun, atâtea valuri s-au făcut, de pildă, pe marginea Sinodului din Creta. Revenind la catolici, cred că, în ceea

⁵⁴ Arhimandrit Cleopa Ilie, *Despre vise și vedenii*, Editura Bunavestire, Bacău, 2001. Și în ediția: *Despre vise și vedenii și despre Sfânta Împărtășanie*, Editura Mănăstirea Sihăstria, 2011.

ce-i privește, sunt probleme de credință și chiar erezii; în consecință, am rezerve. De pildă, imaculata concepție a Maicii Domnului și alte chestiuni care, până la urmă, au dus la crearea celorlalte culte, protestante și neo-protestante. Din erezie în erezie... prin urmare, am rezerve. Dar le puteți vizita.

În ceea ce privește aparițiile Maicii Domnului în diferite locuri, țări de pe pământ, care ar fi semnificația acestor minuni? Mă gândesc că și Sfântul Cuvios Paisie Aghioritul spunea că i s-a arătat Fecioara Maria și chiar a construit acolo un sfânt altar, în locul din muntele Athos unde a văzut-o. Care ar fi semnificația acestor minuni?

O să vă răspund în alt fel și poate nu va fi neapărat răspunsul la această întrebare. Eram stareț la Nicula și, într-o duminică, m-am dus la biserică să fac proscomidia. Mergeam adesea, duminica, de la începutul slujbei, și ca să-i „oblig” pe ceilalți să vină la biserică. În timp ce făceam proscomidia, am fost chemat la ușa diaconească de o femeie transfigurată, care mi-a spus printre lacrimi că Maica Domnului de alături, în Icoană, plânge. Eu i-am răspuns că da, știu că plânge, cum să nu știu că plânge?! Ea însă insistă: „Acuma plânge, trebuie să spuneți oamenilor, așa... Cine are ochi să vadă...” I-am spus că aceasta e o problemă de intimitate, a ei însăși cu Maica Domnului; dacă ea a văzut-o că plânge, înseamnă că vrea să-i transmită ei un mesaj... Am sfătuit-o să meargă la duhovnicul ei, să stea de vorbă cu el și el îi va da răspunsul pe care Maica Domnului vrea să i-l transmită. Nu a fost mulțumită, bineînțeles, de cuvântul meu, a plecat foarte furioasă pe mine, că ea a văzut-o pe Maica Domnului plângând, iar eu nu am făcut un spectacol în duminica aceea, cu

atâta lume la mânăstire. Veneau câte două-trei mii de oameni duminica la Liturghie. Vă închipuiți că, de fapt, ea avea probleme și voia să atragă atenția asupra ei... De aceea, trebuie să fim vigilenți și atenți și noi, preoții, și să nu dăm curs la orice... Trebuie să fim rezonabili. Așadar, semnificația o deslușește fiecare în parte, până la urmă, cu duhovnicul, cum i-am spus acelei femei. Nu știu, eu îmi aduc aminte de tot felul de povești, și din familia noastră, prin urmare, cred, nu mă îndoiesc de anumite lucruri, dar, încă o dată, cu rezervele de rigoare și cu exigența Părintelui Cleopa în privința asta. Cu exigența Părintelui Cleopa! La canoane nu am exigența lui, dar la vise și vedenii, da!

De ce sunt religii care seamănă cu creștinismul, de exemplu, din Egiptul Antic?

Fiindcă, spune Părintele Rafail Noica, Ortodoxia e firea omului⁵⁵, completând afirmația Sfântului Apostol Pavel: „păgânii... din fire fac cele ale legii”⁵⁶. Dar încă nu au ajuns la adevăr...

Vă rugăm să ne spuneți câteva cuvinte despre Sinodul din Creta. Auzim tot felul de ipoteze și nu mai știm ce să credem. Introducere, cuprins, încheiere.

Nu s-a întâmplat nimic! Nu s-a întâmplat nimic în Creta! S-au discutat foarte multe lucruri care erau deja în practica noastră și s-au reconfirmat oarecum: în ce privește postul, în ce privește

⁵⁵ Rafail Noica, *Cultura Duhului*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2002. De asemenea, în conferința *Ce este omul?*, 6 noiembrie 2006, Alba Iulia.

⁵⁶ Romani 2, 14.

căsătoria, în ce privește legătura noastră cu celelalte culte, respectiv cu Biserica Romano-Catolică și cu Biserica Protestantă. Dar nu s-au luat decizii majore, nu au fost discutate probleme dogmatice, efectiv. Practic, dumneavoastră, de când știți că a fost Sinodul din Creta, din iunie, vi s-a părut că s-a schimbat ceva în Biserică? Măcar un cuvânt? Atunci, de ce ne plângem? E ca în povestea lui Ion Creangă cu drobul de sare... Nu se întâmplă nimic! Chiar nu s-a întâmplat nimic! În schimb, s-a întâmplat faptul că nu s-a simțit o unitate absolută în Biserica Ortodoxă. Aici trebuie să intervenim noi cu rugăciunea. Asta trebuie să ne îngrijoreze. De aici vine, să știți, faptul că unitatea nu a fost absolută, din cauza cârcotașilor. Eu sunt sigur că decizia patriarhilor și a delegațiilor care nu au fost prezente a fost influențată de cârcotași. Au făcut valuri și în Biserica noastră, dar mai ales în cea grecească. Vă dau un exemplu: ucrainenii. Ucrainenii au patru Biserici Ortodoxe oficiale, dar câte sunt rascolnice... nici ei nu le știu numărul! Și, dacă la dimensiunea Ucrainei e așa, gândiți-vă ce e la ruși. Sunt ortodocși, dar sunt sectari, au atitudine sectară. Prin urmare, cred că aceasta a fost logica lucrurilor, au preîntâmpinat cumva dezastrul care ar fi putut să se întâmple, fiindcă nu se înțeleg lucrurile. Dar e păcat... Am și eu un ucenic preot care mă necăjește foarte tare pe tema aceasta – că nu a vrut să-l pomenească pe episcop și chestiuni din acestea, copilărești, până la urmă – și i-am spus: „Părinte, crezi că sinuciderea este păcat împotriva Duhului Sfânt?” „Bineînțeles că cred!” „Păi, ce faci dumneata este exact un păcat împotriva Duhului Sfânt, pentru că te sinucizi; ieșind din Biserică, te-ai sinucis! Și-i tragi după tine și pe alții. Asta înseamnă sinucidere.” Nu știu cât a înțeles el din toată istoria asta, sperăm măcar în ceasul al unsprezecelea...

Povestiți-ne despre viața feciorelnică din cadrul vieții de familie. Mulțumesc!

Trebuie să existe reguli, în primul rând, și, în al doilea rând, trebuie să existe fidelitate, nu-i așa? Gândiți-vă dumneavoastră înșivă... Poate că aceste întrebări nici nu sunt pentru călugări...! Spunea Mitropolitul Andrei că, la o conferință la Iași, nu știu care duhovnic important de la noi, cu barbă mare, a fost întrebat ceva de genul acesta, iar el s-a străduit să răspundă cât mai bine, dar cineva l-a contrazis, spunându-i: „Vedeți-vă de treabă, Părinte, că sunteți călugăr și nu știți ce înseamnă viața de familie!” Dar, după aceea, la următoarea conferință, l-au chemat pe Părintele Mihoc de la Sibiu, care are treisprezece copii, dar arată ca un călugăr, că are și el barba mare, și i s-a spus același lucru, dar el a răspuns: „Nu, nu, stai, eu sunt căsătorit și am treisprezece copii!” Preasfințitului Vasile, duhovnicul meu, când era tânăr, i s-a întâmplat un lucru asemănător. A încercat să convingă o doamnă că trebuie să își păstreze familia, să nu divorțeze, mai ales pentru copii. Iar doamna s-a uitat la Preasfințitul Vasile, cum era el așa blând, și l-a întrebat: „Dar sunteți căsătorit...?” Preasfințitul i-a răspuns că nu și nu a mai zis nimic... Ce să mai zică?

Deci, revenind la întrebare, gândiți-vă la perioada sarcinii. Nu trebuie feciorie? Și vă spun care este rezultatul, în caz contrar... Nu știu cât știți dumneavoastră, dar noi, duhovnicii, auzim foarte multe și observăm consecințele. Sunt copii care se autosatisfac de la vârsta de doi ani, și fetețe, și băieți. La fetețe e mai greu de depistat și se întâmplă lucrul ăsta de la vârsta de doi ani! Oare de unde vine asta? Ziceți dumneavoastră! Ceva s-a întâmplat acolo... Așadar, trebuie feciorie și în viața de familie!

Și a trupului, bineînțeles, dar și a minții și a inimii, în sensul fidelității. Sunt cazuri în care a trupului se păstrează, dar inima îi aparține altuia sau alteia...

Dacă un copil nu are grijă de bătrânii lui părinți și îi dezonoarează, deși el spune că este foarte credincios, chiar foarte apropiat de anumiți preoți, este posibil să-i fie primite darurile și să se poată împărtăși?

Doar spune... Și dacă doar spune, și nu face... Dumnezeu să judece lucrurile... Și faptele cântăresc greu înaintea lui Dumnezeu, nu? Să mă iertați, nu vreau să vă necăjesc sub nicio formă pe niciunul, dar, tot de la caz la caz, să știți, sunt și părinți imposibili. De altfel, există în Scriptură un avertisment: „Și voi, părinților, nu-i întărâțați pe copiii voștri spre mânie”⁵⁷. Este poruncă să iubești, să cinstești pe tatăl tău și pe mama ta⁵⁸, dar există și această poruncă: să nu întărâți pe copilul tău la mânie. Atunci, tot de la caz la caz se poate desluși, până la urmă, ce se întâmplă. Un alt exemplu: sunt mame văduve sau divorțate care au un singur băiat și-l căsătoresc. Ferească Dumnezeu! Sunt de o gelozie bolnavă, uneori, caz de psihiatrie! Și, atunci, ratezi viața copilului, crezând că îl iubești, dar ce dragoste e aceasta? E posesie, nu e dragoste. Deci, de la caz la caz. Sunt și copii care, într-adevăr, sunt vinovați, efectiv, dar și acolo, dacă te duci pe firul istoriei, observi niște traume care îl urmăresc pe copil de mic. Cine știe ce s-a întâmplat, cine știe ce agresiuni și de ce fel! Sunt niște taine pe care le poartă omul și le duce în mormânt. Și, aici, este vorba despre legătura copilului cu părintele, despre

⁵⁷ Efeseni 6, 4.

⁵⁸ Deuteronomul 5, 16; Efeseni 6, 1-3.

care niciodată nu o să vorbească cu nimeni. Dar acestea sunt exemple negative. În cazul de față, ar fi bine să se împace, ar fi bine să aibă grijă de ei...

Preacuvioase Părinte Exarh, mai sunt puține săptămâni până la Sărbătoarea Învierii Domnului, e o perioadă în care toți trebuie să facem eforturi să fim mai buni. În încheiere, să ne spuneți un cuvânt de suflet, referitor la efortul care trebuie făcut în această perioadă.

Nu știu, dar atât vă pot spune și cred că ați observat acest lucru în tot ce am vorbit: este foarte multă suferință în lume și nu trebuie să rămânem indiferenți. La suferința aceasta despre care vă vorbesc, adaug un cuvânt al Preasfințitului Vasile, care îmi place foarte mult și care, de multe ori, mă scapă de anumite ispite. Credem că oamenii suferă și din cauza lor oarecum, că își fac viața amară sau că nu duc o viață echilibrată și așa mai departe... Dar, aici, intervine judecata noastră și nu este bine nici înaintea lui Dumnezeu, nici înaintea oamenilor, nici a noastră înșine, fiindcă ne sărăcim duhovnicește. Cuvântul Preasfințitului Vasile este: „Tot omu-i un suflet!” Dacă ai această conștiință, că tot omu-i un suflet sau are un suflet, atunci te porți puțin altfel decât ai impulsul, câteodată, să o faci, incorect. Acesta este cuvântul de suflet pe care vi-l spun – și vi-l spune un om aproape bătrân –: este foarte multă suferință în lume, și știută, și neștiută; sunt oameni care duc poveri cu ei în mormânt și, de aceea, nu trebuie judecați foarte aspru, căci nu știi ce-i în sufletul lor. Să-i priviți ca pe făptura lui Dumnezeu și să încercați să ajutați cât puteți. Nu trebuie să excludem rațiunea, dar nici s-o punem înaintea inimii!

FAMILIA – TEMELIA SOCIETĂȚII¹

Preacuvioși și Preacucernici Părinți, iubiți credincioși și dragii mei,

În contextul „Anului omagial al Pastorației părinților și copiilor”, decretat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, s-a rânduit ca, în această perioadă a Postului Adormirii Maicii Domnului, să susținem câteva cateheze în favoarea familiei. Sigur că pe noi ne preocupă familia creștină, dar este esențial să știm că familia, în general, stă la temelia societății umane. Prin urmare, mai cu seamă creștini fiind, trebuie să avem o atenție sporită față de familie, deoarece, în acest fel, umanitatea poate propăși. Dacă familia dispare sau este deteriorată de păcatele acestei lumi, pe care le știm și care sunt evidente, atunci, în fapt, se atentează la temelia societății umane. Odată ce dispare familia, societatea umană se desființează.

Așa stând lucrurile, sigur că Maica Domnului este îngrijorată, cum spunea Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Andrei aseară, dar tot ea compătimentește, adică este împreună-pătimitoare cu noi. Tot ea veghează, tot ea mijlocește, cu credință desăvârșită în Fiul ei, de care ne aduce aminte

¹ Cuvânt rostit în cadrul programului catehetic din Postul Adormirii Maicii Domnului, la Catedrala Mitropolitană din Cluj-Napoca, în data de 3 august 2020. Versiunea scrisă a fost revizuită pentru publicare.

intervenția ei la nunta din Cana Galileii². Așadar, Maica Domnului veghează asupra familiei, iar noi, creștinii ortodocși și mai ales creștinii transilvăneni, avem această conștiință, de aceea avem atât de mare evlavie față de ea, față de mănăstirea ei, Mănăstirea Nicula, și față de Icoana ei făcătoare de minuni. Prin urmare, cu atât mai mult se cuvine să vorbim despre familie în preajma sărbătorii Adormirii Maicii Domnului.

Voi începe prin a vă da o definiție a familiei, din catehismul nostru ortodox: „După învățătura Sfintei noastre Biserici, familia este un așezământ dumnezeiesc și temelia vieții de obște. Ea se întemeiază prin căsătorie, adică prin legătura dintre bărbat și femeie, binecuvântată de Dumnezeu în fața Sfântului Altar. Această legătură răsare din imboldul firesc sădit de Dumnezeu în om”³. Imboldul firesc sădit de Dumnezeu în om îl găsim în detaliu în paginile Sfintei Scripturi, în Cartea Facerii, în primul și în al doilea capitol. Am să dau citire textului biblic ca să înțelegem de ce stă familia la baza societății umane, respectiv a Bisericii. Găsim în capitolul 2 al Cărții Facerii, de la versetul 18 până la 24, următoarea relatare:

„Și a zis Domnul Dumnezeu: «Nu este bine să fie omul singur; să-i facem ajutor pe potriva lui». Și din pământ a mai zidit Domnul Dumnezeu toate fiarele câmpului și toate păsările cerului și le-a adus la Adam, ca să vadă cum le va numi; și oricum va numi Adam toată ființa vie, ea așa se va numi. Și a pus Adam nume tuturor dobitoacelor și tuturor păsărilor cerului și tuturor fiarelor câmpului; dar pentru Adam nu

² Ioan 2, 3-5.

³ *Catehism. Învățătură de credință ortodoxă*, ediția a IV-a, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2009, p. 420.

s'a găsit ajutor pe potriva lui. Atunci Domnul Dumnezeu a adus asupra lui Adam somn adânc și el a adormit, și a luat una din coastele lui și locul ei l-a plinit cu carne. Iar coasta pe care Domnul Dumnezeu o luase din Adam a prefăcut-o în femeie și a adus-o la Adam. Și a zis Adam: «de data aceasta, iată os din oasele mele și carne din carnea mea; ea se va numi femeie, pentru că a fost luată din bărbatul ei». De aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa și cei doi vor fi un trup."

Vedeți, Dumnezeu îl trimite pe Adam printre animale, printre păsările cerului, printre toate dobitoacele pământului, să-și caute un ajutor potrivit și nu-l găsește. Or, în lumea în care trăim noi, se întâmplă ca oamenii să-și găsească... Știți că sunt anumite state din SUA, sau anumite țări, unde este permis acest lucru!

Continui cu lectura capitolului 1 din Cartea Facerii, de la versetul 26 până la 31:

„Și a zis Dumnezeu: «Să facem om după chipul și asemănarea Noastră ca să stăpânească peste peștii mării și peste păsările cerului și peste dobitoace și peste toate vietățile ce se târăsc pe pământ!» Și l-a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; bărbat și femeie l-a făcut. Și Dumnezeu i-a binecuvântat, zicând: «Creștetți și înmulțiți-vă și umpleți pământul și supuneți-l; și stăpâniți peste peștii mării, peste păsările cerului, peste toate dobitoacele și peste tot pământul, peste toate vietățile ce se târăsc pe pământ!» Și a zis Dumnezeu: «Iată, vă dau vouă toată iarba dătătoare de sămânță pe fața-ntregului pă-

mânt, și tot pomul purtător de rod cu sămânță de pom într'însul; acestea vă vor fi vouă spre hrană. Și tuturor fiarelor pământului și tuturor păsărilor cerului și tuturor vietăților ce se târăsc pe pământ, și care au în ele suflare de viață [le dau] toata iarba verde spre hrană». Și a fost așa. Și a văzut Dumnezeu toate câte făcuse: și iată că erau foarte frumoase. Și a fost seară și a fost dimineață: ziua a șasea.”

Iată cât de lămurit spune Dumnezeu că familia este creată după chipul și asemănarea Sa și iată de ce chipul familiei trebuie să aibă în vedere întotdeauna chipul lui Dumnezeu. Așadar, dragii mei, deducem din Sfintele Scripturi că familia este mult mai mult decât tradițională: familia este dumnezeiască, este sfântă, își are originea în lucrarea lui Dumnezeu și în porunca Lui. Prin urmare, ea trebuie tratată ca atare, cu sfîntenie.

Dumnezeu Însuși, văzând „toate câte făcuse”, concluzionează: „și iată că erau foarte frumoase”. Deci și familia era foarte frumoasă sau „bună foarte”, după versiunea biblică sinodală. Iată ce spune și catehismul în ceea ce privește însușirile familiei creștine, prima dintre ele fiind următoarea: „Unitatea și egalitatea. Familia trebuie să fie întemeiată prin legătura dintre un singur bărbat și o singură femeie”⁴. „Fiecare [bărbat] să-și aibă femeia sa și fiecare femeie să-și aibă bărbatul său”⁵, scrie Sfântul Apostol Pavel, în Epistola întâi către Corinteni. Apoi, în Epistola către Efeseni, adaugă – ceea ce noi auzim totdeauna la slujba cununiei – că femeia trebuie să se teamă de bărbat, să fie supusă bărbatului⁶. Iar dacă spune Sfânta Scriptură că este așa,

⁴ Catehism. *Învățătură de credință ortodoxă*, ed. cit., p. 420.

⁵ 1 Corinteni 7, 2.

⁶ Efeseni 5, 22-24, 33.

atunci așa trebuie să fie! Dar aceste lucruri trebuie înțelese în Duhul lui Dumnezeu și al Sfintei Scripturi. Și anume, tot Sfânta Scriptură ne învață că „Începutul înțelepciunii e frica de Dumnezeu”⁷. Însă cum se potrivește acest cuvânt cu cea mai mare poruncă din lege: „Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău din toată inima ta...”⁸, cu toată ființa ta? Dacă trebuie să te temi, cum se împacă iubirea cu teama, cu frica? Părinții Bisericii ne învață că, atunci când ne gândim la frica de Dumnezeu – în același fel înțelegem și teama soției față de soț –, este vorba despre frica sau teama de a nu răni iubirea Lui. Încă o dată: teama sau frica de a nu răni iubirea celuilalt. Trebuie să ne fie frică de Dumnezeu în acest sens, să nu-I rănim iubirea, El Însuși, Domnul nostru Iisus Hristos, fiind iubire răstignită pentru noi, răbindu-Se pe Sine pentru noi cu rana Crucii, până la moarte... În același fel, spuneam, teama de bărbat înseamnă teama de a nu răni iubirea soțului, care trebuie să fie pentru soție ca iubirea lui Hristos pentru Biserică⁹. În sfârșit, Sfântul Apostol Pavel ne învață că bărbatul nu este stăpân pe trupul său, ci femeia, și nici femeia nu este stăpână pe trupul său, ci bărbatul¹⁰! Iată unitatea și egalitatea despre care ne învață Biserica noastră.

A doua însușire este: „Dragostea și buna învoire dintre soți”¹¹. Nici nu se poate altfel! Dacă nu ar fi așa, familia ar fi un infern, ar fi cu adevărat un iad. Avem, din păcate, această experiență. Pentru unii, cel puțin, au existat anumite momente în care au trecut prin așa ceva. Sunt multe familii, chiar în Biserica

⁷ Proverbele lui Solomon 1, 7.

⁸ Matei 22, 37; Marcu 12, 30; Luca 10, 27.

⁹ Efeseni 5, 25.

¹⁰ 1 Corinteni 7, 4.

¹¹ Catehism. *Învățătură de credință ortodoxă*, ed. cit., p. 421.

noastră creștină, în care s-au înstrăinat soții între ei, copiii față de părinți sau părinții față de copii; dragostea dispare pentru că nu există înțelegere, nu există pace, nu există răbdare și celelalte virtuți creștine. La slujba cununiei folosesc adesea – în funcție de împrejurare, bineînțeles – versurile unui cântec lumesc, pe care îl cânta odinioară Loredana Groza, versuri care spun: „Bună seara, iubito, te-aștept ca și când/ numai dragostea noastră ar fi pe pământ/ mai presus de mări, de căderi, de cuvânt”¹². Ce mare lucru să trăiești cu asemenea intensitate iubirea! Să nu fie în calea ei nicio slavă deșartă, funcție, avere, nimic! Să nu fie în calea ei păcatul, nici măcar cuvântul – fiindcă, atunci când doi oameni se iubesc cu adevărat, este suficient să se privească, ei se intuiesc unul pe celălalt. Aceasta este cu adevărat dragostea după chipul Sfintei Treimi, Care este o comuniune desăvârșită de iubire: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, Dumnezeuul nostru.

A treia însușire este *curăția*¹³. Curăția omenească desăvârșită este întruchipată de Maica Domnului, implicând, desigur, inclusiv curăția trupului, dar, așa cum tâlcuiește Paul Evdokimov¹⁴, dincolo de orice considerente trupesti, ea era fecioară preacurată. Adică și mintea ei era feciorelnică, precum

¹² Versurile cântecului *Bună seara, iubito*, recitate de Ion Caramitru și cântate de Loredana Groza, pe muzica lui Adrian Enescu, îi aparțin poetului Lucian Avramescu. Poezia „Bună seara, iubito” face parte din volumul cu același titlu (Lucian Avramescu, *Bună seara, iubito*, Editura Eminescu, București, 1987, p. 185).

¹³ *Catehism. Învățătură de credință ortodoxă*, ed. cit., p. 421.

¹⁴ Paul Evdokimov, „Maica Domnului – arhetipul femininului”, în *Femeia și mântuirea lumii*. Prefață de Olivier Clément. Traducere de Gabriela Moldoveanu. Editura Sophia, București, 2015, pp. 267-286; *Taina iubirii. Sfințenia unirii conjugale în lumina tradiției ortodoxe*. Traducere de Gabriela Moldoveanu. Editura Sophia, București, 2016, pp. 208-210.

și inima ei. Atât mintea, cât și inima ei îi aparțineau deplin lui Dumnezeu. Atunci, curăția trupului era o consecință firească a curăției mult mai înalte a minții și a inimii! Or, revenind la familia zilelor noastre, trebuie să luăm aminte la tragedia faptului că, chiar dacă oamenii trăiesc împreună, căsătoriți, legiuți, de multe ori, mintea nu este la familie, la soț sau la soție, sau la copii; de multe ori, inima aparține altcuiva... Așadar, prin însușirea curăției, trebuie să avem în vedere, în primul rând, fidelitatea.

Tot de curăție este legată și următoarea învățătură: „Soții să nu fie în apropiata înrudire trupească și sufletească”¹⁵. Vorbim despre rudenia de sânge și despre rudenia spirituală. În ceea ce privește rudenia de sânge, trebuie să avem grijă, pentru că, dacă se întâmplă ca soții să fie înrudiți până la un anumit grad, pot să existe probleme mari, în primul rând de sănătate, la copii. Consecințele consagvinității sunt cunoscute și verificate. Dar și rudenia spirituală între soți poate fi cauza unor probleme grave în familie! Nu se poate căsători un naș cu o fină sau invers, de pildă, sau cuscii între ei, și așa mai departe. Sunt legiuri bisericești care clarifică acest lucru. De pildă, la botez, trebuie avut grijă ca nașii să fie căsătoriți, iar dacă nu sunt și urmează să se căsătorească, să fie doar unul dintre ei naș: ori femeia, ori bărbatul, nu amândoi! Fiind amândoi nași, ei se încuscresc, devin părinții spirituali ai aceluiași fin și nu mai au dreptul să se căsătorească. Acest lucru este valabil și pentru cununie. În realitate, la cununie, nu putem pune nași care nu sunt căsătoriți, nici nu este firesc! De vreme ce nașii sunt – trebuie să fie – părinții

¹⁵ *Catehism. Învățătură de credință ortodoxă*, ed. cit., p. 421.

spirituali ai noii familii, cum să-i alegi nefiind căsătoriți?! Nu este deloc firesc! De altfel, sunt canoane care interzic acest lucru, ceea ce scrie și în catehism: „Prin canoanele sale, Sfânta noastră Biserică a stabilit gradele de rudenie, care fac cu neputință încheierea căsătoriei”¹⁶. Dacă nu sunt cunoscute aceste aspecte, trebuie întrebat, pentru că se întâmplă, de asemenea, așa cum spuneam, să existe probleme și necazuri în familie, din cauza faptului că soții sunt înrudiți spiritual.

A patra însușire este *sfințenia*¹⁷. Arătam mai sus, în temeiul textului scripturistic, că familia nu este doar tradițională, ci este dumnezeiască, sfântă: „Familia trebuie să fie binecuvântată prin Taina Sfintei Cununii. Sfântul Apostol Pavel numește căsătoria, prin care se înființează familia, Taină mare”¹⁸, dar nu altfel, ci numai dacă ea este întemeiată în Hristos și în Biserică”¹⁹. De altfel, Apostolul ne învață, așa cum aminteam, că legătura dintre soți trebuie să fie asemenea legăturii dintre Hristos și Biserica Lui²⁰. Vă închipuiți câtă sfințenie, câtă sacralitate ar trebui să existe în viața de familie! Sfântul Ioan Gură de Aur numește familia „mica Biserică”²¹, acasă fiind un loc al mântuirii. Prin urmare, așa ar trebui să ne comportăm și acasă, cum ne comportăm în biserică.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Efeseni 5, 32.

¹⁹ *Catehism. Învățătură de credință ortodoxă*, ed. cit., p. 421.

²⁰ Efeseni 5, 25.

²¹ „casa este o mică Biserică”, cf. Sfântul Ioan Gură de Aur, Omilia XX, „Despre dragostea dintre bărbat și femeie, și ce se înțelege prin „teama” ce femeia trebuie a o avea de bărbat”. În *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*. Traducere de Archim. Theodosie Athanasiu, Iași, 1902, p. 202.

Ultima însușire este *trăinicia*²², durabilitatea în timp. „Căsătoria să fie pentru toată viața, căci: «Ce a împreunat Dumnezeu, omul să nu despartă»²³, ne spune Sfântul Apostol și Evanghelist Matei. Iar Sfântul Apostol Pavel spune: «Celor ce sunt căsătoriți le poruncesc, nu eu, ci Domnul: Femeia să nu se despartă de bărbat. Iar dacă s-a despărțit, să rămână nemăritată sau să se împace cu bărbatul său; tot așa, bărbatul să nu-și lase femeia»²⁴. În afară de moartea trupească, Sfânta Biserică îngăduie desfacerea legăturii dintre soți (divorțul) numai din pricini morale asemănătoare morții trupești, cum sunt: necredincioșia (adulterul²⁵) sau alte legături trupești neîngăduite»²⁶.

La slujba cununiei, legat de punerea inelelor celor doi tineri care vin în fața Sfântului Altar (logodna, în fapt), spun, adesea, un cuvânt al Părintelui Profesor Ioan Bunea, care dădea o semnificație deosebită verighetelor. Desigur, pe cei doi tineri care vin în fața Sfântului Altar îi mână dragostea. Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan ne spune însă că „Dumnezeu este iubire”²⁷, iar verighetele, prin forma lor circulară, n-au nici început, nici sfârșit. Or, doar Dumnezeu este fără de început și fără de sfârșit; în consecință, verighetele înseamnă iubirea clădită pe credința în Dumnezeu Cel veșnic, Care poate înveșnici iubirea noastră, a oamenilor. Mai mult, Dumnezeu poate înveșnici dragostea oamenilor ca ea să treacă dincolo de mormânt, ceea ce noi ne dorim pentru toate familiile creștine.

²² *Catehism. Învățătură de credință ortodoxă*, ed. cit., p. 421.

²³ Matei 19, 6.

²⁴ I Corinteni 7, 10-11.

²⁵ Matei 19, 9.

²⁶ *Catehism. Învățătură de credință ortodoxă*, ed. cit., p. 421.

²⁷ I Ioan 4, 16.

În săptămâna care a trecut, am vizitat câteva mănăstiri, una dintre ele fiind Mănăstirea Vladimirești, din comuna Tudor Vladimirescu, județul Galați. Am avut multe legături duhovnicești cu această mănăstire. Ea a fost înființată de o maică renumită, Veronica Gurău, care a suferit foarte mult, atât în copilărie, cât și sub prigoana comunistă, fiind întemnițată la Jilava și Miercurea Ciuc, dar care a influențat destinul multor oameni, nu doar pe al maicilor pe care le-a stărețit, ci al unei zone întregi. În zona la care ne referim, datorită Mănăstirii Vladimirești și activității intense a Maicii Veronica, s-au călugărit foarte mulți tineri, iar unii au devenit preoți deosebiți. Între ei, îl amintim pe Părintele Cleopa Nanu, care a fost stareț aproape douăzeci și doi de ani la Mănăstirea Nicula. De asemenea, Părintele Mihail Nare, care acum are 83 de ani și este duhovnicul Mănăstirii Buciumeni, județul Galați, și pe care l-am vizitat de curând, în același pelerinaj, este și el un rod al Mănăstirii Vladimirești. Părintele Mihail a fost, pe vremuri, economul Mănăstirii Nicula. Părintele Artemie Popa, împreună cu care Maica Veronica a rectitorit Mănăstirea Vladimirești în 1990 – mănăstirea fusese desființată de regimul comunist și dărmată –, a făcut și el parte din obștea Mănăstirii Nicula și a fost un cunoscut pictor de biserici. Îi regăsim semnătura pe frescele bisericilor din multe sate ale Eparhiei noastre. La rândul său, Părintele Serafim Măciucă, care a fost stareț al Mănăstirii Nicula timp de zece ani, avea închinoviate la Mănăstirea Vladimirești două surori, Elena și Pantelimona. Pe Maica Pantelimona am cunoscut-o. De asemenea, înainte de 1989, Mănăstirea Nicula avea două călugări-

te în obște, venite tot de la Mănăstirea Vladimirești, ca ajutor, deoarece erau foarte puțini părinți în mănăstire.

Maica Veronica a trăit până în anul 2005. Acum, stareță la Vladimirești este Maica Daniela, care este și ea foarte în vârstă. Din cele două sute de maici, alungate din mănăstire, unele obligate să se căsătorească, iar altele au fost închise, și ele, în temnițele comuniste. Cele care au reușit să rămână nemăritate au avut diverse locuri de muncă, de multe ori umilitoare, însă au strâns fiecare bănuț și, după Revoluția din 1989, au ieșit la pensie și au reconstruit mănăstirea, atât biserica, cât și chiliile. Dacă veți merge acolo, veți vedea o minune, o frumusețe de mănăstire. Acum mai sunt în jur de o sută de maici.

În sfârșit, încă o legătură duhovnicească cu Mănăstirea Vladimirești, și anume un proiect editorial. După ce Preasfințitul Vasile a ajuns starețul Mănăstirii Nicula, la 1 octombrie 1991, a dorit să tipărească o carte despre viața Maicii Domnului, nu alta decât pe cea a Maicii Teodosia (Zorica Lațcu), din obștea Mănăstirii Vladimirești. Zorica Lațcu s-a născut într-o familie de ardeleni (brașoveni), refugiați în Ungaria în timpul Primului Război Mondial. A absolvit Facultatea de Filologie din Cluj, secția Limbi Clasice (greacă și latină). În 1948, a intrat în obștea Mănăstirii Vladimirești, închinându-și viața Domnului nostru Iisus Hristos. În 1956, Maica Teodosia a fost închisă, și ea, de comuniști, la Miercurea Ciuc. După trei ani de temniță, au urmat ani de pribegie, în care a scris poezii și a tradus din Sfinții Părinți. Vara, în preajma Adormirii Maicii Domnului, stătea mai multe zile la Mănăstirea Nicula. După 1990, s-a întors la Vladimirești, trecând, în scurt timp, în veșnicie. A fost un om excepțional, foarte cultivat, a scris poezie, dar și *Viața*

Maicii Domnului, plecând de la câteva texte patristice însemnate (Dionisie Areopagitul, Grigorie de Nissa, Grigorie Palama, Ioan Damaschin, Iacob Monahul, Epifanie al Cretei). Este vorba despre mai multe volume, care i-au fost confiscate de securitate și li s-a pierdut urma. Ceea ce s-a putut reconstitui a fost publicat într-o mică broșură prin grija Preasfințitului Părinte Vasile, când era, cum spuneam, stareț la Mănăstirea Nicula. Așa am cunoscut-o pe Maica Teodosia Lațcu. Am să închei cuvântul meu cu un exemplu din creația sa, și anume am să vă citesc o poezie scrisă de ea în cinstea Maicii Domnului. Amin!

Maică fericită

„Ai vrea să-l aibi o clipă pentru Tine,
Și l-ai luat pe Fiul Sfânt la sân,
Ușor l-ai dus în câmp, să doarmă-n fân,
Iar Tu-n genunchi veghezi între sulfine.

Aș vrea să știu, ce dragoste-i mai tare
În ochii tăi de Maică fericită?
Te uiți la Prunc cu fața-nvăluită
De-atâta foc de multă închinare!

Dar buzele, cu floarea lor cerească,
Par că șoptesc cuvintele de-alint,
Cu sunet de cleștar, cu viers de-argint,
Cum numai mame știu să le șoptească.

Așa cum stai plecată peste Dânsul,
În veghea Ta, uimită de minune,
Lași mâinile sub vâl să se-mpreune
Și genele să Ți le ude plânsul.

În gândul meu lumina Ta răsare
Și preamăresc pe vechiul iconar,
Care-a știut, primind din ceruri har,
Să nu dezlege taina Ta cea mare.”²⁸

²⁸ Zorica Lațcu Teodosia, „Maică fericită”, în volumul *Poezii*. Cuvânt înainte de arhimandrit Teofil Părăian. Ediția a II-a. Editura Sophia, București, 2008, p. 108.

SCOPUL FAMILIEI CREȘTINE ¹

Preacuvioși și Preacucernici Părinți, iubiți credincioși și dragii mei,

În cadrul catehezelor dedicate familiei, rânduite în Postul Adormirii Maicii Domnului, am deslușit, aseară, că, după învățătura Bisericii noastre², familia este un așezământ dumnezeiesc și temelia vieții de obște, iar însușirile ei sunt unitatea și egalitatea, dragostea și buna învoire dintre soți, curăția, sfințenia și trăinicia. În această seară, aș vrea să mă opresc la scopul familiei, care este mântuirea și propășirea neamului.

Îndeosebi, când întemeiem o familie, ar trebui să ne gândim că doi oameni se rânduesc a se căsători, a trăi împreună, pentru a se ajuta reciproc spre a-și mântui sufletul. Așadar, cel dintâi scop al unei familii ar trebui să fie acesta: întrajutorarea, împreună-lucrarea spre mântuirea sufletului. De aceea este recomandată, de pildă, rugăciunea soților și împreună, nu doar personal. De aceea este recomandat să meargă împreună la biserică, de aceea este foarte important să se împărtășească din același Potir, iar aceasta înseamnă să aibă același duhovnic. Este

¹ Cuvânt rostit în cadrul programului catehetic din Postul Adormirii Maicii Domnului, la Catedrala Mitropolitană din Cluj-Napoca, în data de 4 august 2020. Versiunea scrisă a fost revizuită pentru publicare.

² *Catehism. Învățătură de credință ortodoxă*, ediția a IV-a, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2009.

foarte important ca o familie să aibă un părinte duhovnicesc, unul și același! Fiindcă, dacă se întâmplă să fie doi duhovnici sau trei duhovnici, când este vorba și de copii, atunci lucrurile sunt împărțite, întrucât nici noi, duhovnicii, nu suntem la fel. Desigur, fiecare își alege duhovnicul sau îl găsește în urma rugăciunii. Legat de aceasta – și îngăduindu-mi o scurtă digresiune –, îmi aduc aminte, de pildă, cu un zâmbet acum, că unul din ucenicii noștri din catedrală se gândea să își găsească un duhovnic, dar, din cei trei care eram, pe unul sub nicio formă nu și-l dorea. După o vreme de căutare și așteptare, la un moment dat, a spus: „Doamne, ajută-mă! Cel care e de serviciu, acela e duhovnicul meu!” Și l-a nimerit chiar pe acela pe care nu și l-a dorit nicidecum. Nădăjduiesc din tot sufletul să nu-i pară rău...

Așadar, este foarte important să înțelegem că viața de familie înseamnă împreună-lucrare a mântuirii, și personale, și comunitare, prin comunitate înțelegând soțul sau soția, copiii și neamul din care se trage. Făcând din nou apel la slujba cununiei, ca aseară, vă supun atenției faptul că, în rugăciunile care se rostesc, sunt enumerate familii de patriarhi ai Vechiului Testament – Avraam și Sarra, Isaac și Rebeca, Iacob și Rahela –, dar și cele două familii ale Noului Testament, mai la îndemână noastră, și anume părinții Zaharia și Elisabeta, ai Sfântului Ioan Botezătorul, și Dreptii Ioachim și Ana, părinții Maicii Domnului. Prin invocarea acestor nume, se cere binecuvântarea lui Dumnezeu ca familia care se întemeiază să fie asemenea familiei Sfântului Ioan Botezătorul sau asemenea familiei Maicii Domnului. Acestea nu sunt cuvinte goale, ci sunt cuvinte cu un înțeles profund, iar binecuvântarea lucrează în familia nou întemeiată, dacă soții au conștiința că ei înșiși trebuie să lucreze

la mântuirea sufletelor celor care fac parte din familie. Așadar, cel dintâi lucru pe care am vrut să vi-l pun la suflet este că scopul familiei – cel dintâi și cel mai important – este mântuirea, mântuirea comună sau lucrarea comună la mântuirea sufletelor.

Cel de-al doilea scop este propășirea neamului, adică nașterea de prunci. Acum, eu mă gândesc că nu toți avem copii, dar toți avem părinți...! Și mai știm, din experiența proprie, dar și din experiența dumneavoastră, că, poate, și cei care nu au copii, în fapt au foarte mulți... Unii dintre noi avem experiența plecării în veșnicie a părinților noștri sau a unuia dintre părinți, iar alții avem și experiența plecării copilului nostru, lucru anevoie de îndurat! Ca părinte de fii, pot să vă spun că o carte ce poartă titlul *„Fiule, m-am vrut să-ți fiu candelă de ceas târziu...”*³ s-a născut în vreme ce unul din fiii mei duhovnicești prea iubiți se grăbea să plece din această lume...

Așadar, este important ca, în familie, să se nască prunci, fie ei de sânge, fie ei duhovnicești. Trebuie să ne dăm seama că, prin nașterea de prunci, o familie devine împreună-lucrătoare cu Dumnezeu. El este Cel Care dă viața. Oamenii se bucură unul de celălalt, iar dacă bucuria este deplină, atunci Dumnezeu dăruiește viața și se nasc pruncii. Se întrebă un Sfânt Părinte: oare cum s-a ȧesut în pântecul Dreptei Ana trupul Maicii Domnului? Iată ce imagine extraordinară! Cum s-a ȧesut pruncul Fecioara Maria în pântecul mamei sale? Acum sunt ecografe și vedem inima, piciorușele, capul, și cum evoluează toate în trupul pruncului. Dar cum anume se ȧese acest prunc în pântecul mamei lui este lucrarea lui Dumnezeu, minunată, așa cum sunt toate cele

³ Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2014 (ediția a II-a, 2017, ediția a III-a revăzută și adăugită, 2020).

pe care le-a gândit și le-a făcut El pentru fiecare dintre noi, încât psalmistul ajunge să exclame: „Te voi lăuda că sunt o făptură așa de minunată”⁴. Așa de minunat se țese un prunc în pântecele maicii lui! Sfântul Simeon Noul Teolog⁵ ne vorbește însă despre un alt înțeles al acestei mișcări, al acestei țesături. El spune că noi, oamenii, care vrem să fim duhovnicești, trebuie să-L simțim pe Dumnezeu lucrând în noi, în sufletul, mintea și inima noastră, astfel încât să simțim mișcările de Prunc ale Domnului Hristos în ființa noastră, așa cum îl simte o maică pe fiul ei țesându-se în pântecele ei. Așa trebuie să-L simțim noi pe Dumnezeu în ființa noastră: mișcându-Se, crescând, țesându-Se. Și, atunci, ne putem da seama ce legătură este între ceea ce se întâmplă în pântecele unei mame când aduce pe lume prunci, și ființa noastră, a fiecăruia, în care ia ființă Dumnezeu!

Așadar, cât de important este ca, într-o familie, să se nască prunci! Am citit, la un moment dat, care ar fi motivele pentru care se moare cel mai des în lume. Și am aflat că, până acum, anul acesta, de boli molipsitoare au murit peste două milioane de oameni, peste un milion au murit de cancer, mai puțin de un milion au murit de SIDA. Dar anul trecut, dragii mei, în lumea întreagă s-au făcut cincizeci de milioane de avorturi! Cincizeci de milioane! Vă închipuiți câte destine zădărnicate! Cincizeci de milioane de oameni reprezintă un potențial extraordinar! S-au ucis medici, s-au ucis profesori, s-au ucis părinți de copii, s-au ucis preoți; între aceste cincizeci de milioane de oameni puteau

⁴ Psalmul 138, 14.

⁵ Simeon Noul Teolog, „Cuvântări morale”, în *Filocalia*. Vol. VI. Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae. Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1977, pp. 156-157.

fi personalități cu totul și cu totul aparte, savanți, dar ei au fost uciși, s-a zădărnicit viața, s-a zădărnicit planul lui Dumnezeu! Or, scopul însuși al întemeierii unei familii este propășirea neamului omenesc, nașterea de prunci! Încă o dată: fie ei trupești, de sânge, fie ei duhovnicești.

Aș dori să mai fac o scurtă referire la Evanghelia care se citește întotdeauna la Paraclisul Maicii Domnului, care ne oferă, de asemenea, o imagine deosebită. Atunci când se întâlnește Maica Domnului cu Elisabeta, amândouă fiind însărcinate, Ioan Botezătorul, din pânțele mamei lui, a tresăltat. Vă închipuiți? Întâlnirea dintre cele două mame a făcut ca și pruncii din pânțele lor să se întâlnească! A tresăltat la întâlnirea cu Maica Domnului, dar, în fapt, a tresăltat pentru ce avea în pânțele Maica Domnului: pe Domnul nostru Iisus Hristos. Câți oameni n-am întâlnit noi în această lume, pentru că nu au avut șansa să vadă lumina zilei?!

Am să mai fac două recomandări, desigur, scripturistice, în ceea ce privește familia. Cea dintâi este porunca binecunoscută, a cincea din lege: „Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, ca să-ți fie ție bine și să trăiești ani mulți pe pământul pe care Domnul Dumnezeu ți-l va da”⁶. Însă mai există o recomandare, un îndemn al Sfântului Apostol Pavel: „Și voi, părinților, nu-i întârâtați pe copiii voștri spre mânie”⁷. Trebuie să cerem ascultare copiilor, dar, în același timp, noi trebuie să avem maximă atenție.

Am să continui și în această seară lectura poetică, acum din creația lui Octavian Goga, unul din ctitorii Catedralei noastre,

⁶ Ieșirea 20, 12.

⁷ Efeseni 6, 4.

și anume am să vă citesc poezia *Ruga mamei*, o rugă adresată Maicii Domnului. Înainte de a rosti această poezie, câteva cuvinte despre o altă mănăstire închinată Maicii Domnului, de data aceasta din Eparhia noastră, care este legată de numele poetului de la Ciucea.

În Eparhia noastră, avem mai multe mănăstiri închinată Maicii Domnului. Întâi de toate, se cuvine să amintim Mănăstirea Nicula, al cărei hram a și început, odată cu Postul Adormirii Maicii Domnului, și la care ați fost călduros invitați să participați, rând pe rând, în oricare zi din cele două săptămâni. Oricum, în toate mănăstirile noastre, chiar și în cele care nu au hram de sărbătorile Maicii Domnului, se sărbătorește ca de hram! La Ciucea, unde se află castelul lui Octavian Goga, există și o mănăstire, închinată chiar Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, și anume Mănăstirea „Nașterea Maicii Domnului”. Această mănăstire s-a ctitorit din dorința „poetului pătimirii noastre”⁸ pentru tihna de la sfârșitul vieții lui. Cât a fost în viață, nu a apucat decât să aducă aici o bisericuță de lemn. Nu a reușit însă să întemeieze efectiv mănăstirea și o obște. A făcut-o soția lui, Veturia Goga. Am să dau citire scrisorii pe care Veturia Goga i-a adresat-o Episcopului Nicolae Colan.

Așadar, în septembrie 1939, Veturia Goga îi scria Episcopului Nicolae Colan:

⁸ Așa a fost numit Octavian Goga de profesorul său de latină, marele om politic Vasile Goldiș.

„Prea Sfinția Voastră,

Îndemnul – de-a aduce la îndeplinire dorința lui Octavian – ca Ciucea întreagă să treacă în proprietatea Episcopiei gr[eco-] or[todoxe] din Cluj, mă face să mă adresez P. Sf. Voastre.

Această danie îl preocupa de ani de zile, să-i precizeze forma definitivă. Noi doi o cumpăneam tot mereu, iar prietenilor, care au avut privilegiul să-l vadă, le vorbea chiar în zilele din urmă a[le] vieții lui că la Ciucea se va face o mănăstire de călugări intelectuali, cu vocație specială.

Într’o conversație, după ce și-a spus gândul mamei lui, preoteasa Aurelia Goga, dânsa i-a răspuns cu înțelegere, care era ca o binecuvântare: «Faci un lucru minunat, mă bucur foarte mult».

Născut dintr’o familie de preot, a cărei generație; cu 400 de ani înainte, a cunoscut tainele sfintei scripturi și stihurile duhovnicești, a moștenit dragostea și devotamentul credinței, ce-a constituit un punct fics în viața asta trecătoare.

Vă aduceți aminte când a’ți fost chemat la Ciucea, împreună cu P. Sf. Sa Nicolae dela Oradea, toată ziua a’ți discutat înjghebarea cât mai perfectă a acestui așezământ. La un moment dat, la masă, s’a ridicat Octavian, spunând următoarele: «În numele meu și al nevestei mele, noi, locatari vremelnici ai acestui așezământ, ridic paharul meu în sănătatea noului proprietar, Episcopia Ort[odoxă] din Cluj».

Eram cu toții impresionați de simplitatea cu care își dăruia munca lui de 20 ani, pătruns însuși, că Biserica este eternă și, deci, Ciucea noastră trebuie să devină pentru vecie un loc de închinăciune și izvor de îndreptare de credință.

Eu, ca executor testamentar a[l] gândului lui Octavian, rog pe P. Sf. Voastră să Vă gândiți la alcătuirea regulamentului mănăstirii Ciucea, în spiritul înțelegerii ce-a'ți avut cu Octavian, luând alături și pe prof. Lupaș, cu care a avut în acest sens o lungă conversație, 6 zile înainte de-a-l pierde. Pentru orientarea P. Sf. Voastre, vă rog să țineți seama de următoarele dorințe ale mele. Eu voi avea dreptul să locuiesc în casele noastre cât trăiesc. Iar după moartea mea, va putea beneficia generația de azi în viață, a familiei de sânge a lui Octavian, de ședere la Ciucea, fără nici o obligație din partea lor.

Clădirile mănăstirii cred că le voi putea da destinației în cel mai scurt timp, tot în intențiile lui Octavian, care dorea să cunoască încă în viață atmosfera religioasă de sfioasă închinăciune a acestui așezământ.

Așteptând răspunsul P. Sf. Voastre, Vă rog să primiți expresia sentimentelor mele creștinești.”⁹

Iată o scrisoare-testament a Veturiei Goga, referitoare la Mănăstirea Ciucea. Trebuie să rețineți că noi încă nu suntem proprietari de fapt, așa cum reiese de drept din scrisoare. Ne străduim însă și sperăm ca Dumnezeu să ne ajute ca, într-adevăr, mănăstirea să-și intre în drepturile ei.

Mănăstirea a fost înființată, timid, în 1940, fără ca proprietatea să devină efectiv a Episcopiei Ortodoxe a Clujului, astfel încât, la 15 iunie 1942, găsim următoarea obște de călugărițe: Eftimia Ghișian, Mihaela Suărășan, Paisia Petrice, Maria

⁹ Scrisoarea doamnei Veturia Goga adresată PS Nicolae Colan, Ciucea, septembrie 1939, Arhiva Exarhatului Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului.

Suărășan, Florica Moldovan, Maria Rus, Reghina Câmpean și Victoria Todorean¹⁰, cel mai probabil o obște adusă de la Șimișna, Sălaj¹¹. Datorită memoriei cunoscutelor prietenii pe care Octavian Goga le-a cultivat „cu oameni de cultură din Ungaria, care-l vizitau și la castel”¹², castelul și mănăstirea au trecut *neobservate* de horthyști. Iată că anul acesta împlinim 80 de ani de la Dictatul de la Viena, și n-avem voie să uităm! Însă, prin decizia din 22 septembrie 1945, Episcopul Nicolae Colan dispune „ca maicile de la Ciucea să se mute la Șimișna sau la Leurda”, mănăstirea desființându-se¹³. La propunerea Înaltpreasfințitului Bartolomeu al Clujului, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a aprobat reînființarea Mănăstirii „Nașterea Maicii Domnului” de la Ciucea, județul Cluj, cu destinația pentru călugărițe, la data de 14 iulie 1994¹⁴.

Vă îndemn să vă opriți, întotdeauna când treceți prin zonă, să vizitați această mănăstire minunată și pe maicile noastre cumini de acolo.

Iar acum voi da glas poeziei lui Octavian Goga:

Ruga mamei

„Să-mi plec genunchii iară,
Să-ți spun iar ce mă doare

¹⁰ Arhiva Exarhatului Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului.

¹¹ *Calendarul creștinului de lege răsăriteană pe anul 1943*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române, Cluj, 1943, pp. 69-70.

¹² Constantin Mustață, *File din Biblia Transilvaniei*, Editura Daco Press, Cluj-Napoca, 1994, p. 208.

¹³ Arhiva Exarhatului Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului.

¹⁴ *Ibidem*.

Preasfântă născătoare
Și pururea fecioară!
Cu ochiul tău din ceruri,
Atoatevăzătorul,
Tu mi-ai văzut feciorul,
Și mi-ai văzut necazul...

În doftori n-am credință...
Să-ı pui iar în picioare,
Să-ı rumenești obrazul,
La tine-ı cu puțință,
Preasfântă născătoare.
Azi rogu-mă iar ție,
Cum rogu-mă de-a pururi
La sfanta liturghie...
Atâta bogăție
Avem și noi la casă!
Umblat-a mult băiatu
Și știe multă carte,
Adusă de departe,
Doar chiar de la-mpăratu!
Și are-nvățătură,
Din carte și din gură,
Mai multă și ca popa,
Ca popa Irimie.
Și cum aș vrea, Preasfântă,
Norocul să mi-l ție,
Să-l văd iar ca odată,
Cu fața-mbujorată,

Cu ochi de fată mare,
Cum a plecat de-acasă...
Să-și caute mireasă,
Subțire ca o floare,
Ca floarea de cicoare.
Să facem nuntă mare.
Să curgă râuri vinu,
Să joace și vecinu,
Vecinu Niculaie.
Și să-și arunce-n grindă
Căciula lui de oaie,
Și să roiască-n tindă
Tot domni cu-nvățătură,
Să cânte toți din gură
Și-n horă să se prindă.
Să-l văd în hora mare
Pe el c-o domnișoară,
Preasfântă născătoare
Și pururea fecioară!...”¹⁵

¹⁵ Octavian Goga, „Ruga mamei – fragment”, în *Poezii*, Editura Minerva, București, 2016, pp. 64-65.

FAMILIA FRUMOASĂ – PILDE VII¹

Preacuvioși și Preacucernici Părinți, iubiți credincioși și dragii mei,

Am încercat, în catehezele anterioare, să vă vorbesc despre viața de familie, despre principiile pe care se clădește o familie adevărată și despre scopul acesteia, care are două dimensiuni: întâi și-ntâi, în familie se lucrează mântuirea, soții având menirea să se ajute în acest sens, iar cealaltă dimensiune este propășirea neamului. Mai cu seamă în lumea în care trăim, câtă nevoie avem de oameni adevărați, care să pună umărul la reclădirea societății umane și – de ce nu? – a Bisericii!

În această seară, aș dori să vă dau câteva exemple, nu din cărți neapărat, ci mai degrabă pilde vii, pe care le-am cunoscut în cei treizeci de ani de preoție. Vă închipuiți câți oameni am cunoscut și câte familii! Multe mi-au bucurat sufletul, dar am cunoscut și adevărate tragedii. Desigur, dumneavoastră, fiecare, aveți propria experiență. Nădăjduiesc că cei mai mulți aveți căsnicii fericite sau vă trageți din familii frumoase, închegate. Dar putem cu toții observa ce se întâmplă în lumea noastră, în care sunt probleme cu adevărat.

¹ Cuvânt rostit în cadrul programului catehetic din Postul Adormirii Maicii Domnului, la Catedrala Mitropolitană din Cluj-Napoca, în data de 5 august 2020. Versiunea scrisă a fost revizuită pentru publicare.

Exemplele reale, concrete, pe care am să vi le relatez sunt însă fericite; pe unele mi le amintesc din propria mea experiență, fiind trăite de mine însumi, altele sunt moștenite de la părinții mei duhovnicești. De pildă, Preasfințitul Părinte Vasile povestea adesea despre unul dintre părinții lui duhovnicești, Părintele Romul Popa din Mănăstur, care, în tinerețe, când a întâlnit-o pe viitoarea lui soție pentru prima oară, s-a și logodit și a fixat data nunții! Diferența de vârstă între ei era de cinci ani. Părintele Romul Popa a murit la vârsta de 90 de ani, iar doamna preoteasă a mai trăit cinci ani, timp în care spunea, deseori: „Dacă ar mai fi trăit încă cinci ani soțul meu...” Și-ar fi dorit să fie soțul în viață atâta timp cât a fost și ea, chiar dacă trăiseră împreună până la 90 de ani!

Următorul exemplu este o amintire personală, de la Mănăstirea Nicula, unde ascultam, ore în șir, foarte multe persoane. Între ele, îmi aduc foarte bine aminte de o femeie văduvă, care venea și îmi povestea, adesea, necazul ei. Dar nu uita niciodată să îmi spună: „Părinte, am avut un soț ca două mame!” Cine, din lumea în care trăim astăzi, ar putea să spună despre soțul ei că a fost ca două mame?! E-adevărat, sunt excepții, dar acesta este un lucru... excepțional!

De asemenea, când eram preot militar la Dej, mă duceam adeseori să vizitez o familie – cred că pot să le spun numele, au trecut în veșnicie, poate copiii lor, dacă m-ar asculta acum, s-ar bucura –, pe Rodica și Traian Pocol. Ea era bolnavă de cancer în ultima fază, iar el o îngrijea cum nu se poate mai bine. A făcut luni de zile tratament cu morfină și el îi administra medicamentul, îi făcea injecții zilnic, poate chiar de mai multe ori pe zi. Îi găseam adesea plângând amândoi și spunându-și unul altuia:

„Dacă mor, ce te vei face fără mine?” Într-adevăr, ea a plecat în veșnicie, după luni de suferință, dar în care a fost foarte bine îngrijită de acest om minunat. Apoi, Dumnezeu i-a rânduit și lui să treacă în veșnicie în chip minunat. Eram deja starețul Niculii și el venea la Sfânta Liturghie în fiecare duminică și sărbătoare. Parcă și acum îi văd Dacia roșie, încărcată de credincioase din Dej, de la Capela Militară, care m-au urmat, apoi, la Mănăstirea Nicula. Era nelipsit de la slujbele mănăstirii... Într-o zi, am primit un telefon să mi se spună că badea Traian, mergând la Cluj pentru niște analize, a căzut jos, în gară, iar oamenii au chemat Salvarea și l-au dus la spital. S-a întâmplat să nu pot sub nicio formă să plec de la Nicula să îl văd. L-am sunat însă pe preotul de la spital – aflasem că intrase în comă și nu mai avea nicio șansă –, rugându-l să-l împărtășească, dar acesta nu a vrut. Mi-a spus că îl împărtășește doar dacă este conștient. Am insistat: „Părinte, este fiul meu duhovnicesc, îi știu toată viața, eu te rog, în numele meu și cu responsabilitatea mea, să-l împărtășești!” Nu a vrut nici așa! Atunci, l-am rugat să meargă totuși, să încerce, să-i citească măcar o rugăciune. Ei bine, când a intrat preotul în salon, badea Traian s-a trezit, s-a ridicat, a stat pe marginea patului, s-a spovedit, s-a împărtășit, s-a întins înapoi, a reintrat în comă și a murit! Ca să vedeți cum răsplătește Dumnezeu iubirea!

Aș putea să vă vorbesc și despre propria mea familie, când eram copil... Am făcut-o și altădată, deși poate nu este pe deplin corect... Totuși, sunt câteva amănunte pe care aș vrea să vi le pun la suflet. Sigur, unele dintre acele rânduieli au rămas în copilărie, întrucât, la maturitate, viața îți schimbă conduita, într-o oarecare măsură, mai ales în ceea ce privește trăirea duhovni-

cească, cu atât mai mult când ești preot... De pildă, în familia mea, nu exista dimineață în care noi, copiii (șapte la părinți!), să nu ne rostim rugăciunile, iar după rugăciune, să nu luăm aghiasmă și anafură. Mai târziu, sigur, am început să merg în fiecare zi la Liturghie, să mă împărtășesc, și așa am rămas până astăzi... Mama era cea care avea grijă și să ne rostim rugăciunile, și să luăm aghiasma și anafura, zi de zi. Dacă nu, era necaz mare! Tot așa, nu era voie să se stingă candela în casa noastră! Uleiul era la rație, știți și dumneavoastră, mulți ați prins acele vremuri. Dacă nu era ulei pentru mâncare, nu era nicio problemă, dar candela trebuia să ardă! Iar rânduiala era următoarea: cine vedea primul că pâlpâie să se stingă, acela era dator să o primenească numaidecât. Doamne ferește să se fi stins candela și să ne prindă mama în casă, în preajma ei! În general, nu se întâmpla, doar în mod excepțional... Fiind mulți copii la părinți și mergând la școală și dimineața, și după-masa, era un du-te-vino permanent în casă; mama spăla, făcea de mâncare, dar nu se vedea nimic în urma ei, n-avea cum! Câteodată tata mai glumea, întrebând-o: „Ce ai făcut astăzi?” „Păi, am făcut de mâncare!” „Unde-i?” Era mâncată... „Am făcut curățenie!” „Unde-i curățenia?!” Ne spunea însă că, atunci când ne punem la masă, Maica Domnului se așează în genunchi, se roagă pentru noi și nu se ridică din genunchi până nu strângem masa, după ce am terminat de mâncat. O vedeam pe Maica Domnului cum stătea în genunchi lângă noi și ne era rușine și strângeam masa! Eu cred și astăzi așa! De asemenea, îmi aduc bine aminte, iar mama mea poate da mărturie până astăzi: în casa noastră nu s-a auzit niciodată o înjurătură! Și mai sunt atâtea alte amănunte ale vieții, care au clădit în mine și în frații mei imaginea unei familii

adevărate, cuminte, credincioase, ceea ce cred că Dumnezeu dorește pentru o familie creștină. Tata, care era un om echilibrat, e cel care a imprimat educația religioasă în familie, iar mama a susținut-o și a vegheat ca noi să o respectăm fără abatere.

Aș putea să vă povestesc o seară întreagă – și zile întregi! – despre oamenii minunați pe care i-am cunoscut și care pot fi pildă pentru familia de astăzi. V-aș mai îndemna să vă uitați la un film francez, intitulat *Hors normes (The Specials)*, în engleză), din 2019. Este vorba despre mai mulți copii autiști, cu diverse deficiențe, care sunt ajutați de comunitate să-și depășească handicapul și să trăiască cu bucurie sau cel puțin într-un anume echilibru. În general, acești oameni sunt excluși din societate, ceea ce este o mare greșeală. Familia, în primul rând, trebuie să-i integreze, dar nu doar în sânul său, ci să încerce să-i coopereze și pe ceilalți din comunitate, astfel încât, împreună cu comunitatea, să-i vindece, să le vindece mintea, carențele, să le vindece inima, până la urmă. Este foarte frumos și decent, vă îndemn să-l vedeți, putem să învățăm mult.

În continuare, am să vă vorbesc despre o altă mănăstire din Eparhia noastră, care este închinată tot Maicii Domnului, și am să vă citesc, din nou, o poezie de Maica Teodosia Lațcu.

Mănăstirea. Într-o bună zi, am primit o reclamație, și anume că Mănăstirea „Nașterea Maicii Domnului” de la Piatra Fântânele îngrijește copiii familiilor plecate în străinătate, îi ajută să-și facă lecțiile pentru școală, îi cazează, le dă de mâncare și... nu este autorizată! A fost un adevărat scandal în presă, ca să vedeți!

Dar a avut și o consecință pozitivă, fiindcă maicile s-au autorizat și au continuat, în deplină legalitate, activitatea misionară și socială. Aceasta este cea mai importantă îndeletnicire, pe lângă cea duhovnicească, bineînțeles, a maicilor de la Mănăstirea Piatra Fântânele: îngrijesc copiii familiilor plecate în străinătate. Maica stareță predă ea însăși la catedră, la școala din sat, iar copiii, fete și băieți, locuiesc la mănăstire, unde sunt îngrijiți de maici cu toată râvna și dragostea. Câteva fete au ajuns deja la vârsta la care mănăstirea trebuie să le pregătească rochii de mireasă! Maicile, aproape treizeci la număr, au foarte multe calități, pe care le-au sădit și în sufletele, în mințile și în inimile acestor copilași. De pildă, să vedeți ce frumos cântă la instrumente! Tot aceste maici minunate au grijă de cei bolnavi și de întreaga parohie, mănăstirea fiind și parohie, încă din vechime, cum veți vedea din scurtul istoric pe care am să vi-l prezint. Acolo sunt pășuni alpine și casele sunt foarte răsfrate, la kilometri una de cealaltă, iar oamenii din satele noastre, așa cum știm, au îmbătrânit și sunt din ce în ce mai neputincioși. Vara se poate ajunge cu o mașină de teren, dar iarna nici măcar așa. Și, atunci, maicile se urcă pe schiuri și pleacă până la cea mai îndepărtată casă, să ducă medicamente și hrană pentru bătrânii din sat.

Maicile clădesc cu mâinile lor mănăstirea (biserica nouă, chiliile și anexele), împreună cu Părintele duhovnic Gavriil, care are metania la Mănăstirea Nicula și care este foarte harnic. Astfel, maicile, părintele, cu ajutorul fraților săi din Maramureș și inclusiv cu ajutoare din străinătate – în fiecare vară se organizează o tabără pentru tinerii credincioși ai unei Biserici germane partenere a Eparhiei noastre –, toți împreună zidesc efectiv mănăstirea cu mâinile lor, punând cărămidă peste cărămidă.

Maicile sunt cele care construiesc inclusiv biserica nouă – proiectată tot în mănăstire, una dintre călugărițe având studii de arhitectură –, pe lângă alte multe lucruri minunate pe care le fac. Vă îndemn să vizitați și această mănăstire, care, în plus, este situată într-un peisaj superb, la Pasul Tihuța, și cu care Mitropolitul Bartolomeu se mândrea foarte mult. El a reîntemeiat-o, în 1994, aducând măicuțe din Moldova – aproape toate sunt bucovinence. Înaltpreasfinția Sa spunea, de altfel, că a așezat Eparhia noastră pe două pietre: Piatra Craiului și Piatra Fântânele, care se află la extremitățile celor două județe care formează Eparhia. De asemenea, la Piatra Fântânele, Mitropolitul Bartolomeu a rânduit să se înalțe o cruce monumentală, luminată noaptea, deoarece, în apropiere, este hotelul Dracula, iar oamenii erau curioși să meargă la așa-zisul „castel al lui Dracula”; plecau însă îngroziți de acolo, pentru că, printre altele, treceau printr-un beci unde cineva sărea dintr-un sicriu... Dar Mitropolitul Bartolomeu a rânduit, cum spuneam, să se înalțe crucea și rostea cu umor: „Acum să vedem care pe care!” Ei bine, mănăstirea dăinuie și prosperă, iar hotelul este deja în paragină...

Din scurtul istoric pe care l-am alcătuit, aflăm că „durerile facerii” bisericii-mănăstire de la Piatra Fântânele, Bistrița-Năsăud, au început încă din toamna anului 1927, însă s-au desfășurat cu deplină intensitate pe parcursul anului 1928, când s-a reușit construirea lăcașului în doar câteva luni și sfințirea lui, în ziua de 8 noiembrie². Stăreția i-a fost încredințată

² Alexandru Moraru, Gavril Horț, *Mănăstirea „Nașterea Maicii Domnului” Piatra Fântânele, Jud. Bistrița-Năsăud*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2015, pp. 23-32.

Părintelui ieromonah Vasile Luncan, care a îndurat nenumărate lipsuri, cu ispite și încercări supraomenești, dar pe care s-a străduit și a reușit să le depășească cu multă implicare, responsabilitate și demnitate. Greul, ce părea că nu se mai sfârșește, a ajuns la culme odată cu cedarea Ardealului. Vă spuneam și aseară că se împlinesc 80 de ani de la acel eveniment odios și nu trebuie să uităm, pentru că s-au întâmplat multe atrocități. Fiind situată în apropierea graniței cu țara rămasă liberă, mănăstirea din Munții Bârgăului a fost locul unde „s-au încartiruit ofițeri, subofițeri și soldați unguri, care stau de pază la graniță și-și bat formal joc de mănăstire și de călugăr. Trăiesc în chefuri continue și nesfârșite, beți ziua și noaptea, cu femei desfrânate, făcând din acea mănăstire o casă de desfrâu”³, după cum reiese din scrisoarea adresată de Protopopiatul Ortodox Bistrița Centrului eparhial din Cluj. În realitate, „toată locuința este ocupată de armată, lăsându-i starețului o singură cameră”⁴. O altă umilință la care a fost supus starețul Vasile Luncan de la Piatra Fântânele a fost aceea a recrutării în armata maghiară, motiv pentru care acesta cerea Episcopiei de la Cluj un certificat de hirotonie în limba maghiară, document absolut necesar pentru clarificarea situației sale militare⁵. Această umilință avea și scopul de a-l intimida, de a-l face să părăsească mănăstirea. Părintele Vasile Luncan a lăsat în urmă o adevărată corespondență din care aflăm nenumăratele probleme pe care le-a avut, plângându-se superiorilor săi de abuzurile la care era supus, însă ajutorul nu avea

³ *Ibidem*, p. 66.

⁴ Mihai Fătu, *Biserica Românească din Nord-Vestul țării sub ocupația horthystă (1940-1944)*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1985, p. 332.

⁵ Alexandru Moraru, Gavril Horț, *op.cit.*, p. 69.

cum să fie pe măsură, astfel încât, în urma ocupației, mănăstirea rămâne cu datorii enorme, care aveau să se plătească pe parcurs. În urma Decretului 410 din 1959, mănăstirea va fi transformată în parohie, Părintele Vasile Luncan devenind paroh, calitate pe care o îndeplinise cu râvnă și până atunci, păstorind cu vrednicie credincioșii din toată zona Pasului Tihuța. Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, la propunerea Arhiepiscopului Bartolomeu al Clujului, cum aminteam, aprobă reînființarea mănăstirii la 22 martie 1994⁶.

În încheiere, așa cum anunțam, am să lecturez o poezie a Maicii Teodosia, intitulată *Închinarea Elisabetei* și inspirată din Evanghelia care se citește la slujba Paraclisului Maicii Domnului.

Închinarea Elisabetei

„A-ngenuncheat bătrâna pe prag și-mbrățișează
Picioarele Mariei. Pe fața ei senină,
Pe care bătrânețea o înfrumusețează,
Lucește bucuria cu raze de lumină.
În haina ei închisă așa e de frumoasă!
E nins ca floarea părul sub margini de maramă,
Și-ngenunchiată pare o Sfântă Cuvioasă,
Însuflețită încă de taina de-a fi mamă.
Și cum ridică ochii sfioasă spre Maria,
Cu zâmbetul pe buze se pierde în uimire,
Ea nu-și mai poate ascunde în suflet bucuria
Că fost-a învrednicită de astfel de cinstire.

⁶ Augustin Pădurean, *Mănăstirile din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului*, Editura Ecclesia, Mănăstirea Nicula, 2007, p. 118.

Fecioara stă smerită și ochii și-i ascunde,
În umbra de mătase a genelor ei dese.
I-au înflorit obraji de focul ce-o pătrunde,
Când simte-n sân mulțime de taine ne-nțelese.
Ea poartă haină simplă și fără strălucire,
Și-o învăluiește-n cute bogate marama deasă,
Dar buzele cu zâmbet de caldă fericire,
Sunt cea mai minunată podoabă de mireasă.
Privind icoana asta, vezi Cerul cum pogoară,
Ca-n dragoste și milă să cerceteze firea.
Închipuiește cerul întreg Sfânta Fecioară
Și-n duh Elisabeta e însăși omenirea.
Precum stăpâna blândă veni să cerceteze
Cu dragoste, pe Maica lui Ioan Botezătorul,
Să-I cerem Maicii Sfinte să nu mai înceteze
Să vie să aline mereu în inimi dorul
Precum Elisabeta primind-o în uimire
Umplutu-s-a de Duhul cel Sfânt și cu cuvinte
Adânci a proslăvit-o, tot astfel cu iubire
Și noi să-I dăm cântare de slavă Maicii Sfinte!”⁷

⁷ Zorica Lațcu Teodosia, „Închinarea Elisabetei”, în volumul *Poezii*. Cuvânt înainte de arhimandrit Teofil Păraian. Ediția a II-a. Editura Sophia, București, 2008, p. 151.

ÎMBRĂȚIȘAREA MAICII DOMNULUI¹

Din cuvântul Sfântei Evanghelii care s-a citit², descoperim unul din temeiurile puternice pentru care o cinstim pe Maica Domnului. De altfel, acest temei îl regăsim în rugăciunea pe care noi o rostim foarte des, și anume: „Născătoare de Dumnezeu, Fecioară, bucură-te! Ceea ce ești plină de har, Marie, Domnul este cu tine. Binecuvântată ești tu între femei și binecuvântat este rodul pântecelei tău, că ai născut pe Hristos, Mântuitorul sufletelor noastre”³, cuvinte pe care le-ați auzit rostite de Sfânta și Dreapta Elisabeta. Pe primele le auziți totdeauna la Buna Vestire, rostite de însuși Arhanghelul Gavriil⁴. Iată, așadar, temeiuri scripturistice pentru care noi o cinstim pe Maica Domnului și pentru care avem evlavie la ea. Iar dacă Arhanghelul Gavriil și Sfânta Elisabeta s-au rugat cu aceste cuvinte, noi, oamenii neputincioși și limitați, cum să nu ne rugăm și să o cinstim pe cea pe care o fericesc toate neamurile⁵, mărturie dându-ne ea însăși, cum am auzit în Evanghelie.

¹ Cuvânt rostit la hramul Mănăstirii „Adormirea Maicii Domnului” Nicula, la slujba privegherii, în data de 14 august 2020. Versiunea scrisă a fost revizuită pentru publicare.

² Luca 1, 39-56.

³ *Ceaslov*, Publicat cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2014, p. 161.

⁴ Luca 1, 28.

⁵ Luca 1, 48.

Trebuie să știți, dragii mei, că Maica Domnului cunoaște toate tainele oamenilor. Descoperim că, încă din clipa în care Fecioara Maria a primit să devină Maica Fiului lui Dumnezeu, ea a acceptat acest rol și pentru faptul că Arhanghelul Gavriil a încredințat-o că Sfânta Elisabeta îl poartă în pânțe pe Sfântul Ioan Botezătorul⁶, deși Sfânta Elisabeta – ne spune Sfânta Scriptură – s-a tănuit pe sine⁷. Însă nu s-a putut tănui în fața Maicii Domnului! Maica Domnului i-a cunoscut taina, și anume că ea l-a zămislit pe Ioan Botezătorul. Cine i-a dezvăluit taina? Îngerul, îngerul ei, Arhanghelul Gavriil. Cine descoperă tainele oamenilor Maicii Domnului? Îngerii noștri păzitori! Fiindcă Maica Domnului – ne învață Sfinții Părinți – este Doamna îngerilor, între care sunt și îngerii noștri păzitori. Așadar, iubiți credincioși, Maica Domnului ne cunoaște toate tainele, neștiute, poate, de nimeni, dar pe care le știe îngerul păzitor. Și, dacă le știe îngerul păzitor, le cunoaște și Maica Domnului. Vă închipuiți că nu toate tainele noastre sunt pozitive, foarte multe dintre ele pot fi chiar păcate grele. Or, Maica Domnului le cunoaște, de aceea, la 1699, a plâns o lună de zile pentru acest neam oropsit, dar care și el, la rândul-i, își avea păcatele sale. A plâns. Și pentru necazul ardelenilor, dar și pentru nelegiuirile lor.

Un al doilea amănunt pe care îl aflăm din Evanghelia care s-a citit mai înainte este că Maica Domnului poate determina întâlnirea noastră cu Dumnezeu, și nu doar a noastră, ci și a copiilor noștri. Atunci când ea s-a dus să o viziteze pe Elisabeta, ne spune Sfânta Scriptură că „i s-a închinat”⁸; în realitate, a îmbrăți-

⁶ Luca 1, 36.

⁷ Luca 1, 24.

⁸ Luca 1, 40.

șat-o, aceasta este închinarea Mariei, o îmbrățișare! Salutul, închinarea ei, era o îmbrățișare, iar în această îmbrățișare, Sfântul Ioan Botezătorul, din pânțele Sfintei Elisabeta, L-a simțit pe Domnul Iisus Hristos, Care era în pânțele Maicii Sale! Citim, în Sfânta Scriptură, că „săltat-a pruncul în pânțele ei”⁹. N-a săltat la întâmplare! Din această întâlnire a mamei sale cu Fecioara Maria, Ioan Botezătorul a descoperit că o avea în față pe Maica Domnului, iar în pânțele ei era Domnul Iisus Hristos. De aceea a tresăltat. Așadar, noi trebuie să învățăm, dragii mei, că, atunci când venim și ne-nchinăm Maicii Domnului, în realitate o îmbrățișăm și ne întâlnim cu Fiul ei! Putem avea încredințarea că și fiii noștri o pot întâlni, chiar dacă ei, poate, nu cercetează biserica, sau nu se roagă, sau nu o cunosc pe Maica Domnului. Dacă noi o îmbrățișăm pe Maica Domnului, fiul nostru cel dintâi fiind sufletul nostru, atunci sufletul nostru este cel dintâi care se încredințează de Domnul Iisus Hristos, de dumnezeirea Lui, dar și fiii noștri, toți, fie ei trupești, fie duhovnicești. De aceea, vă îndemn, poate nu atât pentru dumneavoastră, întrucât sunteți deja prezenți aici, cât pentru copilașii dumneavoastră, să o îmbrățișați pe Maica Domnului – o numim noi – cea de la Nicula, și vor descoperi inclusiv ei cine este Dumnezeu, Mântuitorul nostru Iisus Hristos.

Ultimul gând duhovnicesc pe care doresc să vi-l împărtășesc izvorăște tot din Evanghelia de astăzi, în care ni se spune că Maica Domnului a rămas cu Elisabeta „ca la trei luni”¹⁰, până ea a născut. Ce înseamnă această perioadă, dragii mei? Înseamnă o eternitate. Spunea, în seara aceasta, Înaltpreasfințitul

⁹ Luca 1, 41.

¹⁰ Luca 1, 56.

Arhiepiscop și Mitropolit Andrei că la Dumnezeu o mie de ani „sunt ca ziua de ieri care a trecut”¹¹. Câte gânduri nu și-au împărtășit aceste două mame, cunoscând destinul copiilor lor?! În trei luni, câte fraze nu s-au rostit?! Câte îmbrățișări, câtă grijă sau câtă iubire s-a putut împărtăși în aceste trei luni...! Știți dumneavoastră foarte bine că, atunci când o mamă este însărcinată, trebuie să aibă o anumită atmosferă în casa ei, în jurul ei, astfel încât pruncul care va fi adus pe lume să fie sănătos, întreg la minte și cu bună pricepere. Or, aceste două mame pe cine au adus pe lume? Pe Domnul Iisus Hristos și pe Ioan Botezătorul! Vă închipuiți câtă dragoste și grijă a fost între ele, în cele trei luni cât au fost împreună. Or, noi trebuie să ne însușim acest gând că Maica Domnului trebuie să facă parte din viața noastră! M-am bucurat și mă bucur atât de mult când văd, în casele oamenilor, icoana Maicii Domnului, cu plus de măsură atunci când o văd pe cea de la Nicula. Și am văzut-o aproape în toate zonele țării noastre, chiar și în străinătate; multe copii ale Icoanei făcătoare de minuni de la Nicula sunt în bisericile noastre de peste hotare, pentru că românii care au plecat și s-au înstrăinat nu și-au uitat însă credința, iar Biserica s-a dus după ei. Să țineți minte acest lucru pe care vi-l spun acum! Biserica nu a stat cu mâinile în sân! Dacă românii noștri au plecat, cu milioanele, și Biserica s-a dus după ei, astfel încât avem mitropoliți, episcopi, preoți nenumărați care slujesc Biserica lui Dumnezeu și pe români, ca să îi țină uniți și să se simtă acasă măcar în biserică.

Așadar, aceste trei gânduri duhovnicești am vrut să vi le pun la suflet. Mai întâi, să știți că Maica Domnului ne cunoaște toa-

¹¹ Psalmul 89, 4.

te tainele inimii noastre. Să știți, apoi, că, atunci când ne închinăm, o îmbrățișăm pe Maica Domnului. O îmbrățișăm pentru sufletul nostru, dar și pentru copilașii noștri, care s-au înstrăinat de Dumnezeu și de Biserica Lui. Vor simți ei, dacă noi ne vom ruga! Orice copil simte când mama lui se roagă pentru el. În sfârșit, niciodată să nu o părăsim pe Maica Domnului! Dimpotrivă, să venim la mănăstirea ei, să o cercetăm adesea în bisericile noastre parohiale, să o avem în casa noastră prin icoană și, mai ales, să o avem în inima noastră!

Așa să fie! Amin!

OCHII MAICII DOMNULUI...
ÎN CARE TE (RE)VEZI!¹

Preacuvioși și Preacucernici Părinți, iubiți credincioși și dragii mei,

În această seară, fiind astăzi Odovania Praznicului Adormirii Maicii Domnului, m-am gândit să facem o rememorare a sărbătorii în sine, a Postului Sfintei Mării și, mai ales, a hramului Mănăstirii Nicula.

A fost minunat! Tot postul am reușit să fim împreună la slujba Paraclisului, în Catedrala noastră, la celelalte slujbe, am ascultat catehezele rânduite despre familia creștină, descoperind lucruri noi, dar și bucurându-ne sufletul cu amintiri frumoase sau rememorând aspecte peste care s-a așternut uitarea. În ceea ce privește hramul Mănăstirii Nicula, așa cum ați aflat din amvon și pe calea undelor, acesta s-a întins, în fapt, pe întreaga perioadă a postului. Rând pe rând, credincioșii au putut participa la slujbele arhieresti oficiate în mai multe zile, au ascultat Acatistul Adormirii Maicii Domnului, au luat parte la Taina Sfântului Maslu, au auzit cuvinte de învățătură... Așadar, cei

¹ Cuvânt rostit în cadrul programului catehetic al Catedralei Mitropolitane din Cluj-Napoca, la Odovania Praznicului Adormirii Maicii Domnului, în data de 23 august 2020. Versiunea scrisă a fost revizuită pentru publicare.

care și-au dorit cu tot dinadinsul să ajungă la Mănăstirea Nicula și la Icoana Maicii Domnului au reușit la vremea rânduită.

Este adevărat că unii dintre credincioșii noștri ne-au mărturisit că au văzut-o pe Maica Domnului tristă în acest an. Dar, văzând-o pe ea, în realitate s-au văzut triști pe ei înșiși, fiindcă așa este lumea de astăzi, noi toți trăim o oarecare tristețe. De aceea, dacă am văzut-o pe Maica Domnului tristă, de fapt, ne-am văzut pe noi astfel, iar aici este o taină, pe care o putem desluși prin ceea ce am trăit sau simțit la Nicula: dacă o cunoaștem pe Maica Domnului, învățăm să ne cunoaștem pe noi; dacă o privim pe ea, ne privim pe noi sau privim în noi înșine; dacă-i privim ochii, ochii din Icoana de la Nicula, care sunt atât de speciali, reușim să privim înlăuntrul nostru. Ce legătură extraordinară! Dar și firească! Am putea-o noi minți pe Mama? Ziceți dumneavoastră! Poate, când eram copii, credeam că putem... Dar pe o mamă greu o poți minți! Ea te simte, te știe, te cunoaște! Oricât ai vrea să învălui minciuna și să o ambalezi frumos, ea simte! Știe, chiar dacă uneori mama devine complice la minciuna ta, dar doar pentru a te lăsa să vezi că, așa cum se spune, minciuna are picioare scurte.

Pe lângă ochii Maicii Domnului, credincioșii care merg la Mănăstirea Nicula se mai întâlnesc cel puțin cu doi oameni cu care vorbesc direct. Cei mai mulți se spovedesc, întâlnindu-se, astfel, cu un duhovnic. Dacă merg mii de oameni, vă puteți închipui câte taine se revarsă în fața duhovnicului, și nu doar păcate, să știți! Sunt taine mari, adânci, pe care oamenii și le pun la picioarele Maicii Domnului prin duhovnic, atunci când merg la Mănăstirea Nicula. Ele rămân în taina spovedaniei. Dar mai există un om pe care îl poți întâlni, nemijlocit, la Mănăstirea

Nicula: cel care scrie pomelnice, care și el află foarte multe тайне, vrând-nevrând. Nu întotdeauna este preot; în general, mănăstirea se folosește de multe ajutoare, sigur, toți sunt oameni de încredere. Nu doar pentru că este vorba de bani – dar și de aceea, banul fiind o ispită –, însă oamenii care plătesc o slujbă își spun, adesea, necazul și trebuie să aibă în fața lor un om de încredere. Prin urmare, mănăstirea pune oameni de încredere la pomelnice. Și acolo se află de toate: și meschinării, bineînțelese, dar mai ales lucruri extraordinar de frumoase și, în același timp, sensibile. Ei bine, un asemenea „pomelnic” sună cam așa: o tânără a intrat anul acesta la Medicină; dăduse și anul trecut, dar nu a reușit. Înainte de examen, a fost sfătuită de mama ei să meargă la Maica Domnului de la Nicula. Fiica i-a spus: „Nu cred!” După ce n-a intrat la facultate, s-a dus la Maica Domnului de la Nicula... Iar anul acesta, intrând la Medicină, a venit să-i mulțumească. S-a gândit ea și s-a sfătuit cu mama ei să meargă în coate și în genunchi, în jurul bisericii de lemn, de zece ori. După ce a reușit de șapte ori să înconjoare bisericuța în coate și-n genunchi, unde este pietriș destul de ascutit, nu a mai rezistat. S-a dus lângă omul care scria pomelnicele, iar acela i-a sărit în ajutor, a întrebat-o dacă se simte bine, văzuse că îi era rău fizic, efectiv, și, intrând în dialog, după ce-a scris pomelnicul cuvenit, i-a spus această poveste. Încă un amănunt: era și mama ei acolo, care a încredințat-o că este valabil ca, în locul ei, ea însăși să mai facă trei ture în jurul bisericii de lemn. Așadar, iată câte lucruri frumoase, extraordinare, se întâmplă în pelerinajul la mănăstirea noastră dragă, Mănăstirea Nicula. Cu siguranță, dumneavoastră ați avut, la rându-vă, propriile experiențe, propriile trăiri.

Despre Maica Domnului aş vrea să vă spun trei lucruri, în această seară, inspirate din teologia contemporană. Astfel, ne spun teologii că, dacă taina Întrupării Domnului nostru Iisus Hristos este de nepătruns – Fiul lui Dumnezeu, Cuvântul, a devenit trup, a luat trup omenesc din Fecioara Maria, S-a făcut om asemenea nouă, iar această lucrare dumnezeiască este o taină de nepătruns –, atunci şi Maica Domnului este o taină, pentru că ea a fost implicată efectiv, şi rămâne o taină. Doar cei care trăim în Biserică şi o cunoaştem pe Maica Domnului, ne rugăm ei şi o iubim, reuşim să desluşim din taina ei. În parte! Sau doar o mică parte... Nimeni din cei care trăiesc în afara Bisericii nu o poate cunoaşte pe Maica Domnului, nu are cum, este cu neputinţă! Doar în Biserică o putem cunoaşte cu adevărat şi, cum spuneam, şi atunci doar în parte. Aşadar, unul dintre teologii noştri contemporani spune: „Prin urmare, taina Întrupării Fiului lui Dumnezeu Cuvântul este, în acelaşi timp, şi taina îndumnezeirii omului şi a îmbrăcării acestuia în Trupul adevărat al lui Hristos. Noi, ortodocşii, credem că Biserica este Trupul binecuvântat al lui Hristos. Prin urmare, Biserica este mai întâi trupul pe care Hristos l-a luat de la Preasfânta Născătoare de Dumnezeu şi l-a îndumnezeit”². Aceasta este Biserica, una din definiţiile Bisericii. Şi o taină foarte adâncă. Biserica este Trupul lui Hristos, dar trup – carne şi oase şi sânge – din fiinţa Maicii Domnului. Noi ştim că toţi suntem mădulare în parte, ne spune Sfântul Apostol Pavel³, ale Trupului mistic al Domnului Hristos

² Arhim. Hieroteos Vlachos, *Predici la marile sărbători*. Traducere de Daniela Filioreanu. Editura Cartea Ortodoxă – Editura Egumenița, Galați, 2014, p. 317.

³ I Corinteni 12, 27.

și noi formăm Biserica. Ceea ce înseamnă, dragii mei, că noi suntem rudenie cu Maica Domnului, fiind creștini, botezați în numele Sfintei Treimi. Mai mult, atunci când Maica Domnului I-a împrumutat Domnului Iisus Hristos trup din trupul ei, sânge din sângele ei, I-a dăruit trup din trupul nostru și sânge din sângele nostru! Vă puteți închipui?! Ce taină mare! Noi am fost prezenți, încă înainte de a ne aduce Dumnezeu de la neființă la ființă, în această taină mare a Întrupării Domnului Hristos. Este o imagine adevărată, copleșitoare! Noi, cei de astăzi, eram acolo atunci când Domnul Hristos a luat Trup din trupul Maicii Domnului! Eram, și noi, trup și sânge. De aceea, în Hristos s-a recapitulat întreaga umanitate. În felul acesta putem gândi că Hristos a răscumpărat omenirea din robia iadului, a diavolului, a păcatului și a morții.

Apoi, un alt amănunt, o altă taină mare: Biserica „este Pâinea de mulțumire care se află pe Sfânta Masă și cu care ne împărtășim”⁴, Trupul Domnului Hristos și Sângele Lui din care noi ne împărtășim din același Potir. Biserica înseamnă Potirul din care noi ne împărtășim, dar, în același timp, noi suntem Biserica. Este adevărat că, în Potir, vărsăm miridele, care înseamnă prezența tuturor credincioșilor care ne poruncesc să ne rugăm pentru dâșii. Dar, mai mult – sigur că ar fi o erezie să spunem că ne împărtășim cu noi înșine! –, noi suntem prezenți în Potir! Este o altă imagine, de asemenea copleșitoare, posibilă prin Maica Domnului, bineînțeles. Mitropolitul Bartolomeu spune, în *Cartea deschisă a Împărăției* – pe care vă îndemn, din nou, așa cum am făcut-o și altădată, să o citiți –, că prescura adusă la

⁴ Arhim. Hieroteos Vlachos, *op. cit.*, p. 317.

altar nu înseamnă altceva decât ce a oferit pământul atunci când, la plinirea vremii, a venit Dumnezeu în lume și S-a întrupat, adică pe Maica Domnului⁵. Umanitatea a oferit-o pe Maica Domnului, când dăruieți o prescură la altar, în realitate, o dăruieți pe Maica Domnului, pentru că din ea se croiește agnețul, care devine Trupul Domnului Hristos, unde suntem și noi prezenți.

În sfârșit, a treia realitate: Biserica „reprezintă sfinții, care sunt mădulare adevărate ale Trupului lui Hristos”⁶. Știți că aceasta este destinația, menirea noastră: să devenim sfinți, chiar dumnezei prin har. Biserica înseamnă sfinți, comunitatea sfinților și comuniunea sfinților. Mă auziți, adesea, spunând, la Sfânta Liturghie, după „Să luăm aminte!”, „Sfintele, vouă, sfinților”, în traducerea Mitropolitului Bartolomeu. Adică Sfintele Taine, care vi se dăruiesc vouă, sfinților, dumneavoastră tuturor. Atunci facem parte adevărată și integrantă din Biserică, când suntem sfinți. Și doar atunci putem primi Trupul și Sângele Domnului Hristos, să facem parte din El, spuneam eu, din Potir, și din țesătura pe care Maica Domnului a lucrat-o în sine, înțelegând prin aceasta Întruparea Domnului și Dumnezeuului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

⁵ Valeriu Anania, *Cartea deschisă a Împărăției. O însoțire liturgică pentru preoți și mireni. De la Betleemul Nașterii la Ierusalimul Învierii. Scrisori pas-torale*. Studii introductive de Jan Nicolae și Vasile Gordon. Cronologie de Ștefan Iloaie. Polirom, Iași, 2011, p. 69.

⁶ Arhim. Hieroteos Vlachos, *op. cit.*, p. 317. De asemenea: Nicolae Cabasila, *Tălcuirea Dumnezeieștii Liturghii*. Traducere de pr. prof. dr. Ene Braniște. Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997; Alexander Schmemmann, *Euharistia. Taina Împărăției*. Traducere din limba rusă de Pr. Boris Răduleanu. Editura Sophia, București, 2012, pp. 30-32, și Valeriu Anania, *op. cit.*, p. 211.

În continuare, am să vă citesc câteva rânduri dintr-o carte a Părintelui Cornel Todeasă, din America, în care, nostalgic, și-a notat amintirile păstrate din perioada trăită în țară. Una dintre amintiri se leagă de Părintele Arsenie Papacioc. Pagina dedicată lui descrie cum o vedea el pe Maica Domnului. Părintele Arsenie Papacioc a fost, după cum știți, duhovnicul Mănăstirii „Sfânta Maria” de la Techirghiol, județul Constanța.

„Părintele Arsenie Papacioc adesea îndemna să avem «mare evlavie la Maica Domnului», precum avea și el însuși. «Vă dați seama cine este Maica Domnului? – întreba el. Stăpâna cerului și a pământului! Cât poate Dumnezeu cu puterea, poate și Maica Domnului cu rugăciunea! Este la dispoziția fiecărui creștin. Nu există o rugăciune cât de mică, trăită, să nu te audă Maica Domnului, să nu coboare.»

De asemenea, el a spus povestea unei fete «cu viață foarte bună» care a rugat-o pe Maica Domnului: «Maica Domnului, arată-te a-mi fi mamă!» Maica Domnului i-a răspuns: «Arată-te a-mi fi fiică!» «Adică – explică sfântul părinte – să faci niște fapte de fiică către Maica Domnului, Stăpâna stăpânelor, Stăpâna cerurilor, Maica lui Dumnezeu, cu puteri nemăsurate peste heruvimi și serafimi». Continua Părintele Arsenie: «...Maica Domnului este mereu lângă noi, este mereu lângă necazurile noastre. Smerenia aceasta te depășește și te face să verși mereu lacrimi. Adică să insiști la Maica Domnului, să te rogi la Maica Domnului. Dar, dacă nu înțelegi multe lucruri, roagă-te, că vei înțelege tu. Important este că ne este de ajutor. Te scapă din starea în care ești.» Conclude sfântul părinte: «... arată-te de a-i fi fiică... Dumnezeu lo-

cuiește în slăvile cerului, dar Îi face plăcere să stea într-o inimă de creștin. Dar Maica Domnului, care a fost o ființă creată? Aveți încredere în Maica Domnului până la urmă. (Părintele Arsenie Papacioc, *Ne vorbește Părintele Arsenie*, ediția a II-a, vol. III, Editura Mănăstirea Sihăstria, 2010, pp. 134-135)”⁷

⁷ Pr. dr. Cornel Todeasă, *Preacurata Maria, scară Domnului Iisus*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2017, p. 280.

SĂ NI-L FACEM PE DUMNEZEU DATOR!¹

Preacuvioși și Preacucernici Părinți, iubiți credincioși și dragii mei,

La Sfânta Liturghie, Părintele profesor Ioan Chirilă ne-a tâlcuit cuvântul Evangheliei, pornind de la o expresie a Mitropolitului Bartolomeu, care ne îndemna să-L îndatorăm pe Dumnezeu. Să ni-L facem pe Dumnezeu dator. Să-I dăm lui Dumnezeu cu împrumut. Cu siguranță că a-l iubi pe vrăjmașul tău este o faptă care Îl îndatorează pe Dumnezeu. Așa cum, de altfel, spun Sfinții Părinți, răbdarea nedreptății este cea mai mare nevoie. O răbdare care întrece orice nevoie. Dar și să-l iubești pe cel care te nedreptățește, fără îndoială, Îl face pe Dumnezeu dator.

Tot Părintele profesor ne spunea că omenirea L-a făcut pe Dumnezeu dator prin Fecioara Maria, fiindcă umanitatea l-a împrumutat-o lui Dumnezeu, ca din ea să Se nască Fiul Lui, Mântuitorul nostru Iisus Hristos. În alți termeni, unii Părinți vorbesc despre faptul că Maica Domnului a devenit pământul neprihănit din care Dumnezeu l-a zidit pe cel dintâi om, pe Adam. Atunci pământul era nepângărit, iar Maica Domnului

¹ Cuvânt rostit în cadrul programului catehetic al Catedralei Mitropolitane din Cluj-Napoca, în data de 4 octombrie 2020. Versiunea scrisă a fost revizuită pentru publicare.

s-a făcut pământ neprihănit, din care s-a țesut Trupul Domnului Hristos, Noul Adam. Este o imagine extraordinară, dar în aceeași măsură trebuie să ne conducă la o reflecție profundă asupra noastră înșine.

Părintele profesor afirma, totodată, că noi ni-L putem face dator pe Dumnezeu dacă-I dăruim inima noastră. Însă inima noastră trebuie să fie asemeni Fecioarei Maria, asemeni pământului neprihănit, nu-I putem oferi oricare inimă. Dumnezeu ne cere inima noastră, o dorește cu nesaț. Și inima noastră Îl dorește pe Dumnezeu. Fie că suntem conștienți sau nu, și inima noastră își dorește să fie pământ neprihănit, să fie o inimă feciorelnică. Iar inima nu înseamnă doar un organ, ci înseamnă tot ce însumează ființa omenească: și mintea, și simțirea, și lucrarea, puterile pe care le avem noi, oamenii, cu care Dumnezeu ne-a înzestrat, doar pe noi. Aceasta înseamnă inima. De aceea, când vorbesc, de pildă, despre Rugăciunea lui Iisus, Părinții vorbesc despre un tot unitar al puterilor spirituale pe care le are omul, iar în acest tot unitar este angajată întreaga ființă în Rugăciunea lui Iisus, cum spuneam, și simțirea, și mintea, și lucrarea. Această lucrare duhovnicească se face în sens diferit. Pornim de la rostirea cuvintelor rugăciunii, de la lucrarea efectivă a rugăciunii, le pricepem cu mintea și ele trebuie să coboare în inimă. Când inima se roagă, atunci cu adevărat ne rugăm. Dar ce înseamnă să se roage inima? Înseamnă să se roage Maica Domnului. Cu suspinuri negrăite... Pe această inimă o vrea Dumnezeu de la noi.

În această seară, m-am gândit să vă dau câteva exemple, e-adevărat, din lumea monahală, dar de care nici dumneavoastră nu trebuie să fiți străini. Să vedeți cum Dumnezeu nu rămâne

dator! Într-adevăr, Dumnezeu este Cel Care răspunde și răspunde pe măsură, atunci când omul se vrea al Lui, când omul se angajează ca întreaga sa ființă să-I aparțină lui Dumnezeu.

Mai întâi, din experiența stăreției mele de la Nicula. Odinioară, un tânăr ofițer, din Dej, venea la Mănăstirea Nicula foarte des și, pe măsură ce trecea vremea, își exprima dorința de a rămâne, iar în cele din urmă, a și rămas în obștea mănăstirii. Tatăl său, care era, de asemenea, ofițer în Armata Română, nici nu putea concepe că s-ar putea întâmpla așa ceva. Avea o vorbă tatăl lui, pe care și eu l-am cunoscut: „Popa și polițaiul n-au ce căuta la mine în casă!” Ironia face că, după ce fratele (fost ofițer) a îmbrăcat haina monahală, l-am vizitat pe tatăl său la casa lui, iar șofer îmi era un polițai! Dar ironia lui Dumnezeu este că, astăzi, el își doarme somnul de veci în mănăstirea de la Florești! Ca să vedeți cum i-a răspuns Dumnezeu acestui tânăr, atunci când s-a angajat să-și dăruiască întreaga ființă lui Dumnezeu: Dumnezeu l-a câștigat și pe tatăl lui! Am spus: s-a angajat să-și dăruiască întreaga ființă, pentru că a te angaja în viața monahală înseamnă să-ți reînnoiești în fiecare zi voturile, să-ți reînnoiești iubirea în fiecare clipă, să fii într-o continuă devenire. Nu există *un moment* în care te-ai călugărit, este *o viață*. Un angajament care este o continuă devenire.

Un alt exemplu, tot din mănăstirea noastră: fratele Vasile era de undeva din Maramureș, din zona Ulmeniului, un bărbat falnic, de doi metri, foarte puternic, muncea ca un rob. Însă a venit la mănăstire fără să le spună părinților, a fugit la mănăstire. Știa că părinții nu sunt de acord. Însă și eu am avut răbdarea cuvenită, fiindcă, într-o zi, trebuia să afle părinții unde este, chiar dacă era major și putea să facă cu viața lui orice voia. Mi-l

aduc aminte și cu umor. Mergem cu ei la pădure, la tăiat de lemne – nu făceam eu prea multe, dar voiam să fiu împreună cu obștea, care era foarte numeroasă, până la patruzeci de viețuitori –, și, oricât de mare era copacul, el stătea la un capăt și aproape toată obștea la celălalt capăt, atât era de puternic. Dar mi-l aduc aminte și cu duioșie. Odată, după slujba privegherii, m-a văzut întristat peste măsură și, când am ieșit din biserică, l-am observat pe Vasile venind spre mine. Și-a petrecut mâna peste umărul meu și mi-a spus: „Părinte, spune-mi mie cine te-a necăjit...!” Am surâs, bineînțeles, și mi-a trecut supărarea, cel puțin pe moment.

Acest frate Vasile, într-o zi de duminică, după Liturghie, îmi spune: „Părinte, au venit părinții. Știam că, dacă au să vină, n-am să rezist și-am să mă-ntorc înapoi acasă.” Ceea ce s-a și întâmplat. Au găsit ei formule, s-au pus pe ei înainte, sănătatea lor, vârsta și alte motive, și l-au determinat pe fratele nostru Vasile să iasă din mânăstire. La o vreme, am auzit că s-a căsătorit și că avea un copilaș. S-a făcut polițai. Dar tot la o vreme, la scurtă vreme, am aflat cu întristare că a murit într-un accident groaznic. Așadar, n-au avut parte de el nici părinții lui, care, probabil, trăiesc și astăzi, nici soția și copilul său. Ca să vedeți felul în care trebuie gândite și simțite lucrurile. Și... nu te pui cu Dumnezeu! Fiindcă Dumnezeu este și gelos...

Aș putea continua cu asemenea exemple, însă cu siguranță că fiecare, în taina inimii lui, știe că, de multe ori, Dumnezeu a răspuns și ne-a răspuns cum nu o poate face nimeni.

În continuare, vă voi citi un fragment dintr-o carte frumoasă, pe care v-o recomand cu toată căldura, *Nesfinții sfinți*², scrisă de Arhimandritul Tihon, din care aflăm, printre altele, ce înseamnă ce am dorit eu să vă pun la minte și la suflet în această seară.

Cum am plecat noi la mănăstire

„De fapt, pe la începutul anilor '80, nu am plecat la mănăstire, ci am fugit pe ascuns. Am fost socotiți uneori, cred, puțin cam nebuni. Iar alteori, puțin mai mult. Au venit după noi părinți îndurerați, logodnice nemângâiate, profesori înfuriați de la facultățile la care studiam atunci. După un monah (care fugise după ce ieșise deja la pensie și îl crescuse până la majorat pe ultimul dintre copii) au venit fiii și ficele sale și au răcnit prin toată mănăstirea, zicând că îndată îl vor lua acasă pe tatăl lor. Noi l-am ascuns după niște coșuri mari, într-un șopron vechi, în care se țineau pe vremuri trăsurile. Fiii lui ne-au încredințat că tatăl lor, care fusese un miner fruntaș, dăduse în mintea copiilor. Însă el, vreme de treizeci de ani, pur și simplu visase și ziua, și noaptea la clipa în care va putea începe să se nevoiască în mănăstire.

L-am înțeles prea bine, pentru că și noi fugiserăm din lumea care devenise lipsită de sens, spre a-L căuta pe Dumnezeu, Care ni Se descoperise dintr-odată; fugisem la fel, aproape ca niște ștrengari care fug ca să fie marinari pe vapor și nă-

² Arhimandritul Tihon (Șevkunov), *Nesfinții sfinți și alte povestiri*. Traducerea Florentina Cristea. Editura Egumenița, Galați, 2013.

zuiesc să navigheze departe. Chemarea lui Dumnezeu totuși a fost mult mai puternică și nu am putut-o birui. Mai exact, simțeam sigur că, de nu vom răspunde la această chemare, de nu vom lăsa totul și nu vom porni după El, ne vom pierde fără a ne mai putea întoarce. Și, chiar de vom dobândi tot restul lumii cu toate bucuriile și mângâierile ei, nu ne va fi de niciun folos, nici drag nu ne va fi.

Bineînțeles că ne era tare milă, în primul rând, de părinții care nu înțelegeau nimic și se prăpădeau în fața hotărârii noastre. Apoi de prieteni și prietene, de profesorii noștri iubiți de la facultate, care, sacrificându-și timpul și eforturile, au venit la Peciora ca să ne «salveze». Eram gata să ne dăm viața pentru ei. Dar nu mânăstirea.

Toate acestea li se păreau apropiaților noștri ceva absurd și cu totul inexplicabil. Țin minte, eram deja de câteva luni la mânăstire, când a venit aici Alexandru Șvețov. Era duminică, singura zi liberă din săptămână. După minunata slujbă duminicală și după masa de prânz, noi, tinerii începători, stăteam întinși în pat, fericiți, în chilia noastră mare și luminoasă. Deodată ușa s-a deschis larg și în prag a apărut un flăcău înalt, de aceeași vârstă cu noi, de douăzeci și doi de ani, îmbrăcat în blugi de firmă și veston scump.

– Îmi place aici! ne-a mărturisit el. Și aici voi rămâne!

«Măine te vor pune să cureți grajdul de vite sau canalizarea și atunci vom vedea dacă vei rămâne aici sau nu», am gândit eu, căscând din când în când. Și, probabil, cam același lucru le trecea prin cap tuturor celor ce priveau împreună cu mine acest personaj, care aterizase brusc din capitală în acea mânăstire veche.

Alexandru era fiul unui comerciant și locuia cu părinții la Pekin, Londra și New York și nu demult se întorsese în Rusia să studieze la institut. Despre Dumnezeu aflase cu jumătate de an în urmă, de foarte puțin timp, dar aflase ceea ce era mai important și, după cât se vedea, aflase cu adevărat. De atunci se chinuia din pricina vieții lui lipsite de sens și nu s-a putut liniști până când a aflat de mănăstirea noastră. Văzând deodată că a găsit tocmai ceea ce căuta, nu a voit nici măcar să le comunice părinților despre noua sa locuință. Când noi i-am reproșat lui Alexandru, spunându-i că e crud, el ne-a liniștit, spunându-ne: «Oricum, tata mă va găsi curând».

Așa s-a și întâmplat. Tatăl lui Alexandru a venit la Peciora într-o «Volgă» neagră și a făcut un scandal monstru alături de miliție și KGB, de prietenii de la școală și prietenele de la institut, adică toate metodele care se foloseau, de obicei, ca să fim scoși din mănăstire. Toate acestea au durat destul de mult, până când tatăl lui Alexandru, cu groază, s-a convins că totul era în zadar și că de acolo Alexandru nu va pleca nicăieri. Părintele vistiernic, arhimandritul Natanail, încercând să-l mângâie măcar întrucâtva pe oaspetele de la Moscova, i-a spus blând: «Păi, ce mai, dați-l pe fiuțul domniei-voastre jertfă lui Dumnezeu. Va fi ieromonah la Pecerska și vă veți mândri cu el...».

Îmi amintesc ce țipăt sălbatic a răsunat atunci în mănăstire:
– Niciodată!!!

Așa a țipat tatăl lui Alexandru. El nu știa că părintele Natanail era înainte-văzător, altfel nu s-ar fi enervat atât. Acum Alexandru, într-adevăr, este ieromonah, singurul dintre toți

cei ce eram în chilie în ziua primei lui sosiri, care a rămas să slujească în Mănăstirea Pecerska din Pskov. Iar tatăl lui Alexandru, Alexandru Mihailovici, după zece ani a început să lucreze cu mine la Moscova, la Mănăstirea Donsk, iar apoi și la Mănăstirea Întâmpinării, ca administrator la depozitul de cărți. Îndeplinind această funcție și devenind cel mai sincer rugător și căutător al lui Dumnezeu, a plecat la Domnul.”³

³ *Ibidem*, pp. 107-109.

ICOANA MAICII DOMNULUI DE LA NEAMȚ¹

Preacuvioși și Preacucernici Părinți și iubiți credincioși,

Din catehezele rânduite în Postul Adormirii Maicii Domnului, care s-au rostit seară de seară, după slujba Paraclisului, ați aflat lucruri frumoase și folositoare despre icoane și cinstirea lor și despre temeiurile acestei venerări, despre temeiurile teologice ale cinstirii Maicii Domnului – de unde decurge și cinstirea icoanei ei –, despre icoanele Maicii Domnului și, mai cu seamă, despre cea mai renumită icoană a sa din țara noastră, și anume cea de la Mănăstirea Nicula, pe care o iubim și care este parte din viața noastră. De altfel, icoana este parte a vieții fiecărui creștin, îndeosebi a creștinului ortodox. Icoana ne definește, face parte din identitatea noastră creștină și ortodoxă. Fără icoană, dragii mei, nu suntem ortodocși și, aș îndrăzni să spun, nu suntem nici creștini!

Icoana Maicii Domnului de la Nicula își împletește destinul cu istoria transilvănenilor. Iată, deci, viață și identitate! Ea a plâns vreme de o lună pentru neamul nostru, asuprit de străini și prigonit pentru dreapta sa credință, silit fiind a trece la o credință străină. Fiindcă noi, creștinii ortodocși din Transilvania,

¹ Cuvânt rostit în cadrul programului catehetic din Postul Adormirii Maicii Domnului, la Catedrala Mitropolitană din Cluj-Napoca, în data de 7 august 2017. Versiunea scrisă a fost revizuită pentru publicare.

am fost obligați să ne unim cu Biserica Romei. Și, pentru că acest lucru s-a întâmplat doar pe hârtie, românii transilvăneni netrecând de bunăvoie la catolicism, peste trei sute de biserici și mănăstiri au fost distruse de tunurile și furia generalului Buccow, în jurul anului 1763. Numit de Maria Tereza comandant militar și guvernator al Transilvaniei, acesta a făcut un recensământ, în urmă căruia a observat cu stupefație că bisericile și moșiile bisericesti erau trecute în proprietatea catolicilor, inclusiv preoții deveniseră catolici în marea lor majoritate, însă credincioșii rămăseseră ortodocși. De aceea, și acum, după mai multe veacuri, deși creștinii ortodocși din Transilvania și-au dat seama de înșelăciune și au revenit la Ortodoxie, bisericile și terenurile sunt încă înscrise în cartea funciară pe numele catolicilor. Pentru cele care au revenit de drept și de fapt ortodocșilor, au fost procese nenumărate, până astăzi, și vor mai fi. Pentru ce? Nu pentru credință! Deși, în principiu, ar trebui, probabil, să se intenteze și un asemenea proces... din partea ortodocșilor! Procesele au fost și sunt pentru imobile, pentru clădiri, pentru terenuri arabile, pentru pășuni, pentru păduri... Ca să vedeți care a fost, în fapt, scopul ocupației străine, dar și al unirii Bisericii transilvane cu Biserica Romei. În paranteză fiind spus, vrând-nevrând, când vorbesc despre Icoana de la Nicula sau despre Mănăstirea Nicula, devin părtinitor.

Icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului de la Nicula a fost și continuă să fie atât de iubită și cunoscută, pentru că ea face parte din viața creștinilor transilvăneni și a devenit simbolul identității acestora, este o prezență vie în viața comunității monahale niculane și a celor care am trecut pragul acestei mănăstiri, unii dintre noi devenind călugări aici. Probabil, cea mai

mare minune pe care o săvârșește Icoana de la Nicula este evlavia creștină, încununată cu hramul din 15 august, când sute de mii de oameni se duc în pelerinaj, ca să ajungă măcar la umbra ei, dacă nu chiar să-i sărute Maicii Domnului mâinile.

Mi-am început cuvântul afirmând că icoana face parte din viața noastră și ne definește identitatea creștină ortodoxă. În continuarea programului nostru catehetic, în această seară, aducem înaintea ochilor dumneavoastră duhovnicești încă o foarte îndrăgită și cunoscută icoană făcătoare de minuni a Maicii Domnului, cea de la Mănăstirea Neamț, care, de asemenea, ne definește. Istoria tumultuoasă a acestei icoane se întinde pe mai bine de treisprezece veacuri. Este, așadar, o icoană foarte veche, pictată în secolul VII al erei creștine. Ea redă fidel chipul Maicii Domnului pictat în cetatea Lida, locul de naștere al Sfântului Mare Mucenic Gheorghe. De altfel, Icoana de la Mănăstirea Neamț îl are înfățișat pe spatele ei pe Sfântul Gheorghe, fiind o icoană dublă. A fost comanda viitorului patriarh al Constantinopolului, Gherman, care se îndrăgostise de imaginea Maicii Domnului de la Lida, pictată în anul 35 al erei creștine! Doresc să subliniez: icoana de la Neamț este pictată în secolul al VII-lea după o icoană din anul 35! Cetatea Lida este o localitate din Țara Sfântă. Cei care ați ajuns acolo, ați trecut, cu siguranță, prin această cetate și v-ați închinat la mormântul Sfântului Mare Mucenic Gheorghe.

Revenind la Icoana Maicii Domnului de la Neamț, ea a fost pictată, în opinia mea, și în urma minunii care s-a întâmplat în 7 august 626 – iată că astăzi suntem chiar în 7 august –, pe vremea Patriarhului Serghie al Constantinopolului, când cetatea Constantinopolului a fost înconjurată de turci, dar, prin mijlo-

cirea Maicii Domnului, a fost izbăvită de mânia acestora. Atunci s-a născut și Imnul Acatist al Bunei Vestiri. Patriarhul Gherman s-a inspirat, pesemne, din acest eveniment și, drept mulțumire și evlavie, a cerut să i se picteze icoana Maicii Domnului, dar, pe spatele ei, și un alt mijlocitor puternic împotriva păgânilor, Sfântul Mare Mucenic Gheorghe din Lida. Icoana a rămas puțină vreme la Constantinopol, întrucât a început curând perioada iconoclastă, fiind nevoie de mai multe sinoade, între care unul ecumenic, pentru ca icoanele să revină în cult. Astfel, icoana a fost dusă la Roma, unde a stat vreme de un veac. După perioada iconoclastă, se întoarce la Constantinopol și rămâne acolo peste cinci sute de ani. În anul 1401, a fost dăruită voievodului creștin Alexandru cel Bun al Moldovei, care o așează, în cele din urmă, în Mănăstirea Neamț, unde este până astăzi. Pentru a fi ocrotită în fața repetatelor năvăliri ale turcilor și tătarilor, ea a fost ascunsă, îngropată, ceea ce avea să se întâmple și cu cea de la Nicula, dar a revenit la Mănăstirea Neamțului, unde pelerinii i se închină și azi.

Sunt nenumărate minunile întâmplate în fața Icoanei de la Neamț. Nu am să mă refer însă la ele, ci mai degrabă la oamenii care s-au închinat înaintea ei. Pe cel dintâi l-am amintit deja, cel care a primit-o în dar, Alexandru cel Bun, un mare voievod creștin, unii numindu-l și sfânt. Un alt voievod, Mare și Sfânt, a construit biserica principală a Mănăstirii de la Neamț, în cinstea Înălțării Domnului, unde este așezată Icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, nimeni altul decât Sfântul Voievod Ștefan cel Mare. Aș menționa, de asemenea, încă doi sfinți: unul s-a născut, iar altul a trăit în preajma ei. Pe primul l-am prăznuit zilele trecute, în 5 august; este vorba despre Sfântul Cuvios

Ioan Iacob Hozevitul de la Neamț. Cel de-al doilea este Sfântul Cuvios Paisie Velicicovschi, renumitul călugăr și teolog care a restaurat viața monahală din Moldova și nu numai și care ne-a lăsat moștenire un tezaur impresionant de scrieri ale Sfinților Părinți și alte cărți duhovnicești și liturgice, traduse în română și slavonă.

Aș mai adăuga faptul că, pe vremea Sfântului Paisie Velicicovschi, Mănăstirea de la Neamț număra câteva mii de călugări și întreținea, deopotrivă, alte câteva mii de credincioși din împrejurimi. Vremurile erau grele, dar Maica Domnului, prin călugării ei, i-a ajutat pe creștinii ortodocși români să-și păstreze credința, să-și păstreze cumpătul, firea, Icoana de la Mănăstirea Neamț fiind, între nenumăratele-i minuni, și izbăvitoare de depresie. Vremurile, cum spuneam, erau foarte grele – nu că ar fi mai puțin dificile astăzi, cel puțin din punctul de vedere al depresiei –, oamenii nu-și puteau câștiga nici măcar hrana cea de toate zilele, le-o asigurau însă călugării, prin osteneala mâinilor lor, lucrând pământurile mănăstirii, dar și a frunții lor, creând opere inestimabile, care s-au păstrat până astăzi. Legat de odoarele făurite de călugări, în general, știți prea bine că tezaurul României, care a fost dus undeva peste hotare și nu s-a mai întors – noi purtăm în mare măsură vina acestui fapt, neștiind să ne alegem conducători care să ne reprezinte interesele naționale –, este, în mare parte, bisericesc și mănăstiresc. Singura redută în momentul când s-au adunat bogățiile României, spre a fi „încredințate” străinilor, a fost Mănăstirea Neamțului. Starețul de atunci s-a opus categoric, neînstrăinând niciun odor, nicio cruce, nicio candelă, niciun obiect! Dacă ar fi încuviințat să fie luate, astăzi, Mănăstirea Neamțului ar fi fost

mai săracă și, probabil, nici Icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului n-ar mai sta la locul ei de închinare în biserică. Mai mult, România ar fi rămas și mai sărăcită de patrimoniul său. Pe de altă parte, există piese în Muzeul Național de Istorie care sunt proprietatea Mănăstirii Neamț și pentru care foarte greu se găsește o cale să revină mănăstirii căreia îi aparțin.

Un alt exemplu foarte elocvent și la îndemână, din Eparhia noastră de această dată, este Mănăstirea Ștefan Vodă de la Vad, care a fost depozitată de asemenea odoare spre a fi expuse în Muzeul Național de Istorie sau în Muzeul Național de Artă, fără a fi lăsate să se mai întoarcă acasă. Între ele, o minunată icoană a Sfântului Ierarh Nicolae.

Revenind la Neamț, am credința că toți acei oameni buni și, mai ales, cei sfinți – Sfântul Voievod Ștefan cel Mare, Sfântul Ioan Iacob de la Neamț, Sfântul Paisie Velicicovschi de la Neamț – s-au sfințit prin mijlocirea Maicii Domnului, fiindcă au avut evlavie față de Maica Domnului, evlavie față de Icoana ei făcătoare de minuni de la Mănăstirea Neamț. Cred cu tărie că sunt sfinți odrăsliți de Maica Domnului prin Icoana de la Neamț. În 1986, când am fost pentru prima oară la Mănăstirea Neamț, m-am închinat și eu, adolescent fiind, la Icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului și am trecut, spre biserica unde îi este locul, pe aleea pavată sub care, câteva zile mai târziu, s-au descoperit moaștele unui sfânt nemțean căruia nu i se cunoaște numele. Chiar așa i se spune: Sfântul Necunoscut de la Mănăstirea Neamț, care, și el, cu siguranță, este un fiu al Maicii Domnului, prin harul Icoanei sale făcătoare de minuni.

Vă îndemn să vizitați Mănăstirea Neamț, să pășiți pe calea bătătorită, la propriu, de sfinții pe care i-am evocat, o cale ce vă

duce la Icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, renumită și iubită de noi toți și care ne este pavază și adăpost nouă, tuturor, dar mai cu seamă călugărilor de la Mănăstirea Neamț și celor care o cercetează adesea. Acestea fiind zise, să ne ajute Maica Domnului, să facă minune cu noi și, din oameni păcătoși și netrebnici, să ne facă buni și – de ce nu? – sfinți! Amin!

ICOANA MAICII DOMNULUI A IMNULUI ACATIST¹

Preacuvioși și Preacucernici Părinți și iubiți credincioși,

Ne aflăm în ultima seară a proiectului catehetic din Postul Adormirii Maici Domnului. Am aflat, rând pe rând, despre cinstirea sfintelor icoane, despre preacinstirea Maicii Domnului și a icoanelor ei făcătoare de minuni, unele din țara noastră, iar altele din Sfântul Munte Athos. Pe unele, poate, le-am cunoscut, chiar am ajuns înaintea lor și ne-am rugat, ne-am închinat, le-am sărutat. Pe unele, cu siguranță, nu le-am văzut încă și, probabil, unii dintre noi nu le vom vedea niciodată. Bunăoară, cele din Sfântul Munte Athos, unde, de pildă, femeile nu au voie să pătrundă. Sfântul Munte Athos o are pe Maica Domnului Stăpână și așa au rânduit părinții mănăstirilor din vechime ca, în Sfântul Munte Athos, să viețuiască și să meargă în pelerinaj doar bărbații.

În Sfântul Munte Athos, cum bine știți, există douăzeci de mănăstiri mari, începând cu Marea Lavră, întemeiată de Sfântul Atanasie, și nenumărate schituri și chilii. Schiturile, chiar dacă sunt de dimensiunea mănăstirilor noastre, intră în această categorie, întrucât ele depind de alte mănăstiri, mai mari. Dar

¹ Cuvânt rostit în cadrul programului catehetic din Postul Adormirii Maicii Domnului, la Catedrala Mitropolitană din Cluj-Napoca, în data de 11 august 2017. Versiunea scrisă a fost revizuită pentru publicare.

ele au biserici și ziduri și chilii, cum spuneam, asemenea mănăstirilor pe care le cunoaștem. Cea de-a treia categorie sunt chiliile, de mărimea schiturilor de la noi. De fapt, sunt niște case, cu câteva chilii (încăperi), în mijlocul cărora există un paraclis.

Aproape toate mănăstirile din Sfântul Munte Athos au icoane făcătoare de minuni, cu precădere ale Maicii Domnului, dar nu numai. Sunt, acolo, icoane deosebite ale Mântuitorului Hristos, ale Sfântului Ioan Botezătorul, ale Sfântului Mare Mucenic Gheorghe și alte multor alți sfinți. De asemenea, sunt nenumărate moaște. Îi îndemn pe bărbați să caute să ajungă în Sfântul Munte Athos. În anul 1996, când încă o călătorie în străinătate nu era atât de lesne de făcut ca astăzi, am făcut primul pelerinaj la Ierusalim și, acolo, am reușit să primesc viza și pentru Grecia. Astfel, timp de o săptămână, am vizitat Grecia, cât a fost cu putință, iar o altă săptămână am petrecut-o, dimpreună cu părinții care mă însoțeau, în Sfântul Munte Athos. Comparând, vrând-nevrând, Ierusalimul cu Athosul, am acordat o notă superioară Sfântului Munte Athos. Ierusalimul, cu tumultul său, cu amestecul de nații și credințe, cu zgomotosul sau agresivul comerț propriu sângelui evreiesc, dar și celui arăbesc, nu întotdeauna te odihnește. Însă Sfântul Munte Athos are o cu totul altă valoare duhovnicească... Așadar, vă îndemn pe cei care aveți posibilitatea – nu costă foarte mult – să ajungeți în Sfântul Munte. Femeile pot și ele să se apropie, să fie în preajma Sfântului Munte Athos, într-o croazieră în jurul Muntelui Sfânt, în care li se explică celor prezenți lucruri despre fiecare mănăstire pe care o pot vedea de la distanță. Sunt mănăstiri care au fost ctitorite sau rectitorite de domnii Țărilor Românești... Aproape toate mănăstirile athonite păstrează ceva din implica-

rea românilor, care le-au plătit datoriile către turci, le-au re-construit sau le-au zidit din temelie.

Despre mănăstirile din Sfântul Munte Athos și despre experiența Sfântului Munte, v-aș îndemna să citiți o carte – este una din cele trei cărți pe care m-am pregătit să vi le recomand –, scrisă de profesorul, criticul și jurnalistul Dan C. Mihăilescu, un om cu un farmec aparte, dacă-l auzi vorbind, nu poți să-l mai uiți. Îl rugăm pe Dumnezeu să-i dea sănătate în încercarea grea prin care trece. Așadar, după ce el însuși a avut experiența Sfântului Munte, a scris o carte care se numește *Oare chiar m-am întors de la Athos?*² Vă va încânta, le fel ca și interviurile pe această temă, pe care le puteți găsi pe internet.

În această seară, s-a rânduit să vorbesc despre o icoană din Sfântul Munte Athos, care se află la Mănăstirea Dionisiu, o mănăstire întemeiată în secolul IV, de starețul Dionisie, al cărui nume de altfel îl poartă. În 1375, acest stareț a primit în dar, de la Împăratul Alexie al III-lea Comneanul, o icoană a Maicii Domnului, făcătoare de minuni, cunoscută sub numele de Icoana Imnului Acatist sau Izvorâtoarea de mir, dar mai ales ca Icoana Maicii Domnului a Imnului Acatist. La cateheza anterioară, l-am amintit pe Patriarhul Serghie al Constantinopolului și asediul turcilor asupra cetății, la 624. Patriarhul a mobilizat întreaga cetate a Constantinopolului, îndeosebi purtând o icoană pe meterezele cetății, și, astfel, au reușit să-i îndepărteze pe asediatorii păgâni. Se pare că aceasta este icoana Maicii Domnului pe care a purtat-o Patriarhul Serghie în anul 624. Unii Sfinți Părinți, dar și autorii care s-au

² Dan C. Mihăilescu, *Oare chiar m-am întors de la Athos?*, Editura Humanitas, București, 2011.

ocupat de istoria icoanei, spun că ea a fost pictată de însuși Sfântul Apostol și Evanghelist Luca. Dacă este așa sau nu, doar Dumnezeu știe, însă, prin această mărturie, aflăm că este foarte veche. Nu se cunoaște exact anul în care a fost pictată.

Este o icoană mai deosebită, fiindcă suportul este ceara, și nu lemnul, cum suntem noi obișnuiți. Se poate distinge foarte greu, întrucât, izvorând mir, s-a șters în mare măsură. Ea există însă până astăzi și poate fi văzută la Mănăstirea Dionisiu. La fel ca despre fiecare icoană făcătoare de minuni, s-au consemnat mai multe întâmplări minunate, pe parcursul anilor. Pe două dintre ele vi le-am amintit deja: cea dintâi este cea din timpul asediului Constantinopolului, când salvează cetatea. A doua minune, de la care îi vine și unul din nume, este faptul că a devenit izvorătoare de mir. O a treia minune, consemnată în istoricul icoanei, este legată de răpirea ei de către pirați, care au adus-o înapoi, îndemnați fiind de însăși Maica Domnului, care s-a simțit ca-ntr-o închisoare în mâinile lor. Astfel, pirații, înspăimântați și de furtuna mării, dar și de glasul Maicii Domnului, au înapoiat-o degrabă mănăstirii. Alte multe minuni s-au întâmplat, vindecând neputințele oamenilor.

Mai mult decât atât însă, eu sunt încredințat, așa cum vă spuneam și în cuvântul meu de luni, că icoanele făcătoare de minuni fac parte din viața noastră de zi cu zi. Bunăoară, Icoana Maicii Domnului de la Nicula este parte a vieții noastre cotidiene. Cei mai mulți dintre noi o avem în casele noastre, zilnic trecem pe lângă ea, o privim sau înălțăm o rugăciune sau chiar o sărutăm. Așadar, ea face parte din viața noastră. Uneori, icoanele făcătoare de minuni au determinat anumite evenimente sau cel puțin au avertizat asupra anumitor momente din istoria neamului

nostru. Dar, cel mai important lucru este faptul că icoanele făcătoare de minuni au reușit să sfințească oameni, iar Biserica noastră are foarte mulți sfinți care au o legătură specială cu icoanele făcătoare de minuni ale Maicii Domnului.

O viață duhovnicească, așa cum e cea trăită într-o mănăstire, este legată de biserică, de toate odoarele, de icoanele făcătoare de minuni, de moaște, de sfinți, de preoți, de slujbe. Toate acestea alcătuiesc viața duhovnicească a unei comunități monahale, dar și a dumneavoastră, a credincioșilor. Mersul la biserică, Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie, rugăciunea comună, rugăciunea personală, postul, icoanele, sfinții la care aveți evlavie, toate acestea înseamnă viața duhovnicească a unui credincios practicant.

Astăzi, Biserica noastră l-a prăznuit pe un mare sfânt al Ortodoxiei, și anume pe Sfântul Ierarh Nifon, Patriarhul Constantinopolului, care este un fiu al Icoanei făcătoare de minuni Imnul Acatist. El a trăit mulți ani în Mănăstirea Dionisiu și o considera dragostea lui. Acolo i-a tihnit cel mai mult, întrucât viața lui a fost foarte zbuciumată. Vorbim despre un tânăr pe nume Nicolae, grec, din neam bun, care a primit o educație creștină pe măsură, mai întâi datorită părinților săi după trup, iar mai apoi, părinților duhovnicești deosebiți, pe care el însuși i-a căutat, i-a găsit, i-a slujit și i-a ascultat. Exigențele părinților duhovnicești l-au făcut și pe el să fie exigent cu el însuși și cu ceilalți, ajungând un însemnat Părinte al Bisericii. A trăit în secolul al XV-lea; s-a născut, se pare, în anul 1436 și a murit în 1508. Și-a sfințit viața în Sfântul Munte Athos, unde a fost călugărit sub numele de Nifon, la Mănăstirea Dionisiu, iar mai apoi, a devenit preot.

Datorită vieții lui înalte și sfaturilor duhovnicești pe care le dădea celor care-l căutau, ajunge Mitropolit al Tesalonicului în 1483, iar mai apoi, în 1486, Patriarh al Constantinopolului. Era o perioadă foarte tulbure din viața Bisericii, după căderea Constantinopolului, la 1453, Patriarhul Nifon fiind hărțuit tot timpul în care a avut această demnitate. A fost alungat din scaun, apoi rechemat, iar în cele din urmă, a plecat în surghiun. În surghiun fiind, domnitorul Radu cel Mare l-a chemat la cârma Bisericii, ajungând, astfel, Mitropolitul Țării Românești, în jurul anului 1500. Aici, însă, are același destin ca la Constantinopol, pentru că viața lui sfântă și exigențele sale duhovnicești au fost invidiate de oameni și urâte de diavol. Având profilul Sfântului Ioan Botezătorul, ocrotitorul Mănăstirii Dionisiu, și înfierând și el păcatul adulterului, în cele din urmă a fost izgonit chiar de domnul care îl pusese în scaunul de mitropolit. Desigur, s-a întors la dragostea lui cea dintâi, Mănăstirea Dionisiu, dar ca un simplu argat, și a început viața monahală de la zero, fără să spună nimănui cine este. Prima ascultare a începătorilor era îngrijirea catârilor. Acolo a (re)început să se nevoiască, până când, printr-o întâmplare minunată, călugării din mănăstire au descoperit că argatul, fratele începător, nu era altul decât Patriarhul Constantinopolului!

Cât s-a aflat la cârma Bisericii în Țara Românească, a avut un ucenic, foarte ascultător, și anume pe Sfântul Neagoe Basarab, pe atunci tânărul Neagoe, înalt dregător la curtea domnească. De viitorul domnitor și sfânt al nostru se leagă celelalte două cărți pe care vă îndemn să le citiți. Într-una din ele, o preafrumoasă carte alcătuită și îngrijită la Mănăstirea Diaconеști din Moldova, veți descoperi cu emoție legătura duhovnicească

dintre tânărul boier Neagoe și Nifon Mitropolitul, precum și profilul duhovnicesc al Sfântului Voievod. Cartea se intitulează *Măria Sa, Neagoe Basarab. Însemnările monahiei Platonida, Doamna Despina a Țării Românești*³, Platonida fiind numele de monahie al Doamnei Milița Despina, care s-a călugărit după moartea soțului ei. Asemeni volumului *Amintirile pelerinului apter*⁴, scris de Mitropolitul Bartolomeu, cartea îmbină realitatea cu ficțiunea. Este, cum spuneam, extraordinar de frumoasă, are să vă înduioșeze! Cealaltă carte pe care vă îndemn să o citiți este scrisă de Sfântul Neagoe însuși și cu siguranță o cunoașteți: *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie*⁵, în care domnitorul român surprinde admirabil trăirea duhovnicească a vremii și esența sufletului românesc.

Toate aceste lucruri pe care le-am evocat, dragii mei, sunt legate între ele indisolubil. Este limpede ce relație există între Icoana de la Dionisiu și Imnul Acatist al Bunei Vestiri, pe care îl rostim în fiecare săptămână în catedrala noastră, dar și în casele noastre. Este vădită legătura între evenimentele din viața Bisericii, precum și din istoria omenirii, și icoane. De asemenea, este evident faptul că icoanele fac parte din viața noastră, iar din a unor oameni fac parte atât de profund încât ajung să-i sfințească. Îl avem ca pildă, astăzi, pe Sfântul Ierarh Nifon, Patriarhul Constantinopolului și Mitropolit al Țării Românești, ale cărui

³ *Măria Sa, Neagoe Basarab. Însemnările monahiei Platonida, Doamna Despina a Țării Românești*, Ediție alcătuită și îngrijită la Mănăstirea Diaconești. Editura Bonifaciu, Bacău, 2012.

⁴ Valeriu Anania, *Amintirile pelerinului apter*. Prefață de Mircea Muthu. Cronologie de Ștefan Iloaie. Editura Polirom, Iași, 2009.

⁵ *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie*. Prefață de Nicolae Iorga. Ediție îngrijită și referințe critice de Teodor Vârgolici. Editura MondoRo, București, 2016.

moaște se află la Mănăstirea Dionisiu; părțile din ele sunt însă și la câteva mănăstiri din țara noastră, de exemplu la Curtea de Argeș, unde a și fost canonizat, la 16 august 1517, prin bunăvoința Patriarhului Constantinopolului, în vremea domniei lui Neagoe Basarab. De asemenea, sunt moaște ale Sfântului la Mănăstirea Dealu, unde este înmormântat Radu cel Mare, care a fost blestemat pentru a-l fi alungat și nedreptățit pe Sfântul Nifon. Adaug, aici, că, aducând moaștele Sfântului Nifon pentru canonizare, Sfântul Neagoe Basarab le-a purtat și la această mănăstire, pentru a le așeza pe mormântul lui Radu cel Mare, ca să fie iertat pentru păcatele lui. Ca să vedeți ce conștiință extraordinară!

Pe de altă parte, Mănăstirea Dionisiu a fost rezidită din temelii de Sfântul Voievod Neagoe Basarab, împreună cu domnitorii Vasile Lupu și Petru Rareș. Sunt, iată, lucruri care se împletesc unele cu altele și care ne îmbogățesc duhovnicește, arătându-ne o cale bătătorită, a sfinților, pe care, dacă mergem, nu vom aluneca niciodată și vom ajunge la țintă. Pe calea bătătorită a sfinților ne vom întâlni cu ei, cu toți sfinții cunoscuți și necunoscuți, cu moaștele lor, dar mai cu seamă cu Maica Domnului, cu icoanele sale făcătoare de minuni. În sfârșit, ne vom întâlni cu întreaga Biserică Universală, din care suntem parte, adică ne vom întâlni unul cu celălalt, ca împreună să moștenim Împărăția Cerurilor... Așa să fie! Amin!

PARTEA A DOUA

Iată fiul tău!

CHIPURI DE OAMENI DEOSEBIȚI. PĂRINTELE ARSENIE PAPACIOC¹

Preacuvioși și Preacucernici Părinți, iubiți credincioși și dragii mei,

Seară de seară, cei care au fost rânduieți v-au înfățișat câte o icoană a unor oameni care au punctat istoria, și nu doar a Bisericii. Ați văzut prea bine că aceste personalități au împletit fericit dragostea față de Biserică cu dragostea față de neam, ceea ce trebuie să ne definească și pe noi, să devină profilul nostru uman, spiritual, chiar duhovnicesc. Doar atunci suntem oameni adevărați, când știm să împletim aceste valori, ținând seama că noi suntem și trup, și suflet, iar sufletul are mai mare valoare sau întâietate decât trupul.

Prima personalitate care ni s-a propus spre a medita la icoana sa, în aceste seri duhovnicești, a fost părintele acestei biserici, al Catedralei noastre Mitropolitane, ctitorul ei, Episcopul Nicolae Ivan. Chiar dacă nu l-am cunoscut personal, ne putem da seama de personalitatea acestui om și de faptul că a fost providențial pentru Cluj. Putem remarca acest lucru doar amintind câteva înfăptuiri ale sale pentru orașul nostru, nu doar pentru Biserica Ortodoxă. În Cluj, în cetate, noi, românii, nu am avut

¹ Cuvânt rostit în cadrul programului catehetic din Postul Adormirii Maicii Domnului, la Catedrala Mitropolitană din Cluj-Napoca, în data de 12 august 2019. Versiunea scrisă a fost revizuită pentru publicare.

o biserică ortodoxă, fiind privați de foarte multe drepturi, inclusiv de acela a ne manifesta religios, de a ne manifesta credința! Am avut o singură biserică în afara cetății, numită Biserica din deal, acum pe strada Bisericii Ortodoxe. Este vorba despre Biserica „Sfânta Treime”, care, până la venirea Episcopului Nicolae Ivan, funcționa drept catedrală, cu atât mai mult după ce Preasfinția Sa a ajuns la cârma nou înființatei Episcopii a Vadului, Feleacului și Clujului.

Catedrala aceasta – care este o frumusețe! – a fost zidită de el. Ea se află acum în proces de restaurare sau repictare, însă rămâne o frumusețe pe care Episcopul Nicolae Ivan a gândit-o în cele mai mici detalii. Ca unul care am construit inclusiv biserici, îmi dau seama ce minte sclipitoare a avut acest om, ca să construiască o asemenea catedrală. Detaliile sunt și de ordin practic, sunt și de arhitectură, și țin și de specificul frumuseții românești, pe care el a dorit cu tot dinadinsul să-l imprime acestui edificiu, care să rămână mărturie peste veacuri. Ca să o construiască, a trebuit să implice foarte mulți oameni, și cu dare de mână, și cu influență politică și socială, ceea ce a reușit admirabil. A contribuit la aceasta și faptul că, vreme îndelungată, înainte de a ajunge episcop, a fost dascăl și a știut să își facă ucenici, care, mai apoi, deveniți mai-mari ai vremii, l-au ajutat să construiască Catedrala, dar și Biserica „Sfântul Nicolae”, de pe strada Horea, precum și alte biserici, nu doar în Cluj, ci și biserica principală din Turda și pe cea din Bistrița, de pildă. Mai mult decât atât, a înzestrat Episcopia noastră cu mai multe imobile, cu terenuri, clădind în același timp și o echipă care să conducă destinul acestei Eparhii. Astfel, a lăsat o moștenire pe care, astăzi, noi o avem aproape intactă și de care ne bucurăm, mul-

țumită și faptului că ea a fost recuperată în mare măsură de Mitropolitul Bartolomeu și că la ea s-a adăugat ce a zidit și rezidit Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Andrei. Așadar, Episcopul Nicolae Ivan a fost omul providențial, trimisul lui Dumnezeu pentru noi, clujenii, și pentru Biserica noastră.

A doua icoană propusă a fost chipul Părintelui Dometie de la Râmeț, duhovnicul Mănăstirii Râmeț, o personalitate harismatică. Nici pe el nu l-am cunoscut, însă foarte mulți dintre noi, și eu însumi, am cunoscut foarte bine mănăstirea și o parte din obștea de acolo; de asemenea, o cunosc foarte bine pe Maica Ierusalima, fosta stareță a mănăstirii, cea care era stareță și în vremea când trăia Părintele Dometie. Împreună au reînviat Mănăstirea Râmețului, au restaurat-o, au rezidit-o, au rectificat-o din temelii. Este, poate, un detaliu, însă amănuntul cel mai valoros rămâne acela că a adunat în jurul lui foarte mulți oameni, nu doar călugări, ci și nenumărați credincioși, care i-au devenit ucenici, fii duhovnicești. Și a reușit să-i influențeze în bine pe cei pe care i-a povățuit. În acele vremuri de restriște, dragii mei, nu era ușor nici să zidești sau să rezidești (mai ales) o mănăstire, însă cu atât mai anevoie era să zidești sau să rezidești suflete, oameni, caractere. Era în plin regim comunist, deci vă puteți închipui cât de greu le-a fost acestor persoane să facă voia lui Dumnezeu și să se pună în slujba semenilor. Dacă ajungeți la Mănăstirea Râmeț, mergeți la mormântul lui și spuneți o rugăciune. Vă va răspunde. Doar dacă-i priviți chipul în fotografie, vă veți putea da seama că, într-adevăr, a fost o personalitate harismatică.

A treia icoană înfățișată este Părintele Dumitru Stăniloae – l-am numit eu „părinte al teologiei și teologilor români” –, că-

ruia îi suntem și îi sunt tributar, desigur și pentru că l-am învățat la școală, însă, mai mult decât cartea de dogmatică și celelalte cărți de teologie scrise de el, pentru noi, și monahi, și mirenii, rămâne de referință *Filocalia*, pe care a tradus-o în limba noastră, însoțindu-și traducerea și cu un remarcabil și bogat aparat critic (introduceri și note). Vă îndemn din tot sufletul să o citiți sau să o recitiți; sunt cel puțin douăsprezece volume, însă care mai de care mai frumoase și mai pline de învățăminte. Dacă veți reuși să parcurgeți măcar o parte din *Filocalie*, vă veți da seama că Părintele Dumitru Stăniloae a fost teologul prin excelență. Nu doar că a scris teologie și a gândit teologie, ci a simțit teologia și a reușit să o transmită contemporanilor săi și, apoi, celor care i-au urmat, generație după generație. Așadar, teologia românească și teologii români vor rămâne tributari pe veci acestui mare și ilustru teolog, profesor și părinte, Dumitru Stăniloae. Mi-aduc, vag, aminte că l-am întâlnit în apartamentul său din București, însă prea curând, fiind eu prea tânăr, ca să știu cine este și câtă valoare are acest om.

La patra icoană pe care o zugrăvim în cuvinte este Părintele Arsenie Papacioc, la care am să stărui mai mult și cu care voi și încheia această seară duhovnicească, reluându-i mâine pe următorii patru părinți propuși și oprindu-mă mai pe îndelete la Părinții Paisie Olaru și Cleopa Ilie. Am ales să vi-i înfățișez pe cei trei părinți, fiindcă i-am cunoscut personal. Pe Părintele Arsenie l-am întâlnit de mai multe ori. Mai întâi, l-am întâlnit la el acasă, la Mănăstirea „Sfânta Maria” de la Techirghiol. După anul 2000, fiind stareț al Mănăstirii Nicula, mă străduiam să duc obștea în pelerinaj, cel puțin o dată pe an. Așa se face că am ajuns la Mănăstirea Techirghiol și i-am cerut părintelui să ne

primească. Deși era destul de slăbit și foarte în vârstă, ne-a primit în chilioara lui pe toți cei care eram în pelerinaj, și călugări, și mireni. Ne-a vorbit, ne-a mângâiat duhovnicește, întrucât la Mănăstirea Nicula nu era ușor, începusem restaurarea mănăstirii din toate punctele de vedere. Eram stareț foarte tânăr, la fel și obștea, foarte tânără, cu toții destul de nepricepuți. Iar procesele păreau să nu se mai sfârșească, problemele de patrimoniu erau anevoie de soluționat, iar construcțiile demarate presupuneau un efort susținut, totul era copleșitor. Și, atunci, părintele a reușit să ne întărească în toate problemele pe care i le-am adus înainte. Mi-a dăruit, în acea zi, o carte cu o dedicație pe care o păstrez în suflet: „Doar smerita smerenie, de care au nevoie și îngerii...”. Bineînțeles, m-a țintit pe mine, în primul rând, însă mesajul acestui cuvânt îl definea pe el însuși. Adesea, îmi aduc aminte de aceste cuvinte, fiindcă noi nici măcar realiști nu ne străduim să fim, cu atât mai puțin smeriți, și, iată, aflăm că și smerenia trebuie să fie smerită. Smerenia trebuie să fie smerită! De multe ori, smerenia afișată ascunde alte lucruri, ascunde chiar mândria. Așadar, părintele ne avertizează, ne îndeamnă să fim cu luare aminte la smerenia pe care ne-o dorim ca virtute în viața noastră. Să avem deci o smerenie smerită, care începe, spun eu întotdeauna, cu realismul. Adică să fii sincer cu tine însuși și cu ceilalți, mai ales în ceea ce te privește. Atunci ești pe calea cea bună.

El însuși a vizitat Mănăstirea Nicula, în 5 octombrie 2006. Era tot așa, slăbit; îl însoțeau două măicuțe. A intrat în biserică, s-a închinat la Icoana făcătoare de minuni, a stat de vorbă cu noi, cu toată obștea, adunată în trapeza mănăstirii, bucurându-ne duhovnicește. S-a întâmplat ca Mitropolitul Bartolomeu

să nu fie prezent; știți prea bine mulți dintre dumneavoastră că Părintele Arsenie îi era duhovnic. Când mergea la ședințele Sfântului Sinod, la București, își făcea timp să dea o fugă și la Constanța, să se spovedească. De data aceasta, duhovnicul venise să-l cerceteze pe Mitropolitul Bartolomeu. Desigur, spovedania sau întâlnirea lor, vă închipuiți că era foarte amplă și nu privea doar greșalele sau păcatele penitentului, ci mai ales grija pentru Biserica noastră. De multe ori, în discuțiile pe care le aveam cu Mitropolitul Bartolomeu, îmi vorbea despre Părintele Arsenie și-mi împărtășea din subiectele pe care le tratau împreună. Ca foști colegi de temniță comunistă, erau preocupați de mersul țării, de mersul lumii, de mersul Bisericii. Acești oameni erau responsabili, dragii mei, de tot ce spuneau și făceau și aveau conștiința că pot influența lumea în bine. Și se străduiau cu tot dinadinsul să influențeze lumea în bine, nu doar prin rugăciune, ci și prin faptă, cu timp și fără timp; nu doar prin cuvânt, ci și prin alte mijloace prin care puteau ajunge la mintea și la inima celor care aveau în mâini frâiele Bisericii și ale țării.

Aș mai adăuga faptul că Părintele Arsenie a fost preot în Eparhia noastră, în Filea de Jos. Anul trecut, în octombrie, am slujit în biserica din Filea de Jos și am făcut parastas pentru el și pentru Părintele Adrian Făgețeanu, care, și el, a fost preot în această parohie. Vă întrebați, poate, cum a ajuns Părintele Arsenie Papacioc la Cluj și, mai ales, să fie preot într-un sat oarecare? Ei bine, singurul episcop din Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, alături de Patriarhul Justinian, care îi primea pe foștii deținuți politici și îi repunea în drepturi, a fost Înaltpreasfințitul Părinte Teofil Herineanu. Așadar, Arhiepiscopul Teofil a fost printre puținii episcopi din Patriarhia

Română căruia nu i-a fost frică de comuniști! Mai mult, i-a înfruntat prin faptul că a primit foarte mulți preoți foști deținuți politici, reaşezându-i în treapta preotească. Aşa se face că Părintele Arsenie Papacioc a fost preot paroh în Filea de Jos, în județul nostru, aproape de Cluj.

Sunt foarte multe lucruri de spus despre Părintele Arsenie Papacioc, care nu pot fi cuprinse într-o singură predică. Mi-l aduc bine aminte pe Mitropolitul Bartolomeu, care povestea adesea, cum spuneam, despre duhovnicul lui, Părintele Arsenie. Au stat în aceeași celulă la închisoarea din Aiud, unde erau siliți să facă și munci fizice. Cum Părintele Arsenie era mai firav trupește și prea puțin reușea să muncească, au făcut o înțelegere, la propunerea Mitropolitului Bartolomeu: el, mai zdravăn, să facă și norma de muncă a Părintelui Arsenie, iar acesta să facă în schimb canonul de rugăciune al Părintelui Bartolomeu, istovit peste măsură. Cred că, dacă rămânem cu acest gând și cu acest îndemn, vom reuși și noi să facem mai mult: atunci când suntem în putere, să muncim și să-i rugăm pe cei care nu sunt să se roage și pentru noi, iar când nu suntem în putere, să ne rugăm noi și pentru cei care muncesc. Amin!

CHIPURI DE OAMENI DEOSEBIȚI. PĂRINȚII PAISIE OLARU ȘI CLEOPA ILIE¹

Preacuvioși și Preacucernici Părinți, iubiți credincioși și dragii mei,

Continuăm, în această seară, să-i evocăm pe oamenii deosebiți care ne-au fost propuși spre a medita la chipul lor, la icoana vieții lor. Spuneam, în cuvântul meu de aseară, că ei au punctat istoria, nu doar a Bisericii, ci și a Neamului. Pentru fiecare dintre noi este esențial să înțelegem că suntem responsabili pentru prezentul în care trăim. Noi nu am fost aduși la întâmplare într-un anume timp, într-un anume loc și într-o anumită comunitate, ci aceasta a fost rânduiala lui Dumnezeu. Aceasta înseamnă că noi trebuie să influențăm destinul acestei lumi, în vremea și în spațiul rânduit, atât în ceea ce privește societatea umană, cât mai cu seamă în ceea ce privește desăvârșirea omului, mântuirea lui. Oamenii care s-au perindat prin fața ochilor noștri duhovnicești în aceste seri au izbutit. De ce să nu reușim și noi?

În cateheza de aseară, am conturat câteva trăsături și înfăptuiri ale ctitorului acestei Catedrale, Episcopul Nicolae Ivan, omul providențial, ale Părintelui Dometie Manolache de

¹ Cuvânt rostit în cadrul programului catehetic din Postul Adormirii Maicii Domnului, la Catedrala Mitropolitană din Cluj-Napoca, în data de 13 august 2019. Versiunea scrisă a fost revizuită pentru publicare.

la Mănăstirea Râmeț, o personalitate harismatică, ale Părintelui profesor Dumitru Stăniloae, părinte al teologiei și al teologilor români, și ne-am oprit să înfățișăm mai pe îndelete *icoana* Părintelui Arsenie Papacioc, care este modelul discernământului duhovnicesc, ceea ce trebuie să caracterizeze orice duhovnic din această lume, fiindcă problemele sunt nenumărate și felurite. Fiecare om își are propria sa personalitate, or, duhovnicul trebuie să țină seama de cel pe care îl are în față, de trăirile lui, de sentimentele lui, de viața lui, de preocupările lui, de nivelul lui de inteligență, de nivelul lui duhovnicesc, de vârsta lui și altele asemenea, întrucât acestea presupun probleme diferite și toate trebuie cuprinse. Fie că li se spune lucrurilor pe nume sau nu, duhovnicul trebuie să aibă discernământul de a da sfatul cuvenit și de a se strădui să-și călăuzească fiul duhovnicesc pe calea mântuirii.

Aș vrea să adaug la ce am spus aseară faptul că toți acești oameni deosebiți au iubit-o pe Maica Domnului și au fost iubiți de ea. Dacă ar fi să-l amintesc doar pe Episcopul Nicolae Ivan, aș menționa că această Catedrală are hramul Adormirea Maicii Domnului. Nu este întâmplător, cu siguranță el avea o mare evlavie la Maica Domnului. De asemenea, aș vrea să vă mai încredințez de un lucru: este o mare șansă să îi cunoști pe acești oameni și vă îndemn să-i cunoașteți, prin însemnările lor, prin scrieri despre ei, prin cercetarea faptelor lor.

Vă mărturisesc, aseară, că pe unii dintre ei i-am cunoscut personal, iar pe alții i-am cunoscut prin relatările părinților mei duhovnicești, ceea ce, de asemenea, este o mare șansă. Când am venit la Cluj, ca elev la Seminarul Teologic, mi-aduc aminte că preoții de la mine din oraș mi-au spus: „Dacă mergi la Cluj, să

ți-l iei duhovnic pe Părintele Flueraș de la Calvaria”. Ceea ce am și făcut! Pe lângă îngrijorarea că aveam să dau examen la greacă și profesorul era exigent, grija mea specială a fost să mi-l aleg duhovnic pe Părintele Flueraș, Preasfințitul Părinte Vasile Someșanul. Pronia divină a făcut să-mi găsesc gazdă în Mănăstur, pe strada Grigore Alexandrescu, și să merg la școală după-masa, astfel încât, în fiecare dimineață, puteam să fiu prezent la Sfânta Liturghie la Calvaria, unde slujea Părintele Flueraș. Mai târziu, am ajuns să stau în gazdă chiar la Preasfinția Sa. Prin casa lui trecea o mulțime de oameni, iar printre ei, oameni însemnați. De asemenea, fiind în preajma lui, l-am auzit adesea vorbind despre anumiți oameni care i-au marcat existența. La început de drum, în școala teologică, l-am avut ca îndrumător și pe Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Andrei, întrucât eu eram fiu duhovnicesc al Eparhiei Alba Iuliei. În plus, cum toate locurile pentru cei din Eparhia de Alba erau la Seminarul Teologic din Cluj-Napoca, Episcopul de atunci Andrei al Alba Iuliei, venea adesea să-și cerceteze fiii duhovnicești, nu ne-a lăsat niciodată la voia întâmplării. Îl cunoșteam de când era preot de mir, însă cu atât mai mult după ce Dumnezeu a rânduit să conducă destinul acestei Eparhii și Mitropolii.

De asemenea, fără îndoială, îi rămân tributar Mitropolitului Bartolomeu, care, ajungând în 1993 la cârma Eparhiei noastre, printre altele, a spus așa: „Dacă Părintelui Dumitru nu-i dăm de lucru, ne dă el nouă!” Și mi-a dat de lucru! Cred însă că mai cu seamă am conlucrat foarte bine împreună și, lucru neprețuit, am avut multe ceasuri de taină. Iar în aceste ceasuri de taină, mi-a adus în față foarte mulți oameni deosebiți, care și-au pus

amprenta pe propria lui existență. Mi-a vorbit și despre cei care l-au trădat, însă el, așa cum prea bine știți, i-a iertat inclusiv pe cei care l-au torturat în închisorile comuniste. Așadar, este foarte important să cunoști asemenea oameni, care, la rândul-le, i-au cunoscut, de pildă, pe oamenii pe care îi evocăm în aceste seri duhovnicești.

Între părinții pe care vi-i înfățișăm în programul catehetic, am să încep prin a creiona *icoana* Părintelui Daniil Sandu Tudor. Dacă ați auzit vreodată de „Rugul aprins”, înseamnă că ați auzit și de Părintele Daniil. „Rugul aprins” a fost o mișcare isihastă pe lângă Mănăstirea Antim din București, care s-a înființat, treptat, începând cu anul 1945, într-o fază incipientă, și, apoi, oficial, în 1946, dar, în 1948, a fost interzisă de regimul comunist. A continuat să funcționeze, totuși, clandestin. Din această mișcare isihastă (și culturală) au făcut parte mari personalități, nu doar ale Bisericii, însă și ale Bisericii. Îi amintesc pe Părintele profesor Dumitru Stăniloae, pe Părintele Petroniu Tănase, pe Părintele Sofian Boghiu de la Mănăstirea Antim, pe Părintele Roman Braga, un mare duhovnic, care, mai târziu, avea să ajungă în America, pe Părintele Vasile Vasilachi, arhimandrit mitrofor, vicar administrativ în Arhiepiscopia Americii, care a fost preot în Bobâlna, și multe alte personalități de seamă (scriitori, poeți, critici literari, artiști etc.). Mitropolitul Bartolomeu, deși mărturisește că nu frecventa reuniunile mișcării, o cunoștea îndeaproape, fiind foarte apropiat de mai toți membrii acesteia. Între personalitățile culturale, se remarcă și o femeie, Olga Greceanu, pictoriță, scriitoare, de asemenea un filosof desăvârșit, cea mai remarcabilă femeie-artist și cărturar a perioadei interbelice, o distinsă doamnă a Bucureștilor. Așadar, intelec-

tuali și creatori de marcă ai culturii române, bărbați și femei, făceau parte din mișcarea isihastă, fiind preocupați de liniștirea duhovnicească, de isihie, de Rugăciunea lui Iisus sau a inimii. Ce bine ar fi ca și acum, în această așa-zisă libertate, să se găsească asemenea personalități intelectuale și culturale, interesate de o trăire duhovnicească atât de profundă și intensă. Fiindcă suntem sătui de spectacole și... spectacol! Avem nevoie de liniște, de liniștire.

Revenind la „Rugul aprins”, cel care a pus bazele mișcării isihaste de la Mănăstirea Antim este Părintele Daniil Sandu Tudor, cunoscut mai cu seamă ca Starețul sau Ieroschimonahul Daniil de la Rarău. A fost închis pentru „Rugul aprins”, primind o condamnare de 25 de ani în temnițele comuniste, unde a și rămas pe veci, murind în 1962, la Aiud, bătut crunt de torționari și aruncat, apoi, în Râpa Robilor. A fost un om foarte inteligent, publicist, filosof, poet, unele din creațiile sale intrând în cultul ortodox (*Imnul acatist la Rugul aprins al Născătoarei de Dumnezeu*). S-a convertit la Ortodoxie după o călătorie în Sfântul Munte Athos, dar și datorită unei încercări, soră cu moartea, în urmăreia a simțit că trebuie să se apropie de Dumnezeu. Mai mult, a vrut să trăiască în preajma lui Dumnezeu, intrând în monahism. Vă îndemn să-i citiți scrierile și să citiți despre el. Sunt cărți la îndemână și puteți afla câte ceva despre personalitatea acestui martir al neamului și al Bisericii noastre.

Următorul despre care doresc să vă pun la suflet câteva cuvinte și o experiență nemijlocită este Părintele Petroniu Tănase, athonitul, stareț, vreme de peste treizeci de ani, al Schitului Podromu din Sfântul Munte Athos. Și el a făcut parte din „Rugul Aprins”, și el a trecut prin încercări grele, și el a fost hărțuit,

însă, în cele din urmă, a ajuns în liniștea Sfântului Munte Athos. L-am cunoscut pe Părintele Petroniu la Schitul Podromu. L-am întâlnit cel puțin de două ori, însă purtam și o oarecare corespondență, pentru că îi trimiteam întotdeauna, oficial, în virtutea stăreției de la Nicula, felicitări de Paști și de Crăciun. Eu i le trimiteam tipărite, tipizate, el îmi răspundea prin cuvinte scrise de mâna lui... Întotdeauna! Răspundea la orice scrisoare, la orice felicitare, cu mâna lui, pe o coală A5. Aceste „hârtiuțe” neprețuite se află în arhivele Mănăstirii Nicula.

Am stat de vorbă cu el, întotdeauna în prezența altor pelerini; rareori m-am dus singur în Sfântul Munte, de obicei eram însoțit de părinții mănăstirii de la Nicula. Era foarte preocupat, la fel ca ceilalți părinți despre care am vorbit, de mersul Bisericii, de mersul țării, de mersul lumii, de ce se întâmpla în Sfântul Munte... Avea și obiecții la viața unora dintre călugări sau la unele mănăstiri. Era mai ales supărat că noi, românii, nu aveam – și încă nu avem! – o mănăstire în Sfântul Munte Athos, fiind sub tutelă grecească. Mai multe neamuri ortodoxe își au propria lor mănăstire în Athos, noi nu avem. Știm de ce nu avem. Dar nădăjduim, totuși, să ajungem să fim și noi socotiți în rândul lumii... Era necăjit din acest motiv. De asemenea, era foarte preocupat să restaureze mănăstirea (schitul, de fapt, e o adevărată mănăstire). A primit ajutor, și din partea Bisericii Ortodoxe Române, și din partea statului român, și de la oameni cu dare de mână. Dar toate aceste griji și îngrijorări nu l-au clintit din isihia lui, din liniștea lui, din rugăciunea lui, din structura lui duhovnicească. Știți că, în mănăstirile din Sfântul Munte Athos, slujbele sunt foarte ample; ele încep în toiul nopții – pe la 2-3 noaptea – și țin până dimineața, la răsăritul soarelui, ceea ce nu

este ușor! Părintele Petroniu Tănase, starețul, era prezent de la început până la sfârșit. Niciodată nu lipsea de la slujbe! Și, bineînțeles, nici de la masă, fiindcă întotdeauna slujba se termină cu agapa. Sunt două mese pe zi: cea de dimineața, când, după Sfânta Liturghie, toată lumea merge în trapeză, cu rugăciune, aproape în procesiune, și cea de seara, după slujba vecerniei. A fost un mare om! L-am pierdut pe pământ acum câțiva ani, dar l-am câștigat în Cerul lui Dumnezeu.

Un om și un duhovnic cu totul aparte, despre care se știe însă prea puțin, este Părintele Arhimandrit Benedict Ghiuș. L-am caracterizat astfel: înțelept, resemnat, dar activ. A făcut Teologia la Cernăuți și la București și doctoratul, tot în Teologie, la Strasbourg. Ar fi putut să fie, oricând, un profesor ilustru de teologie, însă nu i s-a permis din partea autorităților. A fost ales Episcopul Hotinului, dar i s-a anulat alegerea. El s-a resemnat, dar, pe de altă parte, și-a continuat activitatea duhovnicească, mai ales printre tineri. Episcopii care l-au cunoscut și apreciat, l-au folosit în această direcție, în a-i catehiza pe tinerii teologi. Fiind prieten bun cu Mitropolitul Bartolomeu, îmi vorbea adesea despre el. Și dacă spun „prieten bun cu Mitropolitul Bartolomeu”, deja putem înțelege că era un om de mare calibru și caracter. Mitropolitul Bartolomeu abia dacă mai avea puțini prieteni sau ucenici. Despre Părintele Benedict Ghiuș, afirma, inclusiv într-un documentar², că avea o puternică trăire duhovnicească și că a dus o viață vecină cu sfințenia.

În continuare, am ales să-i evoc, împreună, pe doi mari duhovnici, întrucât nu puteam să vorbesc despre Părintele Paisie

² Documentarul *Între cer și pământ. Părintele Benedict Ghiuș*, TVR.

Olaru fără să-l amintesc pe Părintele Cleopa Ilie și nici invers. Ieroschimonahul Paisie și ucenicul său, Arhimandritul Cleopa, au fost doi dintre cei mai iscusiți duhovnici (și unul altuia). Au trăit amândoi, în cea mai mai parte a vieții lor, în Mănăstirea Sihăstria, dar, o vreme, și în Mănăstirea Slatina și la Sihla. Se întâlneau în taină, pentru spovedanie, și în vremea retragerii Părintelui Cleopa în munți. Amândoi au fost părinți harismatici, nevoitori și râvnitori, cu o trăire duhovnicească adâncă și cu darul cuvântului, fiind cercetați de foarte mulți credincioși, dar, cu toate acestea, fiecare și-a avut specificul său: Părintele Paisie era deosebit de blând și tăcut, în vreme ce Părintele Cleopa era mai sever, mai hotărât.

Părintele Cleopa a avut un periplu mai tumultuos, am putea spune, fiind nevoit să se retragă de mai multe ori în munți, în pustietate, din cauza prigoanei comuniste. Timpul fiind scurt, aș dori să vă pun la suflet, succint, în această seară, doar câteva lucruri, pe care le-am cunoscut, de asemenea, prin mărturie nemijlocită. Astfel, Mitropolitul Bartolomeu îmi relatează că, imediat după Revoluția din 1989, a fost chemat la demnitatea de Patriarh al României, dar a refuzat categoric. Era însă foarte preocupat de ce se va întâmpla cu Biserica noastră, după renunțarea la funcție a Patriarhului Teoctist, care, bolnav, se retrăsese la Mănăstirea Sinaia. În acea vreme, crease împreună cu mai mulți teologi responsabili Grupul de Reflecție pentru Înnoirea Bisericii, la care s-au adăugat și alte personalități contemporane însemnate. Dorindu-se o înnoire și la vârful Bisericii, după demisia Patriarhului, Arhimandritul Bartolomeu Anania de atunci, după mai multe încercări fără izbândă – îi tatonase pe PS Roman Ialomițeanul, pe duhovnicii Sofian Boghiu și Ilarion

Argatu –, l-a propus pentru demnitatea de Ppatriarh pe Părintele Cleopa Ilie de la Mânăstirea Sihăstria, o personalitate impresionantă, cu o adâncă viețuire duhovnicească, al cărei ecou dăinuie și astăzi și va dăinui până la sfârșitul veacurilor, încredințat fiind că Biserica avea nevoie de înduhovnicire, de înnoire lăuntrică³. Nu s-a lăsat convins nici Părintele Cleopa; mai degrabă l-au convins părinții Mânăstirii Sihăstria să nu renunțe la mânăstire, căci va rândui Dumnezeu cine să conducă Biserica Ortodoxă Română...

Am să vă citesc un fragment din volumul *Memorii*, al Mitropolitului Bartolomeu, în care reia portretul Părintelui Cleopa, pe care i-l creionase Arhimandritul Anania de odinioară, în „Predoslovie” la cartea sa *Despre credința ortodoxă*, din 1980, și pe care îl republicase în ziarul *România liberă*, din 5 martie 1990, într-un articol intitulat „Părintele Cleopa”. Citiți *Memoriile* Mitropolitului Bartolomeu. Veți regăsi în această carte toate numele pe care le-ați auzit în aceste seri, din păcate nu cuprinse în relatări fericite, ci, marea majoritate, făcând subiectul unor amintiri dramatice din pușcăriile comuniste: chinuiți, chiar torturați, pentru credința noastră, pentru Biserică și Neam. Vă îndemn din tot sufletul să o citiți, vă va bucura sufletul. Iată, așadar, ce scrie Bartolomeu Anania despre duhovnicul său din perioada când era pensionar retras la Mânăstirea Văratec, despre marele nostru duhovnic Părintele Cleopa Ilie:

„Transcriind acest portret, nu am retras nici un cuvânt. Adaug doar ceea ce nu puteam spune atunci în mod deschis. Pe lângă patru arestări și detenții temporare,

³ Valeriu Anania, *Memorii*, Editura Polirom, Iași, 2011, p. 686.

Părintele Cleopa însumează zece ani de reclusiune în munții Moldovei, ceea ce înseamnă mai mult decât zece ani de temniță⁴. Reieșit la suprafață printr'o energică acțiune a patriarhului Justinian, adus la Patriarhie – împreună cu celălalt mare duhovnic, Arsenie Papacioc –, misionar prin mai multe mănăstiri și reîntors apoi la Sihăstria, Părintele Cleopa a devenit un simbol al rezistenței noastre spirituale, atestat de sutele de mii – dacă nu chiar milioanele – de români ce i-au trecut pe sub epitrahil.

Părintele Cleopa este și acum același. Poate ceva mai împovărat de ani, dar limpede, lin sau clocotitor ca o apă de munte. Prospețimea cuvântului său continuă să învieze mulțimile ce se perindă prin aula cu icoane, în cea mai vastă operă de evanghelizare din ultimii cincizeci de ani.

Soborul mănăstirii l-a chemat cândva de la oi și l-a așezat în frunte. Noul stareț n'a făcut altceva decât smerită ascultare. Se va hotărî oare Biserica să repete, la o cu totul altă treaptă, gestul Sihăstriei?

Procesul de înnoire a Bisericii presupune, neapărat, și recâștigarea dimensiunii ei duhovnicești. Ierarhia noastră superioară nu duce lipsă de slujitori cu voci frumoase, de buni gospodari, administratori, cărturari cu licențe și doctorate, diplomați, poligloți și voiajori ecumenici. Criterii și calități admirabile, care nu trebuie să-i ocolească nici pe vicarii patriarhali, până acum doar simpli auxiliari ai unui preaînalt birocrat eclesiastic. Admirabile, dar nu îndestulătoare. Biserica are nevoie – mai ales acum, chiar dacă pentru o vreme relativ scurt-

⁴ Mitropolitul Bartolomeu spunea că este mai greu să te ascunzi decât să stai în pușcărie, hărțuiala fiind mai mare.

tă – de un primat al duhovniciei, care să inaugureze chipul cel nou, încuviințat, al ierarhului ortodox român.

Sângerăm pe amintirea tinerilor noștri martiri, încă anonimi în urcușul lor către calendarul creștin. Ar trebui să dorim clipa când Jertfa Nevinovaților va primi suprema binecuvântare a unui Suflet Nevinovat.

Dumnezeu într'ajutor⁵!”

Acesta este portretul Părintelui Cleopa Ilie, zugrăvit în cuvinte de Arhimandritul Bartolomeu Anania, care-l propusese a fi Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, spre „recâștigarea dimensiunii sale duhovnicești”. A rămas însă Părintele Cleopa cel Mare al Sihăstriei, un mare duhovnic! L-am întâlnit de mai multe ori. Ultima data mi-a dat dedicație pe o carte, plângându-se că i-a fost ruptă mâna. Era bătrân și bolnav.

Spuneam că nu pot să vorbesc despre Părintele Paisie Olaru fără să-l evoc pe Părintele Cleopa și invers. Consider că Părintele Cleopa Ilie a fost Aaron, adică asemenea lui Aaron din Vechiul Testament, care era glasul văzătorului de Dumnezeu Moise, fiindcă era un mare predicator, autodidact, e-adevărat, dar un mare predicator și catehet. Cei care ați fost la Sihăstria și l-ați cunoscut, știți prea bine că, după Liturghie și după ce-și termina pravila, ieșea în fața chiliei, unde era înconjurat de mulțime de preoți, de călugări, de credincioși de toate vârstele, și toată lumea asculta cuvintele lui duhovnicești. Se puneau întrebări, fără ocolișuri, fiecare îi spunea necazului pe nume. Și păcatului pe nume! Iar părintele răspundea. Îmi amintesc un cuvânt al său, pe care vi l-aș pune la suflet, căci îl repeta adesea, încercând să-i convingă pe oameni să se roage: „Psaltirea este soarele

⁵ Valeriu Anania, *op. cit.*, p. 689.

Bisericii”. Încă o dată: „Psaltirea este soarele Bisericii”! Dacă vreți lumină, citiți-o, rugați-vă...

Părintele Paisie Olaru. În 1986, plecam în pelerinaj la mănăstirile din Moldova și Bucovina, cu părintele paroh și duhovnic, Arhimandritul Serafim Măciucă, fost stareț al Mănăstirii Nicula, unde viețuiește și acum, la cei 95 de ani ai săi. La Mănăstirea Sihăstria, m-am pierdut de grup. Eram un copil de paisprezece ani, m-am fâstâcit și am început să străbat cărările, printre casele de acolo. Dintr-o anume casă am auzit voci. Am bătut la ușă și am intrat. Cine credeți că se afla în acea chilie? Părintele meu, Serafim Măciucă, în genunchi, iar pe pat era un părinte bătrân, cu ochelari foarte groși și cu un epitrahil foarte lung – probabil așa l-am văzut eu cu ochi de copil –, care spunea o rugăciune, o dezlegare, dar nu o citea din carte, ci o rostea din minte. N-am mai auzit niciodată acea dezlegare, era pesemne o compilație proprie. M-am pus în genunchi, lângă părintele meu duhovnicesc, am ascultat rugăciunea până la capăt, am sărutat epitrahilul și mâna. Părintele Serafim mi-a spus că este Părintele Paisie, după care am plecat amândoi să ne căutăm grupul și să ne continuăm pelerinajul. Părintele Serafim a primit, atunci, în dar, un epitrahil de la Părintele Paisie Olaru – cu siguranță i-a fost lung, fiindcă Părintele Serafim era mic de statură!

Întâlnirea cu acel om, în copilărie, mi-a marcat existența: se pare că rătăcirea a fost, în fapt, o *găsire*! Mai târziu, din mărturiile Mitropolitului Andrei, care are foarte mare evlavie la Părintele Paisie, și ale Mitropolitului Bartolomeu, am înțeles și mai bine acest lucru. De la fiecare, am să vă împărtășesc, în încheiere, câte o mărturie despre Părintele Paisie Olaru. Prima este un cuvânt, un îndemn, pe care Înaltpreasfințitul nostru Părinte Andrei îl reia,

adesea, când vorbește despre Părintele Paisie Olaru: „Nu fă tot ce poți, să nu crezi tot ce auzi și să nu spui tot ce știi”. Vă îndemn, la rândul-mi, să meditați la acest cuvânt! Mărturia Mitropolitului Bartolomeu este despre ultima vizită pe care i-a făcut-o Părintelui Paisie, cu puțin timp înainte ca acesta să treacă la cele veșnice. L-a întrebat atunci: „Părinte, ești pregătit să pleci din lumea aceasta?” Iar Părintele Paisie, smerit, i-a răspuns că este pregătit numai într-o oarecare măsură. La întrebarea Mitropolitului: „Dar ce te îngrijorează?”, răspunsul Părintelui Paisie a fost: „Mă îngrijorează două lucruri. În calitate de duhovnic, poate vreodată am legat pe cine nu trebuia să leg și poate am dezlegat pe cine nu trebuia să dezleg”. Sunt încredințat că discernământul său duhovnicesc nu l-a lăsat să greșească niciodată! Dar iată ce conștiință de duhovnic: „...poate vreodată am legat pe cine nu trebuia să leg și poate am dezlegat pe cine nu trebuia să dezleg.”

Nădăjduim, cu ajutorul lui Dumnezeu și prin înțelepciunea Bisericii, ca acești doi oameni, Moise și Aaron ai Bisericii noastre strămoșești, să fie canonizați deodată. Spun „Moise”, gândind: dacă Părintele nu mai vedea bine cu ochii trupești, fără îndoială că L-a văzut pe Dumnezeu, fără a-i fi de trebuință acei ochelari cu lentile groase...! De aceea și rugăciunea era rostită nu din cărți, ci din minte, din inimă...

Acestea fiind zise, mă bucur că am putut să vă împărtășesc câteva gânduri duhovnicești despre acești mari părinți, care îmi sunt foarte dragi și pe care, chiar dacă la măsura lor este foarte anevoie să ajungem, e important să-i cunoaștem, să-i înțelegem și să ni-i însușim, străduindu-ne astfel, la rândul-ne, să fim responsabili și pentru viața noastră personală, dar și pentru lumea în care trăim. Amin!

VIAȚA DUHOVNICEASCĂ ÎNSEAMNĂ LUPTĂ DUHOVNICEASCĂ¹

(I)

„Călugăria – spunea Mitropolitul Bartolomeu Anania – se învață. Și nu o dată pentru totdeauna, ci în continuu, fără încetare, până la moarte, cu trudă și disperare, asemenea vieții”². Cum spune și Isihie Sinaitul: „Pe omul din afară ușor îl face cineva monah, numai să vrea; dar nu puțină luptă se cere pentru a face pe omul dinlăuntru monah”³.

De aceea, pesemne, Părintele Arhimandrit Dumitru Cobzaru, Exarh al mănăstirilor din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului și slujitor al Catedralei Mitropolitane din Cluj-Napoca, compară mănăstirea cu o școală de performanță sau cu un stadion, unde cei care doresc să fie monahi sunt ajutați să performeze în credință și virtute și „să se clădească”.

¹ Interviu realizat de Monica Tripon și publicat în *Făclia*, partea I, în 26 iunie 2017, și partea II, în 27 iunie 2017. Textul de față a fost revizuit.

² Arhim. Bartolomeu Anania, „Predoslovie” la *Patericul. Ce cuprinde în sine cuvinte folositoare ale Sfinților Părinți*. Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română a Alba Iuliei cu binecuvântarea Preasfințitului Episcop Andrei, Alba Iulia, 1990, p. 5.

³ Isihie Sinaitul, „Către Teodul: Scurt cuvânt de folos sufletului și mântuitor despre trezvie și virtute. Așa numitele cuvinte despre împotrivire și rugăciune” (70). În *Filocalia IV*. Traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae. Editura Harisma, București, 1994, p. 75.

V-ați născut într-o localitate din județul Iași, ați urmat școala generală în județul Harghita, ați făcut studiile teologice la Cluj, în timp ce erați la o mănăstire din Alba Iulia, iar mai apoi, la Mănăstirea Nicula. Ce v-a determinat să rămâneți, până la urmă, la Cluj? A fost dorința dumneavoastră sau a fost ascultare?

Este adevărat, m-am născut la Iași, însă părinții mei au venit în Ardeal, când eu aveam doar doi ani. Tata a lucrat la minele Bălan, iar noi, copiii, am rămas pe meleagurile transilvănene, pentru că aici ne-am făcut studiile. Pe când eram la Bălan, Harghita aparținea de Episcopia Alba Iuliei, și atunci, binecuvântarea pentru Seminarul Teologic am primit-o din partea Episcopului Emilian Birdaș, iar apoi, pentru continuarea studiilor, din partea Înaltpreasfințitului Părinte Andrei, care era, atunci, Arhiepiscop la Alba Iulia. Tot de Înaltpreasfințitul Părinte Andrei am fost rasoforit, pe când îmi făceam studiile la Seminar, și, apoi, hirotonit diacon la Mănăstirea „Sfântul Ioan Botezătorul” din Alba Iulia. Însă mi-am continuat studiile la Cluj. Tot la Alba Iulia, în aceeași zi în care eu am fost rasoforit, a fost tuns în monahism Preasfințitul Părinte Vasile Someșanul, care îmi era duhovnic. În toamna anului 1991, el a fost numit stareț al Mănăstirii Nicula și, atunci, eu am venit de la Alba Iulia, cu Părintele Vasile Someșanul, la Mănăstirea Nicula, unde am rămas, aș putea să zic, până astăzi. Aici am fost tuns în monahism, în 1992, și hirotonit preot...

Și tot aici ați fost stareț, din 2000 până în 2009.

Fiindcă toate studiile teologice le-am făcut la Cluj, am rămas la Cluj. Sigur că etapele au fost multe, am fost folosit de Biserică

în mai multe locuri, în special în mănăstirile Eparhiei noastre, dar nu numai. Am fost și preot militar, am fost și pedagog la Seminar, am fost și duhovnic la maici, am fost și stareț la Soporul de Câmpie, și stareț la Mănăstirea Nicula, iar acum sunt Exarhul mănăstirilor din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului.

Care a fost, până acum, locul dumneavoastră cel mai de suflet?

Mănăstirea Nicula, unde sunt legături și mai vechi. La Bălan, unde am copilărit, era preot un călugăr care fusese stareț la Nicula, Părintele Serafim Măciucă. Prin urmare, eu am fost educat în spiritul monahal. Nu mă gândeam, când eram copil, că voi ajunge la mănăstirea pe care el o condusesese cândva, dar iată că Dumnezeu pe toate le lucrează și toate au o logică. Atunci când am ajuns la Cluj, sigur că m-am îndrăgostit de Mănăstirea Nicula. Și încă un amănunt: este vorba despre Icoana de la Nicula, care, pe vremea când eram eu seminarist, era așezată în Capela Episcopală și aveam acces la ea. Apoi, sigur, rînd pe rînd, odată ce am ajuns la Mănăstirea Nicula, m-am implicat afectiv și efectiv în tot ce s-a întîmplat de atunci încolo la mănăstire. Aș putea spune că Mănăstirea Nicula m-a zidit.

Părinte, de ce v-ați călugărit? A fost dorința părinților, a fost chemare sau a fost altceva?

Părinții nu m-au împiedicat, în primul rînd, fiind oameni foarte credincioși. Am fost educat de un părinte duhovnicesc, Părintele Serafim, de care v-am pomenit, de aici și opțiunea mea pentru viața monahală. Mi-am dorit dintotdeauna să ajung pre-

ot și, pentru că am fost și cred că sunt în continuare un idealist, așa am gândit, în ce mă privește, preoția celibatară. Adică, din start am gândit, în idealul meu, că preoția nu se poate face decât celib sau călugăr, bineînțeles, așa cum am și devenit.

Există încă mentalitatea că se călugăresc cei care au avut dezluzii în dragoste, cei pe care n-are cine să-i întrețină, acum sau la bătrânețe. De fapt, de ce se călugăresc, astăzi, tinerii?

Acestea sunt idei preconcepute! Cei care se duc la mănăstire din motivele pe care le-ați enumerat nici nu rezistă în viața monahală. Decepția trece, la urma urmei, și cei în cauză se trezesc într-o realitate a lucrurilor care nu le este proprie și, atunci, renunță la viața monahală. Este foarte important faptul că, în viața monahală, se trăiește în etape, astfel încât, până ajungi efectiv să depui voturile monahale sau jurămintele, trece o perioadă, în care poți să-ți schimbi opțiunea. Deci, poți pleca din mănăstire. Însă pentru viața monahală trebuie să fie o chemare din partea lui Dumnezeu, pe care s-o simți lăuntric, și trebuie să fie o dorință proprie, pentru că decizia, până la urmă, îți aparține. Și o credință fermă! Dacă nu ai o credință fermă, este foarte greu de rezistat.

Cum se face selecția celor care doresc să intre într-o mănăstire?

Selecția se face pe parcurs. Bineînțeles că este o selecție primară, atunci când cineva optează sau cere să fie primit în mănăstire. Este chestionat de starețul mănăstirii, în primul rând, apoi trebuie să pună la dispoziție și anumite acte. Trebuie, ne-

apărat, să-și spună trecutul. Trebuie, neapărat, să corespundă din punct de vedere medical, fiindcă, de pildă, bolile psihice nu putem să ni le asumăm.

Cred că Înaltpreasfințitul Părinte Mitropolit Bartolomeu spunea, la un moment dat, că mănăstirea nu e nici orfelinat și nici azil.

Așa este. Mănăstirea este o școală de performanță, până la urmă. Am putea spune chiar o universitate – unii părinți folosesc acest termen. Este o școală, un stadion, dacă vrei. Această sintagmă o folosea Sfântul Apostol Pavel⁴, pentru că viața duhovnicească înseamnă luptă duhovnicească. Acolo, descoperim exercițiile spirituale, pe care le folosesc călugării și la care sunt supuși de ceilalți, mai învățați. În mănăstire, din omul care optează pentru viața monahală ies toate relele, pentru că, în mănăstire, se trăiește o situație limită. Ești în linia întâi, cum am fi pe front. Iar în situații limită, omul scoate din el tot ce are, și bune, și rele. Și, atunci, acestea sunt gestionate de cei care sunt înțelepți, care sunt învățați, care au experiență de viață duhovnicească și care știu să te clădească efectiv, să te ajute să scapi de cele rele și să-ți promovezi calitățile și, bineînțeles, să excelezi în virtute.

Cam de cât timp este nevoie până când un frate sau o soră să treacă de la statutul de novice la cel de călugăr?

În general, cam de trei ani, dar poate fi mai mult sau poate fi mai puțin.

⁴ 1 Corinteni 9, 24.

Care sunt probele pe care trebuie să le treacă un novice, până să ajungă călugăr?

Ele sunt de la caz la caz. În primul rând, începătorul trece prin toate ascultările care se dau și care sunt proprii fiecărei mănăstiri, pentru că nu toate mănăstirile sunt la fel. Mănăstirile au diferite activități. Slujbele sunt la fel, în mare măsură, și rânduiala slujbelor; rânduiala liturgică este aceeași. Sunt cam opt ore de rugăciune, la biserică, dar sunt și opt ore de muncă.

Ce înseamnă, într-o mănăstire, „muncă”?

Înseamnă diferite activități pe care le are mănăstirea, activități fizice, dar și intelectuale. În unele mănăstiri, se face foarte multă agricultură, se face zootehnie. În multe mănăstiri se pictează, sunt ateliere de pictură; sunt, la mănăstirile de maici, ateliere de confecționat veșminte, ateliere de broderie. Sunt foarte multe activități care se fac într-o mănăstire, pe lângă faptul că mănăstirea se autogospodărește. Vorbim de o cantină, de o trapeză. Și, apoi, slujbele bisericii presupun o pregătire, trebuie trase clopotele, bătută toaca. Toate acestea presupun factor uman. Ei bine, mai ales începătorii, dar nu numai începătorii, ci toți cei care fac parte din obștea mănăstirii sunt implicați în aceste ascultări, care, de obicei, se fac prin rotație. Chiar dacă ai școală, chiar dacă nu ai aptitudini pentru o anumită muncă, tot treci prin ea. Eu am crescut la oraș și nu prea am avut contact cu animalele, dar prima ascultare, când am intrat în mănăstire, a fost la grajd.

A trebuit să mulgeți vacile! Sau oile?

Da, dar pe lângă asta, să fac tot ce se face la un grajd: să-l curăț, să îngrijesc și să hrănesc animalele. Am avut două vacuțe, câteva oi, porci. Cel puțin trei luni de zile am fost la ascultare la grajd. Chiar dacă eram seminarist și făceam studii teologice!

Mi-aduc aminte de o măicuță, care îmi spunea că primise ascultare la stupi, să se ocupe de ei, iar ea avea o frică teribilă de albine.

Așa se trece prin ascultări. Și, în aceste ascultări, se observă caracterul omului. Trecând prin aceste ascultări, chiar dacă ai studii, chiar dacă nu ai calități pentru ascultarea respectivă, atunci se vede dacă tu... *calci* a călugăr. Adică, se vede dacă lucrezi la răbdare, dacă reușești să te supui, dacă reușești să te smerești, toate acestea fiind calități absolut necesare unui monah.

Se depun jurăminte, la călugărie?

La intrarea în mănăstire, nu, dar, după ce trece perioada de încercare, atunci se depun jurămintele. Se face o slujbă specială.

Ce înseamnă aceste jurăminte?

În primul rând, candidatul se dăruiește total lui Dumnezeu și Bisericii. Cel care dorește să se călugărească cere lucrul acesta expres și trebuie să o facă și în scris. Tunderea în monahism o

aprobă doar episcopul locului, pentru că, în Biserica Ortodoxă Română, starețul de drept al unei mănăstiri este episcopul locului, iar starețul *de facto* este delegatul sau împuternicitul episcopului. În cadrul slujbei de tundere în monahism, candidatul depune cele trei voturi: al ascultării necondiționate, al sărăciei de bunăvoie și al castității, al fecioriei.

Cât de gravă este încălcarea acestor jurăminte?

Te scoate din monahism! Oricare dintre ele ai încălca-o, ești vinovat. Zice Sfânta Scriptură despre cele zece porunci dumnezeiești că, dacă călcăm una dintre ele, ne facem călcători de toate poruncile, pentru că unul este legiuitorul⁵. Te faci vinovat față de Dumnezeu și dezechilibrezi și armonia din obștea respectivă.

Cum se sancționează încălcarea jurămintelor depuse la tunderea în monahism?

Sunt foarte multe mijloace. Există un statut de organizare a vieții monahale, care presupune și o instanță de disciplină – o instanță de disciplină internă, un consiliu disciplinar al mănăstirii –, iar dacă lucrurile sunt foarte grave, sunt instanțe superioare bisericești. La nivelul Episcopiei, este un Consistoriu monahal eparhial, după care, dacă decizia nu convine, se poate face apel la o instanță superioară, care înseamnă un Consistoriu monahal mitropolitan. Deasupra acestuia, este Consistoriul monahal superior bisericesc, la nivelul Sfântului Sinod, unde se

⁵ Iacob 2, 10.

poate face recurs, în cazuri excepționale. Acestea sunt însă foarte rare.

De ce își schimbă călugării numele primit de la părinți, la Botez?

Prin asta se consideră că renunți absolut la tot, că începi o viață nouă.

Cine alege noul nume al călugărului sau călugăriței?

Poate să și-l aleagă el, candidatul, dar, de obicei, se pune un nume prin consultare: starețul se consultă cu candidatul și se consultă și cu nașul de călugărie, pentru că fiecare candidat la călugărie are un naș, un părinte duhovnicesc. Acesta este cel care-l duce sub mantie. E ca la botez, ca la cununie.

Citiseam undeva – nu știu dacă este și adevărat – că la călugării tibetani schimbarea numelui are legătură și cu momentul, inevitabil, al morții. Un om care trece „dincolo” nu poate fi adus înapoi sau oprit din drum de cei care-l strigă pe un nume, altul decât cel primit la naștere, pe care sufletul nu-l recunoaște.

Numele, la noi, se alege și pentru profilul sfântului care l-a purtat. Ți se pare că profilul respectiv ți se potrivește mai bine.

Devine model de urmat?

Model de urmat, da. De obicei, numele călugărilor sunt alese cu acribie, ele sunt nume ale Părinților Bisericii, ale pustni-

cilor din vechime, ale oamenilor cu viață aleasă. Nu sunt luate la întâmplare aceste nume. De aceea se face și consultare, pentru că starețul, duhovnicul și nașul sunt cei care reușesc, până la urmă, să vadă cel mai bine profilul candidatului respectiv.

(II)

Părinte, ocolesc ispitele mănăstirea?

Nuuu! Nici nu este cum! Pentru că vorbeam de ascultări: ascultările presupun anumite încercări. Dacă veți citi despre viața monahală din literatura pe care o avem acum la dispoziție din belșug, veți afla, de acolo, că multe dintre ascultările care li se dau începătorilor, acestora li se par absurde. Dar, cum vă spunem la începutul dialogului nostru, prin aceste ascultări se încearcă să se vadă, să se descopere caracterul celui care vrea să fie călugăr. Iar acesta ajunge și el să se cunoască pe sine. De multe ori, nici nu bănuia ce zace în el!

Am întâlnit, la un moment dat, într-o mănăstire, o tânără care cânta ca o privighetoare. Tocmai pentru asta, i s-a interzis, pentru o vreme, să mai cânte.

Ca să învețe să nu se mândrească! Sigur! Eu cunosc foarte bine viața monahală în ansamblul ei, dar o cunosc și prin faptul că am trăit în mănăstire aproape douăzeci de ani. În mănăstirile de călugări, există și „ispita preoției”. Vedeți, călugării ajung și preoți. Ca să ajungi preot, trebuie să faci și puțină școală. Și, atunci, sigur că ispitele sunt mari, pentru că te afirmi, ieși în evidență, stai de

vorbă cu oamenii, oamenii te apreciază și ți se poate urca la cap că tu ești mai bun și decât starețul, tu gândești mai bine organizarea din mănăstire, tu ai putea face mult mai bine lucrurile, tu ai putea fi mult mai implicat. În felul acesta, se dezechilibrează viața monahală, comunitatea, pentru că, în mănăstire, se trăiește în comunitate și, dacă există un disident, atunci se dezechilibrează toată lumea, toată obștea se tulbură. De aceea, se pune foarte mare accent pe ascultarea necondiționată și pe sărăcia de bunăvoie, sărăcie nu neapărat materială. Este și materială, pentru că nu-ți aparține nimic, totul aparține obștii, respectiv mănăstirii. Dar trebuie să fii și sărac cu duhul, cum spun Fericiirile⁶...

O maică stareță îmi spunea, cândva, că, dacă primește un măr, mărul acela îl împarte la câte persoane are obștea mănăstirii.

Relatările din viața monahală spun despre un strugure, care a fost primit de un călugăr, și călugărul s-a gândit că i-ar prin-de mai bine vecinului, și vecinul, tot așa...

... Până când strugurele a ajuns din nou la el, la primul care îl primise.

În viața monahală se împarte totul.

Dispare, în mănăstire, tentația lucrurilor lumești?

Situația mănăstirilor din Ardeal, cel puțin, dar și a celorlalte mănăstiri românești, este un pic diferită de cea a mănăstirilor

⁶ Matei 5, 3.

din Grecia. Noi nu suntem precum călugării de pe Sfântul Munte sau ca monahii din Grecia. În Grecia, mănăstirile au program pentru public, pentru credincioșii care le vizitează, pentru pelerini, dar sunt zile întregi când mănăstirea e închisă, nu are acces, din afară, nimeni! La mănăstirile noastre românești, nu este așa, mai ales la cele din Ardeal. Mănăstirile noastre sunt misionare. În Ardeal, mănăstirile au fost reconstruite cu ajutorul enoriașilor, prin urmare, porțile sunt larg deschise pentru credincioși. Legătura, contactul călugărului cu oamenii, cu pelerinii, cu credincioșii, poate atrage după sine și ispite de diverse forme.

S-a vorbit, s-a mediatizat, în ultima vreme, cazul unui călugăr de la o mănăstire din Arhiepiscopie, care ar fi avut o legătură trupească cu o enoriașă, în urma căreia aceasta ar urma să aibă un copil. Cât de gravă este, pentru un monah, o asemenea faptă?

Este foarte gravă!

Într-un astfel de caz, nu este, oare, și vina duhovnicului, pentru că nu a știut să-l țină suficient de aproape, încât să-și mărturisească ispita, înainte de a săvârși greșeala?

Sigur că vina este comună. Însă cel care este în culpă trebuie să răspundă pentru fapta pe care a săvârșit-o. Duhovnicul, cu siguranță, a încercat să gestioneze situația. Vedem însă că, de data asta, n-a reușit, dar în cele mai multe cazuri a reușit, mă gândesc eu, pentru că acolo este obște monahală, sunt mulți părinți care trăiesc în mănăstirea respectivă și care au rezistat tentațiilor.

Trebuie să știți că, în mare măsură, în mănăstirile noastre sunt foarte mulți tineri. Majoritatea sunt tineri. Media de vârstă este undeva la 30 de ani, între 30 și 40 de ani. Lumea în care trăim noi este o lume care nu te cruță din punctul acesta de vedere, al ispitelor. Prin faptul că oamenii vin la mănăstire și vin în număr din ce în ce mai mare, se creează o legătură cu lumea, așadar, ești expus tentației, ispitei. Sigur, la nivel de gând. Dacă accepți la nivel de gând, atunci lucrează ispita sau păcatul respectiv în firea ta și, încet-încet, cedezi. Cazurile sunt însă foarte, foarte rare, pentru că, de obicei, se premeditează, și duhovnicul are grijă. Împreună cu duhovnicul, călugărul reușește să depășească momentul. Se întâmplă, totuși, să se și derapeze, așa cum a fost în cazul acesta, pe care îl regretăm cu toții.

Are dreptul să se căsătorească un călugăr?

N-are dreptul să se căsătorească.

Pentru o persoană care a depus jurămintele, nu există nicio cale prin care să renunțe la călugărie?

Nu. În cazul amintit, călugărul și-a cerut efectiv ieșirea din monahism.

După ce s-a întâmplat...

După ce s-a întâmplat. Însă acest lucru este o cauză pentru consistoriu și consistoriul dă o decizie, pe care o confirmă episcopul locului. Însă el, cel în cauză, nu se poate căsători din punct

de vedere bisericesc. Se poate căsători doar din punct de vedere civil. Oricum, este obligat, și din punct de vedere bisericesc, să-și crească copilul, măcar până la vârsta majoratului. Și este dator să se întoarcă înapoi în mănăstire. Jurămintele pe care le-a depus rămân valabile, ele nu pot fi șterse, nu pot fi anulate.

Să înțeleg că, deși nu mai are dreptul să poarte veșmânt călugăresc, datorită jurămintelor pe care le-a depus, rămâne, totuși, călugăr?

Da.

Și tot datorită acelor jurăminte, nu are dreptul să se căsătorească în biserică?

Nu are voie să se căsătorească în biserică. Nu. Canoanele interzic⁷. Uitați-vă la cununia religioasă pentru mireni: prima cununie este valabilă, iar a doua cununie, a treia cununie este o dispensă, o favoare din partea Bisericii, cumva, pentru ca oamenii să nu trăiască în păcat. Într-un caz ca acesta al nostru prima cununie a fost călugăria.

Și, atunci, cum decurge, de acum înainte, viața unui călugăr care a greșit în felul acesta?

Anormal. Într-un astfel de caz, nu mai poate fi viață normală, pentru că ai călcat jurămintele față de Dumnezeu. Și nu te

⁷ Canonul 44, Sinodul Trulan. De asemenea, canonul 6 al Sfântului Vasile cel Mare. În Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*. Ediția a III-a îmbunătățită. Sibiu, 2005, p. 146, respectiv, p. 383.

joci, n-ai cum să te joci cu lucrurile acestea. Datorită faptului că ai călcat jurămintele față de Dumnezeu, ești pasibil de orice pedeapsă, și nu din partea oamenilor. Nu în sensul că Dumnezeu pedepsește, dar sunt consecințe, de diferite forme și destul de grave. Marea majoritate a celor care trec prin astfel de experiențe – care, repet, sunt foarte rare, dar există! – ajung la concluzia că au făcut o greșeală enormă și își doresc cu tot dinadinsul să o repare. Noi însă nu-i putem reprimi în obștile monahale decât după ce și-au așezat copiii, adică atunci când aceștia au ajuns la maturitate.

Nu este o greșeală a Bisericii că, până nu demult, a cam... ținut ascunse astfel de cazuri? Tocmai pentru a fi cunoscute consecințele de cei care ipotesec călugării...?

Cazurile care ajung în instanțele de judecată ale Bisericii sunt publice, vrând-nevrând. Sigur că mai mult în interiorul Bisericii, dar ele circulă. În mod normal, după ce un caz ca acesta sau un caz similar s-a întâmplat, se dă o circulară pe cuprinsul întregii Patriarhii, prin care se informează fiecare eparhie că respectivul a ieșit din viața monahală sau că este judecat în instanță bisericească sau că a făcut o anumită faptă. Se dă, deci, o circulară în interiorul Bisericii, care poate să ajungă și la presă, așadar nu sunt lucruri ascunse. Însă, cred eu, păcatele în sine nu trebuie etalate și asta nu numai în mănăstire sau în Biserică, ci oriunde.

Spuneți că un călugăr nu poate renunța la monahism.

Păi nu poate să anuleze voturile!

Dar un novice?

Novicele poate să renunțe în orice clipă. Părintele Mitropolit Antonie Plămădeală⁸ are o carte foarte frumoasă despre viața monahală, în care spune că inclusiv în timpul slujbei de tundere în monahism – căci atunci se pun anumite întrebări – au fost unii care au zis că nu se mai călugăresc.

Sunt frecvente astfel de cazuri?

Cazurile de novici, da. Se întâmplă foarte repede însă. Adică, după câteva săptămâni deja, se cern, efectiv. Cei care se integrează, rămân.

Cu ce se apără călugărul de ispită? Care îi este „armura”?

Începem cu rugăciunea, începem cu postul, lucruri care sunt la îndemâna credinciosului. Nevoințe, în sine.

Câte ore pe zi se roagă un călugăr?

Trebuie să se roage neîncetat. Orice creștin adevărat trebuie să se roage neîncetat⁹. Și munca poate să fie o rugăciune. Și când muncești poți să te rogi, pentru că mintea poate să se roage. Și inima se poate ruga, nu? Avem experiența

⁸ Mitropolitul Antonie Plămădeală, *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*. Prefață de Dumitru Stăniloae. Editura Sophia, București, 2010.

⁹ 1 Tesaloniceni 5, 18.

Părinților isihăști. Pe lângă aceasta, călugărul trebuie să rămână în ascultare față de mai-marele lui și de frații lui întru Hristos. Într-o mănăstire, programul te ține în echilibru. Dacă participi la toate ascultările care ți-au fost date, care, în general, sunt comune, dacă participi la slujbele bisericii, care și ele sunt comune – trăiești, vrând-nevrând, într-un mediu comun, fiindcă și chiliile sunt una lângă alta sau sunt chilii în care trăiesc doi sau mai mulți călugări –, atunci n-ai cum să derapezi, trăiești în echilibru. Iar dacă sunt derapaje mai mici sau tentații sau ispite de orice natură, imediat te redrezezi, pentru că sunt ceilalți în jurul tău, care nu te lasă. Sigur, este și conștiința ta personală, legătura ta directă cu Dumnezeu.

Revenind la dumneavoastră: sunteți Exarhul mănăstirilor din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului. Ce presupune această demnitate bisericească?

Această, mai degrabă, ascultare bisericească... Exarhul unei eparhii conduce destinele mănăstirilor, în cazul nostru, din cele două județe, Cluj și Bistrița-Năsăud...

Ce înseamnă acest lucru?

Înseamnă că, pe probleme de mănăstiri, exarhul este consilierul mitropolitului. Îl consiliază pe mitropolit, pe episcopul locului, îl însoțește la toate inspecțiile, fiind, în același timp, și inspector. Exarhul mănăstirilor este cel care inspectează toate problemele mănăstirilor din cadrul eparhiei.

Exarhul mănăstirilor este cel care raportează mitropolitului sau Consiliului eparhial problemele din mănăstiri sau cel care, în anumite situații, intervine efectiv, tot cu mandatul mitropolitului, în problemele din mănăstiri. Dacă sunt probleme disciplinare, exarhul mănăstirilor este cel care construiește rechizitoriul pentru judecata care urmează să se facă pentru un caz cum este cel despre care am discutat. Ascultarea aceasta presupune foarte mult teren, pentru că avem, în Eparhie, treizeci și două de mănăstiri și aproximativ trei sute de călugări.

Câți dintre acești călugări au studii superioare?

Cam o treime, deci în jur de o sută de călugări au studii superioare, în diverse domenii – cu precădere Teologia, bărbații, monahii, pentru că ei sunt și preoți, prin urmare, sunt necesare studiile teologice. Dar și femeile, călugărițele, au studii superioare: medicină, arhitectură, filologie. Unii au și două facultăți...

Presupun că și întrebările pe care le pune, astăzi, un credincios, un pelerin care vine la mănăstire, sunt mult mai complexe decât acum zece ani.

Așa este. Într-o mănăstire însă, este un călugăr care are această ascultare, să stea de vorbă cu oamenii. Nu orice călugăr trebuie să stea de vorbă cu credincioșii. Nu are voie! Are voie doar să-i direcționeze spre persoana care este rânduită pentru această ascultare.

E mai greu să fii călugăr în lume decât departe de lume?

Zic Părinții că un călugăr în lume e ca peștele pe uscat. Dar este nevoie și în lume de ei, simpla lor prezență este grăitoare...

Care e partea cea mai frumoasă a vieții monahale, bucuria cea mai mare?

Faptul că trăiești în preajma lui Dumnezeu cred că este cel mai minunat lucru.

I-ați simțit... mâna, atingerea?

Dacă am ajuns la vârsta asta, să zicem, la o oarecare vârstă duhovnicească, în sensul că am în urmă peste douăzeci și cinci de ani de mănăstire, de viață monahală, mă gândesc că, fără mâna Lui ocrotitoare, n-aș fi reușit, mai ales în lumea și în vremurile în care trăim. Și, când te simți casnic al lui Dumnezeu, nu mai ai nicio grijă și ești în siguranță, iar dragostea și fericirea sunt experimentate la cote foarte înalte.

DOMNUL ESTE ÎNTĂRIREA MEA ȘI SCĂPAREA MEA...¹

Unde alergăm atunci când viața ne încearcă, atunci când greutatea vin peste noi, atunci când vedem că, omenește vorbind, nu mai avem șanse? Răspunsul, pentru cei mai mulți, este evident: „Domnul este întărirea mea și scăparea mea”². La această întâlnire, dragilor, avem bucuria de a-l avea ca invitat și partener de dialog pe Preacuviosul Părinte Arhimandrit Dumitru Cobzaru, Exarh al mănăstirilor din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului.

Bine ați venit, Preacuvioase Părinte!

Bine v-am găsit! Mă bucur să fiu în emisiunea dumneavoastră, sperăm să fie de folos!

Sărutăm dreapta! Așa să dea Dumnezeu! Și mulțumim că sunteți lângă noi.

O temă frumoasă, provocatoare și, socotesc, izbăvitoare, pentru multe suflete triste, și mângâietoare, pentru cele care L-au găsit pe Dumnezeu, pentru că se confirmă ceea ce omul căutător de Dumnezeu

¹ „Cuvânt pentru suflet”, emisiune realizată de Pr. Ovidiu Dincă, invitat Arhim. Dumitru Cobzaru, Exarh al mănăstirilor din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, ediția din 30 octombrie 2018, TRINITAS TV. Versiunea scrisă a fost revizuită pentru publicare.

² Psalmul 117, 1.

a găsit, adică pe Însuși Dumnezeu. Cu îngăduința Sfinției Voastre, o să citim un mic pasaj din Patericul egiptean, care va face obiectul discuției noastre.

Vă rog!

„Zis-a Avva Ioan: Asemenea sunt unui om, care șade sub un copac mare și vede fiare multe spre dânsul; și când nu va putea să stea împotriva lor, aleargă sus în copac și scapă. Așa și eu, șed în chilia mea și văd cugetele cele viclene deasupra mea; și când nu voi putea asupra lor, fug la Dumnezeu prin rugăciune și scap de vrajmașul.” (Patericul, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2003, p. 104)

Preacuvioase Părinte Exarh, vedem că Avva Ioan Colov – despre el este vorba – a văzut copacul; această alegorie, această abordare, să spunem „stilistică”, ne trimite la gândul că, de fapt, el L-a văzut pe Dumnezeu atunci când a dat de necaz. Însă sunt mulți oameni care socotesc că nu L-au văzut, că L-au căutat și nu L-au găsit, că au strigat la El și nu i-a auzit. Ce este de făcut?

Noi știm prea bine că omul dintotdeauna a crezut în Dumnezeu. Fie că a crezut drept în Dumnezeu, fie că L-a căutat în diferite moduri și chipuri ca să și-L însușească și n-a reușit pe deplin, însă ideea de Dumnezeu este un dat înlăuntrul omului. Așadar, omul, atâta timp cât Îl caută pe Dumnezeu, Îl și găsește. Și pe cel care nu-L caută pe Dumnezeu, Dumnezeu nu-l părăsește. Așadar, dintotdeauna, omul are conceptul de Dumnezeu, atâta doar că nu reușește să și-L definească. Și noi,

care Îl trăim concret în Biserică, de multe ori, suntem nu neapărat în îndoială, dar suntem frământați. Oricum, omul este într-o continuă devenire, astfel încât Îl află pe Dumnezeu din slavă în slavă și din putere în putere.

Vedem, în lumea deznădăjduită în care trăim noi astăzi, că oamenii totuși Îl caută pe Dumnezeu, mai ales atunci când au încercări, ispite, necazuri. Chiar dacă în ultimă instanță, totuși Îl caută pe Dumnezeu. Cei care nu-L caută, aceia se amăgesc, temporar. Avem nădejdea însă să-L găsească, chiar dacă în al unsprezecelea ceas; să-și revină în sine, să Îl caute pe Dumnezeu și să-L găsească. Fiindcă fără Dumnezeu viața nu are sens. Acest nonsens îl trăiesc mulți oameni în lumea noastră deznădăjduită, cum spuneam. Așadar, chiar dacă sunt într-o continuă căutare, în cele din urmă ajung la concluzia că, dincolo de materie, dincolo de lumea văzută, dincolo de sine însuși, există o forță care le coordonează pe toate, o forță care le proniază, o forță care ne este nouă proprie, precum Ortodoxia noastră sau Biserica noastră.

Bunul Dumnezeu e Tată. Așa Îl numim și așa ni S-a prezentat El: „Tatăl nostru care este în Ceruri”, așa L-a prezentat Fiul Cel Unul-Născut. Acum, desigur, sunt diverse stadii ale căutării noastre. Ni Se arată totdeauna ca Tatăl, dar fiul nu vede totdeauna pe Tatăl ca fiind Tatăl, de multe ori Îl vede ca pe un despot, ca pe un stăpân, uneori ca pe un tiran, pentru că fiecare Îl vede pe Dumnezeu așa cum este el, prin lentila propriei existențe. Ce-i de făcut atunci când omul Îl vede sau Îl caută pe Dumnezeu pentru a găsi „vinovatul de serviciu”? Pentru că sunt întâmplări mai delicate în viața noastră și, atunci, omul spune: „Unde a fost Dumnezeu atunci când am pățit un necaz?!” Ce se petrece în această situație?

Consider că, și în asemenea momente, Dumnezeu este plăcut surprins. Cred că sunt momente în care lui Dumnezeu Îi place hărțuiala. De pildă, vedem în Sfintele Scripturi, atunci când Domnul Iisus Hristos călătorea din cetate în cetate dimpreună cu apostolii, de multe ori Îl îmbulzeau mulțimile³. Domnul Iisus Hristos S-a lăsat provocat, a provocat la rându-I; cu siguranță că Dumnezeului nostru Îi place dialogul, chiar dacă acest dialog câteodată este mai dur, și Dumnezeu oferă și răspunsuri. Sigur că nu trebuie să fim obraznici, nu trebuie să-L întărâtăm pe Dumnezeu și nu trebuie să-L jignim. Dar să-L întrebăm pe Dumnezeu nu cred că este o greșeală. Să Îi cerem lui Dumnezeu să simtă ceea ce simțim noi, să vadă ceea ce vedem noi, să creadă ceea ce credem noi. Însăși Întruparea Domnului nostru Iisus Hristos este certitudinea că Dumnezeu ne înțelege, că Dumnezeu a intrat în pielea noastră. Și, dacă este așa, atunci cred că Dumnezeu acceptă dialogul, fie el mai dur. Și chiar îndemn, în momentele de restriște, să ne defulăm, cumva, într-o rugăciune în care să strigăm la Dumnezeu, fără să-L supărăm, fără să-L jignim, fără să-L smerim, dar să Îi cerem socoteală. Și El ne va răspunde.

Lezăm cumva Majestatea Divină atunci când, poate, cuprinși de greutateți, strigăm mai tare: „Doamne, dar de ce se petrece?!”

Nu cred. Sigur, nu trebuie să ajungem să spunem acest lucru fără să așteptăm un răspuns. De obicei, cei care sunt foarte agresivi nu așteaptă răspuns, au răspunsul. Așadar, nu cred că

³ Luca 5, 1; 8, 42, 45; 19, 1.

este greșit să spunem: „De ce?”, dar trebuie să fim atenți la felul în care o facem și la starea în care ne aflăm noi. Am întâlnit, de pildă, oameni care ajung la deznădejde, la starea lui „Nu mai pot!”, însă se întâmplă să apară evenimente care le confirmă că pot chiar mai mult. Atunci își dau seama că Dumnezeu a fost Cel Care i-a făcut să depășească momentele respective. Prin urmare, cred că Dumnezeu așteaptă să mai spunem câteodată: „De ce?” Poate însă că nu așteaptă să spunem: „Nu mai pot!”

Nu acceptă sentințe, până la urmă, nu dorește „punctul”, spuneți, ci dorește continuitatea dialogului, chiar dacă la început e puțin mai aprins.

Da. Și cred că trebuie să continuăm dialogul. În cele din urmă, dacă primim răspuns, dialogul nostru capătă alte conotații, altă consistență. Orice fiară, dacă se insistă, se îmblânzește, iar omul, care, de multe ori, ajunge la acest nivel sau la această stare de lucruri, a fiarelor, a animalelor, totuși poate fi îmblânzit și readus la starea lui inițială; ceea ce se dorește de la Adam, nu? Să fie readus la starea lui inițială. Întreg Adamul trebuie recuperat, restaurat și reasezat în Raiul lui Dumnezeu.

Putem recunoaște, Părinte Exarh, cugetele viclene în lumea în care trăim? Fiindcă pentru aceasta trebuie o finețe a cugetului, trebuie o disponibilitate sufletească, să îmi dau seama care este lucrul viclean; dacă nu, socotesc că e firesc. Dacă sunt împăcătoșit, o iau ca atare și zic că sunt chestiuni cotidiene. Dar, pentru a recunoaște un cuget viclean, trebuie să am o anumită stare. O mai am astăzi?

Cred că, în mare măsură, o avem; sunt repere și, atunci, ne putem verifica. Și ar trebui să ne verificăm prin celălalt. Astăzi, avem multe mijloace la îndemână. Avem cărți duhovnicești în care ne putem regăsi și prin care ne putem verifica, avem părinți duhovnici cu multă experiență, pe care, de asemenea, trebuie să îi cercetăm ca să ne verificăm gândurile. Chiar dacă nu ar avea duhovnicul experiență, dacă ai credință și te duci la el cu inima deschisă și îi spui ce ai pe suflet, cu siguranță vei dobândi un răspuns și, astfel, îți poți verifica gândul.

Întâi de toate însă există rugăciunea, mijlocul cel mai la îndemână, rugăciunea în care Îi cerem lui Dumnezeu să ne lumineze cum să procedăm atunci când suntem năpădiți de gânduri, mai ales de cele ce vin de la cel viclean. Avem conștiința sădită de Dumnezeu, care ne spune, ca un soi de beculeț care se aprinde, că suntem pe un teren dificil și periculos, pe marginea prăpastiei.

Părinte Arhimandrit, vedem că Dumnezeu Se folosește de fiare pentru a descoperi copacul și pentru mulți ar părea o pedagogie destul de abruptă, dură. De ce dă Dumnezeu drumul fiarelor, de ce dă Dumnezeu drumul greutăților? Nu putem altcumva, la un nivel mai poetic, mai liric, să descoperim pomul? Nu se poate altcumva?

Cred că se poate și poetic, liric. Însă se vede că ființa omenescă este înclinată spre rău. De la Adam încoace, omenirea a adăugat și ne-am slăbănogit și, atunci, suntem tentați să facem multe lucruri care nu sunt pe placul lui Dumnezeu. Cele pe care le facem sunt fiarele, care cu adevărat sunt grozave, pentru că le-am dat putere asupra noastră. Dacă nu le dăm

putere asupra noastră, ele nu ne pot atinge, ba chiar pot deveni mieușeii printre care noi putem să străbatem fără frică și putem să vedem și copacul, și frumusețile lui Dumnezeu. Să vedem fiarele ca mijloace prin care să ajungem să ne clădim așa cum ne dorește Dumnezeu. Este o metaforă, bineînțeles, însă noi trebuie, în permanență, să privim spre țintă, spre Dumnezeu, spre copac, să nu pierdem acest lucru din vedere. Să ne aducem aminte de episodul Sfântului Apostol Petru, care s-a scufundat în mare⁴, atunci când și-a pierdut reperul, pe Domnul Iisus Hristos, Care îl aștepta să-l îmbrățișeze. Atunci când ne pierdem reperul, sigur, riscăm să ajungem să fim mâncați de fiarele sălbatice, care sunt păcatele noastre, patimile și tot ce e împotriva binelui nostru și ne îndepărtează de Dumnezeu, diavolul însuși.

S-a schimbat cu ceva substanța acestor fiare? Mă gândesc că Patericul cuprinde în sine evenimente petrecute în secolele IV, V, VI. Acum suntem în secolul XXI...

Nu s-a schimbat. Vedem că oamenii, chiar dacă sunt supuși tehnologiei și, tehnic, reușesc performanță, ajung să le denu-mească ca atare. De pildă, dacă am lua așa, la întâmplare, termenul de *idol* – care este un cuvânt foarte vechi, întâlnit în Scripturi, existând chiar o poruncă ce ne interzice să avem idoli⁵ – se folosește astăzi din ce în ce mai mult referitor la personajele sau personalitățile din lumea contemporană, pe care încercăm să le imităm sau să ni le însușim în viața noastră.

⁴ Matei 14, 28-31.

⁵ Ieșirea 20, 4.

Se pot confunda cele două realități: o mare vedetă, un nume mare, cu idolul care a fost interzis în Vechiul Testament?

Bineînțeles că da! Se vede că omul și-l însușește. Mă gândesc, de pildă, la fotbaliști; văd atâția tineri care au același comportament, se îmbracă la fel sau cel puțin poartă un tricou cu un anumit nume sau cu un anumit număr ori au aceeași freză. Se „cosmetizează” în așa fel încât să arate ca idolul lor, ceea ce este o foarte mare greșeală sau o foarte mare ispită, pentru că îți pierzi identitatea, numai ești tu însuși, riști și ajungi să derapezi. Or, dacă Îl avem reper pe Dumnezeu, lucrurile stau altfel, pentru că Dumnezeu este maximă libertate.

Aș lua această frumoasă analogie pe care ne-ați prezentat-o, Părinte Exarh: omul are chipul lui pe care spuneți că și-l poate mutila, și-l poate pierde, și a mers către asemănarea cu idolul. Noi avem chip de Dumnezeu și avem vocația de a fi asemănători cu Dumnezeu. Cum trebuie să ne schimbăm comportamentul așa încât să purtăm „tricoul”, haina de nuntă a lui Hristos, haina de botez a lui Hristos? Cum să ne schimbăm sufletul, nu coafura, pentru a fi plăcuți lui Dumnezeu?

Spuneam, de curând, la hramul Mânăstirii Râșca Transilvană, că Dumnezeu ne-a creat pe noi chip și asemănare Lui⁶, Și-a dorit să Se oglindească în noi. Dar și noi să ne oglinдим în El! Și exemplul cel mai la îndemână mi-a fost, sigur, Sfânta Cuvioasă Parascheva, care a reușit să se oglindească în Dumnezeu și

⁶ Facerea I, 26.

Dumnezeu S-a oglindit în ea. Așadar, v-aș da răspunsul acesta: îi avem pe sfinți, avem viețile sfinților la îndemână, scrise; avem viețile sfinților pictate pe pereți; avem oameni sfinți care trăiesc în lumea noastră, oameni care se străduiesc cu râvnă să se ase-mene lui Dumnezeu. Și este și în firea noastră, este în firea omului și să-L caute pe Dumnezeu, precum spuneam la început, și să devină asemenea Lui.

Noi zicem că omul a fost creat doar după chipul lui Dumnezeu, asemănarea i-a fost lăsată ca scop, dar eu cred din tot sufletul acest lucru: noi am fost creați chip și asemănare a lui Dumnezeu⁷. Însă asemănarea înseamnă o continuă devenire. Există asemănarea, aceasta fiind însă o continuă devenire, precum ne spune Sfântul Maxim Mărturisitorul⁸, și anume că Dumnezeu este într-o continuă mișcare. Iar dacă Dumnezeu este într-o continuă mișcare, trebuie să înțelegem că și noi, la rândul-ne, suntem într-o continuă devenire, într-o continuă mișcare.

Dacă omul nu ar avea, Părinte Arhimandrit, aceste ispite, s-ar mai sui în copac? Dacă ar fi totul perfect social, omenește, din punctul de vedere al sănătății?

Unii reușesc, dar, din păcate, nu toți reușesc. Noi ne dorim să fie cât mai mulți cei care reușesc, dacă se poate toți, însă unii nu reușesc. Acum, îmi vine în minte un cuvânt al Mitropolitului Bartolomeu, de vrednică pomenire, ctitorul acestei biserici, care,

⁷ *Ibidem.*

⁸ Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Scrieri. Partea a doua: Scrieri și epistole hristologice și duhovnicești*. Traducere din grecește, introducere și note de Pr. prof. Dumitru Stăniloae. Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1990.

știți prea bine, a fost încercat în multe rânduri și în felurite chipuri. De pildă, la Cluj, a fost declarat *persona non grata*, în 1946, după greva studentească, și a revenit în 1993, în calitate de Arhiepiscop al Clujului. Așadar, a fost exilat, iar Dumnezeu l-a adus în slavă înapoi. De asemenea, a fost trimis în America, după ce a stat în temnițele comuniste, după ce a pribegit prin munți și altele asemenea, pe lângă calomniile care n-au încetat până la moarte. La toate acestea, răspunsul său a fost: „Povara vieții, acceptată cu umilință sau purtată cu blestem, îți proiectează în veșnicie un grumaz de zimbru sau o cocoașă de cămilă”⁹. Mulți nu reușesc să ducă povara și se prăbușesc, și, dacă se prăbușesc, nu mai văd copacul. Dar, dacă reușești ca toate încercările să te întărească, astfel încât să ai un grumaz de zimbru, vei privi țin-tă la copac, fără să te intimideze nimeni.

Am propus, mai întâi, prima extremă, aceea a celui neispitit, a celui căldicel, care stă undeva între fiare și copac, într-o zonă neutră, așa, ca între state, într-o zonă duty free. Apoi, aș merge în partea cealaltă, a celui care, poate, a încercat să fugă de fiare, n-a reușit, a fost mai lenevos în goana lui în a-și scăpa viața, a fost mușcat și otrăvit de ele și acum e dependent de acele fiare. Există dorința de a se sui în copac? Se mulțumește cu josul? Caută înaltul?

Este greu de răspuns; v-aș răspunde tot cu un cuvânt al unui părinte duhovnicesc, al Preasfințitului Părinte Vasile Someșanul, Episcopul-vicar de la Cluj, care spune așa: „Tot omul este un suflet”. Și dacă *tot omul este un suflet*, tot omul are o șansă, iar

⁹ Citat de Irina Petraș, „Valeriu Anania, scriitorul – schiță de portret”, *Tabor*, anul V, nr. 1, aprilie, 2011, pp. 84–87.

Dumnezeu i-o oferă. Aș mai adăuga și cuvântul din titlul cărții Sfântului Siluan Athonitul: *Între iadul deznădejdiei și iadul smereniei*¹⁰, adică noi trebuie să fim conștienți că omul, chiar dacă este în adâncul iadului, tot poate ajunge cu mintea la Dumnezeu, sau cu inima. Avem Sfintele Scripturi, unde aflăm, de pildă, despre femeia păcătoasă, care trăia în păcate și ispite grele, ispitindu-i și pe alții; se pare însă că dragostea ei a copleșit păcatul¹¹. Așadar, cred eu că nu există om fără șansă, oricât ar fi de păcătos, oricât ar fi de încolțit din toate părțile, oricâte patimi ar avea, poate mai multe șanse are, cred. Tâlharul de pe cruce ne demonstrează acest lucru¹². În ultima clipă a reușit „să fure” inclusiv Raiul.

Mă duc în partea stângă a crucii și mai găsesc un tâlhar, care, din păcate, s-a întors cu spatele. Asta este menirea mea, să fiu puțin contra, pentru a scoate toate lucrurile frumoase, și vă întreb: omul poate sta singur împotriva cugetelor? Adică să zică: Doamne, n-am nevoie nici de Tine, nici de pom, mă bat eu cu ele...

Nu poate sta, nu are cum... Vedeți, am discutat și despre acest amănunt, anume că noi suntem creați chip și asemănare a lui Dumnezeu¹³, Care este în treime închinat: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. Așadar, noi fiind chip și asemănare a lui Dumnezeu, Care este o comuniune de Persoane și de dragoste, omul nu poate fără această comuniune, are nevoie de ea, mai ales atunci. Dacă o

¹⁰ Cuviosul Siluan Athonitul, *Între iadul deznădejdiei și iadul smereniei*. Traducere de diac. Ioan I Ică jr. Ediția a IV-a revizuită. Editura Deisis, Sibiu, 2001.

¹¹ Luca 7, 37-48.

¹² Luca 23, 40-43.

¹³ Facerea 1, 26.

refuză, cum ziceam, riscă foarte mult și poate să se prăbușească. Iar refuzul, de fapt, ne spune marele Dostoievski¹⁴, înseamnă iadul. Prin urmare, nu are nicio șansă, pentru că Dumnezeu nu îl poate ajuta. Dumnezeu este neputincios în privința celui care Îl refuză. Pentru că nu îl agresează, pentru că nu îi refuză libertatea.

Preacuvioase Părinte Exarh, mai avem două minute din această ediție și vă întrebăm: știm prea bine, rugăciunea unui om drept – căci sfânt, Dumnezeu rânduieste când și cum și dacă este cineva sfânt, dar drepti, slavă Domnului că sunt! – este bună, este puternică, dar, dacă cineva a fost mușcat, înțepat de aceste fiare și se roagă (Avva Ioan spune că a fugit la Dumnezeu prin rugăciune și a scăpat de vrăjmaș), acel om care nu are experiența rugăciunii, care nu știe efectiv cum să se roage, cum îi este rugăciunea? E puternică? E primită? Îl ajută cu ceva?

Noi am învățat că rugăciunea trebuie spusă, însă rugăciunea trebuie trăită, trebuie să fie o stare. Credeți că sunt oameni care, dacă nu au grai, nu se roagă?! Sunt oameni care, dacă nu au auz, nu-L aud pe Dumnezeu?! Sau dacă nu au văz, nu pot să-L vadă pe Dumnezeu?! Eu cred că este rugăciune pentru oricine și mai ales pentru cel care este într-o stare deplorabilă. Este o rugăciune, de undeva dinlăuntru, care poate fi mai intensă decât a celui care are confort.

¹⁴ F. M. Dostoievski, *Frații Karamazov*. Vol. I și II. Traducere de Ovid Constantinescu și Izabella Dumbravă. Aparat critic de Ion Ianoși. Editura Univers, București, 1982.

Avem nădejde cu toții până la urmă...

Să ne ajute Dumnezeu!

Preacuvioase Părinte Exarh, mulțumim că ați fost lângă noi și ne-ați bucurat sufletul!

Sperăm să ajungă la sufletul fiecăruia mesajul nostru de dragoste și de nădejde!

Mulțumim încă o dată!

Dragi telespectatori, mulțumim pentru atenție. Ceea ce v-am spus nu este o noutate pentru că dumneavoastră știți mai bine că „Domnul este ajutorul meu”¹⁵. Alergați, fraților, spre El, în orice moment, și de bucurie, și de necaz. Abia ne așteaptă, după cum orice părinte își așteaptă cu drag copiii, ca să-i îmbrățișeze și să-i umple de daruri.

¹⁵ Psalmul 117, 6.

CUM DOBÂNDIM PUTERE SUFLETEASCĂ?¹

De fiecare dată încercăm să aducem în fața dumneavoastră teme frumoase, interesante. Alteori încercăm să vă provocăm. Iar astăzi mergem mai mult spre provocare decât spre îndulcire. Și anume, de multe ori căutăm pacea, căutăm liniștea, căutăm o bună așezare. Astăzi, vă propun altceva: să căutăm războiul, dar nu războiul acesta armat, lumesc, sângeros, ci un alt război, al încercărilor. Și nu vă zic eu, ci ne învață Patericul ce să facem și cum să facem. Avem, astăzi, bucuria de a-l avea ca invitat pe Preacuviosul Părinte Arhimandrit Dumitru Cobzaru, Exarh al mănăstirilor din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului.

Bine ați revenit, Preacuvioase Părinte!

Bine v-am regăsit! Mă bucur din nou să fiu dimpreună cu dumneavoastră și încercăm, din nou, să fim de folos! Ne-am bucura să fim!

Mulțumim mult că sunteți lângă noi!

Spuneam că, de multe ori, avem teme care ne mai răscolesc și e bine, căci trebuie să mai răscolim din când în când, ca să ne afănăm, ca și coca, ce este bătută, este frământată, trece și prin foc, e chinu-

¹ „Cuvânt pentru suflet”, emisiune realizată de Pr. Ovidiu Dincă, invitat Arhim. Dumitru Cobzaru, Exarh al mănăstirilor din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, ediția din 11 decembrie 2018, TRINITAS TV. Versiunea scrisă a fost revizuită pentru publicare.

ită, dar, la urmă, iese pâine bună, din care – ce să mai spunem?! – se face și Sfânta Împărtășanie. Cu îngăduința Cuvioșiei Voastre, o să citim, așa, luăm o linguriță din potirul nesecat al Patericului, și încercăm să ne hrănim și astăzi, ca să ne îndulcim rana produsă de război. Vorbim despre războiul interior, războiul duhovnicesc.

„Zis-a avva Pimen pentru avva Ioan Colov că s-a rugat lui Dumnezeu și s-au ridicat patimile de la dânsul și s-a făcut fără de grijă; și, ducându-se, a spus unui bătrân: mă văd pe mine că mă odihnesc și nu am niciun război. Și i-a zis lui bătrânul: du-te, roagă-te lui Dumnezeu, ca să-ți vină războiul și zdrobirea și smerenia pe care le aveai mai înainte! Că prin războaie sporește sufletul. Deci, s-a rugat și, după ce a venit războiul, nu s-a mai rugat să-l ia de la dânsul, ci zicea: dă-mi, Doamne, răbdare în războaie!” (Patericul, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2003, p. 104).

Acum, Preacuvioase Părinte Arhimandrit, știm că la toate slujbele începem, mai ales la Sfânta Liturghie, așa: „Cu pace Domnului să ne rugăm”, „Pentru pacea de Sus”... Probabil că tema păcii este, nu știu sigur, cea mai răspândită temă în cultul liturgic. Vă întrebăm: această pace, pe care o cerem de la Bunul Dumnezeu în cadrul slujbelor cultice, este aceeași pace pe care a cerut-o avva Pimen?

Cu siguranță este aceeași pace, „pacea Mea v’o dau!”², însă știm prea bine că aurul se lămurește în foc. De asemenea, din cultura duhovnicească, aflăm că Părinți duhovnicești, atunci când nu aveau încercare, erau întristați că i-a uitat Dumnezeu. Iar atunci când erau ispitiți și încercați peste măsură, se bucurau sufletește pentru că

² Ioan 14, 27.

Dumnezeu era cu atât mai aproape de ei. Sunt greu de înțeles aceste lucruri; noi am vrea fără ispite și fără încercări, fără război, să biruim și să împărțim împreună cu Dumnezeu, în Împărăția Lui. Însă acest lucru nu se poate. O împărăție trebuie câștigată, iar lupta trebuie dusă cu asalt! Așadar, nu doar să ne bucurăm că suntem ispitiți, ci cu atât mai mult ar trebui să ne aruncăm noi în luptă, ca, izbândind, să dobândim. Însă trebuie să ne măsurăm puterile în războiul pe care îl avem de dus, pentru că, în devenirea noastră duhovnicească, avem diferite vârste, iar în războaie nu ducem copiii cu noi la luptă, îi lăsăm să se maturizeze și apoi îi învățăm cum să lupte și cum să folosească armele și ce arme să folosească. Așadar, trebuie să ne cântărim vârsta la care ne aflăm, înțelepciunea pe care am reușit să o acumulăm, forța pe care trebuie să o avem, astfel încât să-l biruim pe vrăjmaș. Deci trebuie să avem discernământ duhovnicesc, însă se știe foarte bine – și acest lucru este verificat, iar Părinții îl confirmă – că nu se poate fără război.

În accepțiunea contemporană, atunci când cineva nu este încercat, când îi merge bine, când este sănătos, este și iubit de Dumnezeu și nu a făcut nici rele. Atunci când este încercat, când are și o boală, când, deși face bine – lumea așa socotește că face bine, și chiar face bine –, totuși este încercat cu anumite războaie, cu anumite neputințe, lumea spune: „Sigur are ceva ascuns, de l-a pedepsit Dumnezeu”. De ce avem această mare diferență între realitatea duhovnicească pe care o vedem promovată aici și felul în care noi înțelegem lucrurile?

Sunt oameni buni din fire, de pildă, și Dumnezeu le răspunde tot cu bunătate, pentru că Dumnezeu nu dorește suferința și nu ne vrea suferinzi, sau bolnavi, sau lipsiți. Dumnezeu ne vrea

fericiți, de la început a creat o lume întreagă pentru noi, inclusiv Raiul l-a sădit pentru bucuria noastră și din dragoste față de noi. Dacă vorbim despre bucurie și despre dragoste și despre fericire, nu ar trebui să ne gândim și la suferință, la neajunsuri, la fel de fel de necazuri sau ispite. Însă se pare că, în primul rând din cauza păcatului, omul are nevoie, în devenirea lui, de aceste ispite, de aceste încercări, de acest război, pentru a se clădi pe sine însuși așa cum Își dorește Dumnezeu.

Cred că nu există om în lume care să nu treacă prin suferință, fiindcă noi ne aflăm în Valea Plângerii, noi suntem izgoniți în această lume. Starea noastră este una de tânjire, precum spune Sfântul Cuvios Siluan Athonitul: „Sufletul meu tânjește după Tine și cu lacrimi Te caut”³. Vedeți? Căutarea lui Dumnezeu poate deveni o suferință profundă, tânjirea după Dumnezeu sau dragostea, la urma urmei, doare! Repet: dragostea doare! Așadar, și oamenii pe care îi vedem noi foarte senini, cuminți, și cărora nu le lipsește nimic, cu siguranță, au în interiorul lor o suferință, chiar dacă ar fi cea a dragostei. Iar cei care au suferințe vizibile, care trec prin încercări și sunt judecați, pe aceia nu ar trebui să îi judece nimeni, pentru că nimeni nu cunoaște întregul. În general, noi, oamenii, ascundem foarte mult. Nu spunem totul, nu ne arătăm așa cum suntem.

Și e bine că suntem așa!

Într-un fel, să zicem. Este bine în sensul să nu punem sarcinile noastre asupra altora, sau să nu jignim, sau să nu

³ Cuviosul Siluan Athonitul, *Între iadul deznădejdiei și iadul smereniei*. Trad. diac. Ioan I. Ică jr. Ediția a IV-a revizuită. Deisis, Sibiu, 2001, p. 285.

descurajăm, însă Dumnezeu cred că ne vrea așa cum suntem. Avem probleme încă dintru început, vedeți la cădere ce s-a întâmplat⁴! Cele trei puteri pe care Dumnezeu le-a sădit în om – rațiunea, sentimentul și voința – s-au dezbinat în sine, și omul una gândește, alta simte și alta face. Or, aceste trei puteri trebuie aduse la unison, în armonie, și, atunci, viața ar fi cu adevărat frumoasă.

Dacă este bună, folositoare, cercetarea pe care Dumnezeu o face de multe ori prin necaz sau suferință, de ce, în mod nativ, incontrollabil de multe ori, avem această repudiare? Adică mă gândeam chiar la Bunul Hristos, Care, efectiv, S-a înspăimântat, S-a înfricoșat de ceea ce va urma, fiind în Grădina Ghetsimani, ba chiar a cerut de la Tatăl, dacă este cu putință, să treacă acel pahar al suferinței⁵.

Este, așa cum spuneam, pentru faptul că ființa omenească s-a slăbănogit din cauza păcatului și a păcatelor pe care omenirea le-a adăugat de la generație la generație. Pe de altă parte, căutăm mereu odihna și nu o găsim; căutăm permanent să ne refugiem și să trăim cât mai în siguranță, fără griji și fără niciun fel de lipsă. Însă acest lucru nu este cu putință; este necesar să muncim, să ne ostenim, să suferim și, atunci când suntem puși în situație, ar trebui cu atât mai mult să încercăm să ajungem la un rezultat. Dar trebuie să ne punem nădejdea în Dumnezeu. Aș spune două cuvinte aici. În general, noi suntem grăbiți în a rezolva lucrurile, însă ele trebuie să se desfășoare ca să ajungă la final. Iar acest lucru se poate, dacă intri în logica lui Dumnezeu,

⁴ Facerea 3.

⁵ Matei 26, 37-42; Marcu 14, 33-36; Luca 22, 42-44.

Care nu face nimic la întâmplare, Care vrea un rezultat. Prin urmare, spune Părintele Rafail Noica, să-L lăsăm pe Dumnezeu „să-Și termine fraza”⁶!

Aș mai adăuga un cuvânt al Mitropolitului Bartolomeu, pe care îl ascultam, adesea, în taina chiliei lui. Spunea el că, în timp ce retraducea Sfânta Scriptură, a avut multe ispite și multe încercări, și de la cei văzuți, și de la cei nevăzuți. Sigur că cei mai mulți l-au încurajat și i-au bucurat sufletul, însă, încă o dată, au fost și cei care l-au descurajat, vrăjmași, și văzuți, și nevăzuți. Zicea așa: „Cei care m-au încurajat, mi-au bucurat sufletul, iar cei care m-au descurajat și mi-au pus piedici, m-au îndârjit să-mi termin lucrarea.” Ceea ce s-a și întâmplat. Așadar, cred că trebuie să vedem în felul acesta lucrurile. Să-L luăm pe Dumnezeu ajutor, dar să-L lăsăm să-Și termine fraza, să spună ce are de spus până la capăt, pentru ca, într-adevăr, să ni se rezolve problema. Iar atunci când suntem împiedicați din toate părțile, să ne-nvălmășim să ajungem la capăt.

Dacă avem o problemă semantică a frazei, dacă frazeologia nu este suficient de bine diseminată în mintea noastră, ce facem? Pentru că sunt oameni care spun: „N-am priceput, Doamne, dar de ce atât de multă suferință?” Mă gândeam la evenimentele triste din 11 septembrie din SUA sau multe altele, care se tot petrec, și sunt oameni care fac așa, un mare bulgăre de noroi și aruncă, sigur, în Dumnezeu, probabil nu neapărat ca să afle răspunsul, cât să aibă tehnica aceea de a arunca, de a se bucura pentru aruncare. Ce mesaj le transmitem lor? Sau ce-i de făcut? Au dreptate în vreun fel?

⁶ În conferința *Întrupare – Filocalie și premisă eshatologică*, Alba Iulia, decembrie 2002.

Nu știu dacă trebuie să îi contrazicem, atâta timp cât nu vor un răspuns, ci doar să împrăște cu noroi, să murdărească... Nu cred că trebuie să ne lăsăm provocați, cred că trebuie să facem ce avem de făcut mai departe și să ne rugăm lui Dumnezeu. Eu nu m-aș lăsa provocat și nu i-aș provoca, pentru că am înmulți răul. Însă răspunsuri sunt. Tot de la Mitropolitul Bartolomeu știu următorul cuvânt, pe care îl spunea din amvonul Catedralei din Cluj: „Ori de câte ori Dumnezeu dă o încercare, dă și soluția. În același timp.”

Cum ajungem la ea? Că e foarte interesant ce ne spuneți.

În primul rând, intrând în logica lui Dumnezeu. Iar dacă noi nu putem vedea, ne putem îndrepta spre cei care stau cu ochii minții și cu ochii sufletești de veghe și, atunci, îi cercetăm ca să ne limpezească lucrarea lui Dumnezeu și voia Lui în ceea ce ne privește. Ori de câte ori Dumnezeu lasă să fim încercați, dă și soluția. În același timp! Nu poate fi altfel Dumnezeu! Eu nu-L văd altfel.

Aș intra puțin în pielea avvei Pimen... Sau am încerca să intrăm. Cred că, în prima etapă a vieții sale, a căutărilor sale duhovnicești, ne aflăm cu toții. De multe ori, zicem: „Doamne, da' mai slăbuț, dacă se poate, cu suferința, că nu prea mă duce spatele și mi-e greu și am multe...” Căci avem.

Deși noi vrem multe...

Vrem multe și oferim puțin, într-adevăr. Și am ajunge în această etapă, în care zicem: „Doamne, Tu ești puterea, adică ia-mi Tu 99%

din povară și 1% mă fac că duc și eu, măcar umbra poverii crucii pe care Tu Însuși o porți!” Avem puterea, după aceea, să trecem în etapa a doua, să zicem: „Doamne, parcă nici așa nu e bine, nu pot să mă călesc, dacă nu am suferință, nu pot să devin puternic, dacă nu duc o greutate.”

Lânchezeala duhovnicească nu este de folos nimănui și Părinții au numit-o în diferite feluri. Vorbim, de pildă, despre *acedie*. Cred eu, din tot sufletul, că a trăi cu adevărat înseamnă să muncești, să lupți, să nu lânchezești, să fii într-o permanentă lucrare și, dacă nu îți este solicitată efectiv de cei care te înconjoară, de comunitatea în care trăiești, dacă nu ești provocat, să te provoci tu însuși, pentru că noi avem puteri extraordinare, ne bănuite, pe care nu le punem în lucrare. Dacă le-am pune în lucrare, ne-am da seama că este și în favoarea noastră, pentru devenirea noastră duhovnicească, dar și în favoarea celorlalți și, de asemenea, în logica lui Dumnezeu, Care ne vrea cu tot dinadinsul. Ne vrea și mintea noastră, ne vrea și lucrarea noastră, dar mai ales ne vrea inima noastră. Trebuie să Îi arăți lui Dumnezeu că Îl iubești! Trebuie să-I demonstrezi lui Dumnezeu că Îl iubești! Și această demonstrație se face mai ales prin aproapele. Prin urmare, trebuie să fii într-o neîncetată lucrare, într-o continuă dinamică. Și Dumnezeu este într-o continuă dinamică.

Aș merge la cununa celei de-a doua etape a avvei Pimen, care, la început, sigur, a dezertat de la acest război, apoi s-a reînrolat, de data aceasta maturizat duhovnicește, ferm convins că ceea ce face e bun, e spre folosul sufletului său, și, apoi, la sfârșit, a pus acea cunună și spune: „Doamne, dă-mi răbdare în războaie!” La început, a zis:

„Doamne, scoate-mă din războaie!”, apoi zice: „Doamne, dă-mi răbdare în războaie!” Automat a cerut și război. Ceri răbdare, ceri și război, implicit. Mai facem lucrul acesta? Generic vorbind.

Sunt oameni care au dobândit o anumită experiență duhovnicească și nu-I cer lui Dumnezeu eliberarea din încercare sau din război, sau din boală, ci Îi cer răbdare. Aș evoca, de pildă, o amintire care cred că ar ajunge mai ușor la inima ascultătorilor noștri. În Catedrala noastră mitropolitană, odinioară, venea frecvent o mamă cu doi copii, se și spovedea, și ea, și copiii, și mi-a devenit fiică duhovnicească. Însă Dumnezeu a încercat-o printr-o boală cruntă, un cancer, ajungând la limită. În Ardeal, la slujba înmormântării, pe lângă predică, se rostesc așa-numitele „iertăciuni”, un fel de rămas bun de la cei care rămân în această lume. Această femeie a avut tăria de caracter să și le scrie ea însăși, cu mâna ei. Și-a dus crucea suferinței până la mormânt, fără să ceară împotriva lui Dumnezeu; dimpotrivă, cum spuneți, I-a cerut lui Dumnezeu răbdare în încercarea ei, până acolo încât a reușit să scrie cu mâna ei „rămasul bun” pentru cei pe care i-a lăsat în lume, în urma ei.

Un testament care a pretins multă bărbăție.

Da! Nu am fost la înmormântarea ei, mi-a părut rău... Pe lista iertăciunilor eram trecut și eu...

Ne spune aici avva Pimen – și se leagă de ceea ce ne-ați spus Cuvioșia Voastră, de acea smerenie și răbdare pe care și le-a asumat – că, implicit, atunci când omul acceptă războiul, trebuie să mai aibă

alte două calități sau virtuți, le spunem noi, pentru că e mai coerent cuvântul acesta: zdrobirea inimii și smerenia, fiindcă, dacă acestea două nu sunt prezente și asociate războiului, războiul devine un chin.

Sunt legate una de cealaltă. În ceea ce privește smerenia, cred eu că, mai întâi de toate, trebuie să fim foarte realiști cu noi înșine. Și, dacă suntem realiști cu noi înșine, atunci suntem într-o stare a smereniei. În ce privește zdrobirea inimii, nu există om fără de păcat, toți suntem păcătoși, toți avem pentru ce plânge, iar o inimă zdrobită îi place lui Dumnezeu. O inimă zdrobită poate iubi mai mult, o inimă zdrobită se poate ruga mai intens. Așadar, să fim realiști cu noi înșine și să ne zdrobim inima, pentru că avem motive.

Numește psalmistul David „inima înfrântă și smerită, Dumnezeu nu o va urgisi”⁷, dar – eu sunt cu „dar-urile”, nu darurile frumoase, sperăm să fie și acestea, atunci când va veni vremea, ci cu acele mici, să spunem, adversități, care, până la urmă, nasc adevărul cel mai bun și cel mai frumos și cel mai convingător – suntem oameni și zicem: „Dar eu n-am făcut nimic rău, ce are Dumnezeu cu mine?” Și acel om spune că totuși e la locul lui... „Doamne, dar cu ce Ți-am greșit eu?” Într-adevăr, se spune un lucru foarte frumos, anume că smerenia este arta de a fi la locul tău. E o chestiune foarte interesantă și înțeleaptă, dar, de multe ori, nu avem această măsură, să ne punem la locul nostru, și socotim că pe nedrept ajungem unde nu ar trebui să fim.

Cine pune asemenea întrebări, acela nu este într-o stare bună, n-are cum să fie. Dacă pune aceste întrebări, înseamnă

⁷ Psalmul 50, 18.

că are o conștiință încărcată, înseamnă că este într-o zonă nesigură. Or, noi nu putem fi într-o zonă nesigură, atâta timp cât îl avem pe Dumnezeu. Cu Dumnezeu și imposibilul poate deveni posibil, nu? Și, atunci, de ce să ne fie frică? Și, atunci, de ce trebuie să-I reproșăm lui Dumnezeu? Dimpotrivă! Ar trebui, repet acest lucru, să intrăm în logica lui Dumnezeu și să vedem unde vrea să ne ducă, ce vrea să facă din noi, ce rezultate dorește să obțină. Cu siguranță, toate sunt în favoarea noastră, Dumnezeu nu poate face răul. Prin urmare, chiar dacă noi resimțim dureros, în ființa noastră, intervenția lui Dumnezeu, cu siguranță că Dumnezeu ne vrea binele.

Orice intervenție chirurgicală este terapeutică, cu prețul suferinței inițiale.

Eu folosesc imaginea aceasta, de pildă, când spovedesc. Dacă este vorba despre o patimă, atunci spun că medicamentele nu mai rezolvă, trebuie intervenit chirurgical, chiar dacă doare, chiar dacă curge sânge, dar rezolvăm problema. Altfel, doar o prelungim, putem să și murim. Sunt boli care nu se pot rezolva decât chirurgical. Cu toată suferința.

Preacuvioase Părinte Arhimandrit, mai avem trei minute, în cinstea Sfintei Treimi, spunem noi. Toate să fie aduse spre slava lui Dumnezeu! Spunea cineva că, efectiv, nu mai avem timp să ne smerim, pentru că nu ne mai uităm la noi, nu mai avem timp să ne uităm la noi, societatea ne redirectionează privirea și atenția spre ceilalți, pe care îi privim de multe ori de sus, zăbindu-le un mic pai – sigur, problema bârnei este a noastră –, iar timpul pe care efectiv îl ab-

soarbe din noi societatea ne ia și energia de a privi la noi înșine. Cum reușim să punem o oglindă frumoasă, să ne privim pe noi, ca, autumat, să se nască și smerenia, și zdrobirea inimii, și tăria sufletească?

Mi-a venit acum în minte imaginea mamei. Mă pot eu ascunde în fața ei?! Mai ales în ceea ce ea mi-a sădit în suflet de mic copil?! Dacă vreau să mă văd așa cum sunt cu adevărat, ar trebui să mă uit la chipul mamei. De pildă, când eram starețul Mănăstirii Nicula, auzeam adesea, de la credincioșii care veneau, că Maica Domnului privește altfel în diferite momente, că ochii Maicii Domnului din icoană îi priveau diferit. Privirea ei era însă diferită în funcție de starea lor duhovnicească, sau de starea lor de moment. Așadar, cred că o mamă, dacă ai imaginea ei atunci când vrei să te verifici, poate să te descopere așa cum ești.

Cum facem icoana mai frumoasă, să ne privească mai dulce? Care este secretul „pensulei”?

Nu știu, nu știu să vă răspund așa, imediat, la această întrebare, dar mi-aduc aminte de o mică istorioară, în care cineva voia să picteze o copie a unui tablou celebru și nu reușea nicidecum să-i redea aceleași trăsături. În atelier, era însuși autorul, care, în cele din urmă, îl ajută să realizeze copia respectivă. Așa cred că trebuie să facem și cu Dumnezeu: dacă nu reușim noi să trăsăm ceea ce se cuvine în lăuntrul nostru, să-L lăsăm pe Dumnezeu să o facă, pe Cel Care ne-a creat și Care poate desăvârși făptura omenească.

Preacuvioase Părinte Exarh, mulțumim pentru prezență și pentru faptul că ați fost parte din sufletul nostru astăzi.

Cu tot dragul! Amin!

Dragi telespectatori, mulțumim mult pentru atenție. Cei care au trecut prin anumite încercări, cu siguranță trăiesc ceea ce eu încerc să îngân. Au trăit, poate, momente grele, dar au ajuns sus, prin mila lui Dumnezeu. Sus, adică în brațele lui Dumnezeu, nu mândrindu-se, ci fiind purtați pe valul iubirii dumnezeiești. Cert este că, atunci când omul este încercat, se înnobilează, devine de diamant, devine puternic și, uitați-vă, dragilor, la toți oamenii mari. Și nu vorbesc doar despre cei care sunt oameni mari duhovnicești, ci și marii intelectuali au fost încercați. Și-au „risipit” timpul cu devenirea lor cea bună și, la urmă, tot efortul s-a încununat. De aceea războiul, mai ales cel duhovnicesc, e binecuvântat de Dumnezeu, căci prin el se curăță toată zgura păcatului și sufletul omului se înnobilează.

NAȘTEREA DOMNULUI – EVENIMENT DEFINITIV ȘI PERPETUU¹

Preacucernice Părinte Protopop, Preacucernici Părinți și iubiți credincioși,

Aș începe cuvântul din această seară referindu-mă la un eveniment mai trist, care a marcat această săptămână, petrecut la Rusu Bârgăului. Am înmormântat un tânăr de 49 de ani, care a murit în Germania, unde muncea pentru familia lui și unde un accident nefericit i-a cauzat o preacurândă trecere la cele veșnice, în rândul dreptilor, nădăjduim noi. În jurul sicriului, erau părinții lui, un tată, o mamă; de asemenea, erau soția lui și unicul lor fiu, de doar 19 ani, socrii lui și surorile lui. Una dintre surori trăiește, de foarte mulți ani, în Mănăstirea Nicula, unde slujește obștea monahală cu foarte multă râvnă. Așa se face că am fost prezent la înmormântare împreună cu starețul și cu alți părinți de la Mănăstirea Nicula și cu Părintele Paisie de la Mănăstirea Strâmba.

Cuvântul meu de învățătură s-a rezumat la câteva idei, cu care am să-mi încep prelegerea din această seară. Mai întâi, cu siguranță, toți cei prezenți la înmormântare și-au pus multe

¹ Conferință organizată de Protopopiatul Ortodox, Bistrița, în data de 14 decembrie 2017, urmată de întrebări și răspunsuri. Versiunea scrisă a fost revizuită pentru publicare.

întrebări... Ce poate fi în inima unui tată, într-o asemenea împrejurare? Ce poate fi în inima unei mame? În inima unei soții, a unui copil, în inima fraților? Cum privește Dumnezeu? Unde este Dumnezeu? De ce nu răspunde Dumnezeu? De ce n-a intervenit Dumnezeu ca viața acestui om să fie salvată? Și multe alte întrebări și-au pus, fără îndoială, toți cei care aveau o legătură apropiată cu cel plecat din această lume, la vârsta de doar 49 de ani. Dacă nu avem credință în Dumnezeu, nu avem cum să ne răspundem la aceste întrebări. Fără credință în Dumnezeu, nu putem avea un răspuns la aceste întrebări! Dacă avem credință în Dumnezeu, la vremea cuvenită, mai devreme sau mai târziu, în funcție și de capacitatea noastră de a înțelege, Dumnezeu ne va răspunde. Fără îndoială, le va răspunde părinților, soției, copilului și celor două surori.

Apoi, în cuvântul meu de învățătură, am precizat că suntem în preajma Crăciunului, iar Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos ne răspunde, în fapt, la toate aceste întrebări. Cum anume? Prin faptul că Dumnezeu S-a făcut om și, făcându-Se om, ne încredințează că El are capacitatea de a înțelege și, mai mult, de a simți ceea ce simte un tată, ceea ce simte o mamă, ceea ce simt o soție, un copil, frați, surori... Dumnezeu are această capacitate, noi însă uităm și ne credem neînțeleși. Unul din motivele pentru care Fiul lui Dumnezeu S-a întrupat este acesta: ca să fim noi încredințați de faptul că Dumnezeu, Care a luat trup asemenea nouă, poate fi atât de aproape de noi, încât să ne poată simți integral toate trăirile pe care le avem în această lume.

În acest fel ar trebui să înțelegem Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos. Din păcate, adesea suntem prea inteligenți și încercăm să pătrundem cu mintea, nu cu inima. Vedeți

dumneavoastră, ne bucurăm și ne-am bucurat de colindele pe care le-am ascultat înainte. Dar cei care se bucură cel mai mult de sărbătoarea Nașterii Domnului sunt copiii. Am auzit un cuvânt, legat de această idee, pe care vi-l împărtășesc: la întrebarea de ce copiii pricep, simt, intuiesc mai bine decât oamenii mari evenimentul Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, răspunsul este: copiii sunt foarte aproape de vârsta Noului-Născut în ieslea din Betleem. Copiii se înțeleg dincolo de cuvinte: înainte să articuleze în limba maternă sau atunci când nu vorbesc aceeași limbă, copiii totuși se înțeleg. Am văzut eu însumi copii de diferite naționalități laolaltă, care, fără ca unii să vorbească limba celorlalți, totuși se înțelegeau, comunicau. De aceea, copiii pricep cel mai bine, sunt cel mai aproape, ca simțire, cu inima, de ceea ce s-a întâmplat în peștera din Betleem, de momentul Nașterii Domnului Iisus Hristos. Copilul este cel mai aproape, poate, de ceea ce înțelegem noi prin *săraci cu duhul*². În acest sens, este semnificativ faptul că primii cărora li s-a descoperit că S-a născut Fiul lui Dumnezeu în Betleem au fost păstorii³, niște oameni simpli, cărora noi le spunem: „Fericiți cei săraci cu duhul”⁴! Oameni simpli, care n-au pus rațiunea înaintea inimii, ci au pus inima înaintea rațiunii și, astfel, Dumnezeu întrupat S-a descoperit mai întâi oamenilor simpli, nu inteligenților.

Desigur, și celor inteligenți li S-a descoperit El, dacă ne gândim la îngeri, care sunt ființe inteligibile (și minți pure!), ei fiind cei dintâi care au slăvit Nașterea Domnului Iisus Hristos, în cel

² Matei 5, 3.

³ Luca 2, 8-20.

⁴ Matei 5, 3.

dintâi colind, de ei cântat: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire!”⁵ Și, de asemenea, li S-a descoperit magilor⁶, care nu erau astrologi în felul astrologilor de astăzi, ci adevărați oameni de știință, adevărați erudiți. Erau astronomi, nu astrologi ori „ghicitori în stele”, în sensul celor care întocmesc horoscopul de astăzi, care este o mare neghiobie și o mare minciună. Erau astronomi, puteau citi în stele și au citit în stele că S-a născut Fiul lui Dumnezeu, tot grație vieții lor spirituale, duhovnicești, și simțirii lor. Ei au cunoscut că steaua care apăruse pe cer nu era o stea oarecare, un meteorit sau o planetă, ci că steaua respectivă era un înger – unii Sfinți Părinți spun că era însuși Sfântul Arhanghel Gavriil –, fiindcă steaua se deplasa altfel decât stelele obișnuite. Când ei se opreau, se oprea și steaua; când pornea steaua, porneau și ei. Știm aceste lucruri din Sfintele Scripturi⁷. Așadar, steaua pe care au văzut-o magii nu era o stea oarecare, o stea obișnuită, ci un înger al lui Dumnezeu, care le dicta calea spre locul unde S-a născut sau unde Se afla în momentul acela Domnul nostru Iisus Hristos.

Cu această introducere, intrăm în tema cuvântului din această seară, pe care l-am numit: *Nașterea Domnului, eveniment definitiv și perpetuu*. Ne închipuim, logic, că nașterea oricărui om din această lume este un eveniment definitiv și perpetuu. De ce este definitiv și de ce perpetuu? Fiindcă ne naștem doar o singură dată și fiindcă ne perpetuăm: nu numai că vor fi generații și generații după noi, ci însăși viața noastră va continua în veșnicie, odată ce am fost aduși din neființă la ființă. Noi nu „trecem

⁵ Luca 2, 14.

⁶ Matei 2, 1-12.

⁷ Matei 2, 1, 9-10.

în neființă” – așa cum spun unii oameni care, deși se consideră inteligenți, nu cunosc realitatea lucrurilor, atunci când afirmă, cu emfază, că cineva „a trecut în neființă” –, întrucât, odată ce am fost aduși din neființă la ființă, nu mai putem trece în neființă; devenim nemuritori. Dar, oare, nemurirea noastră va fi alături de Dumnezeu sau nu? Aceasta este întrebarea pe care trebuie să și-o pună omul.

Definitivă și perpetuă este, cu atât mai mult, Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos. Unii Părinți, cu preocupări teologice rafinate, și-au pus problema: dacă Adam și Eva, protopărinții noștri, n-ar fi căzut în păcatul neascultării și n-ar fi fost alungați din Rai și n-ar fi trebuit să fie răscumpărați din robia păcatului, a diavolului și a morții, oare S-ar mai fi întrupat Fiul lui Dumnezeu? Ar mai fi fost necesar ca Fiul lui Dumnezeu să devină om? Este o întrebare teologică de un rafinament deosebit, cu adâncimi și conotații extraordinare. Sfinții Părinți preocupați de această chestiune își răspund unanim: Fiul lui Dumnezeu S-ar fi întrupat, pentru că acest eveniment era hotărât din veci, înainte de a fi apărut omul și, cu atât mai mult, înainte de a fi greșit și, astfel, de a fi trebuit să i se răscumpere greșeala. Fiul lui Dumnezeu S-ar fi întrupat. Nu putem ști cum, fiindcă sunt taine negrăite, dar acest lucru s-ar fi întâmplat cu certitudine.

În felul acesta să gândim și faptul că omul a fost creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu⁸. Să intuim, oarecum, că Fiul lui Dumnezeu era deja proiectat, în veșnicie, ca El să devină om în veacul acesta. Astfel L-au văzut prorocii Vechiului Testament, astfel L-a văzut marele Proroc Isaia. Cum să-L vadă

⁸ Facerea 1, 26.

pe Dumnezeu om, când Dumnezeu nu poate fi văzut vreodată, decât numai în felul acesta? Și anume Prorocul Isaia a privit în viitor, în Duh, și L-a văzut pe Fiul lui Dumnezeu întrupat în persoana Domnului nostru Iisus Hristos. L-a văzut în așa fel încât a întrezărit și Patimile prin care avea să treacă. Vă închipuiți acest lucru? Un om, un om oarecare, cu dar de la Dumnezeu, L-a văzut întrupat pe Iisus Hristos, pe Fiul lui Dumnezeu, pe Cuvântul lui Dumnezeu, a Doua Persoană a Sfintei Treimi, proiectată în viitor. L-a văzut pătimind și acest lucru a rămas scris în Sfintele Scripturi⁹. Vă îndemn să citiți Cartea Prorocului Isaia, să vedeți cu ochii dumneavoastră acest adevăr și acest lucru minunat. Iată, există o istorie a mântuirii neamului omenesc, în care sunt scrise toate, și anume Sfintele Scripturi!

Așadar, Fiul lui Dumnezeu S-ar fi întrupat oricum, ar fi venit în lumea noastră, între oameni, asemenea lor, pentru că oamenii au fost creați chip și asemănare a lui Dumnezeu. Însuși Adam, în Raiul lui Dumnezeu, L-a auzit pe Dumnezeu pășind, umblând¹⁰. Cum să pășească un duh?! Tot în felul acesta se explică lucrurile: inclusiv Adam a avut această imagine a Fiului lui Dumnezeu întrupat, pe Care L-a auzit pășind. Tot în Vechiul Testament, Moise, de pildă, a văzut spatele lui Dumnezeu¹¹. Dacă a văzut spatele lui Dumnezeu, înseamnă că fața lui Dumnezeu era proiectată în viitor, în persoana Domnului nostru Iisus Hristos. Vă mai pot da un exemplu, al Sfântului Proroc Ilie, care și el, de asemenea, a stat de vorbă cu Dumnezeu¹². A sta de vor-

⁹ Isaia 53, 3, 4-5, 7.

¹⁰ Facerea 3, 8.

¹¹ Ieșirea 33, 23.

¹² 1 Regi 17, 2-4.

bă cu Dumnezeu înseamnă că are grai omenesc. Și acesta este un privilegiu, o calitate umană, pe care Dumnezeu o avea în perspectiva întrupării Fiului lui Dumnezeu.

Așadar, evenimentul Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos este un eveniment definitiv, el a fost gândit din veci și proiectat în timp și, la plinirea vremii, S-a născut în ieslea din Betleem, precum ne spun Sfintele Scripturi¹³. Evenimentul este definitiv, pentru că s-au împlinit prorociile vechi-testamentare¹⁴ și pentru că revelația a fost totală, descoperindu-ni-L pe Dumnezeu desăvârșit. Prin întruparea Domnului nostru Iisus Hristos, nu mai avem nevoie de alte revelații; prin Domnul nostru Iisus Hristos, Dumnezeu S-a revelat deplin. Nu mai este nevoie de alte descoperiri, evenimentul în sine – definitiv, dar și perpetuu! – a avut consecințele pe care le cunoaștem și pe care le trăim noi înșine, prin sărbători sau praznicele împărătești, așa cum le numește Biserica.

Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos a făcut posibil și Botezul Domnului, a făcut posibilă Schimbarea Lui la Față, a făcut posibilă Învierea Sa din morți și Înălțarea la ceruri. Toate acestea se datorează acestui eveniment unic din istoria mântuirii neamului omenesc: Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos. El rămâne definitiv și are implicații personale, de vreme ce privește mântuirea fiecăruia în parte. Are implicații sociale, de vreme ce Domnul Iisus Hristos a venit să mântuiască întreg neamul omenesc. Are implicații de orice natură, pentru că întreaga creație a participat la acest eveniment. Au participat ani-

¹³ Luca 2, 7.

¹⁴ Facerea 28, 12, 17; Ieșirea 3, 2; Psalmul 44, 11, 20-21; Psalmul 45, 15-16; Cântarea Cântărilor 4, 7-9; Isaia 6, 6-7; 7, 14; Iezechiel 14, 2.

malele, cum auziți cântându-se în colindele noastre străbune. A participat pământul, care a oferit peștera, precum ne spune Condacul Nașterii¹⁵, care este de o frumusețe extraordinară și de o teologie profundă. A participat întreaga natură, care s-a resimțit în urma venirii Fiului lui Dumnezeu în lume, dobândind nădejdea restaurării, fiindcă, așa cum știm și auzim adesea, la sfârșitul veacurilor se vor restaura și cerul, și pământul. Va fi un cer nou și un pământ nou. Este un eveniment definitiv, pentru că, în mod definitiv, prin Domnul nostru Iisus Hristos, Dumnezeu și om adevărat, s-a împăcat omul cu Dumnezeu și Dumnezeu cu omul, s-a revenit la starea inițială, adamică, atunci când, între Dumnezeu și primul om, sau primii oameni, exista o legătură firească. Ea a devenit nefirească în momentul în care Adam și Eva au păcătuit prin neascultare și prin răzvrătire, în fapt, răzvrătindu-se și ei împotriva lui Dumnezeu, asemenea îngerilor căzuți. Deci este un eveniment definitiv, fiindcă Domnul nostru Iisus Hristos l-a împăcat definitiv pe om cu Dumnezeu.

În sfârșit, este un eveniment perpetuu, mai întâi, fiindcă noi îl sărbătorim în fiecare an. Vom trăi foarte curând sărbătoarea Crăciunului, am trăit-o și anul trecut și în toți anii vieții noastre. Perpetuu aceeași sărbătoare și, totuși, diferită de la an la an. Sărbătoarea, oricare sărbătoare a Bisericii, de fiecare dată are alte conotații, are alte profunzimi, pentru că lucrează diferit în viața noastră, și datorită vârstei noastre fizice, dar mai ales datorită vârstei noastre duhovnicești. De asemenea, datorită contextului imediat al vieții noastre: nu sărbătorim la fel, cu

¹⁵ Facerea lui Roman cel Dulce Glăsuitor, *Mineiul pe Decembrie*, Ed. IBMO, București, 2019, p. 521.

aceeași intensitate, sărbătoarea Crăciunului, atunci când ne trăiesc părinții sau după ce au trecut în veșnicie. Nu cu aceeași intensitate trăim Crăciunul aici, acasă la noi, sau când suntem plecați în străinătate. Intensitatea este diferită, pentru că emoțiile, trăirile sunt diferite. Noi, slujitorii Bisericii, de asemenea, o trăim diferit, de fiecare dată. Mai mult, nicio slujbă, nicio Sfântă Liturghie nu este la fel. Mulți dintre noi slujim foarte des Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie – de pildă călugării care sunt preoți slujesc aproape în fiecare zi – și slujirea este de fiecare dată unică, pentru că fiecare Liturghie are un rost, un scop anume. Fiecare sărbătoare a noastră are un rost, un scop anume, care se răsfrânge asupra credincioșilor prezenți în chip deosebit, diferit, precum diferiți suntem noi toți. Suntem persoane unice și Dumnezeu ni Se descoperă într-o formă unică, foarte personală și foarte intimă. Așadar, evenimentul Nașterii Domnului Iisus Hristos este un eveniment perpetuu, pentru că se perpetuează în fiecare dintre noi, toată viața noastră, deci și în timp, și până în veșnicia lui Dumnezeu.

Evenimentul Nașterii Domnului Iisus Hristos a avut reverberații, a avut ecou în Împărăția lui Dumnezeu. De aceea au participat și îngerii. A avut ecou inclusiv în iad, pentru că, în sfârșit, nădejdea Dreptilor Vechiului Testament s-a împlinit, Fiul lui Dumnezeu S-a întrupat. Trebuie să ne gândim că și marele Proroc între proroci, Isaia, care a profețit Nașterea lui Hristos din Fecioara, în momentul Nașterii Domnului se afla în iad. Până și împăratul David – ai cărui Psalmi îi citim poate mulți dintre noi în fiecare zi sau, cel puțin, rostim Psalmul 50 –, era în iad, el care, la rândul-i, prorocise că Se va naște Fiul lui Dumnezeu. Toți erau în iad, toți Dreptii Vechiului Testament,

toată umanitatea până la momentul Jertfei răscumpărătoare a Domnului Iisus Hristos se afla în iad, fără excepție, inclusiv Ioan Botezătorul, ne spun Sfinții Părinți. Troparul Sfântului Ioan Botezătorul grăiește acest lucru frumos, poetic, anume că el a propovăduit venirea Domnului Iisus Hristos inclusiv celor din iad. El, care le-a descoperit mai întâi oamenilor că Mesia a venit în lume: „Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii!”¹⁶, L-a arătat cu degetul și și-a pus mâna pe creștetul Lui, când L-a botezat în apele Iordanului. El L-a arătat oamenilor, L-a arătat ucenicilor și, ne spun Sfinții Părinți, același lucru l-a făcut și în iad. Ioan Botezătorul, care L-a văzut pe Domnul Iisus Hristos, căruia i s-a descoperit taina Sfintei Treimi, a descoperit aceasta și celor din iad, care așteptau să se întâmple Jertfa răscumpărătoare, împăcarea definitivă a oamenilor cu Dumnezeu, care s-a făcut pe lemnul Crucii și prin Înviere. Iar prin Înălțare, omul a ajuns la demnitatea pe care a dorit-o Dumnezeu, de chip și asemănare, și anume să șadă de-a dreapta lui Dumnezeu-Tatăl.

Se pot spune foarte multe lucruri pe această temă, un singur amănunt însă aș vrea să adaug, înainte să trecem la întrebări. Sfinții Părinți spun că în fiecare zi este Crăciunul, în fiecare zi este Botezul Domnului, în fiecare zi este Schimbarea la Față, în fiecare zi sunt Paștile, în fiecare zi este Înălțarea Domnului. Pentru un creștin adevărat, dragii mei, așa ar trebui să fie viața: trăită atât de intens, încât în fiecare zi să ne bucurăm de Nașterea Domnului Iisus Hristos; în fiecare zi să descoperim tainele Sfintei Treimi; în fiecare zi să-L vedem pe Mântuitorul schimbat

¹⁶ Ioan 1, 29.

la față, adică să-I vedem dumnezeirea, încercând propria noastră schimbare; în fiecare zi trebuie să-L vedem pe Iisus Hristos omorât pe lemnul Crucii și înviat, astfel încât noi să ne mortificăm, în sensul eliberării noastre din robia păcatului, și să înviem împreună cu El, precum spunem în *Acatistul Învierii*. În fiecare zi, să ne poziționăm în viitorul pe care îl dorește Dumnezeu de la noi, în Împărăția Lui, de-a dreapta lui Dumnezeu-Tatăl! Acestea sunt lucruri care trebuie luate în serios și ele pornesc de la această sărbătoare, care a făcut posibile toate celelalte evenimente din istoria mântuirii neamului omenesc, și anume Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos, care doresc să vă fie o sărbătoare deplină, dumneavoastră, tuturor celor dragi și mai ales celor care nu-L cunosc pe Dumnezeu cu adevărat. Amin!

Mulțumim, Preacuvioase Părinte, pentru cuvântul frumos și folositor. Avem și câteva întrebări, pe care vi le adresăm în continuare.

Trebuie să credem în vise?

Este o întrebare la care vă răspund foarte scurt: există o carte a Părintelui Ilie Cleopa de la Mănăstirea Sihăstria, *Despre vise și vedenii*¹⁷, care spune că nu trebuie să credem. Deci aveți o carte întregă drept răspuns. Rezumând în două cuvinte, Părintele

¹⁷ Arhimandrit Cleopa Ilie, *Despre vise și vedenii*, Editura Bunavestire, Bacău, 2001. Și în ediția: *Despre vise și vedenii și despre Sfânta Împărtășanie*, Editura Mănăstirea Sihăstria, 2011.

Cleopa spune că poate unu dintr-o sută sau unu dintr-o mie din visele oamenilor poate fi de la Dumnezeu, dar și pe acela trebuie să-l luăm ca de la draci, să ne spunem că nu suntem noi vrednici ca Dumnezeu să ni Se descopere într-o formă sau alta în vise. Oricum, visul poate fi înșelător.

Ce înseamnă să fii smerit?

Să nu fiți ca mine...! Smerit înseamnă să fii realist. Sau, dacă vreți, prima treaptă a smereniei ar fi realismul. Un om realist, cred eu, este pe drumul smereniei. Dacă nu te crezi mai mult decât ești și nu spui mai mult decât știi, dacă nu înflorești lucrurile sau altele ca acestea, dacă spui adevărul și privești realitatea la rece, mai ales în ceea ce te privește pe tine ca persoană, atunci ești pe drumul smereniei. Și devii cu adevărat smerit atunci când conștientizezi că trăiești pe muchie de cuțit, în sensul că, în situații limită, nici măcar realitatea lucrurilor, pe care ai spune că o cunoști în ceea ce te privește, nu este cea reală. Noi, în situații limită, putem face lucruri necugetate. Trăim efectiv într-un pericol cu noi înșine. Și, dacă ne gândim bine la noi înșine, fiecare ne putem da seama că acest lucru se întâmplă aproape în fiecare zi. Doar un singur exemplu: gândiți-vă cum sunteți sau ce faceți când vă ieșiți din fire, când vă enervați. Aud, de pildă, părinți care se plâng că-și drăcuiesc copiii! Sau că își blestemă copiii. Oare s-ar fi gândit sau ar fi dorit să facă vreodată acest lucru?! În situații limită însă o fac! Ceea ce înseamnă că noi trebuie să ne dăm seama, pe lângă realismul despre care am vorbit, că suntem mai puțin decât ceea ce privim noi în oglindă, când nu este nimeni în jurul nostru...

Ce program are un călugăr în mănăstire?

Mergeți să vedeți...! Există un program, pentru că trebuie să fie o rânduială. Programul unui călugăr se împarte în trei: opt ore de rugăciune, opt ore de muncă și opt ore de odihnă, dar și aceasta, la fel ca munca, trebuie să fie tot un fel de rugăciune. „Rugați-vă neîncetat”¹⁸, pentru un călugăr, înseamnă cele opt ore de rugăciune, care, de obicei, este o rugăciune publică, cele șapte Laude care se fac într-o mănăstire, plus munca, care tot rugăciune trebuie să fie pentru călugăr, și inclusiv odihna, care trebuie să fie o stare de veghe, o stare de rugăciune. Desigur, este un ideal ceea ce vă spun, dar idealul acesta este tânjit de cei care își pun serios problema vieții monahale.

Ce este boala sufletului, ontologic, și vindecarea sufletului, concret, în tradiția isihastă patristică?

Ce este boala sufletului? Boala sufletului este păcatul. Asta o știm, încă de la început, prin ceea ce s-a întâmplat cu protopărinții noștri Adam și Eva, la care s-a tot adăugat, de-a lungul istoriei, ființa omenească devenind astfel tot mai slăbănoagă, într-atât încât Sfântul Apostol Pavel se plânge de faptul că omul – inclusiv el! – săvârșește păcatul, care este în el, nu binele pe care-l voiește¹⁹. Pentru că firea omenească a devenit tot mai înclinată spre păcat, a devenit tot mai nefirească firea omului. Noi trebuie să luptăm să ajungem la echilibru, la adevăratul firesc al omului, pe care noi l-am pierdut prin păcat, prin tot ceea ce

¹⁸ 1 Tesaloniceni 5, 17.

¹⁹ Romani 7, 19.

au adăugat generațiile dinaintea noastră și la care adăugăm și noi. Iar vindecarea sufletului vine prin absolvire de păcat, prin nelucrarea păcatului și prin lucrarea virtuților. Altfel nu se poate! Nu fac casă bună virtutea cu păcatul. Trebuie întâi să renunți la păcat și apoi să lucrezi virtutea, iar lucrând virtutea, vei descoperi felul în care te poți vindeca sufletește.

Părinții isihști, cei care au ajuns la liniștire – *isihia* aceasta înseamnă: o stare de liniște lăuntrică, în primul rând, dar care se exprimă și în afară –, spun că nu dobândești această stare de liniște dacă conlucrezi cu păcatul. De asemenea, această stare de liniște nu se dobândește peste noapte, se dobândește lucrând virtutea. Ca orice lucrare, aceasta presupune timp. Iar virtuțile pe care noi le cunoaștem – dacă ar fi să amintesc doar cele trei virtuți cardinale: credința, nădejdea și dragostea²⁰ –, dar și cele pe care le intuim, le găsim în Sfintele Scripturi²¹. Dar, dragii mei, înainte de toate, se începe cu rugăciunea, care, la început, trebuie să fie îndelungată, adică să folosim cărțile de rugăciuni, să citim rugăciuni lungi, acatiste, paraclise, *Psaltirea*... Adică rugăciunea trebuie să fie o nevoie, până când ajunge să ne fie proprie, până când ajungem să avem atenție, vigilență, trezvie, spun Sfinții Părinți. Deci, mai întâi, trebuie să facem rugăciunea aceasta pe care o face orice bun creștin, un canon de rugăciune, am putea spune, pe care ar trebui fiecare să-l aibă la înțelegere cu duhovnicul.

Ca să ajungi la liniștea isihastă, trebuie să treacă foarte multă vreme și este nevoie de duhovnic, de un îndrumător, și de un program prestabilit. Părinții care au ajuns la rugăciunea inimii

²⁰ I Corinteni 12, 1-8.

²¹ Galateni 5, 22-23.

– care este o lucrare isihastă – au trecut, mai întâi, prin experiența rugăciunilor lungi. Nu se poate invers. Întâi, trebuie să le faci pe cele lungi, ca să ajungi la cele scurte. Cele lungi te ajută să ajungi la rugăciunea scurtă, neîncetată, pentru că este o nevoință care îți curăță mintea și inima – mintea, de gânduri, iar inima, de patimi –, iar în cele din urmă, ajungi la o rugăciune care nici măcar nu se mai rostește cu buzele, ci cu mintea coborâtă în inimă, cum spun Părinții. Eu vă spun însă lucruri scolastice. Întrebarea are ca răspuns capitole întregi de teologie patristică, pe care nici eu nu le-am parcurs și, atunci, încercând un răspuns, sunt oarecum ipocrit și mincinos. Oricum, am văzut această experiență – și v-o pot vădi – la Preasfințitul Părinte Vasile Someșanul, părintele meu, la care am stat în gazdă, într-un apartament modest din Mănăstur, în Cluj, pe când era preot celib la Calvaria, iar eu, elev la Seminar. L-am văzut în fiecare zi rugându-se, în chilia lui, în fața candeliei. Se ruga în picioare, aceasta este poziția de rugăciune a Preasfințitului. Poziția de rugăciune, în general, să știți, este în picioare, nu în genunchi. În genunchi poate fi comoditate, poate fi și nevoință, în funcție de vârstă. Rugăciunea se face în picioare. El așa se ruga, l-am văzut ani de zile rugându-se, în picioare, îndelung, din cărți de rugăciuni. Era un canon prestabilit, pe care îl împlinea în fiecare zi, oricât ar fi fost de obosit, oriunde ar fi fost plecat, de oriunde ar fi venit, într-un loc anume, în fața candeliei, unde se aflau anumite cărți, pe care le văd și acum înaintea ochilor, din care se ruga. Întrebându-l, mai târziu, despre acest fel de rugăciune, mi-a spus că doar așa a reușit să trăiască mai intens credința. Era un om bun și blând din fire, a fost crescut în credință, însă lucrurile erau destul de superficiale, în acele

vremuri. Așa a reușit să ajungă la trăiri intense, la dorința de a le sluji oamenilor cu adevărat, începând cu acel canon de rugăciune, zilnic, pe care l-a păstrat cu sfințenie. Eu însumi l-am văzut, vreme de ani, făcându-și canonul în chilia lui. Dar nu trebuie să vă spun eu cine este Preasfințitul Părinte Vasile Someșanul, pe care îl cunoașteți cu toții!

Soțul sau soția nu mai vor să aibă copii, se opresc doar la unul.

Păcat... Foarte mare păcat! Atunci, de ce nu s-au călugărit?! De ce s-au căsătorit?! Este un soi de egoism, pe care Dumnezeu nu-l vrea de la om. Egoismul exclude, vedeți, pe celălalt. Cum să renunți tu la fetița asta frumoasă pe care o vedeți?! Oricine poate avea o asemenea fetiță! Și noi ne confruntăm cu această situație în Cluj, mai ales la Catedrala Mitropolitană, pentru că sunt mulți tineri care vor să renunțe la copilul zămislit și greu îi determinăm să n-o facă. În câteva rânduri, după ce n-au făcut avortul, s-a întâmplat să și botez pruncul născut, după aceea să-i și cunun pe părinți! Odată, când au venit la botez cu copilul, care era un îngeraș de fetiță, am îndrăznit să-i zic tatăcului: „Tăticule, ia copilul ăsta și ucide-l, acum, în momentul ăsta!” „Părinte, dar ce vorbești, cum puteți zice așa ceva?” „Păi n-ai venit în urmă cu nouă luni, un an, și mi-ai zis acest lucru, pe care eu acum ți-l reproduc? Dumneata mi-ai zis că vrei să-ți ucizi copilul.”

Vă pot oferi și un exemplu diferit, cel al unei familii de preot, din Bihor, ucenici de-ai mei, care au cinci copii, toți născuți prin cezariană. Sunt patru fete și un băiat, ultimul, Dimitrie... I-am promis că, dacă va face și al cincilea copil, va fi băiat, dar va

trebui să-i pună nume Dimitrie, desigur, în spirit de glumă, dar chiar așa s-a întâmplat! Însă una dintre fete este în cărucior, de la naștere, din cauza unei erori medicale. După ce l-a avut și pe al cincilea copil, i-am zis părintelui și preotesei: „Renunțați la unul dintre ei! Uite, renunțați la fetița asta din cărucior!” Și părintele mi-a spus: „Chiar la ea nu renunț, dacă ar trebui să renunț la oricare dintre copiii mei, la cea din cărucior nu renunț!” Iar noi renunțăm așa ușor...!

Spuneam, la Mânăstirea Ciucea, de sărbătoarea Nașterii Maicii Domnului, hramul mânăstirii, că, prin faptul că nu se nasc copii în lume, că soții se feresc să aibă copii, se zădărnicește planul lui Dumnezeu. Noi putem zădărnici planul lui Dumnezeu! Poate cu acel copil Dumnezeu are un plan și în ceea ce privește familia în care el trebuie să se nască, dar și în ceea ce privește societatea. Am spus atunci, mă repet adesea și o spun și acum: dacă n-avem medici buni și suficienți, este și din cauza faptului că nu se nasc copii. Dacă n-avem politicieni buni, conducători buni, este și din cauza faptului că nu se nasc copii. Dacă n-avem preoți buni, este și din cauza faptului că nu se nasc copii. Dacă n-avem călugări buni, este și din cauza faptului că nu se nasc copii. Se poate merge la nesfârșit cu aceste răspunsuri, pentru că, pe zi ce trece, vedem că societatea românească îmbătrânește, se împuținează; tinerii cei mai mulți au plecat din țara noastră; copiii care se nasc în străinătate își pierd identitatea, își pierd și credința, cei mai mulți dintre ei și, atunci, bineînțeles, piere neamul românesc, dar piere și neamul omenesc. Și mai este un pericol, pe care, vrând-nevrând, trebuie să vi-l pun înaintea ochilor, o realitate pe care noi o vedem și care împlinește Sfintele Scripturi. Noi facem atâta caz de exodul mu-

sulmanilor care vin în Europa, al refugiaților care vin din Siria sau alte țări în conflict și care, cei mai mulți, sunt tineri cu copii și fac foarte mulți copii, iar cuvântul Scripturii, al Domnului Dumnezeu, rostit spre pildă de Mitropolitul Serafim, care trăiește în Occident, în Germania, este: „Creșteți și înmulțiți-vă și umpleți pământul și supuneți-l!”²² Cine crește și se înmulțește, stăpânește acest pământ, câte zile are pe lumea aceasta. Cine nu va face asta, nu-l va stăpâni. Ei îl vor stăpâni! Așa cum se întâmplă și la noi cu cei care se înmulțesc incomparabil mai mult decât românii, tot așa și cei care invadează acum Europa au s-o domine, au s-o supună, au s-o stăpânească prin natalitate, împlinind cuvântul Scripturii, cuvânt pe care îl au și ei. Să nu-l uitați: „Creșteți și înmulțiți-vă și umpleți pământul și supuneți-l!” Vedeți ce se întâmplă cu moștenirea noastră, de la părinții noștri, de la străbunii noștri – de la ei moștenim o casă bătrânească, un pământ la țară –, câte case sunt părăsite acum și pământuri nelucrate! De ce? O întrebare care „răspunde” la întrebarea dumneavoastră.

Vă doresc Sărbători frumoase și luminoase! Nu știu dacă v-au trezit interesul cuvintele mele, dar aș mai adăuga ceea ce spune adesea Înaltpreasfințitul nostru Andrei: să vă puneți mai serios problema mântuirii sufletului. Să ne ajute Dumnezeu!

²² Facerea 1, 28.

TÂNĂRUL BOGAT¹

Suntem într-o nouă ediție a emisiunii Ortodoxia în direct și, în această seară, vom dezbate pericopa de la Luca, din capitolul 18, de la versetul 18 la versetul 27, care ne redă un dialog, o discuție între un dregător, un tânăr bogat, și Hristos:

„Și L-a întrebat un dregător, zicând: «Învățătorule bun, ce să fac ca să moștenesc viața de veci?» Iar Iisus i-a zis: «De ce-Mi spui bun? Nimeni nu este bun, decât numai unul Dumnezeu. Cunoști poruncile: Să nu te desfrânezi, să nu ucizi, să nu furi, să nu mărturisești strâmb, cinstește pe tatăl tău și pe mama ta». Iar el a zis: «Pe toate acestea le-am păzit din tinerețea mea». Și auzind Iisus, i-a zis: «Încă una îți lipsește: Vinde tot ce ai și împarte-le săracilor și vei avea comoară în cer; și vino, urmează-Mi Mie». Iar el, auzind acestea, s'a întristat, fiindcă era foarte bogat. Și văzându-l Iisus că s'a întristat, a zis: «Cei ce au bogății, cât de greu vor intra ei în împărăția lui Dumnezeu! Că mai lesne este să treacă o cămilă prin urechile acului decât să intre bogatul în împărăția lui Dumnezeu». Iar cei ce aveau au zis: «Și cine poate să se mântuiască?» Iar El a zis: «Cele ce sunt cu neputință la oameni sunt cu putință la Dumnezeu».”

¹ Emisiune realizată de Pr. Florin Parasca, ediția din 24 noiembrie 2019, Radio Renașterea. Versiunea scrisă a fost revizuită pentru publicare.

Aceasta a fost pericopa, dragii mei, pe care o vom dezbate în emisiunea de față. Invitatul nostru din această seară este Părintele Arhimandrit Dumitru Cobzaru, Exarhul mănăstirilor din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului și slujitor la Catedrala Mitropolitană din Cluj-Napoca.

Sărumâna și bine ați venit în studioul nostru, Părinte Dumitru!

Bine v-am regăsit și binecuvântare tuturor!

În contextul Evangheliei de astăzi, Sfinția Voastră, care aveți o largă experiență cu tinerii, atât ca stareț la Mănăstirea Nicula, cât și ca slujitor al Catedralei Mitropolitane din Cluj, și care, iată, ați lansat recent în format audio o carte către tineri, ce redă mai ales una dintre discuțiile dintre Sfinția Voastră și un ucenic, „Fiule, m’am vrut să-ți fiu candelă de ceas târziu...”², cum vedeți această pericopă?

În primul rând, este vorba despre un tânăr care era, într-adevăr, bogat, în sensul că avea foarte multe calități. Una dintre calități se pare că este cea a preocupării duhovnicești, pentru că el pune o întrebare existențială, esențială: „Ce să fac ca să moștenesc viața de veci?”³ Sfântul Apostol și Evanghelist Marcu ne spune că, la această întrebare, Domnul Iisus Hristos

² Ediția audio a fost publicată de Editura Renașterea și Radio Renașterea, Cluj-Napoca, în 2019.

³ Luca 18, 18.

l-a privit pe acest tânăr cu drag⁴. Față de inocență, Domnul Iisus Hristos a avut întotdeauna o slăbiciune, în sensul că El a iubit copiii: „Lăsați copiii să vină la Mine și nu-i opriți, căci a unora ca aceștia este împărăția lui Dumnezeu!”⁵ Așadar, Evanghelia se adresează tinerilor, însă tinerețea este de mai multe vârste. Se vede că tânărul bogat din Evanghelia noastră avea o anumită vârstă, pentru că avea și o funcție publică, însă el n-a înțeles că bun este doar Dumnezeu. În fapt, nu a înțeles că în fața lui nu se afla un simplu învățător, ci Însuși Fiul lui Dumnezeu.

Acest apelativ, „bun”, constituie și intriga pasajului la care facem referință și răspunsul lui Hristos declanșează întreaga acțiune. Avem de-a face, așa cum ați spus, cu un tânăr curat, cu un tânăr inocent, cu un tânăr virtuos. Asta deducem, însă Hristos pune accentul pe cu totul altă latură a lui.

I-a simțit meschinăria, în sensul că dacă el avea bogăție, dacă era isteț la minte, dacă avea o funcție publică, considera că i se cuvine și Împărăția Cerurilor.

Exact, aceasta a fost marea provocare pe care i-o întinde, să spun așa, Hristos, aceea de a-l câștiga și pe el în Împărăția Cerurilor.

Da, însă Domnul nostru Iisus Hristos nu forțează, ci, dimpotrivă, oferă libertatea, pe care se vede că a avut-o în vedere și tânărul bogat, pentru că a plecat întristat și nu a ales să răspundă chemării; cel puțin de moment, pentru că nu avem certitu-

⁴ Marcu 10, 21.

⁵ Marcu 10, 14; Luca 18, 16.

dinea că, în timp, el n-a ascultat de cuvântul Domnului Hristos. Probabil că a renunțat la bogăție și I-a urmat.

Asta, să spun așa, într-o notă optimistă. Însă, în nota pesimistă, Hristos, pe moment, așa cum ați spus, deși îi era drag, întrucât avea o simpatie față de tinerii virtuoși, rămâne trist după acest dialog.

Eu cred că nu a mai avut zile bune și nici nopți liniștite acest tânăr.

Întâlnirea cu Hristos schimbă inima.

Absolut!

Cum vă raportați astăzi? Este oarecum similar contextul dialogului dintre Hristos și tânărul virtuos?

Spuneam că nu există vârste în ceea ce privește tinerețea. Atunci, ne aflăm pe un teren stabil referitor la dorința de a dobândi Împărăția Cerurilor sau de a ne mântui sufletul. Prin urmare, oricine are acces. Importantă este preocuparea față de viața duhovnicească, preocupare din ce în ce mai rară însă. Oamenii se străduiesc să aibă o conștiință morală și să devină oameni morali, cuminți, atenți la ei înșiși și atenți cu ceilalți, dar toate acestea nu au nicio valoare, dacă nu se raportează la Dumnezeu, respectiv la Domnul nostru Iisus Hristos. Poți să fii un om cuminte, poți să fii un om curat, poți să împlinești poruncile lui Dumnezeu, care sunt în firea omului, dacă luăm aminte la ceea ce ne spune Sfântul Apostol Pavel, și anume că și

păgânii „din fire fac cele ale legii”⁶. Așadar, pentru oricine există șansă, doar trebuie să optăm să-L urmăm pe Domnul nostru Iisus Hristos și să punem în slujba Lui toate darurile cu care ne-a înzestrat Dumnezeu, care sunt bogăția noastră, în realitate.

Vedem că, în prima parte a răspunsului, Hristos Se conformează, să spun așa, conceptului iudaic religios, acela de a se respecta Decalogul lui Moise. Decalogul, ca parte incipientă, ca introducere în viața duhovnicească. Împlinindu-se aceasta, Hristos trece la pasul următor, la desăvârșire, la desprinderea totală de material și la chemarea de a deveni ucenic, apostol al lui Hristos, ceea ce este foarte important și, spun criticii Evangheliei, a fost șansa vieții lui.

Eu nu aș exclude că așa a și fost, cum spuneam mai înainte, însă acest lucru are în vedere, afirmam azi în Catedrala Mitropolitană, două religii: prima religie, a lui *a nu face*, și a doua religie, a lui *a face*. Așadar, Domnul Iisus Hristos trece de la Lege la porunca iubirii. Pentru că, în fapt, chemarea Domnului Iisus Hristos este o chemare a iubirii pentru iubire și la iubire.

Asta se vede și din exemplul poruncilor, pe care îl dă Hristos ca răspuns. Adică, face o sinteză, bineînțeles, din partea a doua a poruncilor, și anume poruncile 6, 5, 7, 8 și 4⁷, care se referă sau reglementează exact relația cu ceilalți. Și, bineînțeles, ele au la bază, sau în substrat, relația cu Dumnezeu. Și se vede că tânărul aici ratează, din păcate, pe moment, presupunem noi.

⁶ Romani 2, 14.

⁷ Ieșirea 20, 4-17.

Raportarea lui directă era cu semenii, față de care era politic corect.

Exact. Și astăzi există creștini buni, creștini virtuoși, care consideră că le împlinesc pe toate, că sunt conformi preceptelor noastre evanghelice. Și, totuși, uneori, relația cu Dumnezeu și cu semenii – de ce nu? – lasă de dorit. Ce se întâmplă în inima omului de astăzi, Părinte Exarh?

În primul rând, oamenii reclamă o credință abstractă: „Noi credem într-un Dumnezeu, într-o forță extraordinară, într-un arhitect, în ceva nedefinit...” În consecință, există o împrăștiere maximă. În general, noi ne dorim concretul și palpabilul. Spunea, odinioară, Vlădica Irineu că, în atmosferă, sunt vapori de apă, însă noi însetăm și trebuie să mergem la sursă, pentru că riscăm să murim de sete. Așadar, avem nevoie de concret, de palpabil, și, atunci, trebuie să apelăm la Dumnezeu în formă concretă, iar forma concretă o găsim în Biserica Lui.

Părinte Dumitru, în interacțiunea tainică cu tinerii zilelor noastre, vedeți dacă mai sunt ei preocupați de viața veșnică? Mai crede omul contemporan în viața de după moarte?

În mare măsură, da. Din păcate, legătura noastră duhovnicească cu tinerii se rezumă, de cele mai multe ori, la interiorul Catedralei. Iar cei care vin în interiorul Catedralei au preocupări duhovnicești. Tristețea noastră cea mare vine de la ce se întâmplă cu ceilalți, pentru că, știm prea bine, în Cluj-Napoca, avem peste o sută de mii de studenți și mă întreb:

care este soarta lor din punct de vedere duhovnicesc? Și cine se ocupă de sufletul lor? Mă tem că nu profesorii, pentru că, în general, profesorii au în vedere spiritul, inteligența, educația, să zicem, educație care lasă de dorit în ultimii ani. Cei care vin în Catedrala Mitropolitană, cu siguranță, au preocupări duhovnicești. Bineînțeles, există și această ispită de a se căuta pe ei înșiși, însă indisolubil Îl caută și pe Dumnezeu. Prin urmare, există preocupare duhovnicească, tinerii noștri Îl caută pe Dumnezeu, iar aceasta se vede prin prezența lor numeroasă în Catedrala Mitropolitană.

Astăzi, cu toții ne confruntăm cu această „bunăstare”, dacă pot să-i spun așa, la toate nivelurile. Iar această bunăstare, această tendință a omului de a avea confort, de a fi împlinit, ne atrage inima, vrând-nevrând, înspre material, înspre imediat. Or, în această pericopă, Hristos ne cere cu totul altceva.

Se vede că, în lumea întreagă, țările dezvoltate din punct de vedere economic și cu bunăstare materială L-au lăsat pe Dumnezeu și Biserica Lui în urmă. În consecință, tinerii lor nu mai sunt preocupați de viața duhovnicească, așa cum vedem în țările mai puțin dezvoltate, unde lipsurile îi apropie pe oameni de Dumnezeu. Problema în sine, precum spuneam la început, nu este bogăția, problema este că s-a schimbat ierarhia valorilor. Oamenii nu-și dau seama că tot ce a fost sădit în ființa lor trebuie pus în slujba lui Dumnezeu și a semenilor. Dacă totul se folosește în mod narcisist și egoist, duce și la distrugerea personală, și, bineînțeles, îl afectează și pe semenul nostru.

Știți ce mi se pare interesant și captivant totodată în pericopa de față? Neliniștea tânărului. Este un tânăr virtuos, este un tânăr curat și inocent, un tânăr, așa cum ați spus, cu funcție publică, probabil un conducător de sinagogă sau chiar un fariseu. Însă, în străfundul conștiinței sale, se simte neîmplinit, se simte incomplet, dacă putem spune așa, deși el împlinea poruncile. Sau aici se vede deja trecerea pe care o face Hristos de la literă la duh?

Căutarea este o caracteristică a tânărului. Părintele Rafail Noica spune că foamea omului este „foame de cuvântul lui Dumnezeu”⁸, pentru că este sădit în ființa noastră să dorim mai mult, să vrem mai mult, să fim mai mult, să fim asemenea lui Dumnezeu. Dacă am fost creați chip al lui Dumnezeu, avem și asemănarea Lui⁹, care înseamnă un potențial pe care noi trebuie să îl punem în valoare. De aici, din acest potențial de a deveni asemenea lui Dumnezeu, se naște foamea, setea, căutarea noastră permanentă, neliniștea.

Îmi vin acum în minte cuvintele sau, mai bine zis, destănuirea personală, intimă a Fericitului Augustin: „Făcutu-ne-ai căutători spre Tine, Doamne, și neliniștită este inima mea, până ce-și va afla odihna întru Tine”¹⁰. Or, acest moto al Fericitului Augustin i se potrivește foarte bine tânărului din Evanghelie.

⁸ Ieromonahul Rafail Noica, *Cultura Duhului*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2002, p. 84.

⁹ Facerea I, 26.

¹⁰ Fericitul Augustin, *Confesiuni*. Ediție bilingvă. Traducere din limba latină, introducere și note de Eugen Munteanu. Editura Humanitas, București, 2018, p. 49.

„Nu M-ai căuta, dacă nu M-ai fi găsit”¹¹!

Exact. O ascultătoare, pe pagina de facebook, face un comentariu din care se poate naște o nouă idee, pe care să o dezbatem. Îi mulțumesc pentru această intervenție. Spune așa: „Această pericopă este vitală pentru inimile noastre”.

Este crucială pentru viața creștinului. Spuneam că este o întrebare esențială și existențială, prin urmare, repet, este vitală pentru viața creștinului. Ar trebui să ne-o punem în fiecare zi.

Hristos, de mai multe ori, ne cere nouă, celor ce trăim în context social, să ne prioritizăm valorile. Ne spune Mântuitorul în Evanghelia după Matei: „căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate acestea se vor adăuga vouă”¹². Monahilor le spune: „oricine a lăsat case sau frați, sau surori, sau tată, sau mamă, sau femeie, sau copii, sau țarine, pentru numele Meu...”¹³. Or, nouă, celor ce trăim în cadru social, repet, cu responsabilități familiale, cu prieteni, cu cunoștințe, cu colegi, cu vecini, ne cere să ne prioritizăm viața.

Da, acest episod se referă și la viața monahală. De pildă, episodul a fost determinant pentru viața Sfântului Antonie cel Mare. În povestea vieții sale, scrisă de Atanasie cel Mare¹⁴, găsim că, asemenea

¹¹ Pascal, *Cugetări*. Traducere de Maria și Cezar Ivănescu. Editura Aion, 1998, p. 372.

¹² Matei 6, 33.

¹³ Matei 19, 29.

¹⁴ Sfântul Atanasie cel Mare, *Epistole și Viața cuviosului părintelui nostru Antonie*. Traducere din limba greacă veche, studiu introductiv și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae. Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2010.

Cuvioasei Parascheva, auzind cuvântul: „Oricine voiește să vină după Mine să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie”¹⁵ – în fapt, răspunsul la întrebarea dregătorului bogat –, Sfântul Antonie cel Mare a primit încredințarea să îmbrățișeze viața monahală. Așadar, ne aflăm și în zona monahală. Subliniam, astăzi, la Catedrala Mitropolitană, că viața creștină presupune monahismul, pentru că nu sunt două căi. Domnul nostru Iisus Hristos spune: „Eu sunt Calea”¹⁶; deci există o singură cale. El este Calea. Prin urmare, sunt două metode sau, mai bine zis, este vorba despre o succesiune de căi, în sensul că, împlinind poruncile, trebuie să ajungem și la lepădare de sine, și la urmarea Domnului Hristos, la dragoste.

Ce l-a determinat pe tânăr să-I întoarcă spatele lui Hristos? Cuvântul sau îndemnul, imperativul „vino, urmează-Mi Mie”¹⁷ nu a avut efectul scontat. Oare de ce?

Există în Evanghelie remarca potrivit căreia s-a întristat, a plecat capul, s-a rușinat. Așadar, cred că aici trebuie găsită taina: i-a fost rușine de sine însuși, la urma urmei.

Demonizatului din Gadara Hristos îi refuză urmarea. După ce l-a vindecat, fostul demonizat vine la Hristos și-L imploră: „Îl ruga ca să-l ia cu El”¹⁸. Dar Hristos îi spune: „Mergi în casa ta, la ai tăi, și spune-le câte ți-a făcut ție Domnul și cum te-a miluit”¹⁹. Dar pe acest tânăr îl cheamă în mod direct.

¹⁵ Marcu 8, 34.

¹⁶ Ioan 14, 6.

¹⁷ Luca 18, 22.

¹⁸ Marcu 5, 18.

¹⁹ Marcu 5, 19.

Demonizatul era un câștigat, aici era un potențial câștigat, care mai avea un drum de parcurs.

Așadar, Hristos lucrează la nuanțe, ca de fiecare dată.

Bineînțeles! Oricum, lucrează particular și intim cu fiecare dintre noi.

Cum vi se pare faptul că Hristos merge pe linia inimii tânărului dregător, a tânărului bogat din Evanghelia de astăzi? Îl asigură sau, mai bine spus, se face garantul averii lui în ceruri, spunându-i așa: „Vinde tot ce ai și împarte-le săracilor și vei avea comoară în cer”²⁰. Nici cu aceasta nu l-a convins Hristos.

Îi cunoștea vârsta duhovnicească, iar Domnul nostru Iisus Hristos niciodată nu a fost agresiv, decât cu fățarnicii și cu ticăloșii. Cu tinerii niciodată nu a fost agresiv; dimpotrivă, le-a dat apă la moară sau le-a aruncat mingea la fileu. Așadar, i-a descoperit în realitate ce înseamnă ei pe dinăuntru, nu pe dinafară. De aceea, s-a întristat și a plecat să mediteze la viața lui. Iar eu am încă această credință că, în cele din urmă, s-a întors...

Aveți acest sentiment...

Da! Cu siguranță.

Aveți inimă de părinte, și, atunci, e normal să punem gândul cel bun.

²⁰ Luca 18, 22.

Noi știm din experiențe personale că nu întotdeauna am ascultat de duhovnic, dar, în cele din urmă, am ajuns la concluzia lui.

Așa este, părinte drag!

În momentul în care Hristos apelează la capacitatea de decizie a tânărului, de fapt, El ne dă un exemplu de pedagogie dumnezeiască. Dumnezeu apelează la liberul nostru arbitru și așteaptă, cu toate simțirile Lui atente, răspunsul nostru.

Nici nu știu cum să răspund, pentru că este o întrebare retorică. Spuneam că Dumnezeu lucrează atent și intim, personal, cu fiecare persoană în parte și pe potrivă vârstei ei duhovnicești și inteligenței. Și, atunci, Domnul Iisus Hristos a avut în vedere toate aceste lucruri. Și le are în vedere, în ceea ce ne privește pe fiecare.

Părinte Dumitru, cum vi se pare antiteza izbitoare pe care o folosește Hristos în momentul de dezamăgire: când tânărul Îi întoarce spatele, Hristos oftează, regretă șansa ratată pe moment, să spunem, și exclamă: „Cei ce au bogății, cât de greu vor intra ei în împărăția lui Dumnezeu! Că mai lesne este să treacă o cămilă prin urechile acului decât să intre bogatul în împărăția lui Dumnezeu”²¹.

Hristos lăcrimează la mormântul lui Lazăr, dar îl și învie, prin urmare, această antiteză despre care vorbeai nu își găsește locul decât strict pentru moment. El avea în vedere că vor lua aminte și ucenicii, și ceilalți care erau de față, și noi toți, fiindcă, în realitate, toți suntem bogați, nu există om sărac în această lume.

²¹ Luca 18, 24-25.

Tot omul este înzestrat de Dumnezeu cu daruri alese, iar noi, creștinii, suntem înzestrați cu toate darurile Sfântului Duh. Așadar, noi nu suntem oameni săraci, indiferent de condiția noastră socială, indiferent de vârstă, indiferent de posibilitățile materiale. Toți avem ce pune în slujba lui Dumnezeu. La aceasta Se referă Domnul Hristos, nu la o bogăție materială, nu Se referă la funcțiile noastre publice, nu Se referă la vârsta noastră. Vedeți? De pildă, am găsit acest cuvânt: în Împărăția lui Dumnezeu, toți vom avea vârsta deplinătății lui Hristos; în realitate, o tinerețe fără bătrânețe. Dacă ar fi să transpunem la vârsta omului, toți vom fi tineri, aproximativ de vârsta Domnului Hristos, 30-33 de ani, atunci când toate puterile noastre lăuntrice sunt în maximă activitate și receptivitate. De aceea spune Mântuitorul acest cuvânt: „Cei ce au bogății, cât de greu vor intra ei în împărăția lui Dumnezeu! Că mai lesne este să treacă o cămilă prin urechile acului decât să intre bogatul în împărăția lui Dumnezeu”²². Însă apostolii sesizează: atunci cine va intra în împărăția lui Dumnezeu²³? De aici, înțelegem că nu există oameni săraci; toți suntem bogați și foarte bogați. Și, atunci: „Cele ce sunt cu neputință la oameni sunt cu putință la Dumnezeu”²⁴.

Vedem cum această aserțiune a Mântuitorului îi sperie, îi șochează pe martori.

Îi sperie, fiindcă nu erau departe de gândirea și simțirea tânărului bogat din Evanghelie. Precum spuneam, lecția de via-

²² *Ibidem*.

²³ Luca 18, 26.

²⁴ Luca 18, 27.

ță nu era doar pentru tânărul în cauză, era și pentru apostoli, și era pentru toți cei care erau de față și, iată, este o lecție și pentru noi, astăzi, după douăzeci de veacuri.

Înțelegem, aici, așa cum spuneam, bogăția și în sens material, dar și bogăția în sens spiritual, așa cum ați spus. Însă, la polul opus, avem sărăcia sau omul sărac. Este sărăcia un atu pentru Împărăție?

Nu este un atu, pentru că nu sărăcia în sine, la fel cum nici bogăția în sine, cum spuneam, ne certifică; dimpotrivă, este vorba de sărăcia cu duhul, pe care o poate avea și un bogat.

Cum se poate?

Exemplul cel mai elocvent, din Vechiul Testament, este cel al patriarhului Avraam, care era foarte bogat, dar care Îl iubea pe Dumnezeu în așa măsură încât ar fi fost în stare să și-l dea pe unicul său fiu²⁵. Ceea ce a și demonstrat patriarhul Avraam. Ce putea fi mai mult decât fiul său? Bogăția pe care o avea?! Cu siguranță că fiul său! Și era în stare, a fost în stare să-l dăruiască; în realitate, el chiar l-a dăruit cu adevărat.

Poate fi adus în discuție și Dreptul Iov, în acest context?

Cu siguranță că poate fi adus. Și chiar recomand și am recomandat, de multe ori, să se citească Cartea Dreptului Iov, pentru că acolo găsim foarte multe amănunte în ceea ce privește felul în care trebuie să ne raportăm la Dumnezeu, felul în care

²⁵ Facerea 22.

trebuie să Îl vedem pe Dumnezeu în splendoarea Lui și în care să ne gestionăm problemele sufletești și trupești, inclusiv bogăția noastră, care înseamnă nu doar o bogăție materială, ci mai ales copiii noștri, familia noastră.

Mântuirea de unul singur, ne spune Hristos, este un avantaj?

Dar nu există mântuire de unul singur!

Avem un telefon, Părinte Dumitru.

- Bună seara! Vă spunem bun venit în emisiunea noastră!

- Bine v-am găsit! Este o pericopă minunată, cum, de altfel, sunt toate. Eu am reținut ultimele idei, când se spunea că bogăția nu e un păcat, așa cum sărăcia nu e o virtute. Mi-aș îngădui să zic câteva versuri:

Mereu pe pământ vor exista săraci,

Dar săracii în iubire sunt cei mai de plâns.

Întunericul urii când în suflet s-a strâns

Preface în scrum câmpia de maci.

Omul fără iubire este o fință slută,

Lumea fără iubire este o lume pierdută.

Iubirea va fi biruitoare, va străluci mereu,

Iubirea nu are hotare, e Însuși Dumnezeu!

Iată, în asta constă măreția ofertelor ființei umane, a îmbrățișării date de Bunul Dumnezeu pentru însăși existența noastră pământească.

Vă mulțumim pentru intervenția dumneavoastră!

- O întrebare, aş vrea. Să spunem că, înainte, nu am avut o viaţă duhovnicească sau era foarte slabă, dar, apoi, m-am gândit, după '89 încoace, să împart tot ce am şi să mă preocupe problema împărţirii Cerurilor, aşa cum am înţeles din doctrina creştină. M-au reţinut tot lucruri din jurul meu, cerinţe ale unora din familie, care solicitau ajutor, asistenţă, din toate punctele de vedere. Şi chiar mi-am pus problema: oare, în ţara asta, câţi creştini ortodocşi au reuşit să împartă ce au şi să meargă pe calea aceasta recomandată de Domnul Iisus Hristos dregătorului bogat? Ar fi foarte bine dacă am reuşi să ne desprindem de aceste ataşamente materiale.

- Vă mulţumim tare mult pentru apelul dumneavoastră de astăzi şi din celelalte emisiuni – vă recunosc vocea! – şi pentru problema ridicată. Părintele Dumitru este cel mai în măsură să ne răspundă, pentru că dânsul este şi Exarhul mănăstirilor şi are o evidenţă, să spunem aşa, la zi, a tinerilor, a persoanelor care intră în viaţa monahală. Adică a celor care, bineînţeles, renunţă la tot ce au în viaţa socială.

- Da, mai ales să ne gândim la oameni de felul acesta, al dregătorului, care a fost privit cu mult drag de către Domnul Iisus, pentru că a dovedit că Îl caută pe Dumnezeu. Iar dintre porunci, marea majoritate erau respectate de el, nu? Dar i-a venit foarte greu şi s-a oprit în faţa problemei pe care i-a pus-o Domnul Iisus, să împartă tot ce are şi să-I urmeze Lui.

- Vă mulţumim tare mult, să aveţi o seară liniştită şi rămâneţi alături de noi!

Într-adevăr, în România, în general, avem peste cinci sute de aşezăminte monahale, care înseamnă foarte mulţi călugări. Dacă ar fi să vorbim despre Mănăstirea Văratecului sau

Mănăstirea Agapia, în cele două luate împreună avem aproape o mie de călugărițe. În Eparhia noastră, avem treizeci și patru de așezăminte monahale și aproximativ trei sute de călugări. Prin urmare, i-aș putea răspunde distinsei doamne că, iată, în Eparhia noastră, avem trei sute de oameni care au urmat poruncii Domnului Hristos, pe care o dorea împlinită de tânărul bogat. Însă, așa cum îi cunoaștem noi pe credincioșii noștri, pe fiii noștri duhovnicești, sunt foarte mulți și cei care s-au pus în slujba lui Dumnezeu și în slujba Bisericii, prin a-i sluji aproape lui, prin a-i sluji semenului. Foarte mulți oameni au conștientizat că, dacă le prisosește ceva, este darul lui Dumnezeu pentru a-l pune în mâna săracului. Așa se justifică toate proiectele sociale pe care le are Arhiepiscopia noastră, care sunt foarte evidente, este la-ndemână să le cunoaștem. Dar, mai mult, în fiecare clipă, în fiecare zi, în fiecare dintre fiii noștri duhovnicești, găsim un om care este implicat în viața socială. Sunt lucruri care nu se văd, dar care există în realitate. Și ne bucurăm că, la noi, în cetatea Clujului, oamenii cu dare de mână au și inimă bună. De aceea, cred eu că se împlinește cuvântul Scripturii la care am meditat prin Evanghelia de astăzi. Iar doamna poate fi bucuroasă și fericită că sunt oameni care experimentează Evanghelia Domnului Hristos și prin faptă.

Îmi amintește Evanghelia de astăzi de unul dintre imperativele Vechiului Testament. În Cartea Proverbelor, Dumnezeu spune așa: „Dă-mi, fiule, Mie inima ta!”²⁶ Or, acest imperativ, această cerere din partea lui Dumnezeu este actuală, după cum se vede, în toate timpurile, la toate vârstele. Și în timpul lui Hristos, în vremea întrupării

²⁶ Proverbe 23, 26.

Sale, și în timpul de astăzi, și va fi, probabil, până la sfârșitul veacurilor.

Cu siguranță. De pildă, aș aminti o prevedere canonică²⁷ în ceea ce privește viața monahală, care spune că orice om, de orice vârstă și de orice condiție socială, se poate călugări, deci poate răspunde acestei chemări. Dacă ar fi să vorbesc despre vocație, toți avem vocația de a deveni monahi. Nu există om pe fața pământului care să nu aibă această vocație. Precum spuneam, viața creștină, în general, presupune viața monahală. Și nu ne referim doar la cele trei voturi pe care le depune călugărul, ci la tot ce înseamnă viața în Hristos.

Este Evanghelia de astăzi și un tablou care descrie foarte bine cadrul monahismului primar? Stă ea la baza întemeierii monahismului?

L-am amintit pe Sfântul Antonie cel Mare, care este unul dintre întemeietorii monahismului. În perioada primară a Bisericii, vedem însă că, atunci când slăbea credința, monahismul înflorea. În felul acesta a apărut monahismul în formă organizată. După ce s-au oprit persecuțiile, credința a început să slăbească. Prin urmare, cei care au fost conștienți și mai implicați în viața duhovnicească, aceia și-au dat seama că se vor pierde și au ales pustia. De aceea a înflorit pustia, pentru că viața duhovnicească de la oraș, din cetățile de atunci, a început să

²⁷ Canonul 43, Sinodul Trulan. În Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*. Ediția a III-a îmbunătățită. Sibiu, 2005, p. 146.

slăbească. Este un temei pentru viața duhovnicească, în această direcție, a viețuirii monahale. Însă viața monahală se regăsește și în viața creștinului, în general, pentru că orice creștin trebuie să asculte, orice creștin trebuie să trăiască în curăție și orice creștin, iată, ne spune Evanghelia de astăzi, trebuie să trăiască într-o anumită sărăcie, în sărăcia pe care Domnul Iisus Hristos o reclamă ca fiind aceea de a nu ne lega inima de nimeni și de nimic, cel puțin nu înaintea Lui.

Este acest răspuns al lui Hristos, „Cele ce sunt cu neputință la oameni sunt cu putință la Dumnezeu”²⁸, un îndemn optimist pentru noi, cei de astăzi?

Cu siguranță că este.

Cum ați tâlcui, cum ați interpreta?

Aș lua tot un cuvânt de la Părintele Rafail Noica, care, vorbind despre viața contemporană a creștinului, spune că nu este greu, este imposibil să trăiești după poruncile Domnului, fără El²⁹, ceea ce confirmă, iată, Evanghelia de astăzi, care se termină optimist: „Cele ce sunt cu neputință la oameni sunt cu putință la Dumnezeu”³⁰. De altfel, dacă luăm viața noastră de zi cu zi, vedem că, de multe ori, ajungem la impas, or, Dumnezeu intervine așa de minunat, încât imposibilul poate deveni posibil.

²⁸ Luca 18, 27.

²⁹ Părintele Rafail Noica, în conferința *Cuvântul proorocesc și experiența harului*, Alba Iulia, 15 noiembrie 2007.

³⁰ Luca 18, 27.

Cum face Dumnezeu imposibilul posibil? Cum ați caracteriza, în linii mari, această lucrare a lui Dumnezeu?

Cred că cel mai mare impact l-ar avea exemplul; astfel, cu siguranță vor înțelege ascultătorii noștri. Și aș da un exemplu din Vechiul Testament. Astăzi, trăim într-o lume care s-ar putea ase-măna celor două cetăți, Sodoma și Gomora. În Sodoma și Gomora ale Vechiului Testament, unde era imposibil de trăit, exista totuși o familie, familia lui Lot, soția și fetele lui, care, drepti și primitori de Dumnezeu fiind³¹, au rezistat, iar Dumnezeu a venit la ei și i-a salvat³². Se vede, deci, că se poate ca, într-o situație imposibilă, să trăiești așa cum vrea Dumnezeu și să-L primești pe Dumnezeu. Deci imposibilul poate deveni posibil. Gândiți-vă că desfrâul era atât de mare în cetățile Sodomei și Gomorei, încât oamenii s-au ispitit de îngeri³³. Așa de mare era ispita trupului, încât s-au is-pitit chiar de îngeri! Și atunci, ne putem da seama că Lot și fami-lia lui au experimentat imposibilul. Și noi, în lumea în care trăim astăzi, putem să experimentăm imposibilul.

Ca un arhitect și al textului, prin Duhul Sfânt, Hristos încheie, să spun așa, cercul deschis la începutul pericopei: „Pentru ce Mă numești bun? Nimeni nu este bun, decât unul Dumnezeu”³⁴. Adică îl semna-lizează de la începutul discuției pe tânăr că are de-a face cu Dumnezeu, că el vorbește direct cu Dumnezeu și, de aceea, spre final, se vede clar că tânărul nu ține cont de această avertizare inițială.

³¹ Facerea 19, 1-3.

³² Facerea 19.

³³ Facerea 19, 5.

³⁴ Luca 18, 19.

În realitate, toată Evanghelia este o dilemă și, atunci, de la început până la capăt, trebuie să luăm această Evanghelie ca pe o dilemă. Însă dilema trebuie să o aducem în favoarea noastră și să vedem în Domnul Iisus Hristos pe Bunul Dumnezeu, să vedem în Domnul nostru Iisus Hristos șansa vieții noastre.

Și, astfel, imposibilul devine posibil.

Cu siguranță.

Și așa lucrează Dumnezeu...

Și așa vrem!

Părinte Dumitru, în minutele ce ne-au mai rămas, explicați-ne punctul de vedere al Sfinției Voastre: de ce are Dumnezeu nevoie de inima omului, de inima noastră, de ce Se axează, în majoritatea discursurilor, pe inimă?

Nu știu cât are El nevoie și cât avem noi! De pildă, credincioșii noștri cumiști totdeauna pun problema, înainte de a se împărtăși, că nu sunt vrednici să se împărtășească. Și răspunsul meu este: vrednic este Dumnezeu să fie împărtășit! Așadar, cam aici cred că este răspunsul la întrebarea Sfinției Voastre: Dumnezeu este vrednic să Se împărtășească oamenilor, pentru că din dragoste i-a adus pe oameni din neființă la ființă și vrea răspuns la dragoste cu dragoste, la iubire cu iubire.

Este inima sau, să vorbesc în termeni actuali, procentajul curății-ei inimii un barem pentru mântuire?

Spuneam, azi, în predica de la Catedrala Mitropolitană, că tâlharul a trecut peste etapa poruncilor³⁵. Cu siguranță că era pătimăș, dar cine păcătuiește mult, mult iubește³⁶.

Să luăm și un telefon din nou.

- Bună seara! Bine ați venit în emisiunea noastră! Ce întrebare doriți să adresați Părintelui Exarh?

- Vreau să vă întreb: dacă este un post creștin, unde ar trebui să se transmită numai lucruri duhovnicești, de ce se permite să fie emisiunea „Amintiri din vatra satului”, unde sunt cântece populare, cântece lumești, că, uitați, nu mă împac, nu gândesc că e normal, pentru că în 1 Corinteni, capitolul 10, versetul 6, spune Sfântul Pavel: „Nici închinători la idoli să nu vă faceți, ca unii dintre ei, precum este scris: «A șezut poporul să mănânce și să bea și s-au sculat la joc»”. Deci, în biserică și la creștini, nu este permis ca lucrurile astea nici să le facă, nici să le vestească, nici să le practice. Deci eu așa văd... Uitați, de exemplu, mă iertați, este Postul Crăciunului, avem atâtea colinzi și putem umple programul cu atâtea cântece duhovnicești...

Aici este taina. Vedeți? Colindul este de sorginte populară și, atunci, noi trebuie să ne dăm seama că face parte din identitatea noastră. Dumnezeu nu ne anulează identitatea, prin urmare, noi trebuie să luăm întregul. Dacă veți citi Cartea Apocalipsei foarte atent, veți vedea că Dumnezeu va judeca popoarele lumii

³⁵ Luca 23, 39-43.

³⁶ Luca 7, 47.

după propria lor identitate³⁷, prin urmare, noi nu putem să renunțăm la ceea ce ne definește, mai ales că muzica populară și satul românesc stau în relație directă cu Biserica și cu credința noastră, precum vedeți în colindele noastre. Marea majoritate a cântărilor populare Îl au și pe Dumnezeu în vedere, au în vedere și credința noastră strămoșească, așa că nu le putem evita. Și, cred eu, trebuie să vă lărgiți inima.

- V-am înțeles, dar la o conferință ni s-a spus: „Uitați, vine Postul Crăciunului, auzim tot soiul de colinzi la toate colțurile și în toate magazinele...” Dar ni se atrăgea atenția asupra sensului duhovnicesc, curat, al acestora. Sigur, lumea s-a modernizat, mă înțelegeți...

Sigur! Facem diferență între un colind autentic și colindele aproximative, bineînțeles, și cred că există o selecție la Radio Renașterea.

Vă mulțumim pentru intervenția dumneavoastră!
Mulțumim și iertați!

Doamne ajută! Vă îmbrățișăm, cu noi să fie Domnul!

Părinte Exarh, puține minute ne-au rămas din emisiunea noastră. Cum ați explica unui tânăr provocarea aceasta, să spun, a lui Hristos: „Vinde tot ce ai și împarte-le săracilor... și vino, urmează-Mi Mie”³⁸. Unui tânăr de astăzi.

³⁷ Apocalipsa 7, 9.

³⁸ Luca 18, 22.

Depinde cât îl cunosc pe tânărul respectiv. În general, când nu cunosc persoana dinaintea mea, o întreb, nu neapărat găsind formule capcană, ci încercând să aflu cine este în fața mea, ce personalitate are, ce gândește, cum simte lucrurile, în așa fel încât să ajung la inima sa. Am în vedere totdeauna pilda semănătorului³⁹. Omul poate să fie într-o succesiune de stări. Poate fi și pământ bun. Dar poate fi și împovărat de griji, poate fi și împovărat de patimi și așa mai departe. Așadar, trebuie să ajungi la pământul bun, desțelenind, abătându-l de la drumul care nu duce la țintă și punându-l pe drumul care este bătorit, pe calea sfinților. Încă o dată, este foarte greu, de la început, să reușești să intervii. În general, am învățat acest lucru: întâi să ascult și apoi să spun.

În ceea ce privește nota optimistă în care se termină pericopa de astăzi – așa cum optimist sunteți și Sfinția Voastră, în momentul în care spuneți, că, totuși, poate tânărul s-a întors sau a fost neliniștit, nemulțumit de prima lui reacție, și, probabil, L-a căutat pe urmă pe Hristos și au mai stat un pic de vorbă și, de ce nu?, i-a devenit apropiat sufletului –, cuvântul „Cele ce sunt cu neputință la oameni sunt cu putință la Dumnezeu”⁴⁰ este cheia optimistă, dumnezeiască, în care Hristos încheie această pericopă: o deschidere de brațe fabuloasă!

Eu aș pune această pericopă în relație cu întâlnirea Domnului Hristos cu Nicodim, cu care are o legătură foarte personală și foarte intimă. Poate că pe acest tânăr îl chema Nicodim...

³⁹ Matei 13, 3-23; Marcu 4, 3-20; Luca 8, 4-15.

⁴⁰ Luca 18, 27.

Dă, Doamne!

Vă mulțumesc din suflet pentru prezență, pentru tâlcuire, pentru sfaturi, pentru deschiderea Evangheliei de astăzi către inimile ascultătorilor noștri și cu drag vă mai așteptăm în emisiunea Ortodoxia în direct.

Vă mulțumim tare mult. Oricum, prezența noastră este destul de consecventă la Radio Renașterea prin slujbele Catedralei Mitropolitane și ne bucurăm că avem ascultători din toate colțurile lumii și îi încredințăm de rugăciunea noastră.

DRUMUL PĂTIMIRILOR SPRE ÎNVIERE ¹

Preacucernice Părinte Protopop, Preacucernici Părinți, dragi tineri și iubiți credincioși,

Se bine ar fi să înțelegem ceea ce ați cântat dumneavoastră acum, cel puțin ultimul cuvânt al Domnului Hristos, acela că Își încredințează sufletul Tatălui Ceresc. Oare care suflet? Știm că Domnul nostru Iisus Hristos era, în același timp, și Dumnezeu adevărat, și om adevărat. În calitate de Dumnezeu, ce suflet să dăruiască Tatălui?! Era necesar să-I dăruiască sufletul omului, care era așteptat de foarte mult timp. Ceea ce n-a reușit Adam, a reușit Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, și prin El avem și noi șansa de a-I dăruia lui Dumnezeu toată viața noastră.

Înainte de a rosti cuvintele pe care îmi doresc să vi le pun la suflet, vă mulțumesc foarte mult pentru invitație. Mă leagă foarte multe lucruri de Câmpia Turzii și mi le aduc aminte pe unele cu nostalgie, pe altele cu durere. Însă au trecut anii și s-au așternut, între timp, atâtea evenimente încât viața, viața mea personală, să zicem, a căpătat atâtea alte sensuri. În 1994, domnule primar, eram primul stareț al Mănăstirii Sopor de

¹ Cuvânt rostit la seara duhovnicească organizată la Palatul Culturii, din Câmpia Turzii, în data de 22 martie 2018. Versiunea scrisă a fost revizuită pentru publicare.

Câmpie și, de multe ori, veneam la Câmpia Turzii, pentru că era o cale de acces spre mănăstire. De asemenea, am apelat la ajutorul credincioșilor de aici și al preoților. De multe ori, am mers pe jos de la Câmpia Turzii până la Sopor de Câmpie; așa erau vremurile, nu aveam mașină și puțini oameni săreau în ajutorul mănăstirii. Așadar, sunt foarte multe amănunte care mă leagă de Câmpia Turzii, de aceea, cu atât mai mult mă bucur că sunt, în această seară, aici. Pe lângă faptul că sunt de față oameni dragi – toți sunteți dragi sufletului meu! –, sunt și oameni care și-au împletit viața lor cu viața mea. Părintele Alin, de pildă, mi-a fost coleg. Apoi se află aici ucenici, chiar dintre preoți, și, de asemenea, sunt preoți venerabili, care, atunci când eram la Mănăstirea de la Sopor, s-au implicat foarte mult și n-am uitat acest lucru, nu se poate uita. Am să rămân în picioare, pentru că aș vrea să vă văd pe toți și, astfel, să fim în dialog. Mitropolitul Bartolomeu spunea următorul lucru: o predică se pregătește pe jumătate în taina chiliei, iar pe cealaltă jumătate o inspiră credincioșii, cei care ascultă cuvântul. În timp ce le vorbești credincioșilor, există un anume răspuns, pe care ți-l transmit, încredințându-te, astfel, că ești în duhul lor, că și-au dorit oarecum să le spui acele lucruri pe care le rostești, că le așteptau de mult...

M-a preocupat, în ultimele zile, taina Crucii, nici nu se poate altfel, de vreme ce suntem în Postul Sfintelor Pătimiri ale Domnului nostru Iisus Hristos și ne apropiem cu pași repezi de o Vinere a Crucii, pe care trebuie să o trăim la adevărata ei intensitate. Logica Bisericii, a Părinților Bisericii, de a pune în mijlocul Postului o Duminică a Sfintei Cruci, respectiv o săptămână a Sfintei Cruci, este să ne facă să intrăm efectiv în duhul

a ceea ce s-a vrut prin Jertfa răscumpărătoare a Domnului nostru Iisus Hristos. Trecem, adesea parcă, doar în revistă faptul că Domnul Iisus Hristos a venit în lume, S-a născut în peștera din Betleem, a fost exilat sau S-a autoexilat în Egipt, S-a întors, apoi a trăit în anonimat până la vârsta de treizeci de ani – avem doar un singur episod la vârsta de doisprezece ani, când a rămas în templu și a fost căutat trei zile de părinții Lui –, apoi activitatea Lui misionară, minunile pe care le-a făcut, cuvintele pe care le-a rostit și Pătimirile, care culminează, bineînțeles, cu Răstignirea, dar și cu Învierea Sa din morți. Toate acestea sunt evenimente pe care noi le parcurgem într-un an bisericesc și încercăm, pe cât ne stă în putere, să ne regăsim în ele, însă, cum spuneam, de multe ori, doar le trecem parcă în revistă și nu reușim să intrăm în duhul sărbătorilor respective. Or, când vorbim despre Crucea Domnului Hristos, despre o Vinere a Pătimirilor, despre Învierea Domnului nostru Iisus Hristos din morți, ne referim la însăși taina mântuirii noastre. Iar în centrul acestei taine stă Sfânta Cruce. De aceea spuneam că, în logica Bisericii, a Părinților Bisericii, a fost firesc să fie așezată la mijlocul Postului Mare o Duminică a Sfintei Cruci, o săptămână a Sfintei Cruci, pentru a ne pregăti mai intens pentru Vinerea Pătimirilor.

Sfinții Părinți spun că această Duminică – sau săptămână – a Sfintei Cruci din mijlocul Postului ne ajută să înțelegem însemnătatea faptului că, prin Cruce sau Drumul Crucii, cum spunea Părintele Alin, se înfăptuiește propria noastră mântuire, dar și mântuirea întregii umanități. Desigur, Domnul Hristos o înfăptuiește, dar nu fără noi. Când vorbim despre un drum, vorbim și despre o însoțire. Pe drumul de la Emaus, de pildă, Luca și Cleopa, după cum spune tradiția – în Evanghelie, Cleopa fiind pomenit

și cu numele, Luca nefiind menționat² –, au fost însoțiți de Însuși Domnul nostru Iisus Hristos. În felul acesta ar trebui gândită Sfânta Cruce sau Drumul Crucii: o însoțire. Noi trebuie să-L însoțim pe Domnul nostru Iisus Hristos în ceea ce a împlinit prin Crucea Sa. O și facem, într-un anume fel; de pildă, la sate, poate și la oraș, mai ales aici, unde există evlavie, în Vinerea Mare, oamenii se duc îndoliați la biserică, ca și cum s-ar duce la casa unui mort. Duc și flori, le așează pe Mormântul Domnului Hristos și Îi sărută mâinile și picioarele ori Crucea și Evanghelia, care sunt puse, de o parte și de alta, pe Epitaf. Acest lucru arată că noi suntem împreună-pătimitori cu Domnul Iisus Hristos. Nici nu s-ar fi putut înfăptui mântuirea noastră, dacă noi nu eram împreună cu El și, bineînțeles, dacă nu era El împreună cu noi!

Are însă Dumnezeu nevoie de compătimirea noastră? Dumnezeu este Dumnezeu, Dumnezeu nu trăiește suferința, am zice noi. Dumnezeu cunoaște suferința în ideea faptului că Fiul Său, Mântuitorul Iisus Hristos, S-a întrupat, a devenit asemenea nouă, așadar, împreună-pătimitor cu noi, compătimitor. Dar Dumnezeu, în Sine, are nevoie de compătimirea noastră? Are, spun eu, dar compătimirea de care are nevoie Dumnezeu se numește dragoste. Iar dragostea, dragii mei – îmi place foarte mult să spun acest lucru și l-am spus adesea –, dragostea doare! De altminteri, vedem cum Dragostea întruchipată este răstignită. Cine este Dragostea? Este Însuși Dumnezeu. Ne-o spune Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan foarte clar: „Dumnezeu este iubire, și cel ce rămâne în iubire rămâne în Dumnezeu și Dumnezeu rămâne întru el”³. Iar această Dragoste răstignită

² Luca 24, 18.

³ 1 Ioan 4, 16.

este în spatele Sfintei Mese, totdeauna, e Crucea Domnului Iisus Hristos, de pe care niciodată nu lipsește trupul Său, pironit și însângerat. Aceasta este imaginea iubirii adevărate: Crucea Domnului Hristos.

Dumnezeu are nevoie de compătimirea noastră, are nevoie de dragostea noastră. Fără dragostea noastră, Dumnezeu nu-Și justifică existența. Încă o dată: Dumnezeu nu-Și justifică existența! De aceea ne-a adus pe noi, oamenii, din nevință la vință, din dragoste față de noi, dar și ca să-I răspundem, în aceeași măsură, să-I răspundem cu dragoste. Și, atunci, dacă vorbim despre Sfânta Cruce sau despre Drumul Pătimirilor, despre Vinerea Pătimirilor ori despre Jertfa răscumpărătoare a Domnului Hristos, totul se rezumă la un singur cuvânt, la iubire, dar la o iubire răstignită. Dragostea în sine doare, spuneam eu. Și nu simțiți așa? Ori de câte ori reușim să avem sentimente profunde pentru cineva, trăim și teama că nu ne sunt împărtășite, că nu ni se răspunde pe măsură, sau trăim teama că pierdem această iubire, ori trăim teama de a nu răni iubirea celuiilalt. Este ceea ce Sfinții Părinți spun despre frica de Dumnezeu, începutul înțelepciunii⁴, și anume că frica de Dumnezeu nu înseamnă te-roare, în înțelesul pe care vedem noi foarte limpede acum că îl are cu adevărat acest cuvânt. Nu așa este Dumnezeu, nu așa trebuie să-L privim pe Dumnezeu, tipul răzbunătorului, tipul celui care se bucură de răul celuiilalt, care așteaptă să te prindă în flagrant și să te pedepsească. Nu acesta este Dumnezeu! Dumnezeu este dragoste și Dumnezeu este împreună-pătimitor cu noi.

Tot așa trebuie înțeleasă și Întruparea Domnului Hristos. Toate evenimentele mântuitoare, pe care noi le parcurgem în-

⁴ Proverbe 1, 7.

tr-un an bisericesc, trebuie să le înțelegem prin Sfânta Cruce, prin iubirea răstignită. Să renunți tu la copilul tău?! Noi, oamenii, suntem în stare să renunțăm?! A renunțat Avraam la Isaac⁵, dar nu până la capăt, pentru că Dumnezeu a știut ce înseamnă inima de părinte. Dar El, Dumnezeu, a renunțat la Fiul Său. L-a pus să Se întrupeze, iar Acesta a făcut ascultare până la moarte, „și încă moarte pe cruce” – cuvintele Sfintei Scripturi⁶. Noi, oamenii, suntem în stare să renunțăm? Foarte greu... Și, totuși, simțim atâta dragoste, care presupune, iată, renunțare, chenoază, deșertare de slavă... Atunci când iubești, de pildă, nu te umilești? Dumneavoastră cunoașteți mai bine, poate, aceste lucruri decât pot eu să le descriu în cuvinte. Adevărat, vrând-nevrând, și eu am trecut printr-o adolescență, dar, mai cu seamă, am cunoscut dragostea părintească și am împărtășit-o la rândul-mi. Și, mai presus de toate, slujesc împreună cu Dragostea vieții mele în fiecare zi, Care ar trebui să fie dragostea noastră a tuturor, iubirea noastră profundă, iubirea care niciodată nu ne va dezamăgi, iubirea care niciodată nu ne va întoarce spatele, iubirea care niciodată nu va căuta avantaje, iubirea care Se va dăruia la nesfârșit – și ni Se dăruiește! – și Care este Dumnezeu. Dumnezeu și, în special, Domnul nostru Iisus Hristos, fiindcă noi, când vorbim despre Dumnezeu, devenim hristocentrice, ne gândim la Fiul lui Dumnezeu întrupat. De altminteri, aceasta este logica întrupării, în acest fel reușim noi să relaționăm cu Dumnezeu.

Sunt oameni care nu trăiesc în Biserică și motivează astfel: „Eu cred într-o energie oarecare, într-un Dumnezeu abstract,

⁵ Facerea 22.

⁶ Filipeni 2, 8.

care este acolo și eu sunt aici, avem o legătură directă, nu trebuie să fie intermediată de nimeni...” În atmosferă sunt vapori de apă, spunea Vlădica Irineu de la Alba Iulia, și, totuși, însetăm și mergem la sursă să ne adăpăm. Chiar dacă în atmosferă sunt vapori de apă, riscăm să murim de sete, dacă nu bem apă! Așa este și în ceea ce privește relația noastră cu Dumnezeu. Avem nevoie de o legătură foarte personală cu El, iar acest lucru s-a înfăptuit, a existat dintotdeauna, chiar dacă nu am înțeles-o noi. De aceea a fost necesar să Se întrupeze Domnul Hristos! Am găsit, la Părinții Bisericii, această întrebare și răspunsul, pe care l-am rostit în ziua de Crăciun și reluat a doua și a treia zi, ca preocupare a evenimentelor pe care trebuie să le trăim în duhul lor: oare, dacă omul n-ar fi păcătuț, S-ar fi întrupat Fiul lui Dumnezeu? Îndeobște, se spune că Fiul lui Dumnezeu S-a întrupat ca să ne izbăvească din robia iadului, a păcatului și a morții, în care am ajuns cu toții să fim legați din cauza neascultării protopărinților Adam și Eva. Iar răspunsul Părinților Bisericii este că Fiul lui Dumnezeu S-ar fi întrupat oricum, deoarece în Fiul lui Dumnezeu vedem proiecția noastră în viitor, idealul nostru, modelul nostru. Există o carte, în acest sens, foarte frumoasă, pe care vă îndemn s-o citiți: *Urmarea lui Hristos*, de Toma de Kempis¹. Așadar, noi trebuie să-L imităm pe Domnul Iisus Hristos, trebuie să-L imităm inclusiv pe cruce, adică să ne răstignim împreună cu El, iar El Se va răstigni împreună cu noi. Să ne răstignim împreună cu El, iar El Se va răstigni împreună cu noi! Mai ușor este să Se răstignească El împreună cu noi; a și

¹ Toma de Kempis, *Urmarea lui Hristos*. Traducere din limba latină de preot prof. Dumitru C. Vișan. Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1991.

făcut-o, a demonstrat-o. Iar beneficiile le resimte umanitatea, de atunci încoace și până la sfârșitul veacurilor. Greu este invers... Cum să mă răstignesc eu cu Dumnezeu?! Doar având o legătură foarte specială, foarte intimă, foarte personală cu Dumnezeu, voi reuși să mă răstignesc împreună cu El, să-L înțeleg. Să-L înțeleg pe Dumnezeu...!

Îl înțelegem noi pe Dumnezeu?! Nu spunem noi, de atâtea ori: „Doamne, nu înțeleg! Oare ce vrei? Oare de ce?” Întrebarea aceasta cred că merge în torente către Cerul lui Dumnezeu... „De ce? De ce? De ce?” ... La nesfârșit. Nu este un „de ce” al curiozității copilăriei, ci un „de ce” care izvorăște din suferința noastră, din ceea ce ne doare foarte profund. Iar răspunsul îl aflăm doar prin Cruce. Crucea, Drumul Crucii, Vinerea Pătimirilor sunt cele care ne învață. Părinții, aproape în unanimitate, vorbesc despre binecuvântarea suferinței. Suferința este o binecuvântare. Oare de ce? Vă întreb, la rândul-mi... Nu este altă cale, dragii mei, calea iubirii înseamnă Jertfa Crucii. Crucea, așa cum o vedem, prin structura ei, leagă pământul de cer și cerul de pământ. Și leagă și pe orizontală, brațele rămân deschise pe lemnul Crucii, ținute, dar deschise. Iar ele cuprind lumea întreagă, pe noi, oamenii și, apoi, întreg universul, care și el a beneficiat în urma Jertfei răscumpărătoare a Domnului nostru Iisus Hristos.

Încercați această legătură, această intimitate cu Dumnezeu, pornind de la experiențele noastre umane – pe unele am încercat să le presar în cuvântul meu din această seară –, pornind de la ceea ce simțiți pentru copiii dumneavoastră, pentru părinții dumneavoastră. Am să vă dau o imagine pe care o folosesc adesea, fiind foarte plastică și la-ndemână și prin care cred că mă fac înțeleș. Vedeți, părinții își doresc să crească frumoși copiii

lor, să fie sănătoși, să facă școli alese, să aibă meserii interesante și bănoase, să nu le lipsească nimic și se și întâmplă să fie așa. Dar ce folos să se întâmple toate acestea și copilul tău să nu te iubească? Spuneți dumneavoastră! Să-l vezi împlinit din toate punctele de vedere, dar niciodată să nu-ți spună că te iubește sau să nu ți-o arate. În cultura noastră, odinioară, sentimentele nu se manifestau atât de intens ca acum, acum se spune mai ușor „te iubesc”, iar îmbrățișările sunt mult mai dese decât înainte, cei cărunți știu ce spun eu acum. De pildă, mă miră faptul că mama mea, care are optzeci de ani, ori de câte ori vorbesc cu ea, îmi spune: „Te îmbrățișez!” sau „Te iubesc!” Nu mi-a spus-o cât eram copil și adolescent, deși mi-a arătat-o, e drept, dar, uneori, ai nevoie să ți se spună și să simți. Iar imaginea pe care v-o promiteam și pe care am văzut-o – poate am și trăit-o –, este aceasta: de multe ori, părintele își învâluie în dragoste copilul și încearcă să-l îmbrățișeze, iar copilul nu știe cum să scape din strânsoarea dragostei părintești, refuză, respinge dragostea, pune bariere.

Viața noastră, trăirile noastre sunt lucruri evidente. Așadar, pornind de la aceste trăiri, să încercăm să avem o legătură intensă, personală, cu Dumnezeu, în care ne putem mărturisi pe noi înșine cu toată ființa noastră, cu toată făptura noastră, cu toată dragostea noastră. Oare nu merită Dumnezeu, la urma urmei? Dacă un om de lângă tine merită să-i spui că îl iubești, să-l îmbrățișezi, să-i spui tainele tale sufletești, să te smerești în fața lui... Încă o dată, dragostea despre care vorbeam eu, dragostea răstignită, este o dragoste smerită. Mai mult, te umilești. Vai! Atunci când iubești, câte sacrificii faci și cât îți calci pe toate cerbiciile tale, pe demnitatea ta, până la urmă. Asta se nu-

mește dragoste. Dumnezeu Și-a călcat pe demnitate, a devenit om, nu-i așa? Și, atunci, de ce să nu facem această conexiune, această legătură? Dacă Dumnezeu Și-a călcat pe demnitate și a devenit om asemenea mie, să-mi calc și eu pe demnitatea mea de nimic și să intru în legătură cu El, să mă răstignesc împreună cu El, ca să devin asemenea Lui, căci acesta este rostul Sfintei Cruci și al iubirii răstignite. Dumnezeu S-a făcut om ca pe oameni să-i facă dumnezei, dumnezei prin har.

Căutați, așadar, să faceți această legătură. Să știți însă, calea e cea bătătorită de înaintașii noștri, de sfinții pe care îi avem în calendar, care ne spun cu toții că nu este alta decât Drumul Crucii, Drumul Pătimirilor, care duce nu la moarte, ci la viață, căci te răstignești împreună cu Hristos ca să înviezi împreună cu Hristos. Haideți să încercăm acest lucru, această experiență, în perioada care ne stă înaintea și mai ales în Săptămâna Pătimirilor. Mai întâi, să-L lăsăm pe Dumnezeu să pătimească împreună cu noi. Și o face, nu-i așa? În fiecare zi, săvârșim Sfânta Liturghie, iar Sfânta Liturghie aceasta înseamnă: reactualizarea jertfei sângeroase de pe Cruce a Domnului Hristos în chip nesângeros, în chipul pâinii și al vinului. Așadar, Dumnezeu este împreună-pătimitor cu noi, dar să fim și noi împreună-pătimitori cu El. Noi, copiii Lui, să ne lăsăm iubiți, dar să și iubim. Chiar dacă suntem ipocriți – și suntem, de atâtea ori, mai ales cu cei de lângă noi! –, îndrăznesc să vă spun acest cuvânt: să-I spunem lui Dumnezeu adesea că-L iubim, că viața noastră nu are niciun sens fără El, că viața noastră nu are nicio finalitate fără El, că drumul nostru nu are capăt fără El, că aducerea din neființă la ființă nu-și împlinește rostul. Iată, dialogând cu dumneavoastră, unii cu alții, ne redescoperim pe noi înșine...

Sunt însă și oameni care, în deznădejdea lor, spun: „Mai bine nu m-aș fi născut!” Dar un creștin ar trebui să spună: „Pentru că sunt om, Îi mulțumesc lui Dumnezeu că m-a adus la ființă și Îi mulțumesc mai ales pentru faptul că m-am născut într-o lume creștină, din părinți creștini, și că trăiesc în Biserică”. Nici nu vă puteți închipui ce șansă mare am avut noi, poporul român, să ne naștem creștini, să fim ortodocși, din moși-strămoși care au fost împreună-pătimitori cu Dumnezeu și Dumnezeu împreună-pătimitor cu ei, să avem Biserica, să-i avem pe preoți, să avem Sfânta Liturghie, toate Tainele. Cum ar fi viața noastră fără toate acestea? Spuneam, odinioară, la Mănăstirea de la Cășiel, în ziua Sfintei Cruci: cum ar fi viața noastră fără Maica Domnului? Fiind aproape de Mănăstirea Nicula și fiind ai Mănăstirii Nicula, spuneam că nu-mi pot închipui viața mea fără Mănăstirea Nicula și fără Maica Domnului de la Nicula. Și nu îmi pot închipui viața mea fără Crucea Domnului Hristos. Noi, creștinii, nu avem cum să ne imaginăm viața noastră fără aceste două evlavii, Crucea și Maica Domnului, două evlavii care nu pot lipsi din viața noastră și despre care vorbește foarte frumos Părintele Nicolae Steinhardt Delarohia; vă îndemn să-i citiți cartea *Dăruind vei dobândi*². Cum am putea noi trăi fără Biserică? Vă închipuiți? Cum ar fi viața noastră fără Sfânta Liturghie? Și merg mai departe – și poate că în felul acesta vom ajunge cu adevărat în duhul a ceea ce se întâmplă în Vinerea Pătimirilor –: cum am putea noi trăi fără Sfânta Împărtășanie?

² N. Steinhardt (Monahul Nicolae Delarohia), *Dăruind vei dobândi*. Ediție îngrijită, studiu introductiv și referințe critice de Ștefan Iloaie. Repere biobibliografice de Virgil Bulat. Indici de Macarie Motogna. Mănăstirea Rohia. Editura Polirom, 2008.

Fără Trupul și Sângele Domnului nostru Iisus Hristos? Experimentați acest lucru, spovediți-vă mai des, împărtășiți-vă mai des. Cu o singură spovedanie, cu dezlegare de la părinții duhovnicești, cu pregătire, cu post, cu rugăciune, vă puteți împărtăși de mai multe ori. Dacă ajungeți să aveți experiența Sfintei Liturghii și a împărtășirii cu Trupul și Sângele Domnului Iisus Hristos, veți ajunge să trăiți cu adevărat toate aceste „doruri” despre care v-am vorbit eu astăzi.

Să dea Bunul Dumnezeu să încheiați Postul cu bucurie duhovnicească, să Îl lăsați pe Dumnezeu să Se răstignească împreună cu dumneavoastră, dar să vă răstigniți și dumneavoastră împreună cu El. Și, în felul acesta, vom lega pământul de cer și cerul de pământ, dar ne vom lega și noi întreolaltă, pentru că noi suntem trupul mistic al Domnului nostru Iisus Hristos. Așa să fie!

POCĂINȚA

– ÎNTRE OBLIGAȚIE ȘI MOD DE VIAȚĂ¹

Duhovnicul este un factor decisiv al mântuirii omului, fiindcă, prin el, nu doar ne curățim de păcate, ne salubrizăm, ci, prin duhovnic, reușim să ne clădim duhovnicește. Având duhovnic, nu derapăm de la credință și, chiar dacă faptele noastre nu sunt întotdeauna în concordanță cu poruncile Bisericii, izbutim totuși să nu cădem în patimi și păcate care, de multe ori, pot desfigura ființa umană, ceea ce e greu de recuperat. Știți prea bine că sunt patimi care duc la un proces ireversibil, așa cum sunt drogurile. Prea puțin se poate face... Dacă vă amintiți, Mitropolitul Bartolomeu, care avea experiența americană, spunea adesea, din amvonul Catedralei Mitropolitane, adresându-se tinerilor, că drogurile sunt o problemă foarte gravă, la care trebuie neapărat să fim atenți, pentru că, în societatea în care trăim noi, astăzi, sunt consumate mai ales de ei, de tineri, și se pare că nu este cale de întoarcere. Cei care tratează asemenea pacienți – mă refer la știința medicală –, în general, nu fac altceva decât să-i hrănească mai departe cu substanțe și doar să amelioreze starea în care se găsesc. Așadar, drogurile sunt o problemă foarte mare și noi, duhovnicii contemporani, știm prea puține despre ce se întâmplă, pentru că, în primul rând, nu avem experi-

¹ Cursuri duhovnicești pentru preoți, organizate de Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, la Sfânta Mănăstire „Adormirea Maicii Domnului” de la Nicula, în data de 10 februarie 2015.

ență, nici a noastră proprie, dar nici a altora din care să învățăm. Eu însumi, deși sunt duhovnic la Catedrala Mitropolitană din Cluj, am întâlnit foarte puține persoane care se droghează, iar cei care au venit la spovedanie nu sunt totuși într-o stare foarte avansată, foarte gravă, și, atunci, mai poți face câte ceva. Dar noi nu cunoaștem efectiv această boală, această neputință omenească până la urmă, care a devenit o boală a secolului.

Așadar, este folositor să dăruim fiecare celuilalt din experiența acumulată, pentru că fiecare păstorim categorii sociale diferite, mai ales că unii sunt preoți la oraș, iar alții sunt preoți la sate. Cred că pastorația la oraș este mai diversificată, mai amplă, și poate are mai mult impact, însă la sat, pastorația este foarte anevoioasă, fiindcă oamenii sunt în vârstă și este foarte greu să schimbi câte ceva. De aceea, este bine să ne împărtășim unii altora experiența, să ne îmbogățim duhovnicește și să ne ajutăm pe cât ne stă în putere. Este adevărat că, în general, se trece de la o etapă la alta. Cam toată lumea preotească trece pe la sat și, în cele din urmă, ajunge în comunități mai mari, chiar dacă nu neapărat urbane, unde sunt și tineri, precum și alte categorii sociale care trebuie duhovnicite.

Pe lângă aceasta, aș vrea să mă refer la noi, duhovnicii, împărtășindu-vă două lucruri pe care le-am găsit la Părintele Sofronie Saharov și, respectiv, la ucenicul său, Părintele Rafail Noica. Aș dori, apoi, să închegăm un dialog și să trecem, efectiv, la lucruri practice.

Părintele Sofronie Saharov spune că duhovnicul nu poate avea rugăciune curată². Este un aspect la care m-am gândit, de

² Arhimandritul Sofronie, *Despre rugăciune*. Traducere de Pr. Prof. Teoctist Caia. Editura Supergraph, 2006, pp. 101-102.

foarte multe ori, și pe care l-am regăsit, atât în ce mă privește, dar și la preoții care se străduiesc și ajung să duhovnicească mai mulți credincioși. Este de mirare, de vreme ce noi mai mult ne rugăm decât duhovnicim – sau așa ar trebui să facem – și, în plus, toate slujbele pe care le săvârșim înseamnă rugăciune. Și, atunci, de ce nu putem avea rugăciune curată? Doar pentru faptul că suntem duhovnici? Părintele Sofronie Saharov lămurește această afirmație spunând că ne facem părtași la păcatele fiilor duhovnicești, chiar dacă nu sunt păcatele noastre; prin urmare, nu mai putem avea o minte și o inimă curată. În consecință, nici rugăciunea duhovnicului nu poate fi curată. De aici vin și căderile preoților, pentru că avem preoți care au probleme cu alcoolul, sau cu țigara, sau cu desfrâul sau alte și alte patimi, care n-au fost patimile lor, ci ale fiilor duhovnicești. Păcatele fiilor duhovnicești au devenit și ale lor și – foarte rar, e-adevărat – și patimile lor. Trebuie să fim foarte atenți, pentru că mintea noastră lucrează și procesează toate păcatele fiilor duhovnicești și ajungem să fim părtași, și nu doar părtași, ci să devenim aceiași păcătoși ca și ei. De aceea, întotdeauna când auzim că un preot face un anumit păcat, trebuie să ne gândim că nu este neapărat păcatul lui, ci păcatul fiilor duhovnicești și, în felul acesta, putem vedea și care e starea lor duhovnicească. Dacă preotul ajunge să cadă în anumite păcate sau să devină pătimas, aceasta înseamnă că și starea fiilor duhovnicești este pe măsură. Există o legătură indisolubilă.

La rândul său, Părintele Rafail Noica afirmă că și duhovnicul este clădit de fiii săi duhovnicești³. Starețul, de pildă, într-o mâ-

³ Rafail Noica, *Cultura Duhului*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2002, pp. 49-50, 57.

năstire, este așa cum sunt și ucenicii, bunăoară monahii, raso-forii, frații. O obște monahală poate să-și nască starețul. Dacă este sănătoasă și se clădește sănătos, va avea un stareț sănătos, un profil de stareț adevărat. Desigur, se întâmplă și invers: dacă starețul este un om cu un profil duhovnicesc, un om deosebit, și fiii duhovnicești, respectiv călugării din mănăstire, vor fi asemenea lui. Există această legătură indisolubilă, cum spuneam, care nu înseamnă altceva decât chip și asemănare, cuvântul Scripturii⁴, în care noi trebuie să ne regăsim și în ceea ce-L privește pe Dumnezeu, dar și pe semenul nostru. Noi suntem niște mici „dumnezei”, pentru că noi conducem oamenii pe calea mântuirii, spre Împărăția Cerurilor. Mai mult, pe lângă faptul că dezideratul vieții noastre este să devenim sfinți și dumnezei prin har, în același timp, în Liturghie, de multe ori, noi luăm locul lui Hristos, Îl simbolizăm pe El.

Sfinții Părinți spun că trebuie să-L vezi în duhovnicul tău pe Iisus Hristos. Puteți găsi în multe locuri scris acest lucru⁵. Dacă veți citi scrierile filocalice, veți vedea cât de mult accent se pune pe acest aspect. Omul care vrea să se mântuiască are nevoie de un duhovnic și trebuie să-L vadă pe Iisus Hristos în el și să-l asculte ca pe Dumnezeu. Sfinții Părinți o spun foarte categoric. Și, atunci, noi trebuie să fim conștienți că oamenii stau în fața noastră ca înaintea lui Dumnezeu. De altfel, există anumite formule – care nu sunt ortodoxe, nici prea corecte – pe care le spun la începutul spovedaniei, și anume: „Stau înaintea lui Dumnezeu,

⁴ Facerea 1, 26.

⁵ De pildă, Sfântul Siluan Athonitul *L-a văzut* pe Domnul Hristos în chipul duhovnicului său (vezi Sfântul Siluan Athonitul, *Între iadul deznădejdiei și iadul smereniei*, Traducere de diac. Ioan I Ică jr. Ediția a IV-a revizuită. Editura Deisis, Sibiu, 2001, pp. 185-186.

a Maicii Domnului, a tuturor Sfinților și a Sfinției Voastre, părinte, care sunteți în locul lui Dumnezeu”. Eu am auzit formula aceasta, și nu o dată. Deci oamenii au această conștiință. Este și o formă de substituie, de aceea, când apar probleme în Biserică, prin păcatele preoților, vedeți că lumea acuză Biserica și, în cele din urmă, pe Dumnezeu. Există legătura aceasta între noi și Dumnezeu și trebuie să fim conștienți de ea și să uzăm de ea, sigur, în folosul credincioșilor, nu în favoarea noastră. Nu trebuie să ni se urce la cap că, într-adevăr, am fi cineva, pentru că noi totuși ne numim slujitori ai lui Dumnezeu și ai Sfântului Altar, nu trebuie să ne credem chiar „dumnezei”. Aici avem o foarte mare problemă, pentru că, da, ni se urcă la cap, ne place să fim foarte respectați, să stăm în capul meselor, să fim lăudați, ne place, poate, chiar să ni se sărute mâna. Toate aceste lucruri nu clădesc în ființa noastră; dimpotrivă, ne transformă în niște aroganți, în niște oameni mândri, mânioși, care nu suportă niciodată să li se dea sfaturi etc. Adesea, de aici și decurg problemele de pastorație, pentru că preotul nu mai reușește să coboare la nivelul credinciosului. El s-a urcat, undeva, într-un turn de fildeș, este deștept, este cel mai important, cel mai, cel mai... și nu mai coboară la nivelul credinciosului, uitând că nu este stăpânul acestuia, ci slujitorul lui, respectiv al Bisericii și al lui Dumnezeu. Este una din problemele noastre majore și ar fi bine să medităm la ea.

Am să trec acum în revistă subiectele care au fost propuse. În primul rând, în ceea ce privește *spovedania clericului*, este foarte important ca fiecare cleric să aibă duhovnic și să se spovedească adesea. Degeaba avem duhovnic, dacă nu ne spovedim. Dintre fiii mei duhovnicești, cel mai rar se spovedesc preoții, iar

acest lucru se observă și o știți prea bine. De asemenea, o problemă majoră este faptul că nu se spovedește întreaga familie a clericului la același duhovnic. Și preoteasa trebuie să aibă același duhovnic ca părintele, iar apoi, copiii, încet-încet, pe măsură ce cresc, să ajungă să se spovedească la unul și același duhovnic. Acest lucru este important, fiindcă duhovnicul poate rezolva probleme de familie majore și chiar le poate preîntâmpina. Deci o familie de preot trebuie să aibă duhovnic, același duhovnic, care să fie, neapărat, un duhovnic pe măsură, care să înțeleagă viața preotească și, totodată, viața de familie. Astfel, cum spunem, se pot evita problemele majore de familie, care, în zilele noastre, duc tot mai mult la divorț. Există, în Patriarhia Română, un procent important de preoți care divorțează, tineri, dar și în vârstă, iar acest lucru, cred eu, se datorează și faptului că nu se spovedesc la același duhovnic.

Comunicarea. În contextul religios actual, spovedania ar trebui să înceapă cu dialogul. Cu credincioșii de astăzi trebuie să începem neapărat printr-un dialog. Este necesar să existe comunicare. Nu vor veni ușor să se spovedească, pentru că, astăzi, oamenii sunt foarte bine informați – sau rău informați –, pentru că există un exces de informație. Mai mult, în ultima vreme, vedeți că mass-media luptă pe față împotriva Bisericii. Desigur, acest lucru se întâmplă și din cauza păcatelor noastre, fiindcă, vrând-nevrând, nici noi, preoții, nu suntem foarte cuminiți; în plus, mai și ieșim în public cu păcatele pe care le săvârșim. În consecință, nu reușim să-i câștigăm pe credincioși dintr-odată și să-i aducem în scaunul spovedaniei. Prin urmare, trebuie să începem cu dialogul; spovedania însăși trebuie să ia forma unui dialog. În acest sens, vă aduc exemplul Mitropolitului

Bartolomeu, care se spovedea în felul lui, și anume se ducea la Mănăstirea Sihăstria, îl căuta pe Părintele Cleopa, ieșeau la plimbare prin livadă, povesteau o oră întreagă unul cu celălalt, se întorceau, Părintele Cleopa îi puneă epitrahilul și-i dădea dezlegare. Aceasta era spovedania Mitropolitului Bartolomeu la Părintele Cleopa Ilie. Tot așa era spovedania și la Părintele Arsenie Papacioc. Se întâlneau, stăteau de vorbă și, la urmă, Mitropolitul Bartolomeu îngenunchea, iar Părintele Arsenie îi puneă epitrahilul pe cap și-i citea dezlegarea. Începem cu dialogul, zic eu, și continuăm cu spovedania.

Preotul liturghisitor și duhovnic. Tot Părintele Rafail Noica spune că Ortodoxia seduce⁶, mai ales Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie. Este foarte important ca Sfânta Liturghie să fie o slujbă așa cum au văzut-o rușii, când s-au dus la Constantinopol: „În Biserica slavei Tale stând, în cer a sta ni se pare”⁷. Sfânta Liturghie trebuie să fie executată frumos. Mitropolitul Bartolomeu spunea că Sfânta Liturghie este o piesă de teatru⁸. Dar, dacă este jucată prost... Uitați-vă la un spectacol oarecare: oamenii încep să fluiera și să batjocorească actorii. Or, noi trebuie să săvârșim Sfânta Liturghie astfel încât omul să se simtă în cer și să-L vadă pe Dumnezeu și lucrarea Lui în tot ceea ce se săvârșește acolo și, mai mult, să se împărtășească cu Trupul și Sângele Domnului Hristos. Liturghia este și un soi de „interfa-

⁶ Celălalt Noica. *Mărturii ale monahului Rafail Noica*, Editura Anastasia, București, 2004, p. 51.

⁷ Tropar cântat la Utrenie, în prima zi a Postului Mare. *Ceaslov*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2014, p. 88.

⁸ Valeriu Anania, *Cartea deschisă a Împărăției. De la Betleemul Nașterii, la Ierusalimul Învierii*. Studii introductive de Jan Nicolae și Vasile Gordon. Cronologie de Ștefan Iloaie. Editura Polirom, Iași, 2011, p. 59.

ță”, dacă vrei, pentru că Taina Spovedaniei se petrece într-un spațiu și într-un mediu foarte intim. Or, Sfânta Liturghie este o slujbă publică și, dacă credincioșii se odihnesc în ea duhovnicește, îi putem câștiga. După zbuciumul unei săptămâni întregi, când vine duminica, unii spun: „Mă liniștesc, mă desprind de toată grija cea lumească”. Sau, pur și simplu: „Mă odihnesc la Sfânta Liturghie”. De aceea, trebuie să știm să săvârșim cum se cade Sfânta Liturghie și să fim implicați, și afectiv, și efectiv, în slujba pe care o săvârșim, iar strana trebuie să fie pe măsură. Avem probleme, în această privință, și la oraș, dar mai ales la sate. Doamne ferește cum se răspunde în strana bisericii! Trebuie să facem ceva în acest sens. Nu cred că este imposibil. Trebuie antrenați credincioșii, așa cum sunt și cum știu, să cânte măcar Sfânta Liturghie. Iar dacă reușim să-i câștigăm și-i avem în biserică, devenim și duhovnicul lor, cu siguranță. În general, la oraș, credincioșii peregrinează de la o biserică la alta și rămân acolo unde se regăsesc ei în slujbă, datorită preotului care slujește și care predică – mai ales la noi, în Ardeal, unde se predică, ceea ce se întâmpla destul de rar în Moldova și în sudul țării.

Pocăința, între obligație și mod de viață. Dacă ne referim strict la Taina Spovedaniei, aceasta este o obligație⁹, e adevărat. Trebuie să ne spovedim. Dar porunca bisericească pe care noi ne-am însușit-o de la catolici, prin Petru Movilă, nu este valabilă. Îmi pare rău să va spun lucrul acesta. Faptul că un credincios trebuie să se spovedească de patru ori pe an, în cele patru posturi, sau măcar o dată pe an, în Postul Paștilor, este o regulă preluată de Petru Movilă de la catolici și lăsată nouă, la Sinodul

⁹ *Catehism. Învățătură de credință ortodoxă*, ediția a IV-a, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2009, p. 356.

de la Iași¹⁰. Așadar, este obligatorie spovedania, dar sub nicio formă în felul acesta al poruncii bisericești amintite. Credinciosul se poate spovedi oricând și, dacă se poate, cât mai des, bineînțeles. Însă, mai mult decât obligatorie, pocăința trebuie să fie un mod de viață. Înțeleasă ca *metanoia*, pocăința trebuie să însemne schimbarea felului de a gândi și, respectiv, de a trăi. Deci ea trebuie văzută ca mod de viață și e esențial să-i aducem pe credincioșii noștri la această stare, fiindcă pocăința nu este doar un moment, ea trebuie să devină o stare constantă, care presupune, repet, schimbarea modului de a gândi și de a trăi.

Spovedanie și duhovnicie, sau calea de la taina pocăinței la îndrumarea duhovnicească. După dialogul de la care spuneam că trebuie început, continuăm cu spovedania efectivă și, după aceea, cu înduhovnicirea în sine. Omul, încet-încet, se curăță de păcate și începe să se clădească duhovnicește, prin imitație – îi vede pe ceilalți ce fac –, prin sfaturile pe care le primește, prin cuvintele duhovnicești pe care le aude, prin predică, prin cărțile duhovnicești pe care le citește. Trebuie să-i îndemnăm pe credincioși să citească și, inclusiv, dacă se poate, să le punem la îndemână cărți. Desigur, e important să-i îndemnăm să citească cărți duhovnicești pe măsura lor; firește, n-o să le recomandăm lecturi foarte savante, dacă nu sunt în stare să le înțeleagă. Oricum, și cei care sunt erudiți tot cu cărți mai simple trebuie să înceapă. Dar cel mai important este să citească Biblia, fiindcă toate, până la urmă, se regăsesc în cuvintele Sfintei Scripturi.

Așadar, se începe cu dialogul, se continuă cu spovedania, pentru a ajunge, în cele din urmă, la o stare duhovnicească, care,

¹⁰ Sinodul de la Iași este numele sub care este cunoscut sinodul panortodox ținut la Iași, între 15 septembrie și 27 octombrie 1642.

desigur, nu se poate împlini fără spovedanie, dar nici fără îndrumarea unui duhovnic. Așa cum spuneam la început, viața duhovnicească are nevoie de un îndrumător. Ați observat că, în orice cultură, se pune problema îndrumătorului în viața spirituală. Este nevoie de îndrumător mai ales în viața creștină și în lumea în care trăim, când se amestecă atâtea lucruri, iar credința noastră împrumută, adesea, elemente străine duhului ortodox.

Modul de abordare a penitentului trebuie să fie diferit în funcție de categoriile de vârstă, dar și social-morale: tânăr, bătrân, familist, șomer, împătimit... Apoi, în cadrul spovedaniei și al duhovniciei, se va acorda o atenție crescută în cazurile speciale din punct de vedere religios, moral și psihic. Trebuie să abordăm diferențiat fiecare categorie de vârstă, condiție socială, stare sufletească, stare de sănătate, trupească și psihică, dar și pe fiecare om în parte, de vreme ce fiecare este unic și trebuie tratat ca atare. Și Dumnezeu ne tratează, pe fiecare dintre noi, în mod special și unic, pentru că suntem persoane unice și irepetabile.

În ceea ce privește modul de abordare și spovedania tinerilor și a copiilor, mai ales la cei din urmă, este destul de ușor, mulțumită orelor de religie, pe care nădăjduim să le avem în continuare. Sunt elemente pe care copiii le-au învățat în școală și chiar profesorii de religie i-au luat de mână, i-au adus și i-au spovedit, iar acesta este un plus, un câștig pentru noi. De asemenea, avem foarte mulți fii duhovnicești care au devenit familiști, au copii, iar copiii lor, la rândul-le, sunt fiii noștri duhovnicești. Aceasta mă bucură tare mult. M-am dus la școala noastră de pe strada Avram Iancu, la deschiderea anului școlar, și am auzit câțiva copii care spuneau: „Uite, părintele e duhov-

nicul meu!” Erau în clasa zero, în clasa întâi sau clasa a doua și spuneau: „Părintele e duhovnicul meu!” Este o bucurie duhovnicească. De fapt, ca să ajungă la școala noastră, fiind concurență și nedorindu-se alte forme de departajare, deja a fost nevoie de o recomandare din partea duhovnicului. Așadar, la copii, deocamdată, putem face foarte mult.

De asemenea, vă îndemn să implicați copiii în viața liturgică a Bisericii. Este foarte important. Pot să vă spun asta din experiență personală, dar și din a altora, pentru că, în ultima vreme, s-au molipsit preoții și, în multe din parohiile noastre, există copii care slujesc la Sfântul Altar dimpreună cu preotul, precum și coruri de copii și alte activități. Cu tinerii, cu adolescenții, sigur, încep problemele, dar, tot așa, dacă reușim să-i avem pe câțiva în Biserică, prin ei putem să ajungem și la inima altora.

Alte categorii ar fi cele diferențiate în funcție de educație sau profesie. Nu poți să-i pui în aceeași oală, să zicem așa, pe profesori, pe intelectuali, cu oamenii mai simpli, dar nici nu trebuie să faci diferențe foarte mari. Apoi, nu poți să faci diferențe între săraci și bogați, deși ele există, vrând-nevrând, dar nu trebuie să se simtă. Să nu simtă săracul că îl favorizezi pe bogat sau să-l umilești înaintea celui bogat, sub nicio formă. Trebuie lucrat cu fiecare categorie și cu fiecare om în parte. Puteți să mă provocați să discutăm și pe cazuri particulare.

Bineînțeles că trebuie să-i abordăm și să-i duhovnicim pe măsura lor pe cei care au o stare sufletească aparte. Dacă sunt oameni păcătoși și pătimiși, trebuie să avem multă răbdare cu ei, nu să fim de la început cu biciul pe ei. Este, tot așa, foarte important să reușim să ajungem la un dialog, să-i facem conștienți, să-i iertăm – neapărat să-i iertați, chiar dacă nu le dați

dezlegare la Împărtășanie. Puțin câte puțin, trebuie să-i clădiți. Sub nicio formă să nu încercați să-i faceți sfinți peste noapte, întrucât, dimpotrivă, o să-i îndepărtați și n-o să-i mai vedeți niciodată intrând pe ușa bisericii.

În sfârșit, trebuie să ținem cont de starea de sănătate și, mai ales, de sănătatea lor psihică. Sfatul meu este acesta: dacă sunt probleme psihice, să îi îndemnați să meargă și la medic. Pe lângă faptul că-i ajutăm, îi spovedim, îi ascultăm și le dăm anumite rânduieli pe care le pot face ei, ca să simtă că fac câte ceva, dar și pentru că, astfel, vin și anumite rezultate, trebuie neapărat să-i trimitem și la psiholog sau la psihiatru. Ar fi bine – vă îndemn să faceți asta, eu așa fac –, să aveți în vedere un psiholog sau un psihiatru care vă este fiu duhovnicesc sau este un om credincios. Să nu-i trimiteți la întâmplare, să nu-i lăsați pe mâna oricui, mai ales pe tineri, pentru că Doamne ferește cum începe dialogul cu psihologul! Nici nu vă puteți închipui! Eu am fii duhovnicești medici, psihologi etc., și-i trimit pe cei cu probleme la ei.

Acestea ar fi aspectele propuse spre a fi tratate, dar, dacă doriți – și cred că doriți –, continuăm cu întrebări. Desigur, nu e ușor, dar este un lucru extraordinar să duhovnicești. Probabil că, de multe ori, la un moment dat, poate fi sau devine o povară pentru noi faptul că suntem duhovnici. Dar, tot așa, de multe ori, am avut atâtea bucurii duhovnicești, datorită fiilor mei care sunt ascultători și cuminți, care se clădesc duhovnicește, ceea ce șterge toată povara și toată greutatea acestei lucrări.

Poate că nu suntem noi cei mai buni duhovnici, dar nu-i avem pe alții. La o Sinaxă monahală mitropolitană de la Râmneț, unde starețele și stareții și-au pus problema faptului că nu mai exis-

tă duhovnici, Înaltpreasfințitul Justinian Chira s-a supărat foarte tare și a spus: „Păi bine, dar în acești cincizeci de ani de comunism, cine au fost duhovnicii credincioșilor noștri? Preoții aceștia pe care-i avem!” Sigur că noi vrem duhovnici de excepție – și mai sunt și duhovnici de excepție – dar, până la ei, sunteți voi, suntem noi, duhovnicii de rând, pe care-i solicită cei mai mulți credincioși. Cei mai mulți se spovedesc la noi, nu la duhovnicii de excepție, căci la ei se ajunge foarte greu. Dacă ați fost vreodată la Petru Vodă, ați văzut că se stătea ore în șir la rând pentru a ajunge în fața Părintelui Iustin, numai pentru binecuvântare sau pentru o vorbă, nu pentru spovedanie! Așadar, noi suntem duhovnicii de toată ziua și trebuie să ne comportăm ca atare.

Părinte consilier, ce ne spuneți?

Aș vrea să spun că, în primul rând, toate încep cu mulțumirile! Dumneavoastră nu aveți nevoie de nicio prezentare, dar poate sunt și colegi mai tineri. Trebuie să le spunem că procesul de rectificare a Mânăstirii Nicula i se datorează Părintelui Exarh Dumitru Cobzaru. A început cu mai mulți ani în urmă și locul unde ne aflăm și în care beneficiem de aceste condiții deosebite se datorează dânsului și vrednicului de pomenire Mitropolit Bartolomeu, dar și obștii actuale, Părintelui Stareț Nicolae și viețuitorilor de la mânăstire, cărora le mulțumim.

La întâlnirea de ieri cu Înaltpreasfințitul Andrei, în deschiderea discuțiilor, am spus doar câteva lucruri și nu aș dori nici acum să spun mai multe. Aș vrea doar să mă refer la ce ați afirmat dumneavoastră în legătură cu atitudinea preotului, în parohie, în raport cu credincioșii, anume faptul se situează deasupra acestora și, fiind așa,

este numai un pas până la apariția unor probleme. Într-adevăr, așa este, iar noi trebuie să ne spunem, de foarte multe ori, nouă înșine care este rostul nostru și al prezenței noastre în parohie și al conviețuirii cu comunitatea în care ne aflăm. Ei bine, este acela de a ne strădui să îi schimbăm pe oameni, mai mult sau mai puțin, și cred că este foarte important ca, odată cu trecerea timpului, preotul să lase ceva în urma sa. Cel mai neplăcut și grav și contra-misiune este atunci când nu numai că preotul nu lasă în urma lui ceva concret, ci, dimpotrivă, lasă o atmosferă tensionată și mai multe probleme decât cele pe care le-a găsit când a fost numit paroh.

În ceea ce privește strana, precizez că este foarte bine că ați amintit această problemă. În perioada posturilor, angajații de la Centrul eparhial, noi, consilierii, mergem în inspecție la parohii, pentru a vedea programul catehetic și respectarea programului liturgic și, de cele mai multe ori observăm, într-adevăr, că strana lasă de dorit, și atunci ne gândim care ar fi, până la urmă, beneficiul. Dacă stai acolo, cinci minute, și auzi un cântăreț – nu mă pronunț eu cum se prezintă –, nici nu poate fi vorba de atragerea credincioșilor. Desigur, în majoritatea satelor, oamenii fiind în vârstă, e greu de găsit soluții. Așa cum ați spus, nu se pot găsi peste noapte, dar, prin străduința de fiecare zi, de la caz la caz, se pot identifica anumite soluții ca să-i atragem pe oameni.

Faptul că noi nu suntem stăpâni ai credincioșilor, ci slujitorii lor, îmi aduce aminte, din nou, de Mitropolitul Bartolomeu. Vrând-nevrând, îmi vin în minte cuvintele sale, de vreme ce am locuit sub același acoperiș atâția ani. La un moment dat, a luat o atitudine publică, pentru o chestiune politică din țara noastră, după care a fost apostrofat, tot public, de un politician, care-i

spunea să-și vadă de Biserica și de slujbele lui și să-i lase pe ei să facă ce au de făcut. Mitropolitul Bartolomeu i-a răspuns, printr-o scrisoare deschisă, că el are tot dreptul să-și spună părerea, ofurile, și să ia atitudine, de vreme ce este cetățean al acestei țări și are un vot pe care i l-a dat cuiva, care a ajuns acolo, în parlament. Și credincioșii noștri au aceste drepturi, să știți, pentru că ei fac parte integrantă din Trupul lui Hristos, fiecare e „mădular în parte”¹¹, spune Sfântul Apostol Pavel. Că o fac așa cum pot ei, este cu totul altceva. Dar noi trebuie să avem grijă să coborâm la nivelul lor sau să nu coborâm sub nivelul lor, fiindcă asta se întâmplă prin aroganța noastră sau prin atitudinea noastră precară. Ei au măcar bună-cuviință și se străduiesc, în general. Așadar, nu trebuie să-i facem pe credincioși să se simtă neapărat importanți și să devină ei stăpânii noștri, ci să-i facem conștienți și responsabili de faptul că fac parte din Biserică; în acest fel sunt ei importanți, și înaintea lui Dumnezeu, și în mijlocul comunității din care fac parte, ca într-o familie, până la urmă.

Tot din proprie experiență – așa cum spuneam la început, asta trebuie să facem, să ne împărtășim experiențe personale, ca să învățăm unii de la alții –, pot să spun, de pildă, că, în ultimii ani, în fiecare an merg în satul natal să-i fac parastas tatălui meu, trecut la Domnul – anul acesta va fi cel de-al șaptelea – și mă duc însoțit de un grup de călugări, de preoți de mir, de credincioși de toate categoriile de vârstă, de la copiii cei mai mici până la bătrânii cei mai în vârstă, și de toate condițiile sociale, între care profesori, directori etc. Am fost, anul trecut, în jur de șaptezeci de oameni. E foarte greu de gestionat, trei zile, să-i duci pe oameni într-un pelerinaj la mănăstiri, la muzee, să le

¹¹ I Corinteni 12, 27.

oferi casă și masă, toate acestea înseamnă mult efort. Dar, credeți-mă, s-a creat o simbioză, am devenit o familie foarte mare, vie. Marea majoritate, sigur, sunt fiii mei duhovnicești. Dar cred că ei trebuie să relaționeze și între ei. În orașe, de pildă, foarte greu reușim să avem comunități compacte, pentru că oamenii sunt răzlețiți. În sate sau în comunitățile mai mici, se poate mai mult, dar, la oraș, e anevoios. Totul gravitează în jurul duhovnicului și, atunci, trebuie să găsești soluții. În pelerinajul nostru, se bate și mingea, câteodată, se stă și în jurul unui foc, se pune la un loc toată mâncarea, fiecare împarte cu ceilalți. Comunicăm unii cu alții. Copiii, cei mici, ajung în brațe la toată lumea. Cei mai mari se joacă între ei. Oamenii încep să-și povestească experiențele. Unii atunci au început să se cunoască, s-au văzut doar în biserică și s-au salutat, n-au stat niciodată de vorbă unul cu celălalt. Iar eu sunt doar unul dintre ei, mai ales că suntem, acolo, și călugări, și preoți de mir. Nu se pune problema să se întâmple nici lucruri ieșite din comun, dar nici să se ajungă la diferențe... Sigur, se mai ciondăneau copiii sau apăreau cine știe ce neajunsuri, nimicuri, în fond, pe care nu trebuie să le iei în seamă, pentru că este mai mare bucuria de a fi împreună.

Anul trecut, când s-a sfârșit Sfânta Liturghie, l-am întrebat pe Preasfințitul Vasile, care era cu noi: „Oare Îi place lui Dumnezeu ce facem noi?” Preasfințitul s-a înșeninat, dintr-odată, și a spus: „Cum să nu-I placă lui Dumnezeu? Cum trăim într-o lume așa de încrâncenată, aceste trei zile sunt ieșite din comun pentru lumea în care trăim”. Este extraordinar să trăiești așa, într-o comuniune frățească, cu toată lumea, încă o dată, de vârste și din categorii sociale diferite. M-am bucurat sufletește, văzând atitudinea Preasfințitului Vasile. Preasfinția

Sa e foarte bun, dar deopotrivă conștient și responsabil de ceea ce se întâmplă. Astfel, îi facem pe credincioși să conștientizeze că fac parte din Biserică, că sunt mădulare ale lui Hristos, că sunt însemnați înaintea lui Dumnezeu și, totodată, sunt un factor de echilibru în comunitatea în care trăiesc.

Revenind și la strană, e adevărat că eu, la Capela Militară din Dej, am avut potențial, pentru că era un oraș și am reușit să aduc mulți copii la biserică, dar și foarte mulți teologi. La aceasta a ajutat și faptul că fusesem pedagog la Seminar, nu cu mult timp înainte. Astfel, numeroșii teologi de la strană au învățat toată biserica să cânte. Iar eu făceam cor cu copiii. Îi învățam price-ne și rugăciuni, bineînțelese, tot ce și cât s-a putut. De asemenea, i-am implicat pe băieți în slujirea de la altar. Cred că se poate face așa și în sate. Avem atâtea teologi, acum. Imposibil să nu găsiți câte unul, chiar dacă din sărăcia noastră îi plătim. În plus, câțiva credincioși, indiferent de vârstă, tot mai au câte un pic de ureche muzicală și se poate învăța Sfânta Liturghie pe de rost, să știți, eu sunt sigur de lucrul acesta.

Duhovnicul este un „doctor”, dar, ca tot omul, are și el rănilile lui. Cum ne raportăm, în scaunul de spovedanie, la penitent, în momentul în care vine și constatăm că trebuie să dăm cu el un examen pe care noi încă nu l-am luat?

Nu trebuie să-i tratăm pe credincioși în funcție de rănilile noastre și de problemele noastre sufletești, chiar dacă ele sunt aceleași. Trebuie să îi tratăm în funcție de ce ne-a lăsat moștenire Domnul Hristos și de mijloacele pe care Biserica ni le pune la îndemână. Am mai spus acest lucru și altor generații de preoți,

la aceste cursuri; sub nicio formă nu trebuie să-i facem pe fiii noștri duhovnicești un *alter ego*. Sub nicio formă nu trebuie să-i faci ca tine! Trebuie să-i faci fii ai lui Dumnezeu, nu fiii tăi. Deci, ei trebuie să devină fiii lui Dumnezeu, chiar dacă noi zicem „fiii mei duhovnicești”; aceasta este doar o formulă uzuală. Sigur, la întrebarea aceasta aș putea da și următorul răspuns: de multe ori, învățăm noi de la credincioși și, tot așa, de multe ori, găsim răspunsuri duhovnicești descoperindu-ne propriile noastre răni sufletești. Adesea, ne uimește ceea ce sunt fiii noștri duhovnicești sau credincioșii noștri și ce *nu* suntem noi. Așadar, putem folosi și experiența personală, dar cu foarte mare prudență.

Spuneți, la început, că păcatul preotului poate fi al său sau al fiilor săi duhovnicești. Când scapă lucrurile de sub control? Dacă vreți să nuanțați puțin...

Dacă păcatul fiului duhovnicesc devine păcatul duhovnicului, înseamnă că el a pierdut controlul, nu? Mai întâi, așa cum spuneam, la nivelul minții. Dacă începi să procesezi lucrurile la nesfârșit... Sunt preoți, să mă iertați, foarte curioși. Eu însumi, în copilăria mea, am fost la un duhovnic de mânăstire, care m-a întrebat foarte multe detalii, la spovedanie. M-am smintit. Știti că se spune vorba aceasta: „Nici nu știam atâtea, el m-a învățat”. Sunt duhovnici cărora le plac detaliile și intră în ele. Nu este voie să facem acest lucru. Și, aici, se observă că acel părinte are o predispoziție pentru păcatul sau patima respectivă și, vrând-nevrând, ajunge la el. Pentru că, dacă stai de vorbă cu gândul, spun Părinții, acesta, nu peste mult timp, ajunge să fie faptă, adică să devină păcatul tău, să-l săvârșești.

Încep fii duhovnicești să ne semene din ce în ce mai mult sau noi să le semănăm lor?

Și una, și alta. Cum spuneam la început, în primul rând ei încep să ne semene nouă, dar aduc și ei plusuri și începem și noi să semănăm cu ei.

Rămâne icoana lui Hristos o referință între tine și ei?

Desigur. Dacă nu ne raportăm și unii, și alții la Hristos și, cum spuneam, nu devenim fii ai lui Dumnezeu, atunci n-am făcut mare lucru. Știți ce devenim? Devenim ceea ce sunt comunitățile neo-protestante americane, unde totul se învâрте în jurul unui pastor, toată religia se conturează în funcție de acesta; acolo, de fapt, nici nu există religie. Pastorul e religia. Atâtea religii sunt în America, câți pastori. Există anumite direcții, dar, de fapt, câți pastori sunt în America, atâtea religii. De aceea și spunea, în predică, sigur, cu umor, un fost pastor american – convertit și el și toată comunitatea lui la Ortodoxie –, care venise la hramul de la Nicula, prin '92: „Unde sunt doi americani, sunt trei religii”. Dar ne-a radiografiat și pe noi, românii: unde sunt doi români, sunt trei partide politice; în acea vreme aveam peste o sută de partide, dacă vă aduceți aminte. Se pare că acesta e profilul nostru: să fim dezbinați.

Referitor la a lega sau dezlega pe cineva, Mitropolitul Bartolomeu, în discuția pe care a avut-o cu Părintele Paisie Oлару, amintea că acesta a spus că, dacă ar fi să-l mustre conștiința pentru ceva, ar fi pentru a fi legat pe cine nu trebuia și a fi dezlegat pe cine nu trebuia.

Astăzi, mai ales, dacă ne raportăm strict la litera canoanelor, pe majoritatea tinerilor n-ar trebui să-i mai împărtășim. Studenții, de exemplu, poate din motive economice, locuiesc împreună cu prietena. Unii dintre ei sunt cuminiți, alții sunt mai puțin cuminiți. Aici e destul de greu de gestionat: să nu-i îndepărtezi de Biserică, dar, totodată, ei vor să se împărtășească... Vin, se spovedesc, dar, într-un fel, relația dintre ei, traiul tinerilor împreună, în societatea noastră secularizată, devine o normalitate. Și vin, cum spuneam, cu dorința de a se împărtăși. Dacă îi oprești cumva, se mâhnesc, se supără pe tine. Spunea una dintre tinere că părintele a certat-o și nu s-a dus la spovedanie vreo doi, trei ani. Părintele doar încercase să o facă conștientă de faptul că nu este bine să facă ceea ce face, dar ea a luat-o ca pe o ceartă.

A lega și a dezlega păcatele cuiva stă, prin excelență, în puterea duhovnicului persoanei în cauză. Dacă tu ești un duhovnic de conjunctură, nu poți să oprești de la Sfânta Împărtășanie, nu-l cunoști pe omul respectiv, l-ai văzut pentru prima dată în viața ta și, atunci, nu poți, n-ai voie să faci lucrul acesta. Dimpotrivă, ar trebui să îi permiți, de păcate oricum trebuie să-l dezlegi. Prin urmare, nu știu dacă și la Împărtășanie, depinde de cât înțelege; dacă nu înțelege, trebuie să-l lași să se împărtășească. Dar important este să-l determini cumva să revină în scaunul spovedaniei, nicidecum să nu mai vină pentru că l-ai certat. Noi avem fii duhovnicești care merg în pelerinaje și ajung să se spovedească la anumiți duhovnici, care îi opresc de la Împărtășanie sau cine știe ce canoane le impun. N-au voie să facă lucrul acesta. Deci poate să oprească de la împărtășit doar duhovnicul omului respectiv. Ceilalți pot să dea un sfat.

Dacă totuși îi oprește și după aceea revine la tine...

Nu e nicio problemă, nu are niciun efect. Nu este duhovnicul său, nu are dreptul să îl oprească.

Și atunci, de ce o fac? Mă iertați că vă întreb.

Aceasta e limita lor...

Dar totuși vorbim de duhovnici experimentați.

Să zicem, experimentați, sau cu faimă, dar își fac faimă și din aceasta, pentru că sunt oameni cărora le place „să fie și bătuți”. Să știți: sunt oameni cărora le place să fie „bătuți”, și „chinuiți”, și „schingiuiți”, și canonisiți...!

În cazurile acestea, dacă vin oamenii, așa cum ați zis, legați de nu știu cine, și nu sunt neapărat fiii noștri duhovnicești, noi, la rândul nostru, îi întâlnim accidental...?

Dacă e accidental, se pot reconsidera lucrurile...

La foarte mulți, salvarea e la Preasfințitul Vasile...

Da, bineînțeles, pentru că este arhiereu, dar duhovnicul are aceeași putere.

Poate oamenilor li se impune și un canon.

Dacă are duhovnic, trebuie trimis la el. Dacă nu are duhovnic și s-a spovedit accidental, atunci se pot da canoane sau epitimii ușoare și sfătuit să-și găsească un părinte...

Și Părintele Arsenie Papacioc, când am fost cu obștea, mi-a spus că mulți duhovnici, în special din Moldova, le dau credincioșilor canoane foarte aspre, dar n-au rezolvat nimic cu ele. Trebuie să-l faci pe om conștient de păcat, nu canonul în sine îl îndreptează.

Eu vă sfătuiesc, în ceea ce privește canoanele sau faptul de a lega și a dezlega de la Împărtășanie, dacă legați, s-o faceți doar până la următoarea spovedanie, inclusiv cu fiii voștri duhovnicești, nu pentru ani de zile. Așa puteți să vedeți și cât a conștientizat, cât a evoluat, cât a înțeles din toate lucrurile acestea și cât face efectiv. După aceea, se poate tot așa, din spovedanie în spovedanie, dar neapărat trebuie să revină în scaunul spovedaniei. Dacă revine, îl poți clădi. Dacă nu revine, atunci n-ai făcut absolut nimic, dimpotrivă, cu toată justiția ta, ai reușit doar să distrugi un om din punct de vedere sufletească.

În legătură cu ce ați spus – și așa este, cum spunea Părintele Rafail Noica, anume că ucenicii buni fac duhovnicul bun, iar ucenicii răi ne pot face și pe noi răi –, dacă nimerim într-o comunitate păcătoasă, noi trebuie să păstrăm legătura cu duhovnicul nostru și cu Dumnezeu și să nu ne lăsăm, căci există pericolul, într-adevăr. Neapărat trebuie să avem un duhovnic și chiar să mergem la el cu probleme pe care noi nu le înțelegem, la care nu putem să dăm un sfat (pe care putem să îl mai amânăm, dacă nu știm ce sfat să dăm).

Da, putem merge la duhovnicul nostru și putem întreba și duhovnici mai experimentați.

E foarte important pentru preot, ca să nu se piardă, să se țină de duhovnic.

Vorbeați despre intimitate și despre curiozitatea duhovnicului. Mulți dintre credincioșii noștri nu știu ce-i spovedania sau cum să se spovedească. Nu sunt adeptul îndrumarelor de spovedanie, pentru că ajungem la ceea ce spuneți înainte, și ele pot să vă spună și ceea ce nu știți. Cum v-ați format, în timp, întrebări sau cum ați procedat?

Sunt totuși și îndreptare de spovedanie echilibrate.

Am luat broșura Înaltpreasfințitului Andrei și sunt întrebări pertinente, de bun-simț.

Da, e echilibrată. Dar dacă iei *Pelerinul român*...

Revenind, dumneavoastră cum ați procedat?

Am învățat, desigur, în timp, altfel nu se poate. Am învățat, în primul rând, de la duhovnicul meu, de la Preasfințitul Vasile, care, știți prea bine, întotdeauna a tratat lucrurile cu maximă îngăduință și delicatețe, cu foarte mare delicatețe. De pildă, a spovedit cândva o tânără în prag de divorț și a tot încercat să o convingă să nu divorțeze. La un moment dat, doamna respectivă l-a întrebat: „Bine, dar sunteți căsătorit?” Mi-a spus Preasfințitul: „M-am rușinat, eu am încercat s-o conving...” Cu

siguranță că Preasfințitul Vasile, după atâția ani de duhovnicie, avea o anumită experiență și din această experiență îi vorbea doamnei, dar ea a fost nedumerită: „Mă învață un călugăr ce înseamnă viața de familie?!”

Se învață, părinte, în primul rând, de la duhovnicul pe care îl ai și, după aceea, din experiențe personale și din ale celorlalți. Eu, în general, când îmi spun oamenii „Întreabă-mă, părinte!”, merg pe linia poruncilor. Acolo e toată legea, nu? Deci pe linia celor zece porunci, chiar dacă, plecând de la ele, mai pui și alte întrebări.

Și ce faceți atunci când simțiți că evita anumite întrebări?

Tot așa, înveți anumite metode prin care nu neapărat îi tragi de limbă, dar îi determini, cumva, să spună ce au pe suflet. Pentru că ei vin să spună ce au pe suflet, marea majoritate. Prea puțini sunt cei care ascund. Iar dacă sunt perversi, poți să-i spui și asta, într-o formă în care să nu-l jignești, dar avertizându-l că, dacă nu spune totul la spovedanie, intră într-o culpă foarte mare. Înveți, se învață de la un caz la altul, de la un an la altul și de la un duhovnic la altul, dar te învață și Dumnezeu! Iar acest lucru este foarte important. De multe ori, în anumite situații, în timp ce penitentul îți vorbește, îți dai seama că nu ai un răspuns, iar ceea ce poți să faci este să te rogi și Dumnezeu îți dă cuvânt, cum spune Părintele Rafail Noica, primul cuvânt¹², pe care și omul din fața ta îl receptează foarte bine.

¹² Rafail Noica, *Cultura Duhului*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2002, pp. 47-48, 129-130.

Tot Părintele Rafail spunea că a ajuns la o concluzie, referitor la comunitate, în sate, și anume că nici el nu poate face nimic în spovedanie.

Nu toți au harisma aceasta, să știți. Îl amintesc, din nou, pe Mitropolitul Bartolomeu, care niciodată nu s-a considerat un duhovnic. Acest lucru nu înseamnă că nu era om duhovnicesc, dar el nu spovedea decât foarte rar, doar pe câțiva. Noi toți suntem diferiți, avem profiluri diferite; la fel și oamenii, de aceea se atașează de un duhovnic pe care-l simt compatibil, comunică cu el.

E adevărat, pentru că și noi, după caracterul nostru, ne potrivim cu anumiți sfinți, adică avem evlavie mai deosebită la anumiți sfinți.

Da, așa este.

Atunci când un credincios, care se spovedește la noi, are o îndeletnicire, o meserie nu tocmai potrivită, ce facem cu el?

Trebuie făcut să conștientizeze.

Am încercat foarte mult să trag un semnal de alarmă, spunându-i că ce face el nu e tocmai potrivit și nu are cum să evolueze din punct de vedere duhovnicesc, spiritual, dar îmi aduce tot felul de argumente pe care mi-e foarte greu să le resping. Totuși, el încearcă să evolueze și simt că tocmai lucrul acela îl trage înapoi.

Da. Încet-încet, va ajunge el la această conștiință și va renunța, poate, în cele din urmă. Nici în acest caz nu trebuie să

forțezi. Trebuie convertite, cumva, lucrurile. Și munca pe care o săvârșesc oamenii trebuie înțeleasă din punct de vedere duhovnicesc sau trebuie să dăm sens duhovnicesc lucrurilor pe care le săvârșesc oamenii. Desigur, este foarte limpede că există practici împotriva lui Dumnezeu și a poruncilor Lui. Dar, tot așa, cu dreptă socoteală. Și Dumnezeu îl învață, nu doar tu. Iar Dumnezeu are pedagogia Lui, care este mai mult decât cuvintele tale, și, atunci, te rogi lui Dumnezeu. Asta spune și Fericitul Ieronim: ceea ce poți să faci tu, să faci; ce nu poți să faci tu, lasă-L pe Dumnezeu să facă. Nu reușim noi să le facem pe toate și, chiar dacă, de pildă, datorită intervenției noastre renunță la profesia neadecvată, tot Dumnezeu e Cel Care l-a învățat să facă așa, El i-a spus minții și inimii lui că nu este bine ce face.

Instituția duhovnicului, de îndrumare duhovnicească, este diferită de la caz la caz. Un preot de oraș, care slujește într-o biserică sau chiar o catedrală, este influențat de mediul urban, care este diferit de comunitatea dintr-un sat. Într-un sat, vrând-nevrând, toți oamenii se spovedesc la preotul paroh și, atunci, el, dacă conviețuiește cu oamenii, zi de zi, până la urmă, efectul spovedaniei este un rezultat al conviețuirii.

Da. Adică lucrurile se știu, nu?

În scaunul spovedaniei, preotul nu va putea să aibă autoritate duhovnicească, în raport cu credinciosul lui, dacă în viața de fiecare zi el nu are autoritatea așteptată. Sunt foarte multe aspecte care intervin pentru ca spovedania să aibă efectul urmărit...

Într-adevăr, este o problemă. Cum se zice la țară: „Popa-i ca noi”.

Dar există și tendința de a vrea ei să fii ca ei.

Da, există, ceea ce te trage în jos. Trebuie găsite mijloace și momente. Nu poți să nu te bucuri cu omul care se bucură și să nu plângi cu omul care plânge, ne spune Sfânta Scriptură¹³ s-o facem. Adică, trebuie să fii părtaș și la bucuria lui, și la suferința lui. Dar, dacă te amesteci, lucrurile devin complicate.

Cel mai bun exemplu sunt preoții militari. Dumnezeu voastră ați avut și misiunea aceasta, la Dej, și cred că și în ziua de astăzi aveți mulți fi duhovnicești care țin legătura. Știm și alți preoți militari și cunoaștem că ofițerii nu numai că nu s-au schimbat câtuși de puțin, având respectul cuvenit față de preot, ci l-au făcut pe preot să devină ca un ofițer.

Eu, de pildă, am fost de la început împotriva purtării reverendei verzi. N-am fost de acord cu ea sub nicio formă și n-am purtat-o niciodată, deși comandantul a insistat. Până și doctorii purtau haine verzi, dar își puneau halat alb peste ele. Apoi, cum eram la un corp de armată cu ofițeri în vârstă, aceștia ieșeau în pensie, rând pe rând, aproape la fiecare sfârșit de săptămână. Chefurile începeau de vineri seara și se terminau luni dimineața, când veneau la serviciu. Mă duceam la festivitatea oficială, după care mergeam la masă, o binecuvântam, stăteam la aperitiv și plecam imediat. Nu stăteam până luni cu ei. Nu se putea

¹³ Romani 12, 15.

lucrul acesta! Avantajul meu a fost că eram totuși călugăr și oameni, în general, au un respect mai mare față de călugări. Dar, da, au încercat să mă facă unul de-al lor.

Avantaj pentru Sfinția Voastră, dezavantaj pentru preoții de mir. Se face diferența între preoții de mir și călugări și au tendința de a asculta mai puțin de preoții de mir.

Tocmai de aceea, trebuie să existe o legătură între noi. Din fericire, în Ardeal sau cel puțin în Eparhia noastră, preoții de mir au legături cu mănăstirile și cu duhovnicii mănăstirilor. Este un lucru foarte bun. În ultimele ședințe, Patriarhul a cerut lucrul acesta, pentru că ne-am cam separat unii de alții. Noi, călugării, facem sinaxe separat, preoții fac conferințele preoțești. Patriarhul insistă să vină și călugării, stareții, duhovnicii, la conferințele preoțești. Iar Înaltpreasfințitul Andrei a hotărât să se facă numai o sinaxă monahală și măcar la o conferință preoțească să meargă stareții, starețele și duhovnicii, ca să fie în comuniune cu frațiile voastre. Este foarte important. Noi, preoții din Eparhie și călugării, avem o legătură foarte bună. Acesta este un plus pentru credincioșii noștri și, astfel, chiar dacă ei au mai mare încredere în noi sau sfatul nostru are mai mare impact asupra lor, noi nu-i despărțim de voi. Tot ai voștri rămân, chiar dacă vin la noi, ne caută, chiar dacă se spovedesc la noi. Ei trebuie să facă parte dintr-o parohie, trebuie să-și plătească contribuția, trebuie să-și respecte preotul și așa mai departe.

Eu le-am recomandat, pentru că sunt mai nou, să aibă duhovnic. Asta e important, nu contează dacă eu sunt acela sau un altul. Le-am

spus că nu trebuie să vină la mine sau, cei care au duhovnic, la mânăstire sau în altă parohie, nu trebuie să-l schimbe. Important e să meargă constant la duhovnic.

Da, este important lucrul acesta. Ar fi ideal să fie o comunitate unde toți să se spovedească la același părinte, dar este foarte greu de realizat. Atunci, măcar să nu intrăm în contradicție unii cu alții, la aceasta trebuie să fim foarte atenți. În plus, fiecare credincios își are starea lui duhovnicească, pretențiile lui duhovnicești, înțelegerea lui duhovnicească. Unii vor mai mult, caută mai mult și probabil că și găsesc. Are legătură cu o altă temă pe care aș fi vrut să o ridicăți, anume schimbarea duhovnicului. Se schimbă sau nu? Sau în ce condiții se schimbă? Se poate schimba duhovnicul și chiar noi, duhovnicii, ar trebui să ne dăm seama că sunt oameni care trebuie să meargă la alt părinte duhovnicesc, din varii motive. Sigur, pot fi și incompatibilități între cei doi. Dar, mai ales dacă vezi că omul acela vrea mai mult și are potențial pentru mai mult, trebuie să fii smerit și să recunoști că nu ești în stare să faci mai mult pentru el. Dar pot exista și probleme. De pildă, se ajunge la prea mari prietenii sau chiar la păcate și, atunci, neapărat trebuie îndrumat spre un alt duhovnic și, dacă se poate, spre un anume duhovnic, chiar dând mai multe variante. Deci și fiul duhovnicesc poate renunța la tine, dar și tu poți renunța la el. De obicei, când se pune problema ca fiul duhovnicesc să renunțe la părinte, se face o tragedie. Dar și părintele duhovnicesc poate renunța la fiul său, în cazuri particulare și foarte justificate, cu temei. De pildă, nu-l mai folosești duhovnicește. Dar, repet, este bine să nu-l lași, așa cum am spus și referitor la medici, pe mâna oricui.

Părinte, mai este o problemă, pe care am întâlnit-o la Catedrală. În Postul Paștilor mai ales, vin oameni din jurul Clujului, care nu știu dacă ajung vreodată să se spovedească la părintele paroh, poate le e rușine. Părintele paroh probabil crede că omul acela nu s-a spovedit de treizeci de ani. Cum se procedează în cazurile acestea? Eu cred că ar trebui discutată problema și cu preoții din parohiile respective.

În primul rând, credincioșii nu au cultura duhovnicului. La sate, ei au știut că trebuie să se spovedească o dată, în Postul Paștilor, fie că o făceau la preotul de acolo sau la Catedrală. Dar nu au avut cultura aceasta, de a avea un duhovnic, deși îl aveau, pentru că, în general, îl căutau pe același preot. Dar nu știau că au duhovnic, pur și simplu, fiindcă nu exista cultura aceasta. Abia în ultimii douăzeci de ani a început să prindă foarte multă consistență. Noi suntem datori să-i îndemnăm să aibă duhovnic. Dacă vezi că nu au, că sunt dezorientați, să-i îndemni, printre alte sfaturi pe care le dai, să aibă duhovnic. Și nu neapărat să-l atragi spre tine. Dacă s-a spovedit la mai mulți, să-l aleagă pe cel care i s-a părut lui că i se potrivește.

Dar, dacă vin la noi să se spovedească, conjunctural, așa cum o fac de Paști, îi dezlegăm, le permitem să se împărtășească, le dăm două-trei sfaturi și îi lăsăm în pace.

Și dacă sunt păcate grele?

Și dacă sunt păcate grele... Ce să faci? Nu ai încotro. Este o perioadă de grație, totuși, Sărbătoarea Paștilor. Știți ce spune cuvântul de învățătură al Sfântului Ioan Gură de Aur¹⁴...!

¹⁴ „Cuvânt de învățătură în Sfânta și Marea Duminică a Sfintelor Paști, al Sfântului Ioan Gură de Aur”, *Molitfelnic*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2002, pp. 866-870.

Dar dacă nu s-a spovedit de foarte multă vreme și vine și spune că a făcut trei sau patru avorturi?!

Trebuie să folosești timpul pe care îl ai la dispoziție ca să o faci să conștientizeze și să-i spui că îi faci un pogorământ. Și că ar trebui să se spovedească cum trebuie, să aibă duhovnic...

Pentru că simptomele pot să apară și după douăzeci de ani! La avorturi, oricum rămâne conștiința încărcată.

Da, așa este.

Chiar faptul că se spovedesc la douăzeci de ani după un avort, în timpul acesta și-a ispășit cumva păcatul, poate fi un canon, pe care și l-a luat... Faptul că n-a mai repetat păcatul, că a muștrătat-o conștiința...

Da, poate fi.

Am avut un caz pe care m-a ajutat Preasfințitul Vasile să-l depășesc. Venise Postul Crăciunului și m-am dus prin sat la bolnavii care erau la pat. O femeie mi-a spus s-o întreb eu despre păcate. Și am întrebat-o: „Avort ați făcut?” Avea trei copii. Mi-a răspuns: „Am făcut”. „Dar ați mărturisit, că ați avut atâta vreme...” , i-am spus. Mi-a spus: „Nu, până acuma, mi-a părut bine că nu m-a întrebat”. Am rămas șocat. „Dar vă pare rău, sigur vă pare rău...” Spune: „Nu îmi pare rău. Ce mă făceam cu încă trei?!” I-am spus: „Nu vă puteți împărtăși dacă nu aveți părere de rău”. Zice: „Nu îmi pare rău”.

„Dar nu vă pot împărtăși”, i-am spus și am rămas așa, șocat. Îmi spunea: „Dacă nu mă-mpărtășești acum, mă duc colea peste drum, unde-i casa de penticostali și mă împărtășesc ei”. I-am spus: „Vin săptămâna viitoare, ai un canon de o săptămână, în care te rogi și îți dai seama că ai făcut trei crime, să știi că erau suflete de om”. „Nu!”, a zis. Și am împărtășit-o atunci, pe loc, de spaimă. M-am speriat și am rămas foarte marcat că am împărtășit un om fără să-i pară rău. M-am dus la Preasfințitul Vasile, i-am povestit ce s-a întâmplat și mi-a spus: „N-ai făcut rău, era o femeie la pat”. Suferea de zece ani, înainte să ajung eu în sat, de paralizie, la început mai ușoară, apoi tot mai grea, până ce nu se mai putea mișca deloc, și, după ce am venit eu, cred că încă opt ani. Deci ajunsese la peste 15 ani de stat pe pat. Mi-am spus că acela e canonul pe care i l-a dat Dumnezeu. La următoarea spovedanie la care m-am dus, mi-a povestit despre avorturi și mi-a spus că n-a știut că e așa greu, că e așa mare păcat. Atunci m-am gândit că asta Dumnezeu a făcut-o, prin spaima prin care am trecut, că am împărtășit-o de frică să nu meargă cumva la penticostali...

Vedeți, lipsa catehizării. Noi, în general, ne-am limitat la slujbele Bisericii, la predici, și nu s-au făcut catehizări așa consistent cum se fac acum. Dar și prin predică se poate. Dacă preotul e conștient și responsabil, dacă oamenii sunt consecvenți și vin la biserică, nu se poate să nu ajungă la o conștiință cu adevărat creștină și la conștientizarea păcatului, bineînțeles. Dar dacă lipsești de la biserică, ai pierdut...

M-am gândit după aceea că, dacă n-aș fi împărtășit-o pe acea femeie, ar fi fost pierdută, poate, pentru totdeauna.

Da. Și nu știi nici în ce stare psihică se găsește. Eu am făcut invers decât frăția ta. Recent, cam în urmă cu un an, un ucenic de-al meu, preot, m-a rugat să merg la Medicală III să împărtășesc un bolnav pe moarte. Semiconștient. Nu se spovedise, probabil, de la cununie. Când m-a văzut intrând, a început să se agite, mi-a dat de înțeles că știe ce i se întâmplă. Am încercat să-l spovedesc, l-am întrebat de una, de alta, i-am citit dezlegarea și am vrut să-l împărtășesc, știam că va muri. N-a vrut să se împărtășească. Nu a putut să-mi spună, doar a strâns dinții, dar nici nu am plecat de acolo, până nu a deschis gura și l-am împărtășit. Am insistat și l-am împărtășit, „l-am mântuit cu forța”! Dumnezeu știe...

S-a temut să nu moară, pentru că există și mentalitatea asta că, dacă sunt bolnavi și îi împărtășești, va trebui neapărat să moară.

A și murit. Dar, înainte, am stat acolo, i-am tot spus, cu lingurița în mână, până l-am împărtășit. Nu-l cunoșteam. Dar, dacă m-a rugat părintele respectiv, care îl cunoștea, cred că erau și rudenii, eu, pe temeiul acesta, al dragostei lui, am făcut ce am făcut. „L-am mântuit cu forța!”

Și credea asta, că, dacă te împărtășești, mori, este tot din lipsa catehizării.

Da.

La fel cu maslul, cred că, dacă le faci maslu, o să moară. La spital, marea majoritate îmi spune: „Părinte, nu puteți merge în salonul

cutare, la soțul..." Oarecum, mergeți, dar nu mergeți, că după ce vă vede, știe că, gata, moare. Chiar acum, duminică, a fost un caz, am intrat în salon, dar fără să dau impresia că merg la cineva anume, am salutat, le-am spus că am terminat slujba și, dacă vor să se împărtășească sau să se spovedească, să mă sune mâine dimineață. Și omul la care mă dusesem mi-a spus: „Părinte, haideți că aș vrea să discutăm puțin..." Deci cred că există și ideea aceasta de frică.

Cu siguranță.

Dar, dacă ar avea duhovnic, s-ar bucura!

Eu am fost chemat la o bunică și și-a revenit. După aceea, în sat: „Vai, ce a făcut părintele acolo!" Ceilalți bătrâni: „Hai și la mine!"

Ca să trăiască! Dar, să știți, sunt și probleme, în acest sens, la un anumit spital din Cluj. La un moment dat, un fiu duhovnicesc de-al meu, mai în vârstă, a venit la Cluj, i s-a făcut rău în gară, l-a luat salvarea și a ajuns la spitalul cu pricina. A intrat în comă. Am fost sunat de familie, din Dej. Nu aveam cum să merg, eram la Nicula. L-am sunat pe părintele de la spital și l-am rugat frumos să meargă, să-i citească o rugăciune și să-l împărtășească, era fiul meu duhovnicesc, se spovedea de ani de zile la mine, deci îl cunoșteam. „Nu, dacă e conștient, îl împărtășesc, dacă nu este, nu-l împărtășesc." I-am spus: „E fiul meu duhovnicesc, faceți cum vă spun, e responsabilitatea mea!" Nu. Același răspuns. Dar minunea lui Dumnezeu! Când a intrat în salon, omul s-a trezit, a ieșit din starea de inconștiență, s-a spovedit, s-a împărtășit, a intrat din nou în starea de inconștiență și a murit. A fost o minune care s-a făcut pentru acest preot. Dar n-a înțeles...

Sfințiile Voastre, care sunteți prin sate, îi cunoașteți pe oameni, știți care sunt bolnavi, trebuie lucrurile rezolvate dinainte. Nu vă lăsați pe ultima clipă.

Când m-am dus în parohie, mi-am dat seama că e aceeași mentalitate la bătrâni: când merge preotul la casa lui, gata, e pe moarte.

Dar schimbăm mentalitatea asta.

Am schimbat-o. M-am dus la fiecare acasă, am întrebat: „Dumneata ești bolnav?” Nu m-am dus la spovedanie, m-am dus în vorbă prima dată, că, dacă te văd cu epitrahilul, se tem că mor. La a doua întâlnire, în post, am mers cu epitrahilul și am spus: „Acuma, dacă tot am venit, să te și spovedesc, ce zici?” Nu fusese de mult la biserică, nu se spovedise, era bolnav. Așa, încet-încet, m-am dus la fiecare casă unde era un bolnav și acuma nu mai întreabă nimeni: „Te duci acolo..., e pe moarte?” Acum abia așteaptă să mă mai duc.

Există și practica aceasta, la țară, în post, merge preotul și-i împărtășește pe bolnavii satului.

Părinte, încă o chestiune, pe care mi-a spus-o părintele de la Boli infecțioase, legat de împărtășitul cu o singură linguriță. Acolo este o problemă, sunt boli care se transmit. Nu poate să împărtășească doi bolnavi cu aceeași linguriță, pentru că au ei conștiința asta că se ia boala.

De aceea nici nu avem capelă acolo! Nu se întâmplă nimic dacă se împărtășesc cu aceeași linguriță! Vă voi spune o anecdo-

tă: erau doi cerșetori, unul cocoșat și unul șchiop. La un moment dat, într-o noapte, cocoșatul, în drum spre casă, trece printr-un cimitir, pe la ora 12, și aude o voce care îi spune: „Ce ai în spate?” „O cocoasă.” „Dă-mi-o mie!” Și i-o dă. Se duce a doua zi fără cocoasă și șchiopul îl întreabă: „Ce ai făcut? Cum ai scăpat de cocoasă?” Îi spune cum, iar șchiopul se duce și el și aude o voce: „Ce ai în spate?” „Nimica.” „Atunci, ține o cocoasă.” A ajuns și șchiop și cocoșat! Așa este și la Boli contagioase...

Cred eu că se pot găsi formule în duhul nostru, al Bisericii.

Dumnezeu nu îmbolnăvește, ci poate să ridice boala.

Da! De pildă, eu am linguriță de argint. Când mă duc la împărțirea bolnavilor, mă duc cu lingurița de argint și asta ajută. Să întrebe pe oricare doctor ce înseamnă lingurița de argint.

Uneori, se întâmplă ca bolnavul să nu poată vorbi, dar e conștient. Atunci spun: „Mă recunoști?” Îmi arată cu ochii sau mă strânge de mână. Sau îi spun: „Dacă mă recunoști, strânge-mă de mână”. Mulți m-au strâns. E o confirmare. „Îți pare rău de toate păcatele tale?” Și tot așa, îți confirmă.

Am avut un om deosebit în sat, la Nicula, pe domnul Pop. Era un om cald, ori de câte ori mergeam la el, ne aștepta în poartă și lăcrima. A avut un atac cerebral, a intrat în comă, a fost dus la spital. M-a chemat fiica lui, care era asistentă-șefă la Chirurgie. Vorbeau foarte lejer de față cu el: că mai are câteva ore de trăit... I-am citit o rugăciune și l-am împărțășit. După ce l-am împărțășit, a plâns două ore, până a murit. Era conștient sau nu era

conștient? E foarte relativ. Nu putem ști. De aceea, este delicată și problema prelevării de organe pentru transplanturi...

Și auzul e foarte fin, trebuie să vorbești departe de ei ca să nu te audă.

Dar trebuie să vorbești cu ei! Sigur, nu despre problema medicală. Părintele Iosif, de la Nicula, era în comă, dar își făcea cruce și „dădea paginile” la *Psaltire*...

Mi s-a povestit că s-a întâmplat odată, în timp ce preotul citea Prohodul, s-a uitat la cel mort și a văzut că încărunțise în timp ce-l prohodea. S-a oprit, a chemat salvarea, l-au resuscitat și omul și-a revenit. Era conștient, auzea ce se întâmplă!

Vă dați seama ce chin... Sigur, acestea sunt cazuri excepționale. Dar trebuie să luăm aminte, să învățăm din ele și să nu fim înguști. Părintele Ioan de la Recea era mai larg în ceea ce privește administrarea Sfintei Împărtășanii, fiindcă și-a dat seama din experiență că devenise lucrătoare în ființa omului respectiv, chiar dacă el nu era într-o stare duhovnicească pe măsură. Depinde și de credința omului.

Tot așa, la ultima conferință a Părintelui Rafail la Cluj, mi s-a părut că are o foarte mare larghețe și deschidere pentru împărtășire.

Ascultându-l pe Părintele Rafail pe parcursul anilor, am observat că el însuși trăiește un soi de deznădejde, desigur, o deznădejde pentru lumea contemporană în care trăim, și, atunci,

lui i se pare că trebuie să ne lărgim inimile, în duhul cuvintelor altor ucenici ai Sfântului Siluan Athonitul, de pildă, Părintele Zaharia Zaharou¹⁵. Dacă devenim foarte înguști și foarte justiiari, nu rezolvăm nimic. Dacă Dumnezeu ar fi așa, ar trebui doar să tune și să fulgere...!

În ceea ce privește exodul acesta mare de oameni care se spovedesc la oraș, să știți, părinților, că primul lucru care i-a făcut să plece de la sat la oraș este o spovedanie amănunțită, care vine prin întrebări din partea preotului. La sat ne cunoaștem și oamenii își spun: „Ce îl interesează pe preot ce fac eu?!” Sigur, aceasta din cauza lipsei catehizării. Al doilea motiv sunt momentele comice care pot apărea la noi, la cei de la țară. Cum ne recomandați să procedăm? Știm care fumează, care beau peste măsură, care umblă în stânga și-n dreapta, iar când îi spovedim, spun: „Întreabă-mă, tu, părinte”. Dacă-l întrebi: „Ai băut peste măsură?”, răspunde: „Nu!” Sigur, nu poți să spui: „Dar nu te-am văzut eu alaltăieri...?!”

Nu-l mai întrebi. Pentru că îi știi păcatele, îi spui direct să nu mai facă sau îi spui: „Ai grijă la băutură”. Apoi, îi mai știi și necazurile, știi că e bolnav... Găsești metode pedagogice prin care să-i spui: „Vezi că ai atâtea necazuri, nu mai bea!” „Vezi că ai atâtea boli, nu mai face asta și asta...”.

Părinte, cum ne descărcăm? Pentru că noi acumulăm multe din problemele oamenilor.

¹⁵ Arhimandritul Zaharia, *Lărgiți și voi inimile voastre! (2 Corinteni 6, 13). Lărgirea inimii în teologia Sfântului Siluan Athonitul și a Starețului Sofronie de la Essex*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2015.

Momente ca cel de acum pot fi folosite și pentru aceasta; e foarte bine să veniți să vă spuneți unii altora cu ce vă întâlniți în pastorație. Multe lucruri sunt asemănătoare și, atunci, vezi că nu ești singur pe lume, mai sunt și alții cu aceeași povară.

Prescurile, cum se fac acum multe la brutării, dacă sunt bune, le putem sluji?

Slujiți-le. Și dați-le oamenilor înapoi, să le mănânce.

E vorba și despre Sfintele Taine. Le-am spus femeilor să facă ele.

Da. Să fie cineva care face prescura pentru Proscomidie.

Problema e alta: cine face prescura? Era regula, la sat, ca prescura să o facă o femeie bătrână, văduvă... E o regulă? La brutărie nu e așa...

Trebuie să o facă o persoană cât mai curată și conștientă.

Poate fi și căsătorită? Căsătoria e binecuvântată.

Da!

Mie mi-au spus: „Ca să faci prescură, trebuie să fii curată”. Eu le spun: „Dacă pentru ca să te împărtășești ești curată, ca să faci o prescură, nu?”

În comunități mai mari, unde trebuie multă prescură duminica, nu poți să o faci toată în cuptor.

Nu ai cum... Pentru Proscomidie, să fie atenție.

O altă problemă: femeile care sunt în perioada ciclului lunar vin la biserică?

Să vină la biserică. Dacă nu vor să vină la icoane sau la mi-ruit, ca să nu se simtă cumva vinovate, nu-i nimic... Dar să vină la biserică, sunt alte condiții igienice acum, nu ca odinioară.

Deci nu e o necurăție, nu e un păcat...

Eu cred că, atunci când s-au dat canoanele respective, a fost și ca să nu se întineze biserica.

Era o problemă cu sângele în biserică.

Vedeți? Acum sunt alte condiții igienice. Să vină la biserică.

Cunosc un preot care are Pidalionul drept carte de căpătâi. Mi-a spus ceva despre adaptarea canoanelor...

Sunt credincioși care îți cer canon. Pentru conștiința lor. Ca să-și împace conștiința, consideră că au nevoie de canon. Sigur că le adaptezi, nu poți să le aplici în felul în care sunt scrise. Altfel, s-ar întâmpla ca în justiție, unde se însumează anii de pușcărie, iar unii ar trebui să trăiască trei vieți ca să plătească toate năzdrăvăniile pe care le-au făcut. Deci sunt oameni căro-ra trebuie să le dai canon.

Sfântul Ioan Gură de Aur, în tratatul Despre preoție¹⁶, are scris într-un capitol că și canoanele se dau în funcție de starea păcătosului.

Trebuie să existe o pedagogie. Lucrarea duhovnicească presupune și canon. Penitență, nu? Dar canonul și penitența în sine sunt mijloace de îndreptare, nu e pedeapsă pentru păcat.

Bătrânii voștri de la țară, care vin la noi la Catedrală, ne întreabă: „Dar canon nu-mi dați?” Întreb: „Dar până acum ce ai făcut? Același să îl faci.” Ce alt canon să îi dai? Pe care le-au făcut dintotdeauna și, în general, rugăciuni, cele obișnuite pe care le fac ei. Repet: canonul este o pedagogie și trebuie folosit. Dar să nu devenim din părinte duhovnicesc un „jandarm”.

Dacă un baptist și o ortodoxă doresc să întemeieze o familie, suntem noi în stare să o pierdem pe ea, dacă el nu vrea să treacă la ortodoxie? Ce facem?

Nu-i putem cununa. Nici cu dispensă.

Și, atunci, nu o să îi spunem să meargă cu el... Îi spunem să se despartă de el?

Da. Și, apoi, responsabilitatea lor... Dacă Dumnezeu atâta înseamnă pentru ea... După noile rânduieli, nici Botezul nu mai este recunoscut. Dacă nu se face prin trei cufundări, nu este valabil Botezul.

¹⁶ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre preoție*. Traducere de Dumitru Fecioru. Editura Basilica, București, 2015.

Oricum, părinților, lucrarea noastră duhovnicească este o Taină mare a Bisericii, care trebuie tot mai mult să ne facă conștienți și responsabili, pentru că, prin lucrarea noastră, oamenii își mântuiesc sufletul, dar pot și să și-l piardă.

Din ceea ce am discutat noi, așa, lucruri excepționale, putem vedea că avem probleme în sânul Bisericii; unele sunt evidente, dar există și altele mai subtile, care pot avea aceleași consecințe. Trebuie să încercăm să-L înțelegem pe Dumnezeu așa, în realitatea lucrurilor și în duhul Bisericii, și să nu ne cramponăm, de pildă, de o carte de canoane, cum se spunea, de un *Pidalion*, sau, dimpotrivă, să nu afișăm o lejeritate maximă, cum că oricine se mântuiește, cum spunea Origen. Deci trebuie să găsim calea de mijloc, calea împăratească, despre care vorbesc și Sfinții Părinți, și, în același timp, să ne dăm seama cine suntem noi cu adevărat, în ce stare ne găsim, și să ne întrebăm dacă lucrarea lui Dumnezeu se împlinește prin noi. Eu îmi pun, de multe ori, problema, când văd atâta diversitate între noi, preoții. Oare cum vede Dumnezeu lucrurile? Oare cum se gestionează toată istoria aceasta? Oare ce se întâmplă, în ce fel de Dumnezeu credem, până la urmă? Câteodată mă îndoiesc de mine însumi, dar mă îndoiesc și de ceilalți, vrând-nevrând, mă îndoiesc. Și ne îndoim cu toții, nu? Și, atunci, ce se întâmplă cu credincioșii? Sigur că există o lucrare a lui Dumnezeu, specială, în cazuri speciale. Dar e extraordinar să te gândești, să-ți deschizi puțin orizontul și să vezi ce se întâmplă în jurul tău, să te vezi pe tine în ce situație te găsești, mai ales.

În ceea ce ne privește pe noi, călugării, mai există un aspect dureros. Am pus problema la ultima Sinaxă, a cărei temă a fost vocația monahală în epoca post-modernă. Și anume, la mănăstirile noastre, vin foarte mulți credincioși, ceea ce este un

lucru foarte bun și chiar se face ceva pentru oamenii aceia, iar mănăstirile noastre, la rândul lor, au crescut din iarbă verde, practic, de vreme ce noi, în Eparhia noastră, până de curând, n-am avut decât Mănăstirea Nicula, iar acum avem peste treizeci de mănăstiri. Problema este însă că, din oamenii atât de numeroși care vin la mănăstirile noastre, în duminici și sărbători, nu rămâne nici unul la mănăstire. Înseamnă că și noi, călugării, avem o problemă. Poate prea mult ne-am deschis așa, spre lume. Cred că trebuie să ne impunem anumite rigori.

Nu sunteți primul care spuneți asta.

Eu văd consecințele, pesemne aici e problema. E foarte bine că vin credincioșii, e foarte bine ce se întâmplă, există o emulație. Se spovedesc oamenii, se împărtășesc, mai ales copiii, este foarte bine. Dar nu se călugăresc. De ce nu se călugăresc? De asemenea, din câți credincioși avem noi, atât de puțini vor să se facă preoți. Oamenii nu-și mai doresc o viață duhovnicească intensă, dar nici noi nu cred că mai avem pretenția aceasta în ce ne privește, în primul rând, și de aceea n-o avem nici de la ceilalți. Nu mai sunt preocupări cu adevărat duhovnicești. Mi-am pus de multe ori problema că suntem foarte buni negustori, știm ce să oferim, știm ce se vinde, știm ce se cumpără, le știm pe toate acestea foarte bine. Dar e o negustorie și atât. Or, vedeți, cel mai mult se poate face în spovedanie. Iar noi continuăm din rutină și lucrurile merg înainte din inerție.

În realitatea satului românesc, totuși foarte mulți preoți de la țară sunt de apreciat pentru faptul că se duc acolo cu familiile, cu copiii,

în sate muribunde. E trist, e dezolant, când înmormântezi zeci de oameni în fiecare an, când copiii tăi n-au cu cine să se joace, cu alți copii de vârsta lor, când satul este îmbătrânit. E dureros și e o dramă pe care preotul și-o asumă și o trăiește, în ființa lui. Discutăm cu mulți colegi și aceștia zic: „Nu-i treaba noastră!” Nu-i treaba noastră, e treaba lui Dumnezeu, dar își pune amprenta asupra persoanei tale și a demnității tale.

E și treaba noastră, totuși se pot gestiona lucrurile cumva. Poate că nu putem face noi ce face Părintele Tănase, la Valea Plopului, fiind o harismă a lui. Dar, la un nivel mai restrâns, se poate face ceva în satul românesc. Pot fi determinate, câteva familii, să ia copii în plasament. De exemplu, la Valea Drăganului, s-ar putea face, pentru că există potențial. Iar pentru asta ar primi salariu și subvenții.

Sunt câteva familii care au în plasament.

Trebuie insistat pe lucrul acesta.

Pe de altă parte, există extraordinar de multă birocrație pentru a lua copii în plasament, un dezastru!

Da, așa este. Așa este și pentru accesarea fondurilor europene, dar tot mai facem câte un proiect, chiar dacă trebuie să semnăm mii de pagini. Cred că se fac lucruri. De pildă, cu preoții tineri, care au fost numiți acum, în ultima vreme, pe la parohii, se vede că se mișcă puțin lucrurile. Desigur, nu putem face minuni, e bine să pornim de la lucruri mai mici, care se pot face.

Dar, mai ales, trebuie să facem ceva din punct de vedere duhovnicesc.

Sugestia Înaltpreasfințitului Andrei a fost să împărtășim la fiecare Liturghie câțiva credincioși. Dar eu într-o duminică sunt într-un loc, în cealaltă duminică, dincolo. Iar ei vor să vină să se împărtășească tot la două săptămâni. E o problemă?

Este foarte bine. De ce să fie o problemă? Au duhovnic, nu? Îi spovedești. Iar dacă nu-i spovedești chiar la două săptămâni, nu e grav. Cu o spovedanie te poți împărtăși de mai multe ori. Așa facem și noi, preoții. De ce nu o pot face și credincioșii? Este altă lege pentru ei? E aceeași.

Sau dacă nu ai ținut trei zile de post, nu te împărtășești...

Dacă omul ține toate posturile de peste an, precum și miercurile și vinerile, de ce să-l mai pui să țină cele trei zile? Mai ales că sâmbăta și duminica este interzis, prin canoane¹⁷, să se postească. Și ar fi de preferat ca oamenii să se împărtășească duminica, bineînțeles, nu doar în cursul săptămânii. Am legat prea mult postul și spovedania de împărtășire. Nu este așa.

Înaltpreasfințitul Laurențiu ne spunea, la cursurile de Liturgică, legat de spovedanie, că, la un moment dat, a ajuns în Grecia și i-a văzut pe greci că se împărtășeau des. L-a întrebat pe un diacon care

¹⁷ Canonul 66 apostolic. În Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*. Ediția a III-a îmbunătățită. Sibiu, 2005, p. 44.

stătea acolo: „Când i-ați spovedit pe aceștia, că eu sunt de dimineață aici...?” I-a răspuns diaconul: „Dar Preasfinția Voastră când v-ați spovedit?” Și a zis Înaltpreasfințitul: „M-am dus de acolo...”

Sunt preoți care spovedesc credincioșii duminică dimineața și îi împărtășesc atunci, cu Împărtășania pentru bolnavi!

Da, ca să nu mai greșescă...! Dar e absurd!

Care mai e scopul Liturghiei?! De fapt, s-a ratat scopul Liturghiei.

Da, și al tuturor slujbelor... În acest sens, avem probleme mari și în mănăstiri, unde toate cele șapte Laude, de pildă, pregătesc pentru Sfânta Liturghie și, respectiv, pentru împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului. Iar călugării nu se împărtășesc! De fapt, de la ei au început și restricțiile acestea mari.

Avem probleme chiar și la oraș, la noi, la Cluj. Încă sunt parohii unde nu se împărtășește, duminica, nimeni, iar oamenii se duc cu frică cu copiii, să nu-i repezească. Sau dacă s-au spovedit la noi sau la alte biserici, nu sunt primiți. Cu toate acestea, au început să se miște puțin lucrurile, să se schimbe.

Mai vin acum, încep să vină și cu copiii mici.

Da, încep să vină. Când am fost la Maia, pentru că nu s-a împărtășit nimeni, i-am spus Părintelui Rareș, după predică: „Părinte, uite, de acum, în fiecare duminică și sărbătoare, din credincioșii pe care-i cunoști foarte bine, să se spovedească și să se împărtășească!” Dar i-am spus de față cu credincioșii, pentru ei, de fapt, iar credincioșii au luat aminte, pentru că i-ai dat

gir părintelui. Și au început câte doi-trei, și cu ei deja se schimbă lucrurile. Să se împărtășească copiii, foarte bine, dar trebuie să se împărtășească și oamenii mari.

Am aruncat responsabilitatea asupra copiilor. Practic, noi nu ne asumăm responsabilitatea că cei maturi trebuie să se împărtășească, nu doar copilul pe care-l duce mămica de mână, iar mămica nu s-a împărtășit de cincisprezece ani!

Aceasta e problema. Merge mămica cu copilul, copilul se împărtășește, iar ea, nu.

Ea își duce copilul ca să fie bine copilul, să fie sănătos... Dar trebuie să fie și ea bine, nu numai copilul!

Copiii, vedeți că ei se molipsesc unul de la altul foarte ușor. Dar maturii, nu, numai la rele...

O altă întrebare, părinte. La mine în parohie, e un obicei în Postul Mare. Cazuri singulare se spovedesc duminica. În schimb, în fiecare zi, de la ora 7, sunt în biserică și zeci de persoane stau până la amiază, se spovedesc și, pe urmă, îi împărtășesc cu Împărtășania pentru bolnavi. Dar, acum, mi-a venit ideea ca pe acei credincioși să-i împărtășesc și duminica. Până acum nu am făcut așa. Mă gândeam acum că aș putea face lucrul acesta.

Da. Se pot împărtăși încă o dată.

Și, atunci, într-o duminică, poate sunt două sute de oameni la

împărtășit, cei care s-au spovedit într-o săptămână din Postul cel Mare, de exemplu. E un lucru foarte bun.

Gândiți-vă, și noi, la Catedrală, în Săptămâna Patimilor, nu împărtășim cu Împărtășania de la Sfânta Liturghie, pe care o săvârșim atunci, ci tot uscăm, tot uscăm... Nu ai ce face. Am avut problema aceasta și aici, la Nicula. Iar moldovenii ziceau: „La Nicula, împărtășesc cu găleata!” Nu împărtășeam cu găleata, ci împărtășeam cu zece potire. Păi, dacă erau zeci de mii de oameni, care se spovedeau și, apoi, se împărtășeau! Sunt cantități, nu?

Dar cum voiau să împărtășească?

Voiau să spună că se exagerează. Acum, e mai ușor, se împărtășesc și din două potire, pentru că, pe măsură ce se spovedesc, se și împărtășesc.

Mai e și mentalitatea moldovenilor care vin și se spovedesc la noi, le dai dezlegare să se împărtășească și ei iau aghiasma mare!

Noi, care ne împărtășim des, datorită profesiei noastre, măcar citim Canonul de împărtășire. Credincioșii nu prea știu...

Și aici sunt soluții, îi înveți. Se poate citi în loc de priceasnă. Noi citim, la Catedrală, canonul, în locul pricesnei.

Sau, în timp ce-i spovedesc, cineva citește.

Sunt soluții.

Părinților, sper că v-ați aflat bine la Nicula și că ați rămas cu câte ceva, pentru că fiecare poate aduce un plus. Să comunicați, să dialogați, să întrebați, de asta sunteți aici. Eu m-am bucurat că am fost laolaltă și Doamne ajută să ne vedem cu bine, să ne mântuim și noi, și credincioșii noștri. Oricum, calea e lungă și sunt multe lucruri de adăugat și se pot face multe. Cu pași mărunți și cu lucruri mici. Și, dacă începeți să le faceți, le și duceți la bun sfârșit. Când am început noi, aici, rectitorirea Mănăstirii Nicula, am avut o comisie de oameni, de academicieni: se uitau la noi ca la extraterestri! Nu au crezut că noi vom face toate lucrurile acestea și nu le-a venit să creadă că le-am făcut deja. Ne-au spus asta doar atunci când i-am chemat la inaugurare, la Casa de creație, reședința Mitropolitului Bartolomeu. Era doamna Livia Drăgoi, directoarea Muzeului de Artă, și domnul Gheorghe Arion – Dumnezeu să-i ierte – și domnul academician Marius Porumb. Deci, dacă începi, le faci. Orice lucru, mai ales când e pentru Dumnezeu și pentru Biserică, nu se poate să nu se împlinească, să se desăvârșească. Slavă lui Dumnezeu!

DUHOVNICIA – UN DIALOG MÂNTUITOR¹

Preacucernice Părinte Consilier, Preacuvioase Părinte Stareț,
Precucernici Părinți,

Paptul că se răspunde foarte pozitiv și prompt la aceste cursuri duhovnicești înseamnă că și ele, în sine, au o deschidere totală. Așadar, nu ar trebui să existe niciun fel de rezerve în a vă exprima. Mai ales că suntem pe aceeași baricadă, și noi, cei care încercăm să vă împărtășim din experiența noastră, și dumneavoastră, cei care ne transmiteți experiențele Sfinților Voastre, dar și nelămuririle. Desigur, fiecare își are propria întrebare, în sensul unei stări anume, fiindcă nu le putem cunoaște pe toate și întotdeauna încercăm să adăugăm, să aflăm mai mult. De altminteri, Mitropolitul Antonie Plămădeală spune, într-o predică, citând o vorbă a Părinților îmbunătățiți, păstrată de tradiția creștină: „Cine vrea să se mântuiască, cu întrebarea să călătorească”². Cu atât mai mult noi, care lucrăm la mântuirea sufletelor celor care ne-au fost încredințați de Biserică, respectiv, de Dumnezeu. Prin urmare, colocviile noastre, întâlnirile noastre, care au ca leitmotiv libertatea de exprimare,

¹ Cursuri duhovnicești pentru preoți, organizate de Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, la Sfânta Mănăstire „Adormirea Maicii Domnului” de la Nicula, în data de 6 martie 2017.

² Antonie Plămădeală, „Evanghelia întrebării esențiale”, în *Tîlcuiri noi la texte vechi*, Sibiu, 1989, p. 283.

cred că sunt foarte binevenite. Mai mult, acest proiect, pe care Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului îl derulează deja de mult timp, încă de pe vremea Mitropolitului Bartolomeu, ar trebui să se extindă la nivelul Patriarhiei. Am înțeles că cel puțin în eparhiile Mitropoliei noastre, s-a reușit, dar cred că trebuie să se facă acest lucru în întreaga Patriarhie, nu neapărat pentru că vine de la Cluj – anume că tot ce vine de la Cluj, din Ardeal, ar fi foarte bun! –, ci fiindcă este necesar.

Mi-aduc aminte că, atunci când am devenit tânăr duhovnic, având abia 21 de ani, practic nu m-a învățat nimeni să fiu duhovnic. Chiar dacă îl aveam părinte duhovnicesc pe Preasfințitul Vasile Someșanul, care, pe atunci, era stareț la Mănăstirea Nicula, și mă spovedeam în fiecare seară la el – încercam eu așa, după Sfinții Părinți și după cărțile duhovnicești, și chiar o făceam în fiecare seară! –, totuși duhovnicia devine o experiență personală. Personală, în calitate de duhovnic, și cu fiecare om în parte, tot personală. Pentru că și Dumnezeu așa lucrează, cu fiecare om în parte, iar mântuirea este și subiectivă, și obiectivă, iar Dumnezeu chiar mântuiește pe om după mintea lui, după inima lui, după toate facultățile lui. Și nu poate fi altfel! Nici nu cred că ar trebui să fie altfel! Prin aceasta se demonstrează că Dumnezeul nostru este unic și Dumnezeu cu adevărat. Dacă ar fi totul după șablon, dacă n-ar fi relief în natura noastră, n-ar exista frumusețe. Așa lucrează și Dumnezeu, așa lucrează mântuirea fiecărui om și așa trebuie să lucrăm și noi cu fiecare om în parte, dintre cei care ni se adresează.

Ați observat, de asemenea, că, adesea, oamenii își aleg duhovnicul și nu o fac pentru că așa spun Părinții, ci o fac cumva și involuntar – și voluntar! –; o fac din fire, pentru că își dau

seama că există afinitate cu omul respectiv. Fiindcă aici este, de fapt, taina spovedaniei și a duhovniciei, și anume că Dumnezeu iartă păcatele tot printr-un om. Este, oarecum, taina Întrupării Domnului nostru Iisus Hristos, taina Întrupării Fiului lui Dumnezeu. Cam în acest fel trebuie percepută Sfânta Spovedanie, adică mijlocirea duhovnicului: Dumnezeu S-a întrupat ca omul să priceapă că Dumnezeu chiar ne înțelege, Dumnezeu cunoaște toate amănuntele vieții noastre, fiecare celulă, nici măcar una nu Îi este străină lui Dumnezeu, inclusiv cea care se duce, înnoindu-se pielea; Dumnezeu are știre de ea.

Taina Spovedaniei, taina duhovnicului, are, așadar, legătură cu Întruparea Domnului nostru Iisus Hristos. Sunt Părinți care afirmă acest lucru. Există și o scriere anonimă, *Cea mai frumoasă copilă*³ – chiar dacă e scrisă în Apus, vă sfătuiesc să o citiți; mie îmi place foarte mult, este despre viața Maicii Domnului –, în care se arată faptul că duhovnicul trebuie să fie născător de Dumnezeu, să fie o replică a Maicii Domnului, dacă vreți. De asemenea, mai există o carte, *Solia lui Iisus către preotul său*, de I. Schrijvers⁴, despre preoție, și mai pronunțată în acest sens, tot pe linie apuseană. Desigur, noi, în Ortodoxie, îl avem pe însuși Sfântul Ioan Gură de Aur⁵, dar și pe Sfântul Nicolae Cabasila⁶

³ *Cea mai frumoasă copilă*, în *Viața, Urmarea și Psaltirea Maicii Domnului – Mama noastră*, Editura Lumină din Lumină, București, 2005.

⁴ I. Schrijvers, *Solia lui Iisus către preotul său*. Traducere de Silviu Hodiș. Editura Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2005.

⁵ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre preoție*. Traducere de Dumitru Fecioru. Editura Basilica, București, 2015.

⁶ Sfântul Nicolae Cabasila, *Tâlcuirea dumnezeieștii Liturghii*. Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *Explicarea Sfintei Liturghii după Sfântul Nicolae Cabasila*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2011. Sfântul Nicolae Cabasila, *Despre viața în Hristos*. Traducerea Pr.

sau Paul Evdokimov⁷, ale căror scrieri îl descoperă pe duhovnic în felul aceasta, adică îl aseamănă și identifică cu Maica Domnului, părintele duhovnicesc trebuind să-L nască pe Dumnezeu în ființa fiecărui credincios.

Este limpede că omul care vine și se spovedește Îl caută pe Dumnezeu și intră în dialog cu El, iar noi, fără a ne substitui lui Dumnezeu – de altfel, nu avem cum să o facem! –, suntem oarecum un filtru prin care Dumnezeu binevoiește și omul primește direct, concret, real, palpabil, din partea lui Dumnezeu, iertarea de păcate, precum și sfatul cuvenit. Vedeți, părinții duhovnicești din ultima vreme, pe linia Sfântului Siluan Athonitul, în așa fel, în așa poziție îl așează pe duhovnic încât Dumnezeu poate vorbi și răspunde prin el, într-o anumită situație, la o problemă, iar omul trebuie să-și însușească răspunsul primit și să trateze problema respectivă ca atare. Ei spun că primul cuvânt pe care-l rostește duhovnicul la o anumită problemă, în urma rugăciunii amândurora, duhovnic și fiu duhovnicesc, ar trebui să fie pentru fiul duhovnicesc ca un canon sau ca o ascultare, pe care trebuie să și-o însușească și să o pună în lucrare⁸.

În desfășurarea convorbirii noastre, concret, aș vrea ca Sfințiile Voastre să interveniți fiecare în parte. Așa aș vrea să și începem, cu întrebări, la care să răspundem din experiența noastră, a celor mai în vârstă. Mai întâi însă, mă voi referi la câteva lucruri practice, pe care trebuie să le avem în vedere. În

Teodor Bodogae. Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2014.

⁷ Paul Evdokimov, *Iubirea nebună a lui Dumnezeu*. Traducere din limba franceză de Teodor Baconschi. Editura Sophia, București, 2013.

⁸ Vezi Rafail Noica, *Cultura Duhului*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2002, pp. 47-48, 129-130.

primul rând, omul credincios, creștinul botezat, trebuie să aibă un duhovnic. Nu este ceva nou, este însă ceva care încă lasă de dorit în Biserica noastră, mai ales în Biserica noastră Ortodoxă Română, poate și pentru că avem doar douăzeci și ceva de ani de la Revoluție încoace. Înainte am putut face doar atât cât ni s-a permis și cât și-a permis fiecare preot în parte, mai mult în cadrul bisericii ca locaș de cult. Acum, desigur, se iese în afara acestui cadru, dar, înainte, oamenii nu au avut conștiința de a avea un duhovnic, deși, de fapt, acest lucru se întâmpla de la sine, pentru că fiecare credincios dintr-o parohie se spovedea la preotul paroh și era de la sine înțeles că acela era și duhovnicul. Mai erau și oameni care își doreau mai mult, care cercetau mănăstirile, care au aflat și și-au dat seama că trebuie să aibă un duhovnic personal și chiar un duhovnic al familiei.

De la Revoluție încoace însă, literatura duhovnicească, experiența Bisericii, care s-a afirmat tot mai mult, ne-a determinat să îi lămurim pe credincioșii noștri să își aibă fiecare duhovnicul său, să cunoască ce înseamnă necesitatea unui duhovnic. Desigur, a ajutat și schimbarea mentalității. De pildă, toată lumea știe că trebuie să aibă un medic de familie. Prin urmare, cumva similar, toată lumea își dă seama că trebuie să existe și un părinte al familiei. În Cluj, de pildă, unde sunt atâtea parohii și în jur de o sută de preoți, împreună cu cei de caritate – mai exact, sunt patruzeci și cinci de parohii, fiecare având doi preoți, plus preoții misionari –, deja oamenii pot să aleagă. Nu mai este ca la o parohie de la țară, unde nu au încotro, trebuie să meargă la preotul paroh. Deși și acolo se poate lucra puțin, să știți, se și întâmplă în unele parohii sau cercuri pastorale, cum avem acum, în Postul Mare, să vină câte un preot din satul vecin și să-i spo-

vedească pe credincioși, pentru că sunt unii care au rezerve față de preotul lor. Și chiar cred că trebuie făcut lucrul acesta din când în când. Chiar sunt persoane care au rezerve. Tot din experiența Clujului – iar Catedrala e cel mai bun exemplu –, știm că vin oameni de pe sate, vin de la frățiile voastre și sigur că aflăm și amănunte în ce vă privește. Dar nu lucrul acesta e important, important e că au alternativă. Trebuie să aibă alternativă și trebuie chiar încurajați în direcția aceasta. Ar trebui mers chiar mai departe, deoarece nu numai că sunt rezerve, dar, la un moment dat, există și o suficiență în legătura dintre duhovnic și fiul duhovnicesc. Trebuie și părintele să-și cunoască nivelul și să-și dea seama că fiul duhovnicesc are nevoie de mai mult sau de un „specialist”, să zicem, și, atunci, trebuie încurajat în acest sens și ar fi bine să o faceți nominal, să le dați mai multe variante, să nu-i lăsați să intre „în gura lupului”. Adică, ar trebui chiar să le spuneți: „Uite, am ajuns în situația asta, dar ai două-trei variante...” Desigur, pot fi situații pozitive, dar și negative; mai ales în aceste situații greu de gestionat, trebuie neapărat să plece în altă parte, să aleagă între variantele propuse, să nu-i lăsați chiar așa de izbeliște și să meargă oriunde.

În Cluj, cum spuneam, oamenii au alternativă și pot uza de posibilitatea de a-și alege duhovnicul; prin urmare, aici stăm foarte bine. Dar și noi mai avem încă de lucrat în direcția aceasta, ca oamenii să aibă conștiința că trebuie să aibă un duhovnic, începând cu copiii, deja de la șapte ani (eu aș zice chiar înainte de șapte ani!), dar mai ales adolescenții, care au neapărată nevoie, apoi tinerii căsătoriți, cu familie, cu copii, fiindcă în aceste cazuri se poate face chiar foarte mult. Eu cred că o familie care are duhovnic se poate păstra în echilibru fără riscuri mari. Aici

aș putea să vă sfătuiesc și pe frațiiile voastre, sunteți foarte tineri marea majoritate, iar o familie de preot care nu are un duhovnic al familiei cred că riscă foarte mult. Și de aceea avem divorțuri, avem probleme la noi în casă, în sensul acesta strict. Așadar, un preot care nu are conștiința faptului că familia lui trebuie să aibă un duhovnic riscă foarte mult și el, ca persoană, dar își riscă și viața de familie, armonia vieții de familie. Un preot care are familie și are duhovnic se păstrează în echilibru foarte bine. Noi zicem că ar trebui să fie nașii cei care mențin familia în echilibru, căci sunt imparțiali, dar, din păcate, nu se aleg imparțial, se aleg așa cum se aleg... Duhovnicul însă este, trebuie să fie imparțial, să fie chiar vocea lui Dumnezeu într-o familie.

Trebuie să lucrăm la dobândirea acestei conștiințe, ca fiecare creștin să-și aibă propriul duhovnic; trebuie chiar sfătuit credinciosul în acest sens. Dar, când îi dați acest sfat, nu trebuie să îl convingeți că Sfințiiile Voastre trebuie să fiți duhovnicul. Nu. Vă spun din experiență personală că, în general, îmi cam dau seama cum stau lucrurile cu fiecare om în parte care vine în scaunul spovedaniei, iar Catedrala, încă o dată, îți oferă diversitate din toate punctele de vedere. Când sfătuiesc pe cineva să aibă duhovnic, iar omul răspunde foarte prompt: „Păi, dumneavoastră...”, eu îi spun: „Nu, nu, ne mai gândim, vedem la a doua, la a treia spovedanie”. Deci nu trebuie să aleagă chiar în acel moment. Mai trebuie lăsați așa, să se gândească, chiar să se mai spovedească și la alții, să simtă cu cine poate comunica. Fiindcă duhovnicia în sine înseamnă și aceasta, iar de aici izvorăște și ce am mai spus și cu alte ocazii, sau ce ați văzut în ultima vreme, și anume că forma spovedaniei efective trebuie să fie un dialog. Tot în acest sens, referitor la poziția la spovedanie, v-aș

sfătui – desigur, cu cine se poate și cum se poate – ca omul să nu se pună neapărat în genunchi, poate să stea și pe un scaun, mai ales dacă este în vârstă... Și dacă sunt tineri! Ei nu au experiența să stea în genunchi, dau semne de nerăbdare, de oboseală, și, atunci, este bine să șadă pe scaun.

Epitrahilul, de asemenea, nu știi dacă e bine să fie ținut neapărat pe cap în timpul spovedaniei. Îl puteți pune la începutul spovedaniei, când îl binecuvântați pe fiul duhovnicesc, și la urmă, când dați dezlegarea. Desigur, încă o dată, de la caz la caz, sunt unii care își pun singuri epitrahilul – vor să se ascundă... –, nu mai trebuie să o faci tu. Dar se poate face și așa, să-i lăsați să zică ce au de zis, toate acelea pe care nu vor să le vezi, numai să le auzi, iar apoi, când începe dialogul efectiv, să existe totuși comunicare. Trebuie să știți un lucru, nu se spun toate prin cuvânt. Și la spovedanie, când omul vorbește, ochii poate îți spun altceva sau îți spun mai multe decât ți-a zis el. Gesturile, mimica, totul conjugă cu păcatul pe care ți-l mărturisește sau cu situația în care se găsește, nu întotdeauna e vorba de păcat. Sunt și suferințe, nu? Păcatul în sine este o suferință, dar sunt și suferințe concrete, pe care le au oamenii, și atunci vezi întregul. Ai pus epitrahilul pe cap, ai auzit o informație..., nu e suficient. Când vezi fața omului, ochii lui, mimica, crisparea, tot, atunci mesajul este complet. Și așa, foarte greu îți poți da seama de tragedia lui.

În plus, nu că am fi neapărat superficiali, dar la ușă se află următorul. În general, oamenii vin în Postul Paștilor, când suntem și noi deja epuizați, din toate punctele de vedere, totul e în grabă și sub presiune. Dar, atunci când îți devine fiu duhovnicesc, îl cunoști pe om, îi cunoști istoria, îi cunoști an-

tecedentele, chiar poți previziona ce se va întâmpla în viitor... Atunci lucrurile stau altfel. Așa, că vine și pleacă, l-ai văzut o dată în viața ta și nu o să-l mai vezi niciodată, e greu... Dar mai ales atunci când îl vezi o singură dată în viață, ai putea să faci ceva cu care să rămână și care să-l câștige pentru Dumnezeu și pentru Biserică. Mai ales atunci! Cred că trebuie să fim mai atenți cu cei care au ajuns prima oară în scaunul spovedaniei. Trebuie să fim cu luare aminte, în general, și mai cu seamă cu tinerii, pentru că cei vârstnici deja au un obicei, merg din inerția tradiției, ei vin într-un fel ca să confirme, pentru că ei... știu ei!, au ei logica lor, ritmul lor și se duc înainte și nici nu-i bine să-i clinești foarte tare, că, dacă-i clinești, s-ar putea să...

Oare acesta să fie un răspuns și pentru preoții noștri mai în vârstă?

Nu, nu. Eu nu i-aș ierta ușor pe preoți, să mă iertați! Și cred că nici Dumnezeu nu-i iartă ușor, așa zic Părinții. Nu, pe preoți eu nu i-aș ierta foarte ușor, fiindcă, în același timp, eu pe preot îl respect cel mai mult. Azi am avut un asemenea caz, l-am lăsat și a zis, și a zis... Și, până la urmă, l-am întrebat ce lucrează. Era preot, bineînțeles, mi-am dat seama din spovedanie că e preot. Nu de la noi din Eparhie, de aceea a venit la Cluj. M-am și bucurat, fiindcă a fost foarte cuminte, un om serios, așa, cam de vârsta noastră, m-am bucurat de cumințenia lui și de interesul față de viața duhovnicească și de faptul că avea conștiința păcatului. Nu i-am spus tot ce vă spun acum, e-adevărat, spovedeam de două ore și erau la rând acolo încă mulți oameni. Însă i-am recomandat să aibă duhovnic și a confirmat că așa ar fi sau ar fi bine, dar totuși a venit la Cluj și s-a spovedit, să zicem, „la în-

tâmplare”. Nu știu, probabil că a fost la întâmplare, nu l-am întrebat lucrul acesta, deși la noi se cam știe cine e de rând la spovedit, suntem trei la Catedrală și nu e greu de aflat cine este.

Așadar, este foarte important ca, în lucrarea noastră duhovnicească, omul să aibă conștiința duhovnicului, a faptului că e nevoie să se spovedească la unul și același preot, care trebuie să-l cunoască cu adevărat, să îi cunoască toată viața. De aceea, în momentul în care omul îți devine fiu duhovnicesc, este nevoie, la un moment dat, de o spovedanie generală. Nu știu cât este de valabil la parohii, pentru că, la parohii, preluați totuși ștafeta celui alt care a fost înainte, dar, în orice caz, este bine să procedați așa cu noii fii duhovnicești. Nu din primul moment. În mănăstire, noi o facem când primim un frate nou, o făceam când eram stareț, nu de la început, ci atunci când consideram că poate fi închinoviat în obștea monahală. Îi spuneam să se pregătească de o spovedanie generală, acela era și semnul că va fi primit în obște. Spovedania generală înseamnă că îți devine cu adevărat fiu duhovnicesc. Trebuie să știi antecedentele, fiindcă s-ar putea să nu-i cunoști anumite probleme și să dai sfaturi care nu se potrivesc sau să nu-l pricepi, să nu reușești să ajungi la inima lui, să nu vorbești pe limba lui, sau să nu știi să-l ferești de anumite lucruri. Am găsit undeva scris despre experiența unui părinte duhovnicesc, în viața monahală, care, cunoscând firea fiului duhovnicesc, făcea în așa fel încât să nu-l pună pe acesta în situația de a greși. În viața duhovnicească, în legătura noastră cu fiii duhovnicești, trebuie să tratăm lucrurile astfel încât să nu-i ducem noi într-o anumită ispită sau să nu le dăm apă la moară. Dacă le dai apă la moară, atunci iarăși nu e bine.

O altă chestiune pe care ar trebui să o avem în vedere întotdeauna – și aceasta poate să fie lege – este să nu fiți mari prieteni cu fiii duhovnicești, prietenie în sensul de foarte mare intimitate sau degajare, să zicem că sunteți prieteni de familie, de pil-dă. Aveți soții, aveți copii, ei, la rândul lor, au familii, copii, vă întâlniți, mai este câte o zi de naștere, se pierde evlavia; sacralitatea actului în sine al spovedaniei nu mai este, nu mai are cum să fie aceeași, pentru că există o prea mare apropiere. Iar cei mai mulți renunță – vă spun din proprie experiență, o experiență de mulți ani, și din experiența Catedralei. Adică rămân cu prietenia, căci le convine, prietenia cu un preot și cu familia unui preot e ceva, dar renunță la duhovnic. Și se duc în altă parte.

Gândiți-vă: noi, acolo, în fața oamenilor, totuși avem un statut, noi suntem cei care îi ancorăm pe oameni în realitate, chiar suntem o ancoră. Îi stabilizăm pe oameni, chiar dacă, de multe ori, dăm ce nu avem. Cum spune Părintele Nicolae Steinhardt, că suntem datori să dăm și ce nu avem⁹. De multe ori ne aflăm în situația asta.

Dacă au un alt duhovnic, nu pe tine, poți să-i ai de prieteni?

Da. Dar tot trebuie să existe o oarecare distanță... Pentru că slujești la Sfânta Liturghie, care, mă gândesc eu, e mai mult decât Sfânta Spovedanie! Iar acolo, la Liturghie, trebuie să te vadă într-un anume fel. Așa cred eu... Deci trebuie să existe o oarecare limită.

⁹ N. Steinhardt (Monahul Nicolae Delarohia), *Dăruind vei dobândi*. Ediție îngrijită, studiu introductiv și referințe critice de Ștefan Iloaie. Repere biobibliografice de Virgil Bulat. Indici de Macarie Motogna. Mănăstirea Rohia. Editura Polirom, 2008.

Aceasta este valabil și între familiile de preoți? Suntem doi preoți, suntem colegi...

Nu te-aș sfătui să fii „mare” prieten de familie... E nevoie de o foarte mare atenție. În duhovnicia voastră, a noastră a tuturor, sunt și experiențe delicate.

Revenind la comunicare, trebuie să intrăm într-un dialog cu fiul duhovnicesc, în comuniune, și chiar să-l descoperim, oarecum, dacă el nu se descoperă. Nu neapărat trebuie să-l impresionezi spunându-i cine și ce este el, pentru că avem și ispi-ta aceasta câteodată, de aici vine ideea că „părintele știe”, „mi-a spus dinainte”... Nu trebuie să uzăm de aceste lucruri, pentru că și ele sunt periculoase și nu îți aduc niciun beneficiu, nici măcar material, dimpotrivă, libertatea ta se anulează din ce în ce mai mult, fiindcă vin oamenii și tu trebuie să le răspunzi și nu o vei face niciodată pe măsura zvonului care ajunge departe.

Mai mare e rătăcirea de pe urmă...

Da. Cu fiii duhovnicești, cum am spus, mari prietenii să nu aveți. Să nu faceți afaceri cu ei, sub nicio formă să nu faceți afaceri cu fiii duhovnicești! Să nu dați împrumut, să nu luați împrumut. Acestea sunt lucruri clare, o să vedeți rezultatul imediat. Ai făcut afacerea, s-a terminat legătura dintre părinte și fiul duhovnicesc. Ai luat împrumut sau ai dat împrumut, s-a încheiat relația dintre părinte și fiul duhovnicesc. Sigur, sunt și excepții, dar excepțiile întăresc regula, nu-i așa? Așadar, vă sfătuiesc să nu faceți afaceri cu fiii duhovnicești. Sau, dacă faceți, dacă trebuie să construiți ceva, de pildă, să o faceți prin consilier, prin curator, nu voi direct.

Angajați pe cineva, un intermediar. În momentul în care ai făcut afacerea cu fiul duhovnicesc, se creează un alt fel de relație. Vorbim de bani, de afaceri, de cifre..., iar dialogul nu mai este același, se schimbă. Încă o dată, ca și în cazul prieteniei, scade evlavia sau chiar se pierde efectiv. Desigur, preoții noștri, în marea lor majoritate, sunt oameni isteți la minte, știu să negocieze, se zice că „popa are mână de luat, nu de dat”... Și, atunci, apar probleme. Apoi, pot surveni lucrări suplimentare, un incident sau accident, și așa încep scandalurile, care niciodată nu se mai termină. Cunosced mulți preoți care au intrat în conflict cu credincioșii. Un alt exemplu: dacă preoteasa e pictoriță, să picteze alte biserici, din alte parohii, dar nu biserica parohială, căci, dacă pictează biserica parohială, e dezastru... Intri în conflict cu credincioșii. Din nou e vorba de bani: „Popa face afaceri...”, „Sfântul cutare e atâta, popa vinde un sfânt cu o mie de lei...” Sau: „E două sute de euro metrul pătrat de pictură...”, și atunci omul se gândește și face scenarii, își închipuie tot felul de lucruri.

De asemenea, am spus că spovedania începe la șapte ani, dar poate să înceapă mai repede. Dacă există tradiție duhovnicească în viața de familie, când vin părinții la spovedit cu copilul, intră și copilul la spovedit, de la o vârstă mai fragedă. Învăță ce e spovedania, vine cumva și din curiozitate, dar și cu bucuria aceea că e ceva interesant acolo, se întâmplă ceva și i se dă și lui importanță. Iar așa, prin lucrurile acestea, îl câștigă pe copil și va veni la spovedit, se creează o legătură cu el și e bine să se creeze. Părintele Rafail Noica, la o conferință¹⁰, spu-

¹⁰ Rafail Noica, „Întâlnirea cu duhovnicul – Părintele Sofronie Saharov, Starețul meu”, în cadrul Colocviului *Întâlnirea cu duhovnicul. Părintele Sofronie Saharov*, Iași, 13 noiembrie 2016.

nea despre bomboana pe care o dădea Părintele Sofronie copiilor – pe care o dăm și noi, acum, în ultima vreme –, că este începutul teologhisirii în ce privește viața lor duhovnicească. E necesar să fie copilul familiar cu preotul, să știe că se duce acolo și că primește nu neapărat o bomboană, ci bucurie, atenție.

La spovedanie, nu trebuie să intrați în amănunte. Să-i lăsați pe oameni să spună, încet-încet. Când eram copil, m-am dus la o anume mânăstire să mă spovedesc... Nu-l judec pe părintele – Dumnezeu să-l odihnească –, a fost un om cu totul deosebit și un duhovnic vestit, de aceea m-am dus și eu; există și lucrul acesta, să te duci la cei mai și cei mai..., de fapt, am fost dus de alții, dar de bunăvoie! Părintele m-a spovedit – cred că am fost de două sau trei ori –, dar fără să ia în considerare nicio spovedanie de până atunci, deși eu aveam duhovnic, iar duhovnicul meu era călugăr, Părintele Serafim Măciucă, care era atunci la Bălan. A fost o spovedanie generală, de când îmi aduceam aminte, fără a ține seama de vârstă, iar părintele mi-a pus întrebări la care nu m-am așteptat... Cum zice gluma aceea: „Părinte, n-am făcut, dar mi-ai dat o idee bună!” Și nu că m-am smintit neapărat, pentru că eram în Biserică, am trăit între călugări de mic copil, dar mi s-a părut mie că nu e la locul ei spovedania respectivă, acele amănunte. Iarăși, trebuie să fiți foarte atenți, sunt preoți foarte interesați de păcatele trupești, în spovedanie. E o problemă foarte mare, și e problema lor în primul rând.

Și după aceea vine omul și spune: „Uite ce mi-a făcut preotul ăsta...”

Foarte mare atenție! Trebuie să lăsați oamenii să zică ce au de zis și nu intrați în amănunte. Dacă simte nevoia să spună mai mult, spune mai mult, sau, dacă ajunge la conștiința că trebuie să scape de povară, vine și spune amănuntele acelea, pe care n-ai vrea și nu este de dorit să le auzi, mai ales în ultima vreme, cu tot ce se întâmplă în lume. Oricum, nu căutați să intrați așa, cu cizmele, în sufletul omului. Și, mai ales, să fiți atenți la prima spovedanie! Prima spovedanie e crucială, e determinantă, va veni din nou sau nu va mai veni niciodată. Și, atunci, prima spovedanie trebuie să fie așa, elegantă, chiar trebuie să fie un dialog cu omul respectiv, iar el, cumva, încet-încet, se va deschide... De altfel, dacă sunt păcate grele și ți le spune la prima spovedanie, nu trebuie să dai canon pentru ele. Este bine să amâni un pic, să-l catehizezi, să-l faci să conștientizeze. De obicei, canonul se consideră un fel de pedeapsă, nu înțelege el prea bine... mai ales dacă-l oprești de la împărtășit. Aici iarăși e o întreagă istorie, trebuie să fiți foarte atenți cu împărtășirea: dacă vin ambii soți și ea se împărtășește, iar el nu... dă de gândit!

Într-un sat se cunosc toți...

Atunci trebuie să procedezi altfel... Dar asta nu înseamnă că nu trebuie să-l faci pe omul respectiv să conștientizeze că are probleme.

Trebuie să vadă canonul ca pe un medicament, nu ca pe o pedeapsă.

Da. Dar trebuie și rezolvată problema.

În cazul spovedaniei tinerilor de treisprezece, paisprezece ani, a fetelor, până unde poți să mergi sau să lași să spună dacă au legături trupești? Lucrurile pot varia, e o vârstă critică. Sunt unii care au început să facă păcatul, alții care sunt foarte cuminți...

Da. Îți dai seama care sunt cuminți, mai ales că unii sunt și practicanți în sensul duhovnicesc, adică vin, îi vezi, îi auzi, îi știi, cunoști familia în general. Și partea cealaltă o știi. Se poate merge până într-un loc, dar tot așa, încet-încet... Cred că trebuie uzat și de un soi de umor... Dacă ești foarte serios, se sperie. Iar scaunul spovedaniei nu înseamnă scaunul inchizitorului, nu? Gata, te ard pe rug, te așteaptă afară, numai chibritul să-l aprind! Nu. Vă dau un exemplu, sigur că nu funcționează peste tot, încă o dată, totul e foarte personal, trebuie lucrat cu fiecare în parte. De pildă, unei adolescente îi zic: „Băieții te lasă-n pace?... Dar tu pe ei...?” Și, de aici, se poate ajunge la concluzii, adică a faptului în sine care se întâmplă. Uneori, ai cu cine, alteori, nu ai cu cine. Iar cum sunt aduși câte o clasă...! Clasa a opta, a noua, a zecea... Fă ceva acolo! E foarte greu de făcut...

Bănuiesc că povestesc și între ei după aceea...

Păi, cum să nu? Sunt ca la examen. „Ție ce ți-a dat?” „Pe tine ce te-a întrebat?” „Ție ce canon ți-a dat?” Și se sfătuiesc dinainte și ce să zică. Sau cum să ocolească lucrurile. Dar nu sunt doar păcatele acestea, sunt și drogurile. Noi, la Cluj, ne confruntăm cu problema drogurilor. Este foarte greu; una e să mărturisească că fumează și înțelege, și alta ce fumează. Pe de altă parte,

dacă zice că fumează, da, poți să întrebi ce fumează. Oricum, sunt probleme mari, foarte mari, și de tot felul.

Dacă într-o parohie s-a înrădăcinat cu o singură spovedanie mai multe împărtășiri, ce facem?

Dar e voie! Tu de câte ori te spovedești?! Cum povestește Înaltpreasfințitul nostru Andrei, că a venit omul la împărtășit și a fost întrebat: „Când te-ai spovedit?” Și el, la rândul său, l-a întrebat pe preot: „Dar tu când te-ai spovedit?!”

Și ce-a făcut?

L-a împărtășit! Păi, ce era să facă?! Era în aceeași situație și preotul...!

Deci, cu o singură spovedanie, te poți împărtăși de mai multe ori.

Contează și vârsta?

Nu există limită de vârstă. Dar sunt niște condiții. În primul rând, să ai duhovnic. Lucrul cu care am început. Dacă ai duhovnic...

Atunci e preferabil să meargă la duhovnic să se împărtășească...

Poate să se împărtășească și în altă parte.

Mă refer la cazul unui sat. Vin și bătrâni, și copii. Cu o singură spovedanie lăsăm și copiii sau doar bătrânii...

Copiii cu atât mai mult! Dar și pe cei în vârstă. Îi lași să vină la împărtășit cu o singură spovedanie. Poți să dai și niște limite. Nu se poate să se spovedească zilnic, este imposibil, ar trebui să te „clonezi” de nu știu câte ori...! Mai ales pentru noi, la Catedrală, e cu neputință. Poți să dai o simplă binecuvântare. Poate fi și dezlegare efectivă, pe care o dăm noi la spovedanie, dar și o simplă binecuvântare că se poate împărtăși o anumită perioadă de timp. Eu aș zice că până la patruzeci de zile se poate duce binecuvântarea. Dar, dacă apare ceva, să vină să se spovedească.

Toate rugăciunile care se fac în biserică, precum și rugăciunile noastre personale, au ca obiect iertarea păcatelor, nu? În rugăciunea *Tatăl nostru*, în toate rugăciunile noastre, Îi cerem lui Dumnezeu să ne ierte. La fel ca cele șapte Laude, la mănăstire, de exemplu, și ele au ca țintă Sfânta Liturghie și împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului Hristos. Toate rugăciunile pe care le facem, și cele personale, au ca scop unirea cu Hristos. Prin urmare, dacă se duce la biserică, spune rugăciunile, participă la Liturghie, e spovedit, nu sunt probleme mari, de ce să nu se împărtășească? Nu văd care ar fi motivul.

Nu există riscul să devină o rutină?

Există riscul. Dar la noi încă nu, pentru că de abia au început să se dezmeticească oamenii, să se dezmoștească din letargie. De abia au început și ei să priceapă că trebuie să se împărtășească mai des. Și asta la oraș, pentru că la sate se împărtășesc doar o dată pe an...!

La sate, într-adevăr, avem problema că, într-o duminică, în afara de copiii mici, poate nu se împărtășește nicio persoană, exceptând posturile...

Trebuie început cu niște bătrânele faine, simpatice, așa cum ar zice starețul de la Feleac.

Și aici este o problemă, anume că: „De ce se împărtășește toată ziua?!”

O, dar sunt și cărora nu le pasă, pentru că au început și ele să învețe că nu trebuie să le pese de tot ce zice lumea. Și, atunci, câte o bătrânică, două, și așa, încet-încet...

Ele mai aduc două...

Da, ele mai aduc două și așa trebuie... Încă nu există riscul să fie ca la catolici. Am fost în urmă cu trei săptămâni în Slovacia și, duminica, trebuia să merg la Arhiepiscopul Abel, în Polonia, dar era bolnav și, dată fiind și distanța mare, am renunțat și am mers la biserică la romano-catolici. Am stat la Liturghie de la început până la sfârșit, undeva mai în spate, s-au uitat toți la mine ca la un extraterestru, dar nu am avut nicio problemă, am dat mâna cu ei la *Crez*... Practic, Sfânta Liturghie e cam aceeași, în linii mari; sigur, ei au scos tot ce s-a putut scoate, a rămas așa, un schelet... S-a împărtășit preotul, a apărut și diaconul la împărtășit, iar cei patru copii de altar, îmbrăcați cu cămăși albe, au primit fiecare câte un potir și s-au împărășiat în biserică în

patru locuri, copiii! A venit unul și în fața mea, dar m-am retras și i-am lăsat pe ceilalți să se împărtășească. S-a împărtășit toată biserica. Sigur că este o distanță foarte mare ca să ajungem noi la asta; dar suntem departe și de cum ar trebui să fim. Să ne împărtășim numai o dată, în Postul Paștilor...?! Și atunci, tot așa, sub presiunea timpului și a tradiției... Nu cred că e cea mai bună soluție, oamenii trebuie învățați. Faptul că te împărtășești mai des sau mai rar trebuie lămurit cu duhovnicul. Cât de des sau cât de rar sau la ce interval. De aici pornim. Dacă omul are duhovnic, împreună cu duhovnicul poate să-și facă un program duhovnicesc, în care se include canonul zilnic de rugăciune, inclusiv faptele bune pe care le face... În acest sens, de pildă – îngăduiți-mi să fac o paranteză –, avem o problemă foarte mare cu cerșetorii. La noi, la Cluj – dau mereu exemple de la Cluj, pentru că acolo totul se întâmplă repede și intens –, oamenii nu știu ce să facă: în fiecare zi, același cerșetor la ușă, care este și foarte agresiv, să-i dea sau să nu-i dea? Omul spovedește lucrul acesta, căci se simte vinovat că nu i-a dat. Deși acela e meseriaș, nu e lipsit, e „profesionist”, câștigă cât nu-ți poți închipui! Dar omul are conștiința păcatului, pentru că spune: „Nu i-am dat, mi-a cerut și nu i-am dat”. Problemele acestea se pot lămuri.

În cheștiunea milosteniei, foarte mulți oameni sunt în dubii: să dai, merită, nu merită?

Eu așa am învățat și am găsit scris: sunt două direcții. Una: să dai la toată lumea care îți cere. A doua: să-ți transpire banii în mână până îi dai cui trebuie. Cred că a doua variantă mi se potrivește mie mai bine. Eu nu sunt așa ca Părintele Stareț de la

Nicula, care este foarte larg la inimă... Eu sunt mai sceptic, gândesc că, mai ales acum, sunt atâtea proiecte sociale, avem atâția tineri care nu au posibilități financiare, dar au capacitatea de a face școală... Deci există și alte categorii care pot fi ajutate efectiv. Oricum, cei care cerșesc și sunt agresivi – mă iertați, fiind și agresivi! –, eu nu cred că merită să fie încurajați...

Nu e un păcat că nu le dai bani.

Nu. În plus, îi expui și pe alții dându-le. Fiindcă îl faci pe omul acela să rămână acolo, e profitabil să stea în fața Catedralei! Înaltpreasfințitul nostru Andrei are o anumită atitudine aici: nu prea le dă din buzunar, mai face și asta, dar mai ales le spune: „Nu sta aici, du-te și fă o cerere...” Și le dăm! În fiecare zi de luni, vin cu bilețelele, le aprobăm și le dăm câțiva lei. Și eu îmi pun problema aceasta, pentru că le dai, la urma urmei, nu ca să faci un bine, ci vrei să-ți împaci conștiința. E o chestiune egoistă, tu vrei să fii foarte bine, să te vadă Dumnezeu. Nu... Respectivii intră în Catedrală și fură! De pildă, vin unii credincioși bolnavi la Institutul de Oncologie, la Cluj, și intră și în Catedrală, să-i ajute și Dumnezeu, nu doar medicii, și, până aprind o lumânare, rămân fără poșetă, fără portofel... Și apoi spun: „Am fost la Catedrală, la Cluj, și uite ce am pățit!” Îți fură și actele, e o întregă istorie! Acuma, la Nicula, e o situație și mai „specială”: trebuie să le dai măcar banii de taxi, că doar nu vin pe jos! Păi, dacă nu le dai măcar douăzeci de lei, nu le-ai acoperit taxiul! Nu... Trebuie să fim atenți.

Revenind la programul duhovnicesc, acesta trebuie făcut cu fiecare în parte, după măsura fiecăruia, cât înțelege, cât simte,

cât dorește, cât caută... Sunt oameni care vor mai mult. Nu se mulțumesc cu puțin.

Părinte, marea majoritate suntem tineri și cred că toți ne-am lovit, și cei bătrâni, și cei tineri, de situația aceasta. Preluăm o parohie, vin oamenii nu dintr-o conștiință – „trebuie să mă spovedesc măcar o dată sau de două ori pe an” sau de câte ori simte –, ci vin numai ca să bifeze ceva acolo sau din curiozitate, sau, dimpotrivă, vin să spovedească niște păcate grele pe care nu le-au spovedit la ceilalți preoți și, atunci, tu, ca preot tânăr, ești pus în niște situații cărora nu le poți face față... Pe mine, ce m-a frapat este că nu poți nici să pui epitimie, trebuie să-i împărtășești și, pe lângă faptul că nu au conștiința păcatului, trebuie să-i atragi, dar nu poți să-i atragi decât numai dacă ai un program. Însă, înainte de a avea un program cu ei, cum ați spus și dumneavoastră, trebuie să le explici de ce vin la spovedanie. Tu nu ai timp, ei nu înțeleg, pentru că au anumite șabloane pe care și le pun în față: „Eu, părinte, vin o dată pe an.” Și a pus punct. Tu nu mai poți să pui punct și virgulă sau virgulă, ca să faci ceva.

Este ca în povestea pe care Înaltpreasfințitul Andrei o repetă adesea, a lui Ion Agârbiceanu, despre preotul care și-a propus ca, în trei ani, să schimbe fața pământului. Așa trebuie să vă gândiți: nu peste noapte! Întâi, să iei act de tot ce se întâmplă în parohie și, încet-încet, începi să lucrezi cu cei cu care se poate lucra. De la aceia se pot molipsi și ceilalți. Chiar dacă nu pricep, își dau seama că e bine sau le place ce văd. Vă dau un exemplu. La Târbuiu, în Bistrița-Năsăud, era o familie care venea la Nicula, eram preot tânăr, se întâmpla pe la începutul anilor '90. Veneau la Nicula în fiecare duminică, soț și soție, Radu și Nastasia.

Dumnezeu să-i odihnească, îi pomenesc adesea... Nastasia cobora din mașină, el nu cobora, el rămânea în mașină toată slujba. Ea venea la Liturghie și, după ce se termina, mergea la mașină și aducea un braț de flori la Maica Domnului și plângea în fața icoanei. Avea ea obiceiul acesta. Eu, fiind preotul cel mai tânăr, rămâneam un timp în biserică, mai erau de sfințit mașini sau alte lucruri de făcut – acum le face preotul de serviciu, atunci eram puțini. Într-o duminică, Nastasia mi-a spus: „Părinte, am o mare suferință, soțul meu e bolnav de cancer în ultima fază, dar nu merge la biserică. Mă aduce însă la mănăstire, e bun, e cuminte...” Aveau trei copii... Cel mai mic avea treisprezece ani. A trecut o vreme, Radu a coborât din mașină, că s-a plictisit să tot stea acolo. S-a plimbat prin curtea mănăstirii și a ajuns și la ușa bisericii, că n-a avut ce face, a auzit că acolo se întâmplă ceva. Și a intrat și în biserică, bineînțeles, s-a și spovedit, s-a împărtășit. Dar în timp! Asta s-a întâmplat în timp! Când am ajuns la el și la inima lui, mi-a spus: „Părinte, eu vin la mănăstire pentru Nastasia, pentru că Nastasia e bolnavă de cancer, în ultima fază, dar ea nu știe că are cancer.” Aveau amândoi cancer, dar nu știau despre sine că fiecare are, știau însă despre celălalt. Așa mi-a spus: „Pentru ea am venit la mănăstire, că altfel nu veneam!” El a murit primul, în zi de duminică, când trăgeau clopotele de Liturghie. Și, după patru luni, a murit și ea, tot duminica, când trăgeau clopotele de Liturghie... I-am îngropat pe amândoi eu, la Târpiu, la diferență de patru luni. Găsește Dumnezeu căile Lui...

Ca să spun povestea până la capăt, după zece ani, se căsătorește nepoata Părintelui Teofan. Și, ca stareț al Niculii, mă duc la cununie. Socrul mic era fratele Aurel, unchiul Părintelui

Teofan, din Dumitra, de unde se ia spre Târbui. Ne sună și ne spune că se întârzie nunta cu o oră. „Hai, Teofan – am spus –, să intrăm până la Târbui, să văd mormintele, să mă duc până la ei...” Am mers acolo, era și cred că și acum este preotul Rusu, fiul. Când i-am înmormântat pe Radu și pe Nastasia, era părintele bătrân, Rusu, care a murit și el, și preoteasa, la scurt timp, peste noapte, destul de tineri. În fine, ne-am dus acolo, l-am găsit pe părintele acesta tânăr, ne-a povestit despre părinții lui, am intrat în biserică, se renovase, era o biserică săsească... În sfârșit, ne-am dus la cununie la Dumitra și zice fratele Aurel, tatăl miresei: „Ginerele ăsta al meu nu-i bisericos, ziceți-le ceva așa... să meargă la biserică.” Și, atunci, eu, cum fusesem la Târbui, mi-am adus aminte de Radu și Nastasia și am început predica cu povestea asta. E-adevărat că nu s-a potrivit prea bine cu nunta... Dar una dintre nașe – erau trei perechi de nași – era să leșine! Era nepoata lui Radu și a Nastasiei, iar băiatul lor mai mic se afla și el în biserică! Acum avea douăzeci și ceva de ani și era venit din Italia, la nuntă. Între persoanele din biserică, mulți erau rude cu Radu și Nastasia. Când am văzut că nașa începe să se zguduie de plâns în timpul cununiei și că mirele se uită la mine foarte încruntat, că eu am făcut din nuntă o tragedie, mi-am dat seama că se întâmplă ceva, am îndulcit cuvântul cât am putut și am încheiat rapid. Ca să vedeți câte legături și până unde se duc toate lucrurile acestea...

Așadar, cred că, la început, trebuie doar luat act de ce se întâmplă și s-a întâmplat în parohie, iar apoi trebuie lucrat încet, cu cine se poate, nu la turmă... E turmă cuvântătoare, nu necuvântătoare! Și, atunci, trebuie lucrat ca atare...

Părinte, poți să spovedești rudeniile?

În mod excepțional, zic eu. Dacă spune Scriptura și chiar Domnul Hristos că „niciun proroc nu este bineprimit în patria sa”^{II}...

Dacă insistă...?

Încă o dată: excepțional. Dacă nu ai încotro.

Când e pe patul de moarte...

Da. În mod excepțional, acesta e sfatul meu. Dacă se poate, nu. O foarte mare apropiere – și fiind rudenie nu ai cum să eviți apropierea – nu e sănătoasă.

Ca în cazul prieteniei.

Și în cazul prietenilor, în general, dincolo de duhovnicie, trebuie să avem rezervele de rigoare. Foarte puțini oameni reușesc să fie prieteni adevărați, nici noi, totuși oameni rezonabili și altruști, nu reușim întotdeauna să fim... Și, atunci, nici altora nu poți să le pretinzi. De aceea, trebuie să existe o oarecare rezervă. De pildă, noi am văzut, iar experiența noastră este directă, a mea, a părinților, a părintelui consilier... Înaltpreasfințitul Bartolomeu, fiind trădat de atâtea ori, făcând pușcărie din cauza „prietenilor”, oricât ai fi fost de apropiat – trăiam în aceeași

^{II} Luca 4, 24.

casă, sub același acoperiș, mâncam la aceeași masă foarte des – , exista o limită peste care el nu trecea. Și, dacă simțea că te-ai apropiat prea mult, făcea în așa fel încât să „zbori” la nu știu câți metri...

Sunt oameni care vin la spovedit duminica dimineața. Și, după ce îi spovedim, spun că ei trebuie să mănânce neapărat ceva, că nu pot aștepta până la momentul împărtășirii. Îi împărtășim cu Împărtășania bolnavilor?

Da.

Dacă le explicăm că trebuie să aștepte, de multe ori ne spun: „Dar la oraș de ce se poate?”

Da, se poate și la țară, nu numai la oraș. Îi poți împărtăși, desigur. Câte luni ai de când ești hirotonit?

Șapte.

La șapte ani, mai vorbim...

Rezultatele cred că se văd în timp. După predici și cateheze legate de spovedanie și împărtășire, un prim curator mi s-a spovedit, după patru ani de preoție în parohie. Nu se mai spovedise de douăzeci și cinci de ani! Deci trebuie să avem răbdare, să ajungem să cunoaștem în profunzime multe aspecte ale vieții, ca să le câștigăm încrederea.

La țară știu că vă confrunțați în mod direct cu această problemă. Greu, foarte greu se urnesc lucrurile. Dar nu e imposibil. Și, încă o dată, începeți să lucrați cu cei cu care vedeți că se poate. Nu înseamnă că pe ceilalți îi neglijați. Vedeți, în învățământul nostru parcă totul se duce de râpă, dar în Occident și, mai ales, în America, am văzut, prima dată, când am fost în 2000, că din primele clase deja profesorii îi observă pe elevi, care în ce direcție merge, ce capacitate are, nu-i lasă pe toți laolaltă. Îi departajează: cu unii se poate lucra mai mult, cu unii mai puțin, iar cu alții deloc, e nevoie de specialiști pentru ei. La noi trebuie să-i integrezi, dar unii îi strică pe ceilalți, îi deranjează; desigur, este bine și așa până într-un loc, este o logică. Dar aici e vorba și de calitate și de capacitatea omului. Dacă îl lași pe cel care are capacitate și nu i-o folosești, nu i-o canalizezi, poți să-l deformezi. Așa și cu credincioșii, cred că trebuie să începi să lucrezi în funcție de capacitatea fiecăruia. Încet-încet, câte puțin...

Copiii mici, până la șapte ani, până la ce vârstă îi putem împărtăși fără să mănânce?

Putem spune cinci, șase, șapte ani... Copilul începe să priceapă și, dacă îi spui că nu are voie să se împărtășească dacă mănâncă, ajunge să ia el singur decizia. Și, atunci, până o ia, trebuie lăsat să se împărtășească.

Deci trecerea să nu fie bruscă...

Nu. El să ia decizia cumva...

În general, părinții fac o anumită catehizare, îi pregătesc. Sau nu.

La copii, tot așa, trebuie să aveți o atenție și o atitudine specială cu ei. Sunt foarte multe mijloace prin care poți să-i câștigi pe copii. Să-i câștigi e ușor, dar trebuie să-i păstrezi în Biserică, la fel ca pe credincioșii adulți, care sunt foarte greu de păstrat. Apar în viața lor tot felul de evenimente și vin la biserică, până la urmă, dar trebuie și să-i păstrezi și să devină oameni serioși, adică să-și pună serios problema mântuirii sufletului și a vieții duhovnicești. La copii, sigur că și eu încep cu bombonica, dar, în același timp, stau de vorbă cu copilul, foarte mult stau de vorbă, pe limba lui. De pildă, anumitor fii duhovnicești ai mei, începând de la clasa întâi sau clasa zero, le cer carnetele. La ora de religie, chiar eu mai semnez acolo... sunt profesori de religie pe care îi cunosc și nu se supără că am semnat eu. Ca să-i responsabilizez cumva. Mă supăr, de pildă; chiar acum trebuie să am o discuție cu unul din fiii mei duhovnicești, în clasa a cincea, a șasea, pentru că nu s-a dus la olimpiada de religie. Sunt foarte supărat pe el și-i voi arăta lucrul ăsta, că sunt foarte supărat pe el. Păi, cum adică? Ce creștin ești tu?! Se spovedește la mine de atâția ani! Îl știu de când a văzut lumina zilei! Da, sunt foarte supărat de ce nu se duce la olimpiada de religie. Bine, dacă zice: „Părinte, vreau să mă duc cu colegii la o pizza și azi e vineri!”, bineînțeles că îi dau dezlegare la o pizza, doar nu sunt absurd! Sau se duce la un film, chiar dacă e cu „balauri”... Îl las și la film cu „balauri”, ce să fac?! Părinții mai ocolesc și ei și îl trimit la mine, ca să scape de situație... Aceștia sunt puțini, e adevărat, dar eu fac cu copiii așa, să știți. De pildă, am fost de curând la Bistrița și, acolo, l-am întrebat pe un fiu duhovnicesc:

„Ce ai făcut săptămâna asta la școală?”, iar el mi-a spus că a avut de făcut un proiect. Eu am continuat: „Dar ce proiect ai avut?” și el mi-a adus un proiect despre Brâncuși și m-am uitat pe fiecare pagină a proiectului și am întrebat: „Cine e în poza asta?” și „Cine e autorul ăsta?” Și copilul a fost foarte încântat, vă închipuiți, că am văzut eu proiectul pe care l-a făcut!

Nu știu, frațiiile voastre aveți experiența proprie, fiecare în parte. Am avut și exemplul următor – aș putea să-i dau și numele părintelui, nu s-ar supăra! –: era copil de altar la Capela Militară de la Dej, cred că s-a urcat și pe acoperișul capelei, pe horn, așa era de năzdrăvan! Doamne, ferește! Venea plutonierul adjutant, care era paraclisier, și zicea: „Părinte, nu-l mai suport!” Eu îi răspundeam: „Dacă eu îl rabd, care slujesc Liturghia – căci în timpul Liturghiei se întâmplau toate astea –, dumneata de ce nu-l rabzi?” Eu am răbdad, până la capăt, și, dacă l-am răbdad, uite, a ajuns nu pe acoperișul bisericii, ci în altar! Sigur că îți pierzi răbdarea, sigur că ajungi la limită, inclusiv cu copii tăi – aveți marea majoritate copii –, este când nu mai știi ce să faci!

În privința canoanelor, suntem, de multe ori, puși într-o situație dificilă... Am înțeles că fiecare își alege un duhovnic, dar nu respectă lucrul acesta, apelând la părinți duhovnici de la anumite mânăstiri, de la care primesc niște canoane foarte grele...

Le merită. Ce au căutat acolo?!

Problema este că nu mai merg acolo și vin și ne întreabă pe noi: „Ce să facem?”

Aceasta e valabil și pentru Sfințiiile Voastre. Fac apel tot la exemplul Catedralei. Sunt foarte mulți credincioși pasageri, care trec și se spovedesc o dată, pentru că s-a întâmplat să fie la Catedrală. Bineînțeles că nu le dau canon. Nu le dau nici fiilor mei duhovnicești, în general, merg pe viziunea Preasfințitului Vasile, deși firea mea e alta. Atunci, cu atât mai puțin celor care nu îmi sunt fii duhovnicești! Asta trebuie să înțelegeți. Doar duhovnicul poate da canon. Pot să le dau un sfat, o recomandare, orice altceva. Dar canonul care devine lege, care este obligatoriu, numai duhovnicul îl poate da. Celelalte sunt recomandări.

Sunt situații în care, cum spunea colegul, se duce la mânăstire, încercă marea cu degetul, se spovedește acolo, primește dezlegarea de păcate, dar e oprit de la împărtășire și vine înapoi. Eu am avut un caz.

Nu este valabil canonul.

Deci putem să-i dăm voie să se împărtășească?

Da. Tu ești duhovnicul. E fiul tău duhovnicesc. Părintele respectiv nu avea voie să-l oprească de la împărtășit, nu avea voie să-i dea canon. Nu e valabil, e recomandare. Sigur, o poți lua în seamă, uneori credinciosul vrea să ducă respectivul canon și, dacă vrea să-l ducă, să-l lași.

Dar nu a vrut să-l ducă, de aceea s-a întors înapoi.

Bineînțeles că nu a vrut să-l ducă. Dar duhovnicul respectiv nu are voie, nici noi nu avem voie; dacă nu este fiul meu duhov-

nicesc, eu nu am voie să-i dau canon, nu am voie să-l opresc de la Sfânta Împărtășanie. Doar duhovnicul său! Pentru dezlegare de păcate, pentru sfat, recomandare, se poate duce oriunde și vorbi cu oricine. Încă o dată, fără a vrea să vă creez o impresie de inferioritate, fiindcă tot dau exemplul Catedralei, există fii duhovnicești care sunt foarte oscilanți și spun: „Mă duc să mă spovedesc la părintele cutare”. Bine, am fost de acord o dată, apoi vine, după o vreme: „Mă duc și la părintele acela”. Bine. Și a fost și acolo. Dar, a treia oară, când vine și spune „Mă duc...”, bine, acolo să rămâi. A venit înapoi, dar eu nu mi-am schimbat decizia, căci eu nu sunt ca el. Amin. Am pus punct. Încă o dată, cine își caută, acela găsește. Dacă asta au căutat... Sunt unii că-rora le place „să fie bătuți”! Ca la injecție, dacă nu doare, nu și-a făcut efectul. Sunt care cer, care au fost obișnuiți să li se dea canon.

Rezultatul canoanelor este important, la aceasta trebuie să fiți atenți cu canoanele pe care le dați: trebuie să vedeți rezultatul lor. Adică unde vrei să ajungi cu ele. Ce trebuie să înțeleagă omul și la ce concluzie trebuie să ajungă, dar și la ce fel de a trăi. Așa să dai canonul! Tu poți să dai un canon foarte aspru și rezultatul să fie nul. Trebuie să vezi unde trebuie să ajungi și care este mijlocul cel mai eficient pentru a ajunge la rezultatul pe care-l vrei și pe care-l vrea și el, vrând-nevrând.

Vă doresc să aveți un sejur duhovnicesc pe măsură. Va fi, cu siguranță, pentru că părinții care sunt convocați sunt oameni deosebiți, cu experiență. Experiența nu se învață, ci se trăiește, dar e bine să luăm aminte la experiența altora; veți trece prin tot felul de situații, altfel am să vorbesc, de pildă, cu părintele, pes-

te șapte ani, nu ca astăzi, după șapte luni! Am fost și eu de șapte luni, cândva, acum douăzeci și ceva de ani, dar nici acum nu aș putea să spun că am soluții la toate. Spunea Mitropolitul Bartolomeu, într-o predică, la Catedrală, despre o doamnă care a venit cu o problemă legată de fiica ei: „Cât am fost eu de mitropolit, nu am știut să-i spun decât să se roage”.

Așadar, atuul nostru cel mai mare – nu ne putem compara cu psihologii și nu sunt de acord cu faptul că trebuie să fim și psihologi, nu aș vrea să am tentația aceasta! – este că suntem asistați de Duhul Sfânt. Să aveți credința aceasta! Am avut o revelație, când eram diacon, în '91-'92. Părintele Nicolae Buda, care a fost inspector la noi, era preot la Biserica „Sfântul Ilie” și un coleg de-al meu, care era cântăreț, m-a dus acolo, am participat la Liturghie, nu cred că am slujit, dar am fost martor la o situație. O doamnă avea o problemă gravă, nu știu care era problema, dar se vedea după cum îi vorbea părintelui că era gravă. Părintele Buda s-a retras puțin în altar, a stat acolo câteva minute, s-a întors și i-a dat un răspuns, tot așa, nu știu ce răspuns, dar femeia s-a dus acasă liniștită. Așadar, asta am simțit eu din ce am văzut atunci, aceasta a fost revelația mea, că Dumnezeu i-a dat un răspuns părintelui. S-a dus, s-a rugat, nu știu ce a făcut, dar a venit și i-a dat un răspuns femeii respective, iar femeia s-a luminat și era alta când a ieșit din biserică.

Aceasta este șansa noastră, faptul că suntem asistați de Duhul Sfânt. Și, atunci, orice credincios sau orice păcătos ar veni la tine, dacă tu te străduiești, Dumnezeu răspunde omului, după inima lui, și vă vor și spune oamenii asta, cu siguranță vă vor spune. Vin, după ani de zile, și zic: „Părinte, mi-ai zis atunci...” Și tu nu mai știi ce i-ai spus, nu ai cum să mai ții minte, iar pe

măsură ce încărungiți, veți primi tot mai multe asemenea răspunsuri, dar să nu vă încredeți, căci e tot de la Duhul Sfânt. De altfel, vedeți, mulți oameni ne întrec, adesea ar trebui să muți patrafirul pe grumazul fiului duhovnicesc! Așadar, chiar trebuie să fim conștienți că nu suntem psihologi și nu avem voie să fim, eu n-aș vrea să fiu! E-adevărat, te intersectezi cu acest domeniu, dar, dacă începi să te crezi psiholog, riști foarte mult. Aș vrea să rămânem cu conștiința că suntem duhovnici, suntem preoți, până la urmă *slujitori* ai Tainelor. Fiindcă avem și ispita asta: pentru faptul că omul te cinstește, tu chiar crezi, începe să ți se urce la cap... De aici vine și reversul, atunci când apare o problemă în curtea noastră, opinia publică și presa lovește foarte dur, iar ecoul este extraordinar de mare. Dar, la urma urmei, e ceea ce merităm, oarecum, în sensul acesta strict, pentru că avem conștiința câteodată că suntem *noi* cineva...

Ecoul înseamnă și că oamenii sunt cu ochii pe noi, poate fi și o parte bună, pe care o putem exploata.

Da. În același timp, există, totuși, evlavie față de preot. Am fost recent la spital, la Chirurgie III. De la Catedrală, pentru a ajunge acolo, am trecut prin piață. Au fost cel puțin douăzeci de oameni cu care am vorbit, cu care am dat mâna, pe care i-am binecuvântat, cel puțin douăzeci de oameni!

Îi cunoșteți?

Da, îi cunoșteam și mă cunoșteau, dar au fost și oameni pe care eu nu-i cunoșteam, oameni ai Bisericii, din Catedrală.

Douăzeci de oameni! Cineva a venit să ceară o binecuvântare, în mijlocul străzii, nu a avut nicio problemă că era atâta lume, cel care mă însoțea a zâmbit, așa, în colțul gurii, că el, deh, e de altă factură, dacă dai cu tămâie, fuge... L-am întrebat de ce se miră, pentru că am fost, în 2010, la Hollywood și, pe bulevardul acela unde sunt toate stelele cinematografeii, a venit un creștin – bănuiesc că era creștin, așa, după mintea mea și după profilul omului, cred că era rus –, s-a pus în genunchi, în mijlocul bulevardului, mi-a cerut binecuvântare și a plecat. Și eram la Hollywood, și nu e film ce vă spun eu acum! Deci există evlavie! Și, atunci, trebuie păstrată această evlavie, dar în adevăratul ei sens, pentru că, încă o dată, s-ar putea să ni se urce la cap evlavia credincioșilor față de noi.

Aici apar și problemele de pastorație, pe care le știm foarte bine, când preotul nu mai rezonază cu credinciosul, adică s-a cocoțat undeva sus și nu mai poate coborî la nivelul credincioșilor. E o problemă mare. Trebuie să avem această conștiință. Citiți *Corupția spirituală*, cartea Mitropolitului Bartolomeu, unde are mai multe intervenții vis-a-vis de politicieni, de pildă una la un ministru al Mediului, Attila Korodi, despre Roșia Montană, și alta la Parlamentul României, în legătură cu suspendarea președintelui Băsescu, dar și o mărturisire personală, consemnată și în *Memorii*¹², în contextul evenimentului din '46, care arată că noi, toți, trebuie să avem conștiința slujitorului. Cuvintele lui, în *Corupția spirituală*, sunt următoarele: „Deseori mă scutur chiar și în somn și zic: «tu nu ești stăpân, stăpân este Unul în ceruri, tu ești un slujitor de rang mai înalt cu răspunderi mai înalte,

¹² Valeriu Anania, *Memorii*, Editura Polirom, Iași, 2008/2011.

poate cu învățătură de carte mai multă, dar ești un servitor, nu ești un stăpân, nu ești un șef, nu tu dispui de ceea ce trebuie făcut, ci este Altul care dispune și care este mai înțelept decât tine, iar Acela este Dumnezeu»¹³. Deci nu eu sunt cineva, Cineva este doar Dumnezeu. Trebuie să avem foarte mare grijă aici, pentru că, dacă nu, ne rupem, practic, de turmă. Și avem multe probleme de pastorație, să știți, în direcția aceasta, când preotul devine un lider și un snob, dar nu știu pentru cine, nu pentru credincioșii săi, pentru că pedestalul lui tot ei sunt.

Mulțumim, Părinte consilier. Părinților, beneficiați de tot ceea ce vi se oferă acum și folosiți-le pe toate, fiindcă noi ne putem ajuta unul pe altul. Suntem pe aceeași baricadă, cum spuneam la început, slujim Aceluiași Dumnezeu și avem același scop, și în ceea ce ne privește pe noi, dar și pe credincioșii noștri. Aici, la noi în Eparhie, și în Ardeal, în general, e un caz fericit, care mă bucură și pe care îl cunosc foarte bine – vă spuneam că, de mic copil, am trăit în Biserică și printre călugări –, și anume, există armonie între parohii și mănăstiri, între călugări și preoții de mir, ceea ce nu există în alte zone ale țării. De aici și canoanele despre care vorbeați. Există o diferență foarte mare de gândire cu privire la viața duhovnicească și la lucrarea noastră cu credincioșii. La noi, există această armonie între călugări și preoții de mir și este bine, cred eu, și pentru frățiile voastre, și pentru noi, călugării. Vedeți, Nicula nici nu poate să fie altfel decât deschisă credincioșilor, care vin aici de sute de ani, cu milioanele! În Grecia, de pildă, sunt mănăstiri care, în anumite

¹³ Mitropolitul Bartolomeu, *Corupția spirituală. Texte social-teologice*. Ediție îngrijită de Bogdan Ivanov și Radu Preda. Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2011, p. 134.

zile sau la anumite ore, sunt închise. Cum să închizi Nicula?! Ar fi absurd. La fel și legătura dintre noi. Nu trebuie să existe nicio opreliște, ci trebuie să fie o colaborare permanentă, fiindcă toată structura pe care se construiește viața duhovnicească, dar și viața sacerdotală, este pe profil monahal, totuși. Dacă vorbim despre cult, Sfânta Liturghie, toate Laudele Bisericii, Tainele, Ierurgiile, toate au amprentă monahală. Și, atunci, chiar trebuie să existe între noi o legătură și să rămână în veșnicie!

FIECARE CREDINCIOS ESTE O PERSOANĂ UNICĂ ȘI IREPETABILĂ!¹

Astăzi, avem bucuria și privilegiul să-l ascultăm pe Părintele Arhimandrit Dumitru Cobzaru, Exarhul mănăstirilor noastre, un părinte extrem de activ, cu foarte multă autoritate duhovnicească, dar și ctitorul, în mare măsură, al acestor lucrări la Mănăstirea Nicula, pe care le vedem și de care ne bucurăm: noua biserică a Mănăstirii Nicula, Casa de creație, Centrul de Studii „Sfântul Voievod Ștefan cel Mare”. Părintele Dumitru este și un mare predicator, care se îngrijește să tipărească în fiecare an câte un volum. Unul dintre ele, „Fiule, m’am vrut să-ți fiu candelă de ceas târziu...”!² a fost tradus în limbile spaniolă și franceză, iar traduceri-le au fost publicate în ediții bilingve, cea română-spaniolă³ fiind lansată cu succes la Madrid, în Spania, în 2017, iar cea română-franceză⁴ urmează să fie lansată în luna mai a acestui an, la Paris.

¹ Cursuri duhovnicești pentru preoți, organizate de Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, la Sfânta Mănăstire „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, Rebra-Parva, în data de 7 martie 2018, și la Sfânta Mănăstire „Adormirea Maicii Domnului” de la Nicula, în data de 15 martie 2018. Versiunea scrisă a fost revizuită pentru publicare.

² „Fiule, m’am vrut să-ți fiu candelă de ceas târziu...”! Prefață de Dan C. Mihăilescu. Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2014 (ediția a II-a, 2017, ediția a III-a, revăzută și adăugită, 2020).

³ „Fiule, m’am vrut să-ți fiu candelă de ceas târziu...”!/ „Hijo, yo te quise ser candela al anochecer...”! Prefață de Dan C. Mihăilescu. Traducere în spaniolă de Diana Moțoc. Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2017.

⁴ „Fiule, m’am vrut să-ți fiu candelă de ceas târziu...”!/ « Mon fils, j’ai voulu

Dați-mi voie să vă spun, Părinte, că vă admirăm și vă invidiem sfânt în această privință.

Sunt incredințat că întâlnirea cu Părintele, care încheie această sesiune de cursuri de îndrumare duhovnicească, o va încununa.

Preacucernice Părinte Consilier, Preacucernici Părinți, și pentru mine este o bucurie și o onoare să vă întâlnesc și să ne împărtășim experiența unii altora, ceea ce este un câștig pentru noi toți. De aceea, n-aș vrea să țin efectiv o conferință, ci m-aș bucura și eu, la fel ca dumneavoastră – și sunt sigur că la fel ca ceilalți părinți care v-au stat în față –, să avem un dialog. Până la urmă, prin dialog găsim răspunsuri la multe din întrebările noastre sau la eventualele situații care pot apărea în parcursul duhovnicesc, și pe plan personal, dar mai cu seamă pe noi ne preocupă credincioșii pe care îi păstorum, pe care îi călăuzim pe calea mântuirii – cu plusuri, cu minusuri –, călăuzire care ține și de noi, dar și de ei, însă cu atât mai mult de lucrarea Duhului Sfânt, Care „suflă unde vrea și tu îi auzi glasul, dar nu știi de unde vine și unde se duce”⁵. Noi nu putem întrezări decât în parte lucrarea duhovnicească, deși, o să vedeți, după ani de duhovnicie a credincioșilor, puteți avea chiar și intuiții pentru viitorul lor. Începeți să-i cunoașteți pe ei, de asemenea, există o rutină a lucrurilor... Nu trebuie neapărat să-i încadrați în niște șabloane, dar, până la urmă, veți vedea că mulți dintre ei au aceeași reacție sau aceeași atitudine sau se duc în aceeași direcție și, atunci, puteți avea anumite intuiții.

être la chandelle de tes heures de veille...”! Prefață de Dan C. Mihăilescu. Traducere în franceză de Oana Richebon. Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2018.

⁵ Ioan 3, 8.

Așadar, ne adunăm, în fiecare an, în această formulă ca să întrebăm și să folosim răspunsurile, cum spuneam, și pentru noi înșine, și pentru cei pe care îi păstorum, care sunt din ce în ce mai sensibili, din cauza a ceea ce se întâmplă azi în lume, ajungând să trăiască adevărate drame, pe care noi trebuie să le rezolvăm, așa cum ne ajută Dumnezeu și în măsura în care putem să ne implicăm efectiv în viața lor. E adevărat că duhovnicia este o artă, dar, în același timp, este mijlocul cel mai eficient de a te implica în viața credinciosului. Sunt foarte folositoare Sfânta Liturghie, toate Sfintele Taine, tot ceea ce le dăruim prin Harul lui Dumnezeu credincioșilor noștri, dar cel mai direct mijloc prin care ajungi la sufletul omului, până și în unghere foarte adânci, este Spovedania, în care sunt dezvăluite atâtea taine pe care oamenii le duc cu ei în mormânt, fără a le fi împărtășit cuiva vreodată, decât numai părintelui duhovnicesc. Așadar, acolo, în intimitatea spovedaniei, există o treime, de care trebuie să fim conștienți în fiecare clipă: **Dumnezeu**, care este prezent – spunem în rugăciunea de la început, în molitfă, că „Iată, fiule, Hristos stă nevăzut... Iată și sfânta Lui icoană înaintea noastră este...”⁶ –, tu, **duhovnicul**, și **credinciosul**, care, încă o dată, se deschide, de cele mai multe ori, așa cum nu o face față de nimeni.

Aș porni cuvântul meu de la un dialog cu o fică duhovnicească – el a fost publicat în revista *Renașterea* din luna ianuarie a acestui an⁷ –, din care se vede că există preocupare din partea

⁶ *Molitfelnic*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1984, p. 59.

⁷ Arhim. Dumitru Cobzaru, „Fiecare credincios este o persoană unică și irepetabilă”, interviu realizat de Mirela Boțan, *Revista Renașterea*, anul XXIX, serie nouă, Ianurie 2018, numărul 1 (333), p. 6. Interviul a

credincioșilor în ceea ce privește devenirea lor duhovnicească. Bineînțeles, există diferențe, noi le sesizăm mai bine, la oraș, pentru că foarte multă lume cercetează biserica, în special Catedrala Mitropolitană din Cluj-Napoca. La mănăstire, de asemenea, se întâmplă la fel. Unii oameni, chiar dacă nu sunt preocupați de viața duhovnicească, ajung să și-o dorească într-o oarecare măsură, pentru că trec prin anumite experiențe care îi conduc către Biserică, către duhovnic. La sate, totuși, lucrurile stau puțin altfel, pentru că satele noastre au îmbătrânit, s-au împuținat, oamenii sunt cuminți, spovedania este o tradiție și un obicei pe care credincioșii îl împlinesc îndeobște în Postul Paștilor. Acum, fiind dumneavoastră tineri, foarte tineri, cu siguranță ați încercat să mai resuscitați și poate că se spovedesc și se împărtășesc mai des, ceea ce este un lucru foarte bun. Desigur, și în sate se găsesc câte unu, doi care își doresc mai mult decât ceilalți, sau îi puteți trezi la realitate, stimulându-i să-și dorească mai mult.

Revenind la dialogul publicat în *Renașterea*, am să reiau, pe rând, întrebările și răspunsurile, la care am să adaug lucruri care cred că ne-ar putea interesa și, sigur, sunt la dispoziția dumneavoastră pentru întrebări. Doamna care a inițiat dialogul îmi este fică duhovnicească de aproximativ douăzeci de ani, deci vă închipuiți că există o consecvență în ceea ce privește viața sa duhovnicească. La început, venea împreună cu un grup la Mănăstirea Nicula. Erau toți studenți la Geografie și veneau în expediție la Nicula, să vadă rupturile de deal, pe care le-ați văzut și dumneavoastră la intrarea în sat, pe partea stângă. Dar treceau

și pe la mănăstire, intrau în dialog cu părinții mănăstirii și, în felul acesta, au ajuns și să se spovedească la noi și au păstrat, iată, o legătură duhovnicească. Acum au familie, iar copiii lor se spovedesc tot la noi, un lucru de asemenea îmbucurător. Mai mult decât atât, doamna cântă în corul bisericii parohiale, fiind un om activ al acesteia. Aș dori ca aceste întrebări și răspunsuri să fie un punct de plecare pentru dialogul nostru.

Întrebare: „Părinte Dumitru, tot mai mulți dintre noi căutăm, astăzi, echilibru și liniște sufletească, atât de necesare. Unii alergăm la psiholog, alții ne deschidem inima celor apropiați, iar alții ne îndreptăm spre Biserică. Cum ajungem să găsim un părinte duhovnicesc și să știm că este potrivit nouă, că există o formă de compatibilitate între noi?”

Răspuns: „«Nu M-ai căuta, dacă nu M-ai fi găsit...!»”⁸, scrie Blaise Pascal, iar vrednicul de pomenire Părinte Mitropolit Bartolomeu ne «avertiza», de la amvonul Catedralei Mitropolitane din Cluj, că Dumnezeu, atunci când îngăduie asupra noastră încercarea, dă și soluția! Așadar, Dumnezeu este «odihna sufletelor noastre»⁹, cu El și doar prin El găsim și dobândim echilibru și liniște, preotul sau duhovnicul fiind doar m locitorul, interpretul și gestionarul harului dumnezeiesc, chiar el, duhovnicul, fiind un dar al lui Dumnezeu, ca urmare a rugăciunilor și căutării noastre. Îndeobște, duhovnicul este unul și același cu preotul paroh, iar acolo unde se simte necesar, cu binecuvântare, se recomandă sau se

⁸ Pascal, *Cugetări*. Traducere de Maria și Cezar Ivănescu. Editura Aion, 1998, p. 372.

⁹ Matei 11, 29.

caută un duhovnic sporit sau cu mai multă experiență. Oricum, complementar, avem literatura duhovnicească și viața bisericească, iar acestea îl confirmă pe duhovnic și întregesc parcursul devenirii unui creștin serios și preocupat. Duhovnicul este o necesitate și chiar o condiție pentru a nu orbecăi creștinul în drumul spre limanul mântuirii, dar și un reper în problemele delicate, pe care ni le rezervă viața pământească. De aceea, el, duhovnicul, nu trebuie ales la întâmplare, ci căutat, în același timp cerând lui Dumnezeu să ni-l scoată în cale!”

Răspunsul, desigur, ar fi putut să fie foarte amplu, dar, fiind un articol, totuși am fost nevoit să mă limitez. În plus, cel mai concret „răspuns” la întrebare era experiența însăși a persoanei care întreba, ea spovedindu-se de aproximativ douăzeci de ani la mine, așa cum vă spuneam. Însă din întrebare se desprinde o realitate, și anume faptul că oamenii sunt într-o continuă căutare. Unii apelează la familie, dar în familie sunt multe bariere, din păcate, mai ales între generații. Copiii nu îndrăznesc să spună totul părinților și nici părinții nu spun orice copiilor... La un moment dat, nici soții între ei nu mai comunică... Știți, auziți, vedeți aceste lucruri pe care vi le spun. Apoi, oamenii caută soluția în prieteni, dar se trădează foarte mult... De asemenea, ajung la psiholog; acum a devenit o adevărată modă, dar poate fi periculos. Atunci când este într-adevăr cazul, ar fi bine să reușim să intervenim noi cumva, să le facem recomandări, să nu ajungă pe mâna oricărui psiholog, fiindcă sunt probleme și în ceea ce privește tagma psihologilor, care, în general, nu au o relație cu Biserica. Noi ar trebui să găsim medici, psihologi, chiar

psihiatri, la un moment dat, care să aibă o relație cu Biserica, fiindcă unii dintre ei ajung în Biserică. Mai ales cei care au o educație religioasă și cunosc „drumul” ajung mai repede în Biserică și la duhovnic și, astfel, îi cunoaștem și noi și putem colabora.

Revenind la întrebare, cred că și noi ne-am pus-o la un moment dat, în căutările noastre de *a avea un părinte duhovnicesc*. De cele mai multe ori, ne este recomandat, nouă, teologilor. Dar marea majoritate a credincioșilor au un duhovnic prestabilit, pentru că fac parte dintr-o parohie și acolo este un preot, pe care trebuie să-l accepte în calitate de duhovnic. Vedem că omul cu preocupări duhovnicești caută totuși anumite calități și, mai mult decât un psiholog, un apropiat, un prieten, își dorește un duhovnic cu care să fie, iată, și compatibil. Ați auzit răspunsul meu.

În ceea ce mă privește – găsesc că este de folos ca fiecare să împărtășim din experiențele personale –, când am venit la Cluj, în '90, am știut cine îmi va fi duhovnic. Încă de acasă, preoții din parohie mi-au spus: „Te duci la Cluj, să te spovedești la Părintele Flueraș!” Lucrurile au fost foarte clare și el mi-a rămas duhovnic până în ziua de astăzi... Sigur, acum, cu greutatea pe care le cunoaștem. Ceea ce vreau să subliniez este că a fost determinant pentru mine sfatul pe care mi l-au dat părinții din parohie. Le sunt recunoscător pentru aceasta și cred din tot sufletul că a fost lucrarea lui Dumnezeu. Spuneam, nu cu mult timp în urmă, despre această legătură duhovnicească cu Preasfințitul Vasile, că mama mi-a dat viață, dar cel care m-a ținut în viață a fost duhovnicul. Mai ales pentru că am ales viața monahală; dar și preoția în sine presupune un duhovnic pe măsură.

Așadar, vă sfătuiesc să nu aveți un duhovnic la întâmplare, mai ales că sunteți, la rândul-vă, duhovnici și preoți. Să aveți un duhovnic serios, preocupat de viața duhovnicească, la care să găsiți răspunsuri. Și să aveți duhovnic – același duhovnic! – întreaga familie. Am observat următorul lucru: acolo unde sunt probleme de familie (în familiile de preoți, mă refer acum), nu există un duhovnic care să fie același și pentru părintele, și pentru doamna preoteasă, și chiar pentru copii. Cel puțin pentru cei doi, pentru părintele și pentru preoteasă, este bine să fie unul și același duhovnic. Fiindcă suntem diferiți și noi. Încercăm să avem același duh, dar se întâmplă să nu fie același duh nici între duhovnici. Prin urmare, pot influența și duhovnicii viața de familie. Aș mai putea să punctez aici un lucru, desigur, cu care puteți fi de acord sau nu, cum doriți dumneavoastră. Și anume, nu este neapărat necesar să aveți duhovnici călugări; eu consider, însă, că preoții, în general, trebuie să aibă ca duhovnici preoți cu experiență, care nu exclud călugăriile! În general, viața preotească sau, dacă vreți, vocația preotească presupune oarecum și viața monahală. Din câte știu eu, cam toți preoții, mai ales cei care au trecut și prin Seminar, în tinerețe sau în adolescență, s-au gândit și la viața monahală, ca o posibilitate în devenirea lor. Invers, însă, este mai greu... De pildă, dacă un călugăr se spovedește la un preot de mir, acolo chiar este o problemă. Nu că nu e posibil, dar, dacă el alege să se spovedească la un preot de mir, înseamnă că acel monah este pentru sine însuși o problemă, ceva, acolo, nu mai funcționează... Pentru că nu mai există legătura cu starețul, nu mai există legătura cu duhovnicul... În mânăstire, trei persoane sunt foarte importante – o afirmă Mitropolitul Antonie Plămădeală, în lucrarea *Tradiție*

*și libertate în spiritualitatea ortodoxă*¹⁰ –, un călugăr trebuie să se raporteze la trei persoane, care poate fi una și aceeași: starețul, duhovnicul și nașul de călugărie, adică părintele duhovnicesc căruia i-a fost încredințat atunci când a intrat în mănăstire. Or, dacă el le evită pe toate cele trei persoane, atunci cu siguranță are o mare problemă el însuși și poate deveni o problemă și pentru ceilalți.

Revenind la psiholog, am să fac o mică divagație. Vă dau tot un exemplu personal, care, deși pare, nu este o glumă. În fiecare an, o internez pe mama la spital, pentru o evaluare a stării ei de sănătate. Are 80 de ani și, astfel, vedem și dacă este nevoie de medicamente în plus sau în minus, ca să-i întreținem starea de sănătate. Sora mea i-a spus medicului că mama mai uită și îl roagă să fie evaluată și din acest punct de vedere. Astfel, ajunge mama la psiholog, draga de ea... Dar, ca să ajungă la psiholog, un apartinător trebuia să semneze un document. Cum sora mea nu locuiește în Cluj, m-am dus eu să semnez documentul respectiv. Am intrat într-un cabinet, unde era o doamnă la un birou, cu un registru în față, care purta mănuși chirurgicale. Eu m-am așezat la o masă rotundă din fața ei, mi-a pus o hârtie în față, mi-a zis să o citesc, ca să semnez în cunoștință de cauză. Am citit documentul, am semnat și mi-a spus că, totuși, trebuie să mă „evalueze” pe mine mai întâi, adică să îmi pună câteva întrebări, ca să poată să ajungă la mama unde trebuie, să întrebe exact unde sunt probleme. Așadar, am stat puțin de vorbă. Înainte să plec, i-am lăsat un volum de-al meu, într-un plic, pe masă, și m-am dus spre biroul dumneaei, întinzându-i mâna.

¹⁰ Mitropolit Antonie Plămădeală, *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*, Editura Sophia, București, 2009.

Ea și-a ridicat repede mâinile de pe masă – încă o dată, purta mănuși chirurgicale! –, spunând: „Nu, nu, nu! Eu sunt ipohondră!” Replica mea a fost: „Doamne ferește, doamna doctor! Dar vă recomand eu un psiholog...!” Gluma mea a surprins-o și a spus serios: „Nu, eu deja am medicul meu psihiatru, colegul de vizavi!” Atunci, uitându-mă pe ecuson, mi-am dat seama că provine dintr-o familie însemnată din zonă, de avocați și preoți greco-catolici. Am mers și mai departe: „Doamna doctor, iertați-mă, aveți duhovnic?” Mi-a răspuns așa, în doi peri, da și nu, am înțeles că nu are. I-am spus: „Vă recomand să aveți și un duhovnic, dacă sunteți în situația asta!” În sfârșit, mi-am luat rămas bun, am ieșit din spital și... am urcat în altă mașină! Cea cu care venisem era mutată din fața spitalului... Ca să vedeți ce bine am fost „evaluat” și eu de doamna doctor! Dar, dincolo de aspectul umoristic al situației, mi-am pus problema: un asemenea psiholog evaluează oameni...! Vă închipuiți?! De aceea, dacă avem fii duhovnicești care trebuie să fie evaluați de un psiholog sau chiar să ajungă la psihiatru, vă rog, nu e voie să ajungă pe mâna oricui! Suntem responsabili, dacă sunt într-adevăr fiii noștri duhovnicești. Inclusiv celor tranzitorii se poate să le dăm un sfat, un nume de medic, sau îi putem trimite la ASCOR, unde au un grup și te trimit la un medic care are, totuși, habar de Biserică și de morala creștină. De pildă, sunt foarte mulți adolescenți depresivi, care nu își găsesc rostul și locul, care poate au trecut prin traume și trebuie trimiși, neapărat, la medic sau la psiholog. Dar, dacă trimiți un adolescent la un psiholog oarecare, una din primele întrebări pe care i-o pune este despre viața sexuală, iar dacă nu și-a început viața sexuală, îl îndeamnă să o facă, ceea ce este împotriva convingerilor noastre creș-

tine și morale, nu? Tu, în calitate de duhovnic, încerci să-l menții într-o stare morală și îl trimiți la un psiholog care îi cere imoralitatea, din start! Îl poți distruge sufletește, îl poți împătimi cu adevărat, sexualitatea fiind o problemă. Și, atunci, nu trebuie lăsat pe mâna oricui.

Întrebare: „*Duhovnicul devine «observatorul» și «diagnosticianul» nostru spiritual. Cum putem învăța să comunicăm cu adevărat, pentru ca această conlucrare să fie ziditoare?*”

Răspuns: „Prin ascultare! Între duhovnic și fiul duhovnicesc trebuie să existe un dialog permanent, serios și sincer, însă recomandarea sau sfatul părintelui devine obligatoriu, chiar dacă nu este comod sau «rațional», ascultarea rezolvând multiplele probleme ale unui om, deoarece se lucrează credința și nădejdea și intervine voia lui Dumnezeu. Știm că ascultarea e «ruptă» din Rai și că, datorită neascultării, l-a pierdut omul. Pentru omul contemporan operează concret doar rațiunea, dar aceasta are limitele ei, or, noi trăim în necuprinsul lui Dumnezeu, pe care ni-l putem însuși prin Cel Necuprins-Dumnezeu, ascultând de El! Așadar, duhovnicul are intuiții cuprinzătoare și pe termen lung, pe care nu le poate descoperi decât la vreme sau lăsând fiul să le concluzioneze în timp. De aici, ascultarea necondiționată!”

Ascultare ca la *Pateric*! Pentru viața duhovnicească și pentru duhovnicie *Patericul*¹¹ este un reper, chiar o lectură obligatorie,

¹¹ *Patericul egiptean* a cunoscut mai multe traduceri și numeroase editări în limba română. Cea mai cunoscută versiune este *Patericul egiptean. Apoftegmele părinților pustiei*. Colecția alfabetică. Traducere de Pafnutie Dascălul și Mitropolitul Grigorie. Prefață de Bartolomeu Anania, Alba

în care veți întâlni foarte multe cazuri care operează în viața reală de astăzi, chiar dacă are scrieri datate în urmă cu peste o mie de ani. Poate l-ați citit, este de referință și pentru duhovnici, să știți, nu doar pentru călugări, fiind foarte practic. Pe lângă *Pateric*, v-aș îndemna să aveți în vedere și *Filocalia* II¹², unde avem dialogul (*Scrisorile duhovnicești*) între Sfinții Părinți Varsanufie și Ioan și ucenicii lor, monahi și mireni, în care găsim, de asemenea, foarte multe răspunsuri la întrebări contemporane.

Ascultarea face parte din viața duhovnicească. Mai mult, este foarte importantă în actul spovedaniei și al duhovniciei, în general. Nu poți să le spui totul fiilor duhovnicești, poate i-ai îngrozi în anumite situații. Chiar dacă întrezărești viitorul, cum spuneam la început, nu poți decât, eventual, să îi avertizezi. Nu pot să priceapă și, atunci, nu pot nici să facă ce le spui, dar, dacă înțeleg că trebuie să facă ascultare și o fac, pot trăi adevărate minuni. Trebuie să existe abilitate în viața duhovnicească, trebuie să ajungă fiul duhovnicesc la anumite concluzii, el singur, nu poți să îi „torni” în cap totul sau... „Pică pară mălăiață în gura lui Nătăfleață”! Trebuie și el să se angajeze, să caute, trebuie, efectiv, să intre și el într-o lucrare duhovnicească, nu doar să i se dicteze. În acest sens, complementar cu duhovnicul, trebuie să avem în vedere și literatura duhovnicească, v-am dat două

Iulia, 1990. Amintim, de asemenea, *Patericul Mare. Apoftegmele părinților pustiei*. Colecția tematică. Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Constantin Coman. Editura Bizantină, 2016.

¹² *Filocalia. Sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*. Volumul II. Traducere din grecește, introducere și note de Preotul Profesor Dr. Dumitru Stăniloae. Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă. București, 2016.

titluri, dar există multe acum. Pe lângă literatura duhovnicească, viața bisericească. Părintele Teofil Părăianu de la Mănăstirea Sâmbăta îi întreba din start pe oameni: „Mergi la biserică?” „Nu merg la biserică.” „Postești?” „Nu postesc.” „Păi, atunci, eu nu te spovedesc!” Nu îi primea la spovedanie! „Dacă nu mergi la biserică, dacă nu postești, ce cauți la mine?!”, zicea Părintele Teofil. Bine, până la urmă, îi primea pe toți... Dar îi determina, astfel, să meargă la biserică și să țină post, să fie mai serioși.

Încă o dată: în viața duhovnicească este foarte importantă ascultarea. Sunt persoane care își doresc o viață duhovnicească așa, un fel de „abracadabra”... La noi, în viața monahală, se spune că, dacă vezi un tânăr urcând la cer, să-l prinzi de picioare și să-l tragi în jos, să-l aduci la realitate. Să-i zici: „Alo, planeta Pământ!” Un om se clădește la fel ca o casă: casa nu se clădește de la acoperiș în jos, nu? Începi cu fundația, cu structura de rezistență, așa se clădește temeinic, dacă vrei să reziste în timp clădirea. Așa se clădește și un om din punct de vedere duhovnicesc. Iar în acest sens, ascultarea este absolut necesară.

Întrebare: „Cum încearcă un duhovnic să-și ajute credincioșii?”

Răspuns: „Simpla lui existență este deja un «confort»¹³! Duhovnicul are la îndemână foarte multe m loace prin care poate veni în ajutorul credincioșilor lui, însă cel mai important rămâne Dumnezeu. Tot ce lucrează în devenirea fiilor duhovnicești trebuie să se raporteze la Dumnezeu. Nu are

¹³ Înaltpreasfințitul Andrei insistă foarte mult ca preotul să stea în parohie. Dacă preotul stă în parohie, credinciosul se simte în siguranță, fiindcă e preotul lui acolo. În orice împrejurare, poate apela la el, iar acesta poate interveni.

voie să devină doar un fin psiholog și să-i clădescă pe oameni după chipul său, dimpotrivă! El trebuie să facă în așa fel încât Dumnezeu să-i descopere fiului duhovnicesc starea în care se găsește și că trebuie să devină «chipul și asemănarea»¹⁴ Lui, a lui Dumnezeu. Dar, ca să răspund punctual, măcar în parte, duhovnicul să aibă răbdarea de a asculta «of-urile» fiilor săi, să-i însoțească în rugăciune, să fie nepărtinitor în sfaturi, să fie consecvent și preocupat, să-L iubească pe Dumnezeu și să-i iubească pe oameni!”

Așadar, și duhovnicul trebuie să... asculte! Desigur, aici în sensul de a fi atent! Foarte puțin ascultă. În general, avem tendința aceasta: să spunem, să spunem... și mai puțin să ascultăm. Dar cei mai mulți oameni vin la noi ca să fie ascultați, să spună ce au de spus. Și medicii întâmpină aceeași problemă. De pildă, dintre cei care sunt mari specialiști, unii nici nu mai au răbdare să stea de vorbă cu pacienții. Se întâmplă însă și în ceea ce ne privește pe noi: nu avem răbdare cu credincioșii. Dar trebuie să îi ascultăm. Dacă îi ascultăm, se spune că problema e rezolvată deja pe jumătate, pentru că omul se descarcă. De asemenea, nu trebuie să operăm ca un medic, ca un psiholog sau psihiatru. Nu! Trebuie să lucrăm cu Dumnezeu, cu harul Lui. Vedeți, Părinții contemporani insistă foarte mult pe faptul să te duci la duhovnic rugându-te și primul cuvânt pe care ți-l spune să-l iei ca din partea lui Dumnezeu, în problema ta specială, pe care o împărtășești duhovnicului¹⁵. Dar, acolo, de cele mai multe ori, dacă suntem sinceri cu noi înșine, noi, duhovnicii, ne dăm

¹⁴ Facerea 1, 26.

¹⁵ Vezi Ieromonahul Rafail Noica, *Cultura Duhului*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2002, pp. 47-48, 129-130.

seama că Dumnezeu chiar a intervenit, nici nu îți aduci aminte, de foarte multe ori, ce ai spus. Pentru că vine omul, după o vreme, și îți spune: „Părinte, ce mi-ai spus a fost exact așa...!” Iar tu nu știi ce i-ai spus, nici nu ai cum, pentru că *nu tu* ai spus... Și este mai bine că nu știi, fiindcă te ajută să îți dai seama că Dumnezeu a lucrat prin tine. Și chiar ar trebui să te înfricoșezi că Dumnezeu a intervenit în viața omului, printr-un cuvânt pe care tu l-ai rostit în momentul respectiv.

Încă un lucru: sub nicio formă să nu încercați să faceți din fiii duhovnicești un alt eu însumi. Ei trebuie să devină chipul și asemănarea lui Dumnezeu¹⁶, nu chipul și asemănarea voastră.

Întrebare: „Fiecare credincios atribuie sensuri particulare spuselor duhovnicului. Ce ar trebui să facă pentru a avea o raportare corectă și folositoare la învățăturile primite?”

Răspuns: „Fiecare credincios este o persoană unică și irepetabilă. Dumnezeu îl tratează ca atare și așa trebuie să o facă și duhovnicul. Spovedania în sine este particulară. De aceea, discuțiile particulare cu duhovnicul devin normative, pentru cele publice și generale este necesară reconsiderarea sau convertirea la particular. De asemenea, o remarcă importantă, duhovnicul nu trebuie să devină o «dependență», o adevărată legătură între părinte și fiu se construiește în maximă libertate!

De pildă, creștinii noștri merg în pelerinaj pe la mănăstiri, ajung și la mănăstirea nu știu care, acolo cineva le vorbește și le spune lucrurilor pe nume... Unii dintre ei sunt foarte impresi-

¹⁶ Facerea I, 26.

onați și se spovedesc acolo și vin acasă la noi și ne spun că au fost opriți de la Împărtășanie nu știu câți ani, că i-au îngrozit cu vămile văzduhului, cu arderea focului și scrâșnirea dinților, cu viermele cel neadormit... În general, există tendința aceasta foarte riguroasă și prăpăstioasă și păguboasă, zic eu, de a ni se înfățișa un Dumnezeu foarte tiran și scrupulos, Care intră în viața noastră ca să caute cele rele... Oare aceasta e preocuparea Lui, să caute ce e mai rău în om?! Mulți dintre ei se întorc smințiți. Noi am avut această experiență. Și, atunci, credincioșii trebuie să conștientizeze că o spovedanie ocazională sau tranzitorie nu este normativă, doar cea a duhovnicului personal. Și frățiile voastre trebuie să știți că toate sfaturile pe care le-au dat duhovnicii respectivi, inclusiv în spovedanie, atâta timp cât omul nu îi este fiu duhovnicesc decât tranzitoriu, nu sunt valabile. Ele trebuie convertite la particular, prin înțelepciunea duhovnicului real. Mai mult, nu trebuie să-și permită să-i spovedească. Ar trebui să-i întrebe: „Ai duhovnic?” Iar oamenii au, pentru că fac parte dintr-o parohie și se spovedesc la preotul paroh și, atunci, nu trebuie să-i spovedească. Poate să dea orice sfat unei persoane sau unui grup întreg, dar, în aceeași măsură, trebuie să-i sfătuiască să meargă la duhovnic și să stea de vorbă cu el și să lămurească lucrurile, fiecare personal. Și noi le spunem foarte multe lucruri în predică, nu? Dar ele au un caracter general. Deși omul vine și zice: „Părinte, parcă ai vorbit pentru mine!” Nu? Există și acest lucru, pentru că Duhul Sfânt convertește generalul la particular! Atunci: „Da, am vorbit și pentru tine, dar nu doar pentru tine, nici despre tine, în predică.” Așadar, toate sfaturile acestea trebuie convertite la particular, fiecare om este o persoană unică și Dumnezeu o tratează ca ata-

re. Și noi trebuie să-i tratăm pe fiii noștri duhovnicești într-un fel unic.

Aș dezvolta ultima frază a răspunsului, cea referitoare la dependența de părintele duhovnic, care este o mare problemă. Sunt persoane care întreabă, și întreabă..., și întreabă și dacă să bea un pahar cu apă... Mi s-a spus că era cineva foarte contrariat că și când se merge în concediu trebuie să se ceară binecuvântare?! Da, poți să ceri binecuvântare când mergi în concediu, dar să depinzi, să depindă toată viața ta așa de duhovnic, să nu faci nicio mișcare fără binecuvântare, aceasta mi se pare bolnăvicios. Există libertate și sunt niște norme, sunt niște adevăruri general valabile, care trebuie luate în considerare și pe care nu le poate contrazice duhovnicul, până la urmă. Eu chiar îi îndemn să meargă în concediu pe fiii mei duhovnicești, nici nu trebuie să mă întrebe ei, îi îndemn să plece undeva împreună și la sfârșit de săptămână. Este foarte important să se regăsească oamenii unii pe alții. Vedeți, în familie sunt atâtea probleme... Se muncește foarte mult, există grija pentru copii, pleci dimineață, vii seara; seara te prăbușești de oboseală, soții nu mai au răbdare unul cu altul, nu au răbdare cu copiii; copiii așteaptă să le dai un pic de atenție, nu o primesc... Și, atunci, este necesar, din când în când, să se iasă din toată situația asta. Să se regăsească soții între ei, să aibă răbdare cu copiii, să își facă timp pentru ei, copiii să primească ceea ce își doresc, că, dacă nu, caută în altă parte, nu?! Caută și unii soți, despre care ai crede că, totuși, sunt oameni maturi și cu o anumită experiență de viață.

Așadar, trebuie foarte multă atenție în ceea ce privește dependența de părintele duhovnicesc. Există o oarecare dependență, dar, încă o dată, în maximă libertate. Noi așa am și cres-

cut, cel puțin generațiile noastre. L-am avut duhovnic pe Preasfințitul Vasile, cum v-am spus, care a fost și a rămas, până astăzi, un om foarte delicat, care nu intra în amănunte, care te lăsa să spui, te lăsa să faci, sigur că te avertiza, sigur că te asculta, dar nu era omul care să îți anuleze libertatea sub nicio formă.

Ultima întrebare (după care vă invit la dialog): „*Se poate omul ierta pe el însuși și curăți fără a trece prin Taina Spovedaniei*¹⁷? Cum se face spovedania pentru ca ea să fie completă, vindecătoare și să-și atingă scopul?”

Răspuns: „Complicat... Întrebare cât o carte! Scriptura spune clar că a ierta păcatele este prerogativa exclusivă a lui Dumnezeu¹⁸. A te ierta pe tine însuși este o noțiune departe de credința noastră și de morală în general. Este adevărat că, în cazuri extreme, se poate pretinde și acest lucru, însă e foarte periculos, egoist, egocentru și egolatru. Dacă păcatul duce la deznădejde, atunci gestionarea situației poate avea în vedere și o oarecare indulgență față de sine. Însă față de noi înșine trebuie să avem atitudine de judecător. În altă ordine de idei, omul se poate curăți de păcatele inerente sau mici, să le zicem «greșale» (Mitropolitul Bartolomeu agreea termenul «greșală»¹⁹), prin rugăciunea personală sau comună, însă păcatele mari sau capitale, călcarea poruncilor dumnezeiești și bisericești și cele care au tendința să devină sau au și devenit patimi nu se pot ierta decât prin spovedanie.

¹⁷ Vezi neo-protestanții!

¹⁸ Marcu 2, 7-10; Luca 5, 21-24.

¹⁹ În predica la Duminica a șasea după Rusalii (a Slăbănogului), din 2002.

Spovedania, în sine, nu este doar un moment «salubrizant», ci trebuie să devină un proces sau o stare, prin care omul să conștientizeze în ce situație se găsește în raport cu Dumnezeu și cu semenii, să-și recunoască neputințele și efectiv păcatele, să se căiască sincer și să înceapă o luptă susținută împotriva a tot ce-i rău în propria-i persoană. Pentru toate acestea are nevoie de un îndrumător experimentat și asistat de Duhul Sfânt. Doar în felul acesta se ajunge la rezultate, la vindecare și izbăvire sau mântuire.”

Rugăciunea *Tatăl nostru* – „și ne iartă nouă greșalele noastre precum și noi iertăm greșiților noștri”²⁰ –, toate rugăciunile pe care le facem noi, publice, dar și particulare, au în vedere iertarea, cerem iertare de la Dumnezeu pentru păcatele noastre, pentru greșalele noastre. Părintele Dumitru Stăniloae²¹ spune, de pildă, despre Taina Sfântului Maslu; că are și acest rol – de altfel, zicem „tămăduire trupească și sufletească”²² –, se referă și la greșale, zice el, nu la păcate, la greșalele inerente de zi cu zi. Dar; pentru păcate, pentru patimi, unde sunt probleme majore, acolo nu operează decât spovedania și este nevoie de un părinte duhovnicesc. Trebuie să-i lămurim pe credincioșii noștri în privința aceasta, pentru că, vedeți, există un duh neo-protestant foarte accentuat, în care li se spune celor care fac parte deja din cultul lor, dar și celor pe care vor să-i atragă, că nu este necesar să te spovedești, că mărturisirea păcatelor și dobândirea

²⁰ Matei 6, 12.

²¹ Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1978, p. 205.

²² *Molitfelnic*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2002, p. 169.

iertării se rezolvă direct, între tine și Dumnezeu, fără intermediar, ceea ce este un lucru foarte periculos. Fiindcă, de fapt, cum spuneam, te ierți tu pe tine însuși și mă tem că fără rezultate; dimpotrivă, cred că poți să te împătumești și mai mult.

Acestea au fost întrebările puse de fiica mea duhovnicească, pe care am vrut să vi le înfățișez și dumneavoastră. Mărturisesc că m-am bucurat că fiii mei duhovnicești au asemenea preocupări, nu de a scrie un articol în sine, ci faptul că își pun serios problema devenirii spirituale și nădăduiesc să aveți asemenea fii duhovnicești, pentru că Părintele Rafail Noica spune că și ucenicii îl fac pe duhovnic, îl clădesc pe duhovnic²³. Fiii duhovnicești nu trebuie să fie chipul și asemănarea duhovnicului, cum spuneam, dar, până la urmă, într-o oarecare măsură, există o amprentă care rămâne. Este și invers, vedeți, sunt parohii care transformă efectiv preotul, mai ales parohiile de la țară, unde comunitățile sunt un pic mai compacte și reușesc să influențeze viața preotului și să-l facă chipul și asemănarea lor, ceea ce poate fi și o adevărată tragedie. Dar, din punct de vedere duhovnicesc, dacă sunt oameni serioși, fiii duhovnicești pot să transforme un duhovnic mai puțin bun într-unul bun. Dacă credincioșii își pun probleme, și preotul, la rândul său, trebuie să răspundă pe măsură, nu are încotro, dacă e cât de cât conștient și responsabil de situație. Îndemnul meu este să vă ascultați credincioșii cu atenție. Și, acolo unde vedeți o preocupare mai mare pentru viața duhovnicească, să încercați să vă implicați mai mult ori, dacă nu reușiți să vă implicați mai mult sau este periculos să vă implicați mai mult – am să revin la acest aspect –, atunci este bine să vă sfătuiți fiul duhovnicesc să meargă la un părinte mai ex-

²³ Ieromonahul Rafail Noica, *op. cit.*, pp. 49-50, 57.

perimentat. Să nu vă încăpățânați să fiți duhovnici unora pe care nu-i puteți duce în spate.

Pe de altă parte – tot pe filonul Sfântului Siluan Athonitul, pe care merge și Părintele Rafail –, Părintele Sofronie Saharov²⁴ spune că duhovnicul nu poate avea rugăciune curată – repet adesea acest cuvânt –, pentru că se face părtaș la păcate străine, care nu sunt ale lui, dar care încep să lucreze în el, cel puțin mental, și, de multe ori, devin și păcatele lui personale, din nefericire... Este important să nu rămână în minte. Recent, un fiu duhovnicesc mi-a relatat că, înainte să moară mama lui, i-a făcut acesteia o spovedanie generală. Cum anume? Ei bine, mama a spus tot ce avea de spus, iar fiul ei de sânge i-a scris toate păcatele pe hârtie, a chemat preotul, preotul a citit spovedania mamei lui, a spovedit-o, deci a dezlegat-o, a împărtășit-o. Fiul însă mi-a mărturisit: „Nu am reținut niciunul din păcatele pe care le-am scris pe hârtie!” Este foarte important să facem și noi la fel, pentru că există acest pericol despre care vă vorbeam... Desigur, în devenirea fiului duhovnicesc, sunt anumite puncte pe care le reții, dar în favoarea lui oarecum, ca să știi să-i dai sfaturile cuvenite. Este un soi de istoric al diagnosticelor sau al bolilor. Dacă mergi la medicul de familie, el trebuie să aibă o fișă în față, ca să vadă ce probleme ai avut încă din copilărie. De aceea, este important ca, atunci când primiți un nou fiu duhovnicesc, chiar dacă nu de la prima spovedanie, dar, totuși, fără a întârzia prea mult, să cereți o spovedanie generală. Este adevărat, când mergeți la parohii, îi moșteniți pe credincioși și acest lucru este mai greu, dar, dacă cineva vrea mai mult în viața duhovni-

²⁴ Arhimandritul Sofronie, *Despre rugăciune*. Traducere de Pr. Prof. Teoctist Caia. Editura Supergraph, 2006, pp. 101-102.

cească, este bine să faceți o spovedanie generală. De asemenea, spovedania generală se mai poate face – ori repeta – în anumite situații, în momente de cumpănă. De pildă, noi, la hirotonie, este bine să facem o spovedanie generală, dar poate e bine și înaintea căsătoriei, nu? Cu atât mai mult atunci când este cineva pe moarte sau merge și nu știe dacă se mai întoarce de la spital sau... de la război!

Trebuie să fim întotdeauna cu luare-aminte, fiindcă noi ne numim *slujitorii* Sfântului Altar, dar *suntem și slujitorii credincioșilor*. Nu suntem stăpânii lor! Or, noi ne comportăm, de foarte multe ori, ca niște stăpâni, despoți, adică aproape neîngăduitori. În parohii, au existat, de multe ori, probleme din acest punct de vedere. Preotul este stăpân absolut, nu ascultă de nimeni, nu-l interesează nimic, tot ce zice el trebuie să fie lege și uită efectiv că el este slujitorul credincioșilor. Pretinde, dar nu oferă. Deci suntem slujitori, așa cum Însuși Domnul spune: „nici Fiul Omului n’ a venit să I se slujească, ci să slujească și să-Și dea viața răscumpărare pentru mulți”²⁵. În acest sens, este foarte important, insist, dialogul. De pildă, eu consider că, ori de câte ori mă întâlnesc cu duhovnicul, deja începe spovedania. Adică, în atâția ani, aproape treizeci de ani, spovedania și legătura noastră duhovnicească a devenit o stare – așa și trebuie să devină legătura duhovnicească. Spovedania nu este doar un moment salubrizant – îi ștergi fiului duhovnicesc păcatele, îi dai dezlegare să se împărtășească, mai catehizezi pe ici, pe colo, dacă trebuie catehizat... Nu cred că e suficient. Trebuie să creezi o legătură duhovnicească, un dialog permanent, care, cum spuneam în interviul pe care vi l-am citit, îți creează un confort.

²⁵ Marcu 10, 45.

Desigur, când ești cu musca pe căciulă, nu simți că îți este confortabil să te întâlnești cu duhovnicul... Dar asta nu înseamnă că atunci când te întâlnești cu el – și nu neapărat în scaunul spovedaniei –, nu poate să înceapă deja rezolvarea problemei pe care o ai. Iar acesta este confort...!

Spuneam „scaunul spovedaniei”, dar *spovedania în sine se poate desfășura și altfel*... Mitropolitul Bartolomeu a avut, de-a lungul vieții, mai mulți duhovnici, unul dintre ei fiind Părintele Cleopa de la Sihăstria, la care se spovedea în perioada cât a stat la Văratec. Cum se desfășura spovedania? Se ducea la Părintele Cleopa, bătea la ușă, părintele ieșea, se duceau la plimbare prin livadă o oră, două, cât era nevoie. Se întorceau, Părintele Cleopa își puneă pe gât epitrahilul și îi dădea dezlegarea cuvenită! Desigur, acest tip de spovedanie nu-l putem aplica la toți, oricând... Ar trebui să facem sensuri de circulație prin biserică, dacă ați vrea să vă spovediți așa credincioșii...! Ceea ce vreau să spun însă e să încercați un dialog, mai ales cu tinerii – cei mai în vârstă au tipicul lor și nu prea poți să-i scoți din el și poate că nici nu-i bine, sunt anumite lucruri la care nu trebuie umblat, lăsați-le așa cum sunt. Unui tânăr însă trebuie să-i vezi fața și el să o vadă pe a ta – și nu doar pe a unui tânăr, acum lumea este destul de depresivă și sunt mulți oameni care trăiesc adevărate tragedii, nu pot să spună totul prin cuvânt, dar îi vezi tragedia pe chip. Și nu doar tragedia, ci îți dai seama și de păcatele pe care le-a făcut, dacă îi pare rău sau nu. Nu vezi asta dacă îi ții epitrahilul pe cap. Sigur, îi ții pe cap epitrahilul când îi faci rugăciunea de început și dezlegarea de final. Dar, în timpul spovedaniei, nu văd care e rostul... Încă o dată, pe cei care așa s-au născut și așa vor să moară, îi lăsăm așa... Însă cu tinerii sau cu alte persoane să nu procedați așa...

Vă dau un exemplu. Când eram stareț, un părinte mi-a cerut să spovedească pe cineva la mine în birou. Biroul e mititel, spațiul închis, părintele a început, a citit toate rugăciunile, apoi a început chestionarea după toate canoanele... În tot acest timp, l-a ținut pe penitent în genunchi, nu se spovedise din tinerețe... Aproape a leșinat omul, ce să îi mai dea dezlegare?! A trebuit să deschidem ușile, geamurile, aproape să-l resuscităm...! Prin această întâmplare, vreau să vă spun că este important și să crezi un ambient în momentul în care spovedești. Nu degeaba acolo se spune că e bine să fie o icoană a Mântuitorului, să fie o candelă, evident, nu trebuie să fie o atmosferă de nirvana, cu muzică ambientală și cine știe ce... Sigur că nu! Dar, în orice caz, trebuie creată o atmosferă duhovnicească, dar și una confortabilă, să se simtă omul confortabil, să se poată deschide sufletește, să nu-l stingherească nimic. Și, încă o dată, repet și insist, cu tinerii este foarte important cum gestionăm lucrurile.

Un alt lucru pe care îl reiau de la un curs la altul este faptul că *preotul e liturghisitor și duhovnic*. Și mereu spun: Ortodoxia seduce mai ales prin Liturghie. Este important să participe, să-i determinăm, să-i convingem, să-i îndrăgostim de Sfânta Liturghie. De pildă, eu nu prea sunt de acord cu „Liturghia copiilor”. Mie mi s-ar părea corect ca părinții și copiii să fie în același loc, la aceeași Liturghie. Mi-aduc aminte de propria mea copilărie: noi eram mulți, eram șapte copii; în fine, șase, pentru că unul murise de mic. Tata pleca primul la biserică și apoi, rând pe rând, mama ne pregătea pe toți. Când ieșea, tata își cerea iertare de la noi, care rămâneam în casă, și noi trebuia să-i oferim iertare. Și fiecare, cum pleca, își cerea iertare de la cei care rămâneau. Dar, pe lângă iertare, mama – parcă o și aud! – ne

spunea: „Să vă gădesc la biserică, că, dacă nu...!” Și ne găsea la biserică! Că, dacă nu...! Dincolo de asta, vreau să subliniez că este importantă comuniunea. Te maturizezi în Liturghie, încă de copil. Dacă Liturghia e o joacă... De aceea, cred că Liturghia copiilor poate fi un punct de pornire, dar, încet-încet, cred că trebuie depășită această fază. Trebuie să fie prezenți acolo, în Liturghia adevărată. Liturghia te maturizează încă de copil, dacă reușești să te integrezi.

Pocăința trebuie să se transforme dintr-o obligație într-un mod de viață. A te spovedi de patru ori pe an sau „măcar o dată pe an” – e doar un punct de pornire. Putem să plecăm de aici, mai ales că există tradiția să se spovedească oamenii în Postul Paștilor, dar trebuie să-i dezvățăm de această regulă de a se spovedi o singură dată pe an. Trebuie să o facă mai des și, de asemenea, trebuie să despărțim lucrurile: am legat prea mult spovedania de împărtășirea cu Sfintele Taine, or, cu o singură spovedanie te poți împărtăși de mai multe ori. Sigur, este foarte greu să schimbi lucrul acesta la cei care au o educație foarte bigotă, așa spune, dar să știți că tinerii sunt receptivi, celor care au încercat, care s-au mai împărtășit încă o dată, fără spovedanie, le-a plăcut. Încet-încet, nu dintr-odată, puteți schimba lucrurile.

Când scria, aici, la Nicula, *Cartea deschisă a Împărăției*²⁶ – tâlcuirea Dumnezeieștii Liturghii –, Înaltpreasfințitul

²⁶ Bartolomeu Anania, Arhiepiscopul Clujului, *Cartea deschisă a Împărăției. O însoțire liturgică pentru preoți și mireni*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2007. Text republicat în volumul Valeriu Anania, *Cartea deschisă a Împărăției. De la Betleemul Nașterii, la Ierusalimul Învierii*. Studii introductive de Jan Nicolae și Vasile Gordon. Cronologie de Ștefan Iloaie. Iași, Editura Polirom, 2011.

Bartolomeu m-a chemat la sfat duhovnicesc legat de împărțășire. Cunoștea viața monahală, mai ales cea din Moldova, dar și din Oltenia, unde călugării erau foarte riguroși și se împărțășeau maxim o dată la patruzeci de zile, și atunci cu nu știu câte zile de post, mătăanii și închinăciuni, ceea ce îi îndepărtase foarte mult pe mireni de Sfântul Potir. Și, atunci, împreună am ajuns la concluzia, echilibrată spunem noi, că un creștin serios trebuie să se împărțășească la Praznicele Împărătești și la Praznicele Maicii Domnului. Aceasta înseamnă în jur de douăzeci de ori pe an, adică cam de două ori pe lună. Or, în ajunul Praznicelor e foarte greu să spovedești pe toată lumea, cel puțin noi, la Catedrală, nu am avea cum. Și de aici se vede că spovedania și împărțășirea nu trebuie legate indisolubil. Dacă oamenii au duhovnic și se spovedesc mai des și țin toate posturile de peste an, inclusiv miercurea și vinerea, se pot împărțăși de mai multe ori cu o spovedanie. În ceea ce privește cele trei zile de post înainte de împărțășire, aceasta este o invenție, un substitut pentru cei care nu au ținut toate posturile de peste an și miercurea și vinerea. Gândiți-vă că sâmbăta și duminica nu este voie să ții post²⁷. Și, atunci, te împărțășești duminică și postești sâmbăta?!

De asemenea, este foarte important să aveți în vedere *vârsta fiilor duhovnicești, condiția socială, starea de sănătate* – desigur, nu facem diferențe, dar trebuie să ținem seama de toate acestea, pentru a ajunge să le cunoaștem starea sufletească, nevoile duhovnicești și felul în care să lucrăm cu ei. De pildă, cineva care are diabet. Noi avem un părinte care a făcut de mai multe ori

²⁷ Potrivit Canonului 66 apostolic. În Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*. Ediția a III-a îmbunătățită. Sibiu, 2005, p. 44.

come diabetice, dar tot se încapățânează să liturghisească și abia după aceea să își facă injecția de dimineață. Nu vrea să și-o facă decât după ce se împărtășește. Consider că este o încapățânare și, până la urmă, poate să pună în pericol Liturghia în sine. Dacă nu are un co-slujitor, ce te faci dacă leșină?! În plus, îi pune și pe ceilalți din obște în dificultate.

Se poate ca fiii duhovnicești să renunțe la duhovnic. Așa cum antcipam, unii credincioși vor un părinte duhovnicesc mai bun, sau unul mai relaxat, sau unul mai aspru. Dar se poate și duhovnicul să renunțe la fiii duhovnicești, în anumite situații, foarte rare și excepționale. Vă dau câteva exemple, pe care le-am mai dat și altădată. Uneori, e ca la școală, așa cum se îndrăgostește elevul de profesoara lui, se întâmplă să se îndrăgostească și flica duhovnicească de duhovnic. În cazul acesta, lucrurile trebuie tranșate foarte clar. Sfatul meu este următorul: dacă nu se poate gestiona, atunci trebuie renunțat. Aici nu se tratează, cum zic eu, cu medicamente, se tratează chirurgical: tai, curge sânge, doare, dar se vindecă! Dacă nu tai, devine o agonie nesfârșită și o legătură periculoasă. Chiar dacă dragostea este platonică, nu este folositoare din punct de vedere duhovnicesc. Și, atunci, este bine de îndemnat să meargă să se spovedească la un alt duhovnic, dar nu lăsați așa, la întâmplare. Eu dau două-trei nume: „Te duci la părintele cutare sau cutare...” Îi cunoști profilul și nu o mai pui nici în pericol.

Repet, fiecare credincios are dreptul să-și aleagă duhovnicul, iar noi să facem pentru ei cât putem, dar și duhovnicul are posibilitatea să renunțe la fiul duhovnicesc, în situații pozitive, îndreptându-i spre un duhovnic experimentat, iar în situații negative, tot spre un duhovnic experimentat și în funcție de profilul duhovnicesc al fiului.

Să fiți însă foarte atenți la orice fel de atașament emoțional între fiul duhovnicesc și duhovnic, care poate deveni sentimental, dar bolnăvicios. Aici mă refer și la cei care au probleme emoționale, declarate sau nu, dar care sunt cazuri patologice. Sunt cei care au anumite frustrări sau care în copilărie au suferit anumite traume, sau au fost lipsiți de dragoste părintească, orfanii, de pildă. Dacă simte în duhovnic că are ceea ce lui îi lipsește, atunci își dorește din tot sufletul să dobândească și nu știu dacă suntem în stare. De pildă, un copil orfan poate să se atașeze în așa măsură încât să-ți anuleze libertatea, să te dorească numai pentru el și găsește mijloace să fie permanent lângă tine sau în viața ta. Este periculos și nu-i folosește. Așadar, sunt unii fii duhovnicești care îți pot anula libertatea: telefoane peste telefoane, mesaje peste mesaje, sunt prezenți oriunde ești tu. Te sufocă, simți că nu mai ai aer! Nu cred că îi folosești duhovnicește să-i păstrezi pe mai departe ca fii duhovnicești. Încă o dată, acestea sunt situații extreme și foarte rare, dar există. Iar dacă sunt cazuri patologice, este bine să vă dați seama că aveți nevoie de ajutor din partea medicului, dar, tot așa cum spuneam, să recomandați un anume medic sau psiholog, nu îi lăsați pe mâna oricui.

Prin urmare, nu poți să-i păstrezi pe toți ca fii duhovnicești, sigur, în afară de cazurile de mai sus, unii se mai răzlețesc. Dar e important, dacă ești implicat în viața lor duhovnicească, să le recomanzi cele cuvenite pentru devenirea lor.

Să aveți grijă, de asemenea, la *colaboarea, prietenia și intimitatea cu fiii duhovnicești*. Am spus și cu alte ocazii și mă repet: nu faceți afaceri cu fiii duhovnicești, nu dați împrumut, nu luați împrumut. În general, împrumutul acordat, dacă nu se dau îna-

poi banii, înseamnă dușmănie pe viață sau, oricum, nu o să vă mai fie fii duhovnicești. Dacă faceți afaceri cu ei, apar probleme... Mai trebuie o scândură, lipsește o scândură, a bătut un cui... nu l-a bătut cum trebuie, că m-am agățat în el...! Ceva se întâmplă, sunt ispite de la diavol... De asemenea, vă îndemn să fiți foarte atenți și la o prea mare intimitate cu fiii duhovnicești și chiar și cu colegii. Au existat cazuri de probleme în viața de familie. Deci, foarte mare atenție!

Pe lângă că-i spovediți pe fiii duhovnicești, *să-i și sfătuiți*. De asemenea, *să binecuvântați momentele cruciale din viața lor*. Este bine, când au probleme majore, să ceară un sfat sau blagoslovenie.

În legătură cu nevoile duhovnicești și ale vieții, în general, să folosiți *Molitfelnicul*. Dacă mai mergem în inspecții, Părinte Consilier, propun să verificăm *Molitfelnicele*! Se întâmplă să fie uzate numai la Taina Sfântului Maslu... Acum, însă, există un *Molitfelnic* considerabil ca dimensiuni, știți, îl aveți probabil, care conține multe rânduieli, la diferite împrejurări...

Și unde ar mai trebui să fie uzate?

Poate și la săpatul fântânii, de ce nu?! Sau la durerea de cap... Chiar sunt rugăciuni pentru durere de cap, pentru nevralgii, pentru insomnii, pentru săpatul fântânii, pentru când se termină de săpat fântâna, mai ales pentru începerea temeliei casei! Citești o rugăciune scurtă și stropești cu agheasmă locul. Mai ales că știm ce se întâmplă în sate, la noi. Mă ofer eu singur să mă duc să citesc, e o rugăciune simplă, nu îți trebuie cântăreț, nu îți trebuie cădelniță, nu îți trebuie nu știu ce veșminte...

Se mai citesc, după Maslu, lepădările de la Botez sau exorcismele: „Ceartă-te pe tine, diavole...”

Se exagerează... Da, acestea sunt exorcisme, *Molitfele* Sfântului Vasile cel Mare încep așa: „Ceartă-te pe tine...”. Cele de la Botez, lepădările, sunt mai indirecte. Și aici avem o problemă: nu se citesc lepădările la Botez! De aceea ajungi să le citești la Maslu celor care sunt deja bolnavi, pentru că nu li s-au citit la Botez! Există acum, în ultima vreme, mentalitatea aceasta: copiii sunt nevinovați, ce păcate au ei?! De ce trebuie să citim exorcisme?! Îi smintim pe nași, nu înțeleg de ce amintim în rugăciuni de porci, de diavol... Împăratul David spune însă: „Că, iată, întru fărădelegi m’am zămislit și în păcate m’a născut mama mea”²⁸. Există păcatul strămoșesc²⁹! Iar Botezul are acest rost: să șteargă păcatul strămoșesc. Și, atunci, să nu ne referim la el?! Trebuie să ne referim! Nu e de vină și diavolul?! Nu e complice la toată istoria asta?! Dacă nu le citim, apar probleme, știu acest lucru din experiență. Au fost cazuri când au apărut probleme după Botez, am întrebat cum s-a desfășurat Botezul și le-am citit lepădările. Și s-au rezolvat multe din probleme.

Vă dau un exemplu: a venit la mine o familie cu gemeni, cu vârsta de vreo patru-cinci ani, care nu vorbeau încă deloc. Am întrebat dacă au fost botezați, dacă li s-au citit lepădările, nu li se citiseră... Le-am citit lepădările și... unul a terminat Teologia, iar celălalt, un alt domeniu! Au început să vorbească când au ajuns acasă, în ziua în care le-am citit lepădările... Unde sunt

²⁸ Psalmul 50, 5.

²⁹ Facerea 3.

cazuri grave se pot citi de mai multe ori, până la șapte ori, așa se și făcea în vremea catehumenatului...

Așadar, folosiți *Molitfelnicul*, părinților! Sunt atâtea rugăciuni acolo! Merită, se îmbunătățește viața duhovnicească. Nu înseamnă că îi faceți dependenți pe oameni, ci înseamnă că sfințiți totul, totul va avea caracter sacru. Așa trebuie să fie și munca noastră de zi cu zi. Nu numai a noastră, a preoților, ci și a credincioșilor. Să capete caracter sacru! Oamenii merg la muncă, spală copiii, le fac de mâncare... Dacă mergi la muncă și zici: „Doamne, Iisuse Hristoase, miluiește-mă!”, Domnul îți binecuvintează munca; sau, dacă zici o rugăciune, când faci de mâncare la copii și nu e din bani nemuniciți, se binecuvântează mâncarea aceea. Eu cred că lucrurile cotidiene se pot sacraliza!

Referitor la alegerea părintelui duhovnic, vorbesc din experiența mea, cum mi-am întâlnit eu părintele duhovnic. Îmi vine în minte cuvântul Sfântului Apostol Pavel, care spune: „că de-ați avea zeci de mii de învățători, în Hristos, totuși nu aveți mulți părinți; că pe voi eu v'am născut întru Iisus Hristos”³⁰. Când mi-am întâlnit părintele duhovnic, am simțit că s-a schimbat totul, a fost o reconfigurare a vieții.

Da, este! Asta se poate întâmpla și cu o altă persoană, nu doar cu duhovnicul. Aici are o intuiție frumoasă Părintele Sofronie Saharov³¹. El vorbește despre faptul că omul mântuit (sfântul)

³⁰ I Corinteni 4, 15.

³¹ Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*. Traducere din limba rusă de Ierom. Rafail (Noica). Ediția a II-a, revăzută. Editura Accent Print, Suceava, 2015 pp. 198, 247.

ajunge să aibă calitățile lui Dumnezeu, iar una dintre ele este a fără de-nceputului și fără de sfârșitului, trăind veșnicia lui Dumnezeu. E ca și cum te-ai întâlni cu cineva și-ți dai seama că te cunoști dintotdeauna cu el. Dacă trăiești experiența aceasta cu duhovnicul, cu atât mai bine!

După modelul părintelui meu duhovnicesc și gândindu-mă că, de-a lungul timpului, în spovedanie, auzi aceleași lucruri – păcatele se repetă de multe ori în viața omului, greu reușesc să iasă dintr-o anumită ritmicitate a păcatelor –, cred că trebuie să încercăm să-i trezim pe oameni și, atunci, îi întreb anumite lucruri, de pildă: „Cum vedeți dumneavoastră realitatea vieții duhovnicești?”, „Ce înțelegeți prin păcat?”, „Ce înțelegeți prin rugăciune?”

Dacă persoana respectivă poate înțelege, este foarte bine, foarte important acest lucru. De multe ori, la spovedanie, oamenii spun tot ce au de spus, se salubrizează, cum ziceam, îți spun ce probleme au, despre familie, ce nevoi au..., dar nu mă întrebă nimic despre Dumnezeu și este foarte grav.

Pe de altă parte, mai ales în spovedania tinerilor – e un fel de joacă, dar, în același timp, și capcană, în care cad, ajungând să spună păcatele pe care le fac –, îi întreb ce muzică ascultă, ce carte citesc sau ce preocupări au... și te duc în direcția păcatului, te „duc” în club – în discuție, mă refer –, dacă e cazul! Trebuie găsite mijloace prin care să îți spună exact ce au făcut. Dar le și place când îi întrebi ce carte au citit, cu atât mai mult dacă îi și lași să spună două vorbe din cartea aceea. Se creează imediat o legătură foarte bună.

Am o întrebare care poate stârni zâmbete (ironice!), pentru că ar putea părea puțin puerilă. Dar îndrăznesc să o pun, pentru că Sfinția Voastră aveți mai multă experiență decât noi, majoritatea suntem tineri și ne-am lovit abia acum de actul spovedaniei. Vin oameni care spun anumite păcate, relativ puține, să zicem, și apoi spun așa: „Părinte, mai întreabă-mă și Sfinția ta”. Ați putea normaliza o listă de până la zece păcate, să zicem, care considerați...

Da! Întrebați-i legat de călcarea celor zece porunci!

Deci efectiv așa să-i luăm?

Da, eu așa fac.

Sau poruncile bisericești.

Și acelea. Dar mai ales pe linia celor zece porunci, care pot fi dezvoltate. În general, suntem tentați, atunci când întrebăm în spovedanie, să întrebăm despre patimi și nu începem cu „Crezi în Dumnezeu?”, de exemplu. Eu pun întrebarea aceasta: „Crezi în Dumnezeu?” S-ar putea să primești răspunsul: „Nu” sau „Am eu credința mea...”, „Cred eu în ceva abstract...”

Și, dacă nu crede, îl dezlegăm?

Îți dai seama că nu a venit degeaba acolo, că totuși el crede în Dumnezeu, zice numai contrariul, dar nu aceasta e realitatea, chiar el îți va spune, înainte să plece de la spovedanie.

Prezența acolo justifică credința în Dumnezeu.

Bineînțeles!

Trebuie întrebați. Și trebuie întrebat dacă merge la biserică, dacă ține posturile. Trebuie să întrebi lucrurile acestea.

Dacă are un canon de rugăciune.

După aceea, treci la altă întrebare. Și, aici, foarte mare atenție! Suntem prea curioși, mai ales la păcatele trupești. Nu e voie! Nu e voie să încercați să vă dea detalii. Doamne ferește! E cumplit! Foarte mare atenție! Îi lași să spună, dar, dacă ți se pare că exagerează în a explica, a da amănunte, trebuie să îi oprești. Spui: „Am înțeles” și gata, nu mergem mai departe cu filmul, nu?

Sunt unii care se hrănesc din asta!

Preotul?! Duhovnicul?! Doamne ferește!

Da. E o ispită.

E o mare ispită! Sunt atâtea alte probleme... ura, vrajba...

În ceea ce privește canoanele la spovedanie, aveți grijă la oprirea de la cele sfinte! Sigur că, având păcate mari, avorturi, de pildă, trebuie să oprești de la Împărtășanie. Dar cu foarte mare atenție! În primul rând, trebuie catehizați, să înțeleagă ce înseamnă păcatul și oprirea de la Împărtășanie. Dacă omul nu înțelege, poate deveni smintitor, și pentru el, și pentru alții. Mai

ales că, în comunitățile mici, se vede că s-a spovedit și nu s-a împărtășit, iar acest lucru poate sminti. Trebuie văzut în ce împrejurare se găsește omul respectiv. Fiindcă, de pildă, în caz de avort, dacă sunt prezenți și copiii, și soțul – și el e de vină pentru avort, nu numai ea, și asta să știți! –, iar ei se împărtășesc, și ea nu se împărtășește... Poate deveni o problemă...

Dacă trebuie oprită de la Împărtășanie persoana și înțelege, încercați să nu opriți decât până la următoarea spovedanie. Nu opriți șapte ani! Puteți ajunge până la șapte ani, dacă vreți, dar făcând persoana să înțeleagă că în următorul post trebuie să se spovedească din nou. Și, atunci, cântărești iarăși lucrurile. Dacă oprești șapte ani, fără să înțeleagă, s-ar putea să vină numai peste șapte ani la spovedit, să nu mai vină între timp.

Sau să nu mai vină deloc! Sau poate să moară între timp...

Să împărtășiți copiii! Și dacă au mâncat! Să nu fiți chiar așa de scrupuloși!

Până la trei ani sau cinci...?

Noi zicem șapte!

De la șapte cu spovedanie?

Acum, să știți, cei care au părinți conștiincioși și vin la spovedit frecvent, se spovedesc și ei, copiii, de pe la patru-cinci ani deja. Sunt curioși să intre și ei acolo, să stea de vorbă cu părințele. Noi avem fii duhovnicești care vin așa, de mici copii, dato-

rită părinților. De cum încep, se crează deja o legătură duhovnicească.

Încă un lucru: chiar dacă au duhovnic în altă parte, să-i împărtășiți pe credincioșii care vin și v-o cer. Noi ne confruntăm cu problema aceasta. Avem o comunitate mare la Catedrală, iar unii dintre credincioși se mai duc în satele lor de obârșie, unde nu se împărtășește nimeni, și preotului, chiar dacă înțelege, îi este groază să-i împărtășească pe ei. Dar unii preoți chiar nu înțeleg și insistă să îi spovedească ei! De ce să îi spovedești tu, dacă omul are duhovnic și are dezlegare de la el să se împărtășească?!

Ar fi bine să întrebăm dacă s-a spovedit.

Întrebați! Întrebați și cine este duhovnicul, dacă vreți, dar nu-i obligați să se spovedească.

După părerea mea, nu o să vină nimeni să se împărtășească fără să fie pregătit.

În general, nu. Dar să vedeți că sunt excepții și aici. În Cluj, avem o mică „sectă”. Nu sunt mulți, dar totuși sunt câțiva, cărora, ce le-a trăsnet prin cap?! În primul rând, trebuie să se împărtășească în fiecare zi, chiar dacă nu participă la Liturghie, ceea ce este o mare greșală. Desigur, excepțional, se poate: te duci să te operezi, te duci într-o călătorie, da, vii și te împărtășește preotul înainte de Liturghie sau chemi preotul să te împărtășească acasă, dacă ești bolnav. Dar aceste persoane și-au făcut obiceiul să vină la Catedrală, în fiecare zi, înainte de a pleca la serviciu, să se împărtășească, fără a participa la Sfânta

Liturghie. Ceilalți părinți au fost mai îngăduitori. Eu, însă, i-am împărtășit la început, dar apoi nu i-am mai împărtășit, când am văzut că vin aceleași persoane, în fiecare zi.

Veneau după slujbă?

Nu! Înainte de slujbă, la ora 6.30-7.00, când intrăm noi în Catedrală! La scurt timp după ce nu i-am mai împărtășit, am aflat că unii se împărtășeau și de două-trei ori într-o zi! Ca să vedeți ce le-a intrat în cap... A venit unul, foarte supărat pe mine, să mă întrebe de ce nu l-am împărtășit, de ce nu se poate. I-am explicat că nici preotul nu poate sluji două Liturghii într-o zi, doar una singură³². Nici credincioșii nu au cum participa, nici fizic, la trei Liturghii, nu?! În Postul Mare, pot cel mult să participe la două Liturghii, una fiind după-masa, iar ei profită de perioada aceasta. Dar nu au voie să se împărtășească la amândouă! Liturghia nu o face preotul singur, ci o face împreună cu credincioșii care participă și care se împărtășesc! Sigur, dacă nu se împărtășește nimeni la o Liturghie, iarăși nu e o Liturghie împlinită, nu își atinge scopul. Vedeți, încercăm să-i aducem la un echilibru pe cei care nu s-au împărtășit decât o dată la nu știu cât timp, să o facă mai des, dar am ajuns și la extrema cealaltă: unii să se împărtășească prea des. Prea des chiar într-o zi!

Îi păstorește cineva?

Nu cred... Dacă toată lumea e împotriva lor, cine să-i mai păstorească?! Nu-i mai păstorește nimeni...

³² Vezi Ieromonahul Rafail Noica, *op. cit.*, pp. 154-158.

În ultima vreme, multă lume – și credincioși, și preoți – mă întreabă despre un părinte de la o mănăstire de pe lângă Vatra Dornei, care le spune oamenilor care merg acolo lucruri profetice: peste nu știu cât timp o să aibă cancer, peste un an divorțează... Primesc tot felul de canoane... Unora le nimerește unele lucruri din trecutul lor... Se duc curioși că o să li se spună viitorul și se întorc foarte tulburați, le pare rău că au fost și nu mai știu ce să facă, cum să se regăsească. De la mine așteaptă să primească un răspuns, care este părerea mea despre acel părinte.

Spuneți-le părerea pe care o aveți! Eu cred că e un om bolnav. Dacă e cel la care mă gândesc că poate fi, pot să vă spun că e un om bolnav psihic.

De aceea, trebuie să-i facem pe credincioșii noștri să înțeleagă... De pildă, la noi în Eparhie, există o foarte bună relație între mănăstiri și parohii. În general, duhul preoților de mir și al părinților care duhovnicesc în mănăstiri e același și e Duhul lui Hristos. Nu sunt diferențe mari, noi, preoții de la mănăstiri niciodată nu i-am pus pe credincioși împotriva preoților din parohie, există un echilibru. Mai mult, noi chiar îi îndemnăm să-și facă datoria față de parohie, iar cei care vin la noi cu siguranță și-o fac. Dar în alte părți nu este așa.

Referitor la mersul în pelerinaj în Moldova și la faptul că sunt legați acolo, am avut în postul acesta un caz. O femeie, care venea din când în când la biserică, a venit în prima săptămână din post să se spovedească și mi-a spus că, în vara trecută, fiind la mănăstire, s-a spovedit acolo, a fost legată pentru un an și anul nu s-a împlinit încă. Dar ea voia totuși să se împărtășească. Mi-a cerut să o dezleg.

Eu i-am citit rugăciunea de dezlegare, dar i-am dat și un canon: i-am zis că ar trebui totuși să meargă la preotul care a legat-o, să o dezlege.

Dacă acela este duhovnicul ei personal, își poate permite să o lege. Dacă nu acela este duhovnicul ei, atunci, chiar dacă spovedania respectivă a fost valabilă, canonul pe care i l-a dat nu are nicio valoare. Așa cum vă spuneam, un canon trebuie să fie convertit la particular de duhovnicul pe care îl ai.

Nu era duhovnicul ei. E genul de persoană care vine de Paști, se spovedește și se împărtășește. Iar atunci, ocazional, s-a spovedit la mănăstire și a fost legată pentru un an.

Deci duhovnicul respectiv a fost unul de tranzit...

Da. O putem dezlega?

Da, poți! Dacă e fiica ta duhovnicească, da. Ar fi bine să mergeți Sfințiile Voastre cu ei în pelerinaje. Chiar este de folos să mergeți în pelerinaje, să știți. În sate, sunt oameni care nu au ieșit niciodată. Au auzit și ei de Arsenie Boca și își doresc să meargă la Prislop. De ce să nu meargă, nu?! Chiar dacă fiecare are rezervele sale, de ce să nu îi ducem până acolo?! Pelerinajul are un rost misionar, care ajunge la țintă.

După ce a trecut tata la cele veșnice, șapte ani de zile la rând, când se împlinea sorocul să-i fac parastas, am făcut câte un pelerinaj cu fiii mei duhovnicești, cu familii întregi, cu copii, de toate vârstele, de toate categoriile sociale, ultima dată am fost o

sută. Se creează o comuniune extraordinară. Pelerinajele sunt foarte importante, sunt un mijloc de pastorație, părinților!

Legat de spovedania la mănăstiri, s-a întâmplat ca cineva să fi avut trei avorturi spontane și a primit, la o mănăstire din Moldova, oprire de la Împărtășanie trei ani. Femeia era distrusă, nu știa ce să facă, i-am spus să meargă la duhovnicul ei să discute cu el și să-i dea o soluție. Greșeala e și a lor, pentru că le-am spus de multe ori: „Nu mergeți numai de dragul de a fi într-o mănăstire, atâta timp cât ai o legătură bună cu duhovnicul tău!” Un alt aspect, tot legat de oprirea de la Împărtășanie, sfatul duhovnicului meu la hirotonie a fost așa: „În scanul de spovedanie, să ai inimă de mamă!” Pentru că, în scanul spovedaniei, ajunge un suflet bolnav și trebuie să dai un medicament. Tot de la dânsul am învățat să-i oprești de la Împărtășanie doar pe fiii duhovnicești pe care îi doare și-i îndreaptă faptul că-i oprești și nu-i îndepărtează de tot.

Îți „cer” ei!

Dar, la un suflet bolnav, care are nevoie de medicament...

Dar tot îi faci cateheza! Îi spui: „Atâția ani ar trebui să fii oprit!” Celor care au păcate mari, eu le deschid *Molitfelnicul* și le citesc fraza respectivă. Să știe că nu e povestea mea... Atunci, să zicem unui tânăr, îi citesc: „Patruzeci de zile de post, o sută de metanii pe zi. Dacă nu postești, două sute de metanii pe zi!” Îi arăt, mai ales dacă-i seminarist! Iar canoanele pe care le dau duhovnicii tranzitorii, încă o dată, nu sunt valabile! Ele trebuie convertite la persoană prin duhovnicul particular.

Un aspect foarte dificil al zilelor noastre, pe care îl observ din proprie experiență, este faptul că, înainte, diferența între generații era mult mai mică. Acum, vorbim de diferențe de mentalitate, de creștere, de educație foarte mari între generații. Lumea e total diferită, copiii noștri cresc cu telefoanele... N-ar fi de dorit ca, atunci când suntem seminariști sau studenți la Teologie, să avem anumite teme de tratat legate de noile tehnologii?

Cred că există deja, se studiază în facultate. Măine, probabil, veți afla mai multe amănunte, părintele care urmează mâine are acest profil.

Noi vorbim de dependență de alcool, de tutun, dar prima dependență care se creează, și pe care, de multe ori, n-o observăm, este cea a copilului mic de telefon. Nici nu ne dăm seama, îi scăpăm din mână.

Da. Este o adicție. Vedeți, cu atât mai mult, cât de importante sunt aceste cursuri duhovnicești?!

Da, tocmai! Ați amintit de psihologii care încearcă să înlocuiască duhovnicii. Școlile noastre sunt deja pline de psihologi. Într-adevăr, sunt unii copii care au probleme. Noi, la Seminar și în învățământul teologic, în general, avem duhovnici, așa cum știm. Iar în Biserică ținem rânduiala. Dar, oare, psihologii nu o încalcă pe a lor și se prezintă ca „duhovnici”?

Ba da! De pildă, eu nu am nimic împotriva tratamentului homeopat. Dar, atunci când îți dă tratamentul, medicul homeopat

te „spovedește”! Ce te întreabă și dorește să afle e o adevărată spovedanie! Eu acolo îmi pun problema.

Desigur, nici noi nu trebuie să ne substituim psihologilor și medicilor. Însă noi vedem ce se întâmpla deja și la grădiniță, și în școli. Aici, problema cea mai mare nu sunt copiii, ci părinții, marea majoritate nu sunt „duși la biserică” și mulți au probleme cu crizele, cu isteriile, cu frustrările, din păcate. Nu ne putem amesteca unii cu alții, dar nici nu putem să controlăm să nu ne „ia locul”... Este foarte greu... Îți dai seama, uneori, că a fost la psiholog și face un tratament, care nu vindecă, doar îi liniștește psihicul; în plus, sunt medicamente care dau dependență, până la urmă, sau au efecte adverse, oricât ar fi ele de naturale... E foarte greu tu, ca duhovnic, să-i spui: „Nu mai lua tratamentul!” Dar sunt și duhovnici care spun să nu ia tratamentul, în cazurile în care trebuie să ia tratamentul! Pentru că, dacă se ajunge la boala psihică, procesul e ireversibil. Nu te poți vindeca de o boală psihică, decât printr-o minune!

Din experiența Sfinției Voastre, unde ar fi punctul în care ar trebui să ne dăm seama că fiul nostru duhovnicesc are nevoie și de ajutor medicamentos? Trăim cu depresiile, cu stresul...

Întrebați, de pildă, dacă a fost la medic vreodată, s-ar putea să fi fost și să nu știți. Așa cum vă spuneam, în cadrul ASCOR, există un grup unde sunt diferite categorii profesionale. De pildă, pot fi complicații în ce privește sarcina, iar medicii, în marea lor majoritate, îți recomandă să faci avort și mulți oameni se păcălesc... Cei din ASCOR merg la medicii din grup, sunt de

multe specialități, inclusiv ginecologi, și ai încredere, pentru că sunt credincioși.

Preacuvioase, am o familie care își dorește să se cunune la mine la parohie. Dar situația este următoarea: fata este greco-catolică, nu e practicantă, iar de doi-trei ani, de când și-a întâlnit viitorul soț – care este văr cu soția mea –, vine la ortodocși. Ea dorește să intre în Biserica noastră. Cum să procedez cu Botezul? Ea e de acord să o botez, ca să fie totul în ordine. O să vină, poate, în Postul Mare sau după Paști, oricum, până la căsătorie. Dar și la el e următoarea problemă: a fost în spital când era mic, foarte bolnav, medicii nu știau dacă va trăi sau nu, a fost botezat, apoi s-a dezvoltat frumos, dar Botezul nu e complet. În ce sens nu e complet? Mama, care e o persoană credincioasă, de la țară, nu știe să spună dacă i s-au citit toate rugăciunile.

Doriți să îi faceți Botez întreg domnișoarei?

Dumneavoastră cum mă sfătuiți?

După noile rânduieli, e Botez, nu e trecere la Ortodoxie. Rugăciunile, complete, poți să le faci amândurora.

Deodată?

Da, deodată. Lui, fără formula de botez.

Deci ei, Botez și Mirungere. Iar în cazul lui, rugăciunile de exorcizare.

Le faci amândurora deodată rugăciunile de exorcizare, pe ea o botezi, pe el nu, apoi Mirungerea amândurora, dacă el nu a fost miruit. Da, se poate face așa. Și mie mi s-a întâmplat să fac așa, mamă și fiică, mama era pe patul de moarte, fiica ei mă chemase. Am făcut Mirungerea, nu am făcut Botez.

Există formula aceea: „Dacă nu a fost botezat...”

Se folosește în cazurile speciale. E Botez complet, doar că se precizează: „Dacă nu a fost botezat, se botează...” În acest caz, sigur a fost botezat, mai ales dacă se ține minte. De exemplu, la noi, în spitale, moașele cunosc toată procedura, știu cum să facă, au aghiasmă acolo. Am fost și eu, de multe ori, în regim de urgență, și am botezat. Dar ele știu, ele mi-au dat aghiasma. Unele sunt preotese...

În cazul lor, poate fi soția mea nașa lor de botez?

Da, sigur, fără probleme. Ca să nu complicați...

Eram la Dej, la biserică, și au venit să se spovedească o doamnă credincioasă, cuminte, o știu de când era mică, cu logodnicul ei american (apoi i-am și cununat). Domnul, din New York, trecuse deja la Ortodoxie. Eu nu înțeleg deloc engleza, el nu vorbea românește. Am pregătit-o pe ea cum să-l pregătească pe el. Credeți-mă, nu am înțeles nimic din ce a zis americanul, dar tremura și plângea. Cum s-a spovedit el, cum zicea, cum curgeau lacrimile... L-am împărtășit cu bucurie mare.

Converțiții, în general, sunt mai serioși, dar și sentimentali... Ar fi bine, în situația asta, să premedităm... Ne putem întâlni cu multe asemenea împrejurări, pentru că, după Siria, noi suntem țara cu cei mai mulți migranți, iar unii se căsătoresc cu persoane din țara unde s-au stabilit. Chiar dacă unii preoți știu puțină engleză, oricum nu știu irlandeză, olandeză sau italiană sau atâtea alte limbi... Să premedităm înseamnă că, dacă trece la Ortodoxie, să treacă acolo; sau, dacă a trecut deja, să se spovedească și se împărtășească acolo, să vină acasă, pentru cununie, gata spovediți... La cununie este mai simplu, poți să îl pui pe el să zică un *Tatăl nostru*, în limba lui. Important este și să se integreze în comunitatea unde trăiește, de aceea recomand să treacă la Ortodoxie și să se spovedească acolo, să-l cunoască preotul... Aici, în România, vine ca în vizită.

Părinte, am nevoie de un sfat. La mine în parohie, am o femeie în vârstă, în jur de șaptezeci de ani, care este greco-catolică. Părinții dinaintea mea au spovedit-o și au împărtășit-o. Eu am încercat să-i explic despre trecerea la Ortodoxie și ea a zis că se mai gândește. Prima dată am împărtășit-o, dar conștiința mea se întreabă dacă e bine sau nu.

Se mai duce la greco-catolici?

Nu. Doar la noi și e o femeie foarte credincioasă.

Vă închipuiți că, în '48, au fost mirunși toți greco-catolicii, când au trecut la Ortodoxie?! A fost atunci o decizie a Sfântului Sinod și a fost o mișcare duhovnicească... Mai este un aspect: în

Ardeal, marea majoritate au fost botezați prin turnare, în cel mai bun caz, dacă nu prin stropire! Ce să facem? Să-i botezăm pe toți din nou?! În ce privește generațiile respective, a existat un act de bunăvoință generală, pe care trebuie să-l luăm în considerare noi toți. În acest caz, dacă își dorește, poate fi făcută Mirungerea. Dacă se duce din nou la greco-catolici și se împărtășește acolo, atunci, sigur, nu. Ea, probabil, a trecut la ortodocși în '48.

La fel ca și în cazul necitirii lepădărilor, poate avea un efect negativ pentru copilași și Botezul, dacă nu e făcut prin cufundare?

După noile canoane, nu mai e valabil Botezul decât prin cufundare. Sigur, nu pot fi evitate excepțiile.

Se spovedește în grup?

Nu. Dar, dacă sunt fiii tăi duhovnicești și îi cunoști și nu reușești să-i spovedești la toate Praznicele Împărătești și ale Maicii Domnului, și nu sunt probleme majore, poți să faci dezlegarea cea mare pe care o face duhovnicul sau episcopul și să se împărtășească.

Neo-protestanții – o adevărată problemă în zonă – au vorba asta că Tatăl nostru din ceruri oricum ne iartă, că și noi îi iertăm pe copiii noștri. Fiecare avem răspunsul nostru, căutările noastre, dar un răspuns din partea Sfinției Voastre ne-ar ajuta.

Răspunsul meu îl găsiți în interviul publicat în revista *Renașterea* – este ultimul răspuns din interviul pe care vi l-am

citit. Vă mai dau unul, care pare adiacent: am luat un taxi în Cluj. Taximetristul era ortodox, dar, molipsit de la neo-protestanți, spunea că el nu înțelege atâtea lucruri, între care de ce trebuie să te adresezi cu „Preasfințite” și „Preafericite”... Am încercat să-i explic că e la fel cum spui „Domnul inginer”, „Domnul doctor”... În schimb, mi-a spus că singurul lucru care l-a echilibrat, care l-a trezit, a fost Spitalul „Sfântul Nectarie”, faptul că Biserica a făcut așa ceva. Eu, în acel moment, coboram din mașină, m-am întors și i-am spus doar atât: „Să știți că spitalul acela a fost făcut de un Preasfințit!” La fel, sunt mijloace să-i convingeți pe oameni, să-i lămuriiți. Dar, spuneți-mi, dacă ar veni un penticostal la dumneavoastră, l-ați spovedi?

Da. Dar nu l-aș împărtăși.

Așa e.

Dar nu vin...

Mai vin... Știți că sunt bapțiști care citesc Paraclisul Maicii Domnului?!

Merg mulți neo-protestanți la Mănăstirea Dobric.

Nu știi dacă merg sau câți merg, dar acolo a fost o adevărată tragedie cu pastorul. Înaltpreasfințitul Bartolomeu a pus piatra de temelie pentru noua biserică și ei au venit noaptea și au luat crucea, au tăiat-o în bucăți și au ascuns-o. Pastorul s-a îmbolnăvit de cancer și a și murit. Dar, înainte să moară, i-a spus

doctorul: „Ceva nu e în regulă cu dumneata. Cancerul de pe stomac e în formă de cruce. Ce ai făcut?” Atunci a chemat-o la spital pe maica stareță de la Dobric să-și ceară iertare. Iar când am fost în pelerinaj cu Icoana Maicii Domnului de la Nicula, în 1998, au hulit și, apoi, am auzit că s-au întâmplat tot felul de necazuri din cauza aceasta.

Au fost cazuri de reconvertiri, după ce s-a întâmplat asta?

Părerea mea, cu temei, este că lepădarea de Ortodoxie e un păcat împotriva Duhului Sfânt, care nu se iartă „nici în veacul de acum, nici în cel ce va să fie”³³. Și se verifică faptul că nu se iartă nici în veacul de acum, pentru că nu se mai pot întoarce. Nu mai au putere duhovnicească să revină, nu mai au puteri lăuntrice, deși multora dintre ei le pare rău, mulți și-ar dori să revină. Cred că efectiv cuvântul Scripturii se împlinește așa, pe față.

Am o cunoștință, fratele ei a trecut la Martorii lui Iehova. Sora i-a spus: „Lasă că te aduc eu înapoi la Ortodoxie!” S-a dus la mănăstire, a vorbit cu duhovnicul și, timp de mai multe luni, n-a plecat din mănăstire și s-a rugat pentru el și, într-adevăr, s-a întors înapoi la Ortodoxie.

Da, se poate. Este o situație excepțională. Și Sfântul Paisie cel Mare îl scoate din iad pe ucenicul care se lepădase de Hristos. Când a început să se roage pentru el, Domnul Hristos i-a spus:

³³ Matei 12, 32.

„Pentru cine te rogi, Paisie? Nu știi că el s-a lepădat de Mine?”³⁴
Dar s-a rugat, până a primit răspunsul din partea lui Dumnezeu
că l-a mântuit. Acestea sunt cazuri excepționale.

*E porunca Mântuitorului să încercăm să aducem oaia rătăcită
înapoi.*

Bineînțeles, lucrarea noastră rămâne pe mai departe și tre-
buie să o facem!

*Am un caz: un bătrân de 86 de ani, bolnav în spital, l-au abordat
penticostalii și, după nu mult timp, l-au botezat la ei. Familia l-a
certat foarte tare, iar una dintre fice a vorbit cu mine, apoi cu părin-
tele protopop și s-a reușit să i se facă rugăciunile și tot ce e rânduit.
Am mers la el, nu mai era același om. Îmi spune și familia: a înne-
bunit. Din acel moment. El însuși îmi spune, în momentele lui de
luciditate: „Părinte, ăștia m-au înnebunit!” Îl spovedesc aproape
lunar, mă duc la el. Are mereu aceeași poveste: „Abia aștept să vin la
biserica să văd ce lucrați!”*

Bine faci. Dumnezeu să aibă milă de el!

*Părinte, eu am o întrebare: vin la spovedit oameni pe care îi putem
trece în rândul sfinților în calendar! Vin și ne spun, orice îi întrebi, că
nu au niciun păcat, sunt „sfinți”, deși ei știu că viața lor nu e chiar
așa. Orice îi întrebi, totul e în regulă, totul e bine. Citesc dezlegarea...*

³⁴ În Cuviosul Siluan Athonitul, *Între iadul deznădejdiei și iadul smereniei*.
Traducere de diac. Ioan I Ică jr. Ediția a IV-a revizuită. Editura Deisis,
Sibiu, 2001, pp. 96-97.

Dar ce facem cu ei? Să le spun, de pildă: „Știi că îți place să îi vorbești pe alții”?!

Nu, nu! Sunt soluții să îi aduci la adevăr, să îi lași pe ei să ajungă la concluzia că păcătuiesc, altfel e periculos, e foarte periculos...

Vă dau un exemplu: într-o mănăstire, se întâlneau părinții seara, în cerc duhovnicesc. Unul dintre cei venerabili stătea picior peste picior și starețul s-a gândit: „Dacă îi zic să stea cuviincios, o să se supere, o să se simtă jignit și nu o să mai vină altă dată. Cum să fac?” S-a întâmplat și a doua oară. A treia oară, ce s-a gândit starețul? I-a spus unui părinte mai apropiat: „Uite, să stai și tu picior peste picior și eu o să te cert, o să te fac cu ou și cu oțet, și tu, sigur, o să devii cuviincios!” Și așa s-a întâmplat. Și imediat a reacționat și celălalt. L-a certat pe unul și imediat s-a lămurit celălalt...! Bate șaua să priceapă calul.

Bine. Dar îi împărtășim sau nu?

Da, sigur, îi împărtășești!

Aș vrea să vă întreb ce efect și ce rezultate poate să aibă o spovedanie (nu știu dacă e spovedanie!), în care credinciosul nu spune niciun păcat și preotul citește numai o rugăciune de dezlegare și spune „Dumneata ești iertat!” Mi-au spus unii credincioși, ca și cum n-ar fi vorba despre ei, dar mi-am dat seama că despre ei e vorba. Vorbeau ca despre alții că au mers la cutare mănăstire, la hram, și li s-a citit, li s-au iertat păcatele și li s-a dat dezlegare. Și, atunci, nu mai vin la

spovedanie, ci îți spun: „Ce tot trebuie să spunem noi păcatele?!” E valabilă o astfel de spovedanie?

Nu e valabilă, dar, când vin și îți spun acest lucru, acea întâlnire poate fi un punct de pornire. Adică spovedania trebuie să devină și un fel de cateheză, nu? În spovedanie, noi putem spune anumite lucruri. Mai ales că, într-o comunitate mică, preotul duhovnic le mai și cunoaște păcatele sau i le-a spus cel care s-a spovedit înainte...! Și, atunci, îi spovedești oarecum pe amândoi! Cum ziceam, nu trebuie să-i descoperi omului păcatele, pentru că-l jighești; dacă nu vrea să spună, nu ai voie să insiști. Dar o scurtă cateheză poți ține. Și ea lucrează în timp, să știți.

Trebuie găsite formule de dialog. Dumneavoastră trebuie să știți și următorul lucru: momentul spovedaniei este unul intim, se întâmplă în cămăruța aceea, îi punem pe oameni în genunchi, le punem epitrahilul pe cap și le citim dezlegare, dar acesta este doar un moment consacrat al spovedaniei. Dar, așa cum am spus înainte, spovedania trebuie să fie o stare permanentă. Adică, o simplă întâlnire cu duhovnicul înseamnă deja începutul unei spovedanii, fără molitfa dinainte, fără epitrahil... Așadar, noi trebuie să găsim o formulă de dialog permanent cu fiii duhovnicești. Adică, ori de câte ori te întâlnești cu fiul tău duhovnicesc, dialogul pe care îl ai cu el să devină ca o spovedanie. Aici intervine și libertatea și multe lucruri se rezolvă de la sine. Trebuie găsite mijloace de a ajunge la sufletul omului. Și, atunci, părinte, te și ascultă să vină la spovedanie.

Și vin cu drag.

Iar la un moment dat, o să-ți spună și păcatele acelea pe care nu le-a spus nimănui. Dar nu dintr-odată. Și, atunci, acceptăm și spovedania aceea, așa cum e, amărâtă, prima, și a doua, și a zecea..., cu gândul că, într-o zi, va răspunde la răbdarea noastră și la înțelepciunea noastră.

Aș vrea un sfat concret: avem mai multe tipuri de credincioși. Majoritatea, la mine în parohie, sunt vârstnici, care nu pot sta mult timp nemâncați și, de aceea, nu se împărtășesc duminica. Acum, în Postul Mare, vin la Liturghia Darurilor mai înainte sfințite sau sâmbăta, când facem pomenirea morților. Le tihnește mai mult. Seara vin și se spovedesc, iar a doua zi, stau o oră, se împărtășesc și, apoi, pleacă. Sunt alte persoane care ar vrea să facem Liturghia Darurilor după-masa... Să ținem ziua de vineri, de pildă. Cum să procedez, cum să mă împart, să fac și una, și alta?

Da. Miercurea o faci dimineața și vinerea după-masa. De ce nu? Noi, la Cluj, avem alternativă: la Catedrală o facem dimineața, iar la parohii se face după-masa. Chiar și la Capela Seminarului. Cei care sunt mai râvnitori se duc acolo.

Unii spun că nu pot ține nici măcar o oră și îi împărtășesc cu Împărtășania de peste an.

Acum, la sate, dumneavoastră știți, aveți un program să mergeți la casele oamenilor să-i împărtășiți pe cei care nu pot veni. Iar cei care pot veni, cum spune părintele, o oră nu cred că ar fi peste măsură. Dacă trebuie să-i și spovediți, în cazul în care nu vin seara, cum spuneți, puteți chema un coleg să facă Liturghia...

Vă puteți ajuta între frațiile voastre. Sunt soluții, avem și părinți pensionari tineri!

Anul trecut, am spovedit o credincioasă în vârstă și i-am dat, nu neapărat drept canon, să citească o rugăciune. Cred că, din rușine, nu mi-a spus că n-o știa pe de rost și m-a sunat fiica ei să-mi spună că nu știe să citească și ce să facă? I-am spus să i-o citească ea. Am procedat bine?

Da, se poate. Adaug aici un lucru pe care l-am găsit scris, dar l-am și practicat. Sunt oameni care mor nepregătiți, nespovediți. Poate să-i spovedească cineva din familie? Am găsit scris, sigur, era un caz special – și mă refer aici la cazuri excepționale! –, au chemat preotul, dar nu a ajuns la timp și i-a spus persoanei de lângă ce avea pe suflet ca să poată muri. Ulterior, s-a spovedit persoana care primise mărturisirea. Încă o dată, sunt cazuri excepționale. Dar e important, pentru că sunt moșteniri grele de păcate, care se duc de la o generație la alta. La un moment dat, observi că i se întâmplă cuiva ceva și nu ai soluții și, dacă cercetezi, afli din urmă păcate nespovedite. Și, atunci, să nu faci nimic?!

Eu chiar am un caz similar în parohie: soțul a consumat alcool metilic, în urmă cu șase ani – vreo șase persoane au murit atunci în Mintiu Gherlii –, și, de atunci, stă la pat, nu vorbește, nu cunoaște pe nimeni, dar mănâncă, și soția ar vrea să fie împărtășit. Părintele stareț spunea că, dacă soția i-ar cunoaște păcatele... Mă gândesc că ar fi un dar, dacă soția i-ar cunoaște păcatele...

Da, acesta este un asemenea caz special, în care se face excepție. Trebuie stat de vorbă cu soția. Și să-l împărtășești.

Dar oare el ar vrea să se împărtășească?

Marea majoritate doresc. Deși am întâlnit un caz în care nu s-a dorit. Am fost chemat la o persoană care era pe patul de moarte, la spital, iar când m-a văzut, a devenit foarte agitat, nu am putut să stau de vorbă și m-am pregătit să-l împărtășesc, dar n-a vrut să se împărtășească. I-am spus că nu plec de acolo până nu-l împărtășesc. Și s-a împărtășit și, apoi, a murit. Dumnezeu cu mila Lui! Știți, există psihoza asta, că, dacă chemi preotul, moare. Dar familia și-a dorit să fie împărtășit.

O pildă de la Mitropolitul Andrei. L-a trimis pe Preasfințitul Vasile, când era preot, după ce s-a călugărit la Alba, să spovedească la Penitenciarul Aiud. Ce i-au auzit urechile... numai Preasfinția Sa știe... Dar l-a întrebat pe Înaltpreasfințitul Andrei dacă să-i împărtășească sau nu? Înaltul Andrei i-a răspuns să-i împărtășească neapărat! Însăși starea de detenție, faptul că sunt închiși acolo, faptul că se poate întâmpla oricând orice... E ca și cum i-ai împărtăși pe ultima sută de metri... Acești părinți au ajuns la logica aceasta, la concluziile acestea în timp, nu fac asemenea lucruri la întâmplare – sunt cu riscuri mari, poți să-ți riști propria mântuire! Eu însumi vă spun acum unele lucruri față de care, în tinerețile mele, eram mult mai exigent! Poate că, datorită păcatelor mele, nu mai sunt așa de exigent...!

Unde sunt cazuri speciale, și dacă nu-i trimitem pe fiii duhovnicești la alți duhovnici, să ne consultăm noi între noi. Mi-aduc aminte de mine că, fiind tânăr duhovnic – eu am fost hirotonit la nouăsprezece ani –, am învățat foarte mult de la Preasfințitul Vasile și, ca majoritatea călugărilor duhovnici care ne spovedeam atunci la Preasfinția Sa, pe vremea când era du-

hovnicul celor mulți, adică înainte să fie episcop, am rămas cu duhul lui oarecum, am încercat să avem același stil în ceea ce privește spovedania. Desigur, am adăugat fiecare după profilul nostru, pentru că, așa cum spuneam, suntem persoane unice și irepetabile, singurul neschimbat e Dumnezeu... Atunci, la început, nu prea aveam pe cine să întreb, dar aveam conștiința aceasta, poate puțin copilărească, dar izvorâtă din dorința de a face bine, și anume mă gândeam, întotdeauna când spovedeam – și spovedeam la Nicula, unde venea totuși lume multă și de toate felurile –, Doamne ferește să fi încăput acest credincios pe mâna unui căpcăun!

Ați vorbit despre ascultare. Sunt persoane care, orice lucru fac, spun la duhovnic. Nu știu dacă-i bine tot timpul. Devin, așa cum spuneți, dependente de duhovnic. „Părinte, pot să merg la mare?” Pot să nu știu ce? Nu știu dacă e bine să fie dependența asta de duhovnic, orice lucru să întrebi duhovnicul.

Nu, dependența nu este bună. Dar eu îi îndemn să meargă la mare! Așa cum spuneam, este foarte important, în viața de familie, să fie și momente de răgaz, acele două săptămâni sau un sfârșit de săptămână în care să vorbească unul cu altul, pentru că sunt foarte preocupați de lucrurile materiale, de serviciu, de casă, de masă, de mașină, și se uită de soț, de soție, de copii. Se întâlnesc numai seara, foarte obosiți, și nu se mai poate încheia un dialog, nu se mai comunică. Și îi mai îndemn cu marea pentru că sunt probleme foarte mari de sănătate la copii, cu respirația, cu astmul. Poți să dai și sfaturi practice, dar nu așa, adică să nu pot să fac absolut nimic dacă nu-l întreb pe duhovnic.

În asemenea cazuri, eu nu răspund la provocări! Am și eu fii duhovnicești care încearcă dependența asta și îmi cer tot felul de sfaturi, dar, când mi se pare că se exagerează, nu le răspund. E ca și cum ar trebui să lucrez și la finanțe (de pildă, îmi zic toate problemele cu băncile), ar trebui să fac și construcții (le-a zugrăvit apartamentul și nu le-a pus prizele...)... și atâtea alte lucruri pe care noi le auzim în scaunul spovedaniei, care sunt problemele lor, e adevărat, personale și zilnice, dar uneori se exagerează. Este foarte complicat de gestionat și, pe lângă faptul că anulează libertatea, nu e de folos.

Spuneți, despre legătura dintre duhovnic și fiu duhovnicesc, să nu se lege prietenii foarte apropiate și intime. Dar, dacă se întâmplă un conflict între duhovnic și fiul duhovnicesc, iar fiul duhovnicesc vine la spovedanie, va influența în vreun fel conflictul spovedania? Mental, sufletește?

Eu, de exemplu, fac așa: îmi cer iertare. Acolo, în spovedanie, eu îmi cer iertare. Cu asta închei, de obicei, spovedania respectivă. Îmi cer și eu iertare. Fiindcă, vrând-nevrând, apar probleme.

Ca duhovnic, se răsfâng păcatele mele asupra celui care se spovedește?

Se pot răsfânga, părinte. Sunt anumite păcate care sunt și ale noastre și, atunci, înclinăm să avem mai multă bunăvoință la fiii duhovnicești în privința acelor păcate. Dar nu avem voie! Nu ai voie! Păcatele tale să fie doar un mijloc prin care să înțelegi ne-

putința omenească, dar trebuie să-l tratezi pe fiul duhovnicesc. Dacă nu îl tratezi, e o mare problemă, iar problema e păcatul tău, până la urmă, pe care ți-l îngădui ție și i-l îngădui și fiului.

Am avut o situație în care un credincios mi-a reproșat că eu țin partea cuiva, care m-ajutat la biserică cu nu știu câți bani. Cred că noi nu trebuie să cădem nici în patima asta, să ținem partea celor care ajută Biserica.

Vă dau un exemplu. Eram stareț la Nicula și venea un călugăr și-mi zicea „Uite, ce mi-a făcut cutare...” Eu îi spuneam: „Lasă că-l pun eu la rând, nu-ți face griji!” Pleca și venea celălalt, care spunea varianta lui. Și-i spuneam și lui: „Lasă că-i arăt eu lui...!”, dar nu făceam nimic. Și, a doua zi, erau din nou prieteni! Dacă interveneam, era mai rău! Sunt situații în care nu trebuie să intervii, mai ales în conflictele dintre credincioși.

Am o situație concretă: un cuplu de fii duhovnicești în care a izbucnit un conflict, scandaluri repetate, bătăi, copiii asistă la așa ceva... Întrebarea mea este: până unde merge libertatea mea de a interveni și ce forme poate să îmbrace intervenția mea?

Vă dau un răspuns „de-al nostru”: pe un părinte de la noi din Eparhie, l-a apucat și pe el sindromul Sinodului din Creta; în plus mai făcuse și altele... Am primit însărcinarea să-l îndreptăm. Știind că se va răzvrăti și mai mult dacă vom încerca să o facem direct, inspirat fiind și din experiența altora, ce m-am gândit eu? Cunoșteam câțiva fii duhovnicești de-ai lui, care au impact asupra lui, i-am chemat, am stat de vorbă cu ei și i-am

trimis pe fiii lui duhovnicești să vorbească cu el și... nu mai e împotriva Sinodului din Creta!

Aici, cred că tot așa trebuie găsite soluții... Intervenția directă într-o comunitate, de cele mai multe ori, e păguboasă.

Trebuie stopate cumva scandalurile, trebuie găsite mijloace... Cum a spus Părintele Exarh, poate știți vreo rudenie care ar avea influență, dar fără să i se spună concret ce știți, să-i spuneți că au nevoie de ajutor, să nu fie simțită ca o agresiune.

Da.

Mă gândesc la copii, care vor fi traumatizați pe termen lung de acele scene...

Copiii vin la biserică?

Da.

Să-i împărtășiți pe copii, fără să țineți seama dacă au mâncat sau nu... Să-i primiți cât puteți. Să aveți grijă de ei.

Eu am un caz: este vorba despre o femeie, soțul ei vine la biserică, se spovedește regulat, ea nu vine, că miroase în biserică a tămâie și nu suportă tămâia. A avut un conflict cu o vecină. Și, la spovedanie, spune că nu are nimic cu nimeni. O dezleg, dar parcă am așa, totuși, o strângere de inimă, când o împărtășesc....

Este și responsabilitatea lor, nu numai a noastră.

Oricum o întorc, tot așa pică, în picioare, orice o întreb.

Nu o mai întoarce! Dacă nu te lasă să-i intri în suflet, nu trebuie să agrezezi, sub nicio formă.

Dar mă cheamă, întotdeauna, la Paști, la Crăciun...

Înseamnă că este nădejde.

Vine credinciosul sau credincioasa la spovedanie, se împărtășește, merge acasă și vomită Sfintele Taine. Din ce cauză și ce se poate face?

Din ce cauză, nu aș putea să spun. Ce se face: se arde sau se îngroapă. Problema poate fi duhovnicească, a vomitat pentru că s-a împărtășit cu nevrednicie, probabil. Dar pot fi și alte motive: o femeie poate fi însărcinată sau o persoană poate fi bolnavă. La noi în familie, mi-aduc foarte bine aminte, când ne împărtășeam, nu aveam voie imediat să dormim, de pildă. De la Preasfințitul Vasile știu că, dacă trec două ore, nu mai sunt probleme. Iar dacă e cineva bolnav, poate să își ia medicamentele și înainte de împărtășire. Să nu opriți, mai ales pe cei care pot să intre în comă diabetică. Sunt neputințe... Vă spun o vorbă a Patriarhului Justinian, povestită de Mitropolitul Bartolomeu. Patriarhul avea diabet și o maică îi făcea de mâncare la regim. Când i-a cerut să-i pregătească altceva, în afara regimului, maica i-a zis speriată: „Preafericirea Voastră, doctorul mi-a spus că viața Patriarhului e în mâinile mele!” Patriarhul i-a replicat: „Lasă, maică, că și doctorii spun că sâmbăta și duminica se mai poate câte o îngăduință!”

Aș vrea să revin la prezența copiilor la Liturghie. La Catedrală, marea majoritate a copiilor de o anumită vârstă stau pe solee și să știți că noi ne bucurăm tare mult de prezența lor acolo. Așa s-a și creat o legătură foarte frumoasă între Mitropolitul Bartolomeu și copii.

El i-a încurajat să vină.

Da. Dar există o legătură frumoasă acum și între noi, preoții Catedralei, și copii, sigur, și datorită părinților. Dar tot așa, de la caz la caz. Avem și noi băbuțele noastre matusalemice, care fac rânduiala în Catedrală, fără doar și poate, dar le mai ignorăm și îi învățăm și pe ei să le ignore.

După aceea, iarăși, un caz particular: când eram la Capela Militară, la Dej, aveam programe separate cu ei, însă, la Liturghie îi implicam și pe copii. Pe băieți îi îmbrăcam în veșminte. Erau foarte mulți și numai cu programare se puteau îmbrăca, tot la două-trei săptămâni. Însă nu slujeau împreună cu mine, dacă nu se spovedeau și nu se împărtășeau. „Dacă slujești cu mine, te și împărtășești cu mine!”, le spuneam.

Veneau la vecernie sâmbăta seara, făceam cor, cântam câte-va pricesne înainte de vecernie, și fete, și băieți, corul era mixt. Apoi îi spovedeam. Iar a doua zi, duminica, toți copiii stăteau în față. Spuneau *Crezul*, *Tatăl nostru*, băieții slujeau, se crea o atmosferă frumoasă. Eu v-aș sfătui să-i implicați în slujbe, mai ales dacă aveți tineri, copii adolescenți, să le faceți câte un rând de veșminte și să slujească, pentru ei e mare lucru. Dar încă ceva foarte important: copiii și-au adus și părinții la biserică. Să țineti minte... Copiii îi aduc pe părinți la biserică. Mai ales acum, după

Revoluție, când au făcut un pic de religie la școală, au fost și preoți isteți, care au știut cum să-i atragă.

Și dacă tinerii sunt la 18-19 ani?

Da! De ce nu? La Catedrală avem băieți mari. La ripide, dacă pui un copil, e prea greu.

Am un seminarist în clasa a XII-a, e adevărat că la filologie, dar e tare pasionat.

Da! De ce nu?!

Ce ar trebui să facem dacă, deși facem cu copiii anumite programe și vin la diferite evenimente și activități, de pildă, de mărtișor, totuși, la biserică nu vin? Și poate unul dintre motive este cel pe care l-a spus părintele – băbuțele –, chiar s-a întâmplat.

E bine să îi păstrați în programe și în proiecte, chiar dacă nu vin la biserică.

Le creezi un spațiu al lor, în spațiul bisericii.

Dacă îi chemăm în față, îi dau la o parte bărbații, dacă îi punem mai în spate, se așează pe scaune, că sunt copii mici și iar îi dau la o parte...

Cred că aici se mai poate face câte o cateheză, totuși, și cu cei în vârstă. De pildă, am fost la biserica militară din Bistrița, cred

că era hramul, de Sfinții Mărturisitori Năsăudeni. Am împărtășit câteva persoane și, la urmă, apare subit un copilaș de vreo 13 ani cu tatăl lui, să se împărtășească. Și un domn din mulțime strigă: „Nu-l împărtășiți, nu-l împărtășiți, că nu e spovedit!” Dar copilul era deja în fața mea, eu eram cu lingura în Potir. Erau de față prefectul, președintele Consiliului Județean, era Armata acolo, se uitau toți la mine. Toată lumea aștepta reacția mea, ce o să fac?! Pe domnul care strigase îl știam, vine și aici, la Nicula, mare credincios...! Atunci am spus: „Astăzi este hram, e zi de grație. Se împărtășește robul lui Dumnezeu...” Și l-am împărtășit.

Ați dat o indulgență plenară.

După aceea, a venit tatăl copilului și a întrebat ce trebuie să facă acum. Să se spovedească! Ce să facă?! Nu s-a întâmplat nimic tragedie. Dar predica am început-o așa: „Mi-ați dat subiect de predică!” Și nu am mai predicat ce mă gândisem eu, am început cu problema aceasta. Iar omul nu s-a supărat pe mine, căci el greșise, nu eu am greșit, la urma urmei...

Dacă în timpul predicii, doi copii, două fete sau băieți, stau în fața predicatorului și vorbesc puțin mai tare, iar oamenii din biserică sunt atenți și la preot, și la cei care vorbesc, ce ar trebui să facem? Dacă le spunem copiilor să tacă, atunci nu mai vin la biserică; dacă nu le spunem să tacă, atunci oamenii se smintesc.

Eu nu le zic să tacă.

Dați mai tare microfonul.

Nici asta... Dar, știți, mai tare fac gălăgie babele, vrând să-i liniștească pe copii! Tot Mitropolitul Bartolomeu spunea că el jumătate din predică o pregătește acasă, jumătate i-o inspiră auditoriul. Iar eu cred că, în timp ce predici, poți controla mulțimea din toate punctele de vedere. De exemplu, pe copiii aceia nu trebuie să îi certți, dar poți să te uiți în ochii lor și copilul înțelege! La babă poți să te uiți mult și bine... Da, cred că poți controla lucrurile. Înaltpreasfințitul Bartolomeu avea experiență, era un regizor veritabil. Și reușea să fie inclusiv la predică.

Tot legat de regie, am să vă povestesc o anecdotă de la masa de instalare ca mitropolit. Era prezent și președintele de atunci, Băsescu, care s-a ridicat înainte de vreme de la masă – trebuia să zboare în China, la un meci de handbal sau baschet al României –, iar Înaltpreasfințitul Bartolomeu a salvat situația cu o glumă inspirată: „Eu i-am tot zis domnului președinte să se lase de chinezăriile astea!” Și mai inspirată a fost replica pe care i-a dat-o Patriarhului Teoctist, care, în discursul final, a vorbit îndelung despre Mitropolitul Bartolomeu, spunând, printre altele, că este dramaturg și chiar regizor, iar istoria va păstra memoria înființării Mitropoliei de la Cluj și va dezvălui, într-o bună zi, care a fost regia înființării ei. Și, atunci, Mitropolitul Bartolomeu, a replicat imediat, magistral: „Regie de scenă, nu de culise, Preafericirea Voastră!”

Vă mulțumim! Părintele are o amplă experiență de duhovnic și e bine să ne folosim de ea. Eu am reținut lucruri foarte interesante. De pildă, să dozăm o relație potrivită, firească cu credincioșii. Mă bucur că Părintele a atras atenția și asupra pericolelor pe care le putem întâmpina și pe care nu le sesizăm totdeauna. De asemenea, faptul

că a insistat apăsător asupra libertății pe care trebuie să i-o dăm credinciosului în raport cu noi. Adică, nu ar trebui să fim, cum se spune, colecționari de destine umane, nu trebuie să îi legăm de noi, ei trebuie să își găsească libertatea în Hristos, în credință, în Biserică. Dar sunt de acord și cu faptul că duhovnicul trebuie, totuși, să exprime voia lui Dumnezeu față de acel penitent și să nu cadă în ispita asta psihologizantă, pe care o avem cu toții, să găsim explicații la tot felul de eșecuri.

Gădesc importantă, de asemenea, precizarea că spovedania nu este doar un interogatoriu, ci este vorba despre o relație, adică paternitatea aceasta a noastră spirituală se construiește în cadrul unei relații mult mai vaste. Cred eu că icoana Sfântului Ioan Botezătorul care arată calea este, practic, imaginea duhovnicului. El nu a arătat niciodată spre sine, nici noi nu putem arăta spre noi. Când se întâmplă să arătăm spre noi, apar acele forme de duhovnicie patologică, forme care nasc sectele despre care vorbea Părintele, sau acei ucenici fanatici... Ceva nu funcționează cum trebuie. Adică, faptul că se creează această dependență mult prea mare, excesivă, de preot, cred eu că e în dauna adevăratei taine a îmbisericii omului, pe care noi trebuie să o încurajăm și să o asumăm. Vă mulțumim!

Mila Domnului! Sperăm că a fost de folos. Sunt încredințat că, pe lângă cei care vin să vă învețe câte ceva, foarte folositor este dialogul care se încheagă, în care se împărtășesc experiențe pe care, dacă nu le-am întâlnit, le vom întâlni. E important să ne confirmăm în ceea ce gândim și facem. De aceea, găesc că este esențial să ne întâlnim în cadrul acestor cursuri. Așadar, inițiativa Mitropolitului Bartolomeu și consecvența Înaltpreasfințitului Andrei în a vă aduna sunt binevenite și folositoare.

C U P R I N S

Profetism și harisme în lucrarea duhovnicească <i>(Pr. Conf. Univ. Dr. Cristian Sonea)</i>	7
--	---

Partea întâi

Fiule, iată Mama ta!.....	15
Iubirea Fecioarei Maria pentru omul contemporan.....	17
Familia – temelia societății.....	60
Scopul familiei creștine.....	73
Familia frumoasă – pilde vii.....	84
Îmbrățișarea Maicii Domnului.....	94
Ochii Maicii Domnului... în care te (re)vezi!.....	99
Să ni-L facem pe Dumnezeu dator!.....	107
Icoana Maicii Domnului de la Neamț.....	115
Icoana Maicii Domnului a Imnului Acatist.....	122

Partea a doua

Iată fiul tău!.....	131
Chipuri de oameni deosebiți. Părintele Arsenie Papacioc.....	133
Chipuri de oameni deosebiți. Părinții Paisie Olaru și Cleopa Ilie.....	140

Viața duhovnicească înseamnă luptă duhovnicească.....	153
Domnul este întărirea mea și scăparea mea.....	172
Cum dobândim putere sufletească?.....	185
Nașterea Domnului – eveniment definitiv și perpetuu.....	198
Tânărul bogat.....	216
Drumul Pătimirilor spre Înviere.....	241
Pocăința – între obligație și mod de viață.....	253
Duhovnicia – un dialog mântuitor.....	302
Fiecare credincios este o persoană unică și irepetabilă!.....	338

Biserica dispune de o instituție pe cât de discretă, pe atât de puternică: Taina Spovedaniei, absolut esențială pentru viața Bisericii. Din păcate, cei mai mulți dintre preoții noștri nu sunt anume pregătiți pentru aceasta, dar vina nu este a lor. [...] Un tânăr teolog este calificat din toate punctele de vedere să primească harul preoției; arhierul îl face preot, îndată după aceea îi citește și rugăciunea de hirotésie, îl face duhovnic și-l trimite la treaba lui. Iar el, tânăr fiind și fără experiență, se descurcă cum poate. Nu e nici o mirare că duhovnicia a devenit foarte expeditivă. Or, cel care vine la spovedanie e ca un bolnav care are răni pe suflet, mai mari sau mai mici. El merge la doctorul-duhovnic și așteaptă de la el nu doar o rugăciune de iertare, ci un medicament de durată.

După cum medicina nu e o simplă profesie, ci în final devine artă, tot așa trebuie să devină duhovnicia: arta de a alina și vindeca suflete.

Bartolomeu